

A MAGYAR HONVÉDSÉG
ÖSSZHADERŐNEMI PARANCSNOKSÁG
SZAKMAI-TUDOMÁNYOS FOLYÓIRATA

SEREG SZEMLE

„FEGYVER, FEGYVER, FEGYVER KÉVÁNTATIK,
ÉS JÓ VITÉZI RESOLUTIO!”

(ZRÍNYI MIKLÓS)

**AZ MH ÖSSZHADERŐNEMI PARANCSNOKSÁG
SZAKMAI-TUDOMÁNYOS FOLYÓIRATA**

**AZ MH ÖSSZHADERŐNEMI
PARANCSNOKSÁG
SZAKMAI-TUDOMÁNYOS
FOLYÓIRATA**

AZ MH ÖSSZHADERŐNEMI PARANCSNOKSÁG SZAKMAI-TUDOMÁNYOS FOLYÓIRATA

Megjelenik negyedévente

VIII. évfolyam, 3. szám, 2010. július-szeptember

Felelős kiadó:

Kovács József vezérőrnagy
az MH Összhaderőnemi Parancsnokság
parancsnoka

Szerkesztőség:

Postacím: 8000 Székesfehérvár,
Zámolyi út 2-6,
8001. Pf 151
Telefon: 22-542-811
Fax: 22-542-836
E-mail: seregszemle@regiment.hu
On-line: www.hm.gov.hu/seregszemle

Szerkesztőbizottság:

Elnök: Fucsku Sándor dandártábornok
Elnökhelyettes: Siposs Ernő Péter ezredes

Lapzárta: 2010. augusztus 31.

HU ISSN: 2060-3924
Készült: 500 példányban

Tagok:

Dr. Böröndi Gábor dandártábornok
Dr. Görög István ezredes
Dr. Révész Gyula mk. ezredes
Szombati Zoltán mk. ezredes
Dr. Horváth Zoltán ezredes
Horváth Tamás alezredes
Koller József alezredes
Nagy Sándor mk. alezredes
Peszt Lajos alezredes
Sári Gábor alezredes
Dr. Torma Géza alezredes

Titkár:

Nagy Norbert őrnagy

Szerkesztőség:

Főszerkesztő: Berena Béla alezredes
Felelős szerkesztő: Dr. Földesi Ferenc

Nyomdai előkészítés, nyomás:

OOK-Press Kft., Veszprém
Fv.: Szathmáry Attila

AA folyóirat az MH ÖHP alaprendeltetéséből adódó kérdések katonai-szakmai fóruma. A szerzők szakmai véleményét a lap hűen közli, azok tartalmáért a szerző felel! A szerkesztőség azonban fenntartja magának a jogot a cikkek rövidítésére, a szükséges nyelvi és formai javítások végrehajtására.

Kéziratokat a szerkesztőség nem őriz meg és nem küld vissza. A megrendelés nélkül beküldött kéziratokat a lehetőségeink szerint gondozzuk.

A közölt tanulmányokban megjelenő vélemények nem feltétlenül azonosak az MH Összhaderőnemi Parancsnokság hivatalos véleményével.

TARTALOM

HORVÁTH CSABA:	
Trianon katonai határozványai és a Magyar Királyi Honvédség	7
SZTERNÁK GYÖRGY:	
A katonai műveletek megívásának jellemzői napjainkban, levonható következtetések, hatása a hadtudomány fejlődésére	20
SZÍVÓS ISTVÁN ALEZREDES:	
A katonai pálya elhagyásának okai, a kiáramlás megakadályozásának módja.....	38
DR. FÖLDESI FERENC – BUS GÁBOR MK. EZREDES:	
Adalékok az „önkéntes tartalékos, a háborús hadrend és a veszteségpótlás” kérdéskörhöz	46
SZALAY ZOLTÁN EZREDES – DR. VARTMAN GYÖRGY MK. ŐRNAGY:	
Képzés, képzettség, előmenetel	59
SZABÓ ISTVÁN SZÁZADOS:	
Az önkéntes katonai szolgálat vállalása, mint első munkahelyválasztás lehetősége.....	67
FARKASNÉ DR. ZÁDECZKY IBOLYA:	
Nők, harcoló beosztásokban	75
KÁLLAI ERNŐ SZÁZADOS:	
A Magyar Honvédség műveleti vízellátása egészségügyi ellenőrzésének aktuális kérdései.....	90
KARÁCSONY VERONIKA:	
A magyar katonák kapcsolata külső környezetükkel (Esettanulmány az MH PRT–4-ben szolgáltak véleménye alapján).....	109
GULYÁS ZOLTÁN EZREDES – NAGY ÁKOS ALEZREDES:	
Az Információ Menedzsment Rendszer (IMR) kialakítása, rendeltetése	116
KISS ÁLMOS PÉTER:	
Bászra 2003-07 – A politikai felügyelet kudarca	136
BESENYŐ JÁNOS ŐRNAGY:	
Al-Kaida térnyerése a Maghreb régióban	148
DR. CSUTORÁS GÁBOR NYÁ. MK. ALEZREDES:	
„...az előkészítő startvonalon a motorok indításánál” (A katonai repülőterek tűzvédelmének történetéről).....	155

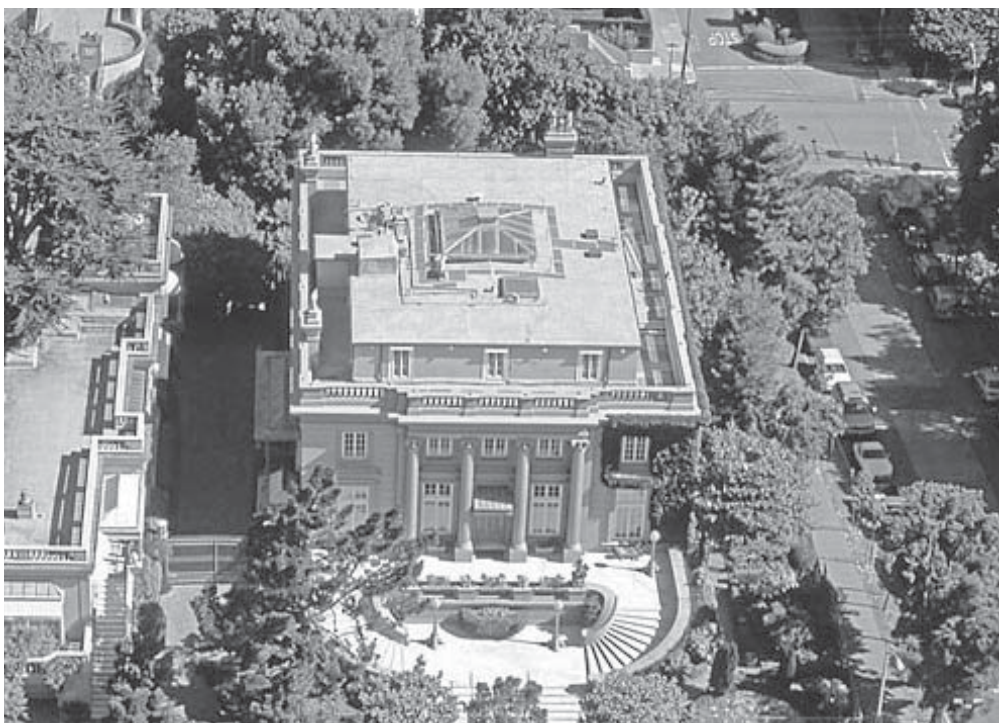
HORVÁTH CSABA: TRIANON KATONAI HATÁROZVÁNYAI ÉS A MAGYAR KIRÁLYI HONVÉDSÉG

Az 1914-1918 között lezajlott „nagy háború” a központi hatalmak vereségét hozta. Ez a vereség az Osztrák-Magyar Monarchia számára is végzetes volt és 1918 őszén végleg szétesett a sokáig biztosan regnáló államalakulat. Nem volt tehát véletlen, hogy új utakat kereső forradalmi hullám söpört végig Magyarországon is. Ennek első eredményeként 1918. október 31-én győzött a polgári demokratikus forradalom, amelynek csúcspontjaként november 16-án kikiáltották a népköztársaságot.

A polgári demokratikus keret azonban nem volt képes megoldani egy vesztes há-

ború hozadékát, így 1919 márciusában megalakult a Tanácskormány, amely akkor talán az egyetlen társadalmilag is elfogadott megoldást vázolta fel. Szembe fordult a várható békerendszerrel és honvédő háborút hirdetett a gyorsan szövetséget alkotó és magyar területekre szemet vető csehek és románok ellen. Ezek a hónapok katonai szempontból a magyar hadtörténelem dicsőséges lapjaivá váltak. A hihetetlen gyors szervező munkával megalakított haderő sikerrel vette fel a harcot a betolakodók ellen.

A katonai szempontból csúcspontnak nevezhető csehek elleni sikeres északi hadjárat pedig

ismét bebizonyította, hogy a magyar katona precíz és a lehetőségeket figyelembe vevő tervezéssel, átgondolt vezetéssel képes nagy sikerek elérésére. Ez a győzelem azonban „tiszaeletűnek” bizonyult.

A Tanácskormány bukásában döntő szerepet játszó baloldali politikai elit szerepe ma is többféle megítélés alá esik, de annyi bizonyosan kijelenthető, hogy a Tanácsrendszer léte és döntései befolyásolták a későbbi békeszerződés egyes, Magyarországra vonatkozó tartalmi elemeit.

Az Antant már az első perctől kezdve „jó szemmel” nézte a szegedi „ellenforradalmi kormány” ténykedését. Az 1919. június 6-i rendelete alapján felállított Nemzeti Hadsereg; majd az augusztus 9-én megalakított Fővezérség a stabilitást és a vörös veszedelem

elleni biztosítékot jelentette számukra. Horthy Miklós november 16-ai Budapestre történő bevonulása pedig egy új korszak első lépését jelentette, amelyet Horthy 1920. március 1-ei kormányzóvá választása jelentette. Az új kormányzó már április 1-én megszüntette a Fővezérséget és annak szerepét a Vezérkar vette át.

A győztes hatalmak 1919 végére végérvényesen kialakították elképzelésüket az új európai renddel kapcsolatban. Rövid idő alatt le akarták zárni a tárgyalásokat és „eredményt kívántak hirdetni”.

„A szövetséges és társult hatalmak legfőbb tanácsa 1919. évi december hó 1-én felszólította a magyar kormányt, hogy a béke megköthetése céljából a szükséges meghatalmazással ellátott megbízottait a legrövidebb

időn belül küldje Neuillybe.” E felszólítás következtében a magyar békeküldöttség tagjai gróf Apponyi Albert elnöklete alatt az 1920. év elején Neuillybe utaztak. A szövetséges és társult hatalmak békefeltételeiket 1920. évi január 15-én nyújtották át a magyar békeküldöttségnek. A békefeltételek rendkívül súlyos és kegyetlen rendelkezései tárgyában a magyar békeküldöttség mindenre kiterjedő s óriási tudományos értékkel bíró nagyszámú jegyzéket intézett a szövetséges és társult hatalmakhoz.¹

Különösen érzékenyen érintették a magyar küldöttséget a területi elcsatolásokkal kapcsolatos feltételek. Ezért többször is tiltakoztak és folyamatosan terjesztették be a módosító magyar javaslatokat. Ezek tartalmazták azokat a területeket, amelyekhez Magyarország mindenképpen ragaszkodott, és kitértek azokra a részekre is, ahol népszavazást javasoltak a hovatartozás kérdésében.

A szövetséges és társult hatalmak a békeküldöttség jegyzékeire vonatkozó válaszjegyzék és külön kísérőlevél kapcsán 1920. évi május hó 6-án közölték, a békefeltételek második, végleges szövegét, amely azonban az első szövegtől alig mutat lényegesebb eltéréseket. A kísérőlevél egyúttal felhívást is tartalmazott a békeszerződésnek a közölt alakban való haldéktalan aláírására. A fennálló kényszer hatása alatt a magyar királyi kormány az aláírást jóváhagyta és meghatalmazottai: Benárd Ágoston magyar királyi munkaügyi és népjóléti miniszter és Drasche-Lázár Alfréd rendkívüli követ és maghatalmazott miniszter az 1920. évi június hó 4. napján a Trianonban Magyarország nevében aláírták a békeszerződést.

A szövetséges és társult hatalmak az 1920. év október hó közepén felhívták a magyar ki-

rályi kormányt, hogy a békeszerződés sürgős megerősítése iránt intézkedjék. A megerősítés végső határnapjául 1920. évi november hó 1. napját, majd 1920. évi november hó 15. napját tűzték ki. Az 1920. 1. törvénycikk 13. §-a értelmében a békeszerződést a kormányzó erősíti meg, de a megerősítéshez a nemzetgyűlés előzetes hozzájárulása szükséges; ennél fogva a békeszerződés becikkelyezése tárgyában törvényjavaslat készült s azt gróf Csáki Imre magyar királyi külügyminiszter 1920. évi október 26-án a nemzetgyűlés elé terjesztette.

Végül a Nemzetgyűlés 1920. november 15-én háromszori olvasatban elfogadta és ezt a kormányzó, megerősítette.

A TRIANONI BÉKESZERZŐDÉS KATONAI HATÁROZVÁNYAI

A trianoni békeszerződés (diktátum) katonai határozványaival a győztes hatalmak, jól átgondolt taktikai érzékkel, a magyar államot megfosztották még az ország új határainak megvédésére alkalmas fegyveres erőttől is.

A katonai határozványok hatásukat tekintve két csoportra oszthatók: közvetlen és közvetett tiltásokat, intézkedéseket előírókra. Az elsőbe tartozók a hadsereg leszerelését rendelték el, kiiktatva ezzel az azonnali fegyveres revízió lehetőségét. A közvetett hatású rendelkezések a hosszú távú akcióképtelenség állapotát kívánták biztosítani. „A magyar hadsereget kizárólag a rendnek Magyarország területén való fenntartására és határrendőr-szolgálatra szabad alkalmazni” – rendelték el.

A békeszerződés (diktátum), amely XIV részből állt, szövegében, szerkezetében és felépítésében megegyezett a német és az osztrák békeszerződéssel. A szöveg 364 cikkelyéből 290 cikkely teljesen megegyezett a német. illetve az osztrák szerződés szövegével.

A békeszerződés I. része a Nemzetek Szövetségének Egységes okmányát tartalmazta,

1 A békeküldöttség működéséről részletes jelentést tartalmaz a magyar királyi külügyminisztérium kiadásában megjelent „A magyar béketárgyalások” című kiadvány.

melyet a párizsi békekonferencia fogadott el 1919. április 28-án.

A II. rész a határ megállapításokkal foglalkozott és ezek már érzékenyen érintették a honvédelmi kérdéseket. A meghúzott „új” határ vasútvonalakra támaszkodott, amelyek érzékeny területeket kötöttek össze. Ennek értelmében Magyarország elvesztette területének 71,52 %-át, lakosságának 63,56 %-át. (Németország, a „nagy vesztes”, területének 13, lakosságának 9,5 %-át veszítette el összesen.) Magyarország határhossza az eddigi 4166 km-ről, amelynek 85 %-a jól védhető terület volt, 1450 km-re csökken. Ennek 23 %-a volt folyóhatár. A 19723 km hosszú vasútvonal 42,2 %-a maradt meg, ami egyben a nagy vasúti csomópontok levágását is jelentette. Ide tartozott Pozsony, Kassa, Temesvár, Szabadka és Arad is. Az eredeti határok alapján eddig 29 vasútvonal vezetett ki az országból, ami a határváltozások után 46-ra duzzadt. Ez tovább gyengítette az ország védelmi képességét.

Magyarország elvesztette szántóföldjeinek 62, erdeinek 88, legelőinek 72, rétjeinek 77, kertgazdaságának 78, szőlőterületének 38 %-át. Elvesztette marhaállományának 69, sertéseinek 56, lóállományának 61, juhainak 74 %-át. Az ipar tekintetében elveszik a vas- és acélgégyártás 62, a szénbányák 30, fűrésztelepeinek 90, bútorigarának 80, papírgégyártásának 90, malomiparának 40 és cukorgyárainak 40 %-át.

A szerződésben megrajzolt határok alapján szétvágták az árvízvédelmi rendszereket, és több mint 100 községet vágtak el közigazgatási, egyházi, kereskedelmi központjától, vasútállomásától. Közél 200 községet szó szerint kettévágtak, és 1011 birtokosnak kerültek át a földjei a határon túlra.

A 14 részből álló diktátum V. része tartalmazta a „Katonai, hadihajózási és léghajózási rendelkezéseket” a következő felosztással:

- I. cím Katonai rendelkezések

- I. fejezet. Általános rendelkezések.
- II. fejezet. A magyar hadsereg létszáma és tagozódása.
- III. fejezet. Hadkiegészítés és katonai kiképzés.
- IV. Katonai iskolák, tanintézetek, társulatok és egyesületek.
- V. Fegyverzet, lőszer és hadianyag.
- Táblázatok.
- II. cím. Hadihajózási rendelkezések.
- III. cím. A katonai és haditengerészeti léghajózásra vonatkozó rendelkezések.
- IV. cím. Szövetségek közti Ellenőrző Bizottságok.
- V. cím. Általános rendelkezések.

A leírt szabályozókból azonnal kitűnt, hogy a győztes hatalmak egyértelmű célja az volt, hogy Magyarország csak egy, a belsőrend fenntartására és határrendőr szolgálatra alkalmas hadsereggel rendelkezzen. Így próbálták elérni, hogy a revíziós elképzeléseknek még táptalaja se lehessen.

V. rész. Katonai, hadihajózási és léghajózási rendelkezések

„Avégből, hogy az összes Nemzetek fegyverkezésének általános korlátozása előkészíthető legyen, Magyarország kötelezi magát az alább meghatározott katonai, hadihajózási és léghajózási rendelkezések szigorú megtartására.”

a) Általános rendelkezések

102. cikk.

„A jelen Szerződés életbelépését követő három hónapon belül Magyarország katonai erőit az alább megszabott mértékig le kell szerelni.”

A magyar küldöttség azonnal tiltakozott a rövid és szinte megvalósíthatatlan határidő ellen. A válasz levél azonban Ausztria és Bulgária példájára hivatkozva ezt elutasította.

„A magyar kormányon áll, hogy amennyiben a hadsereg felszerelésének megkönnyítése végett célravezetőnek tartja, a leszerelést a szerződés aláírása után az életbelépés bevárása nélkül megkezdje.”

103. cikk.

„Az általános hadkötelezettséget Magyarországon meg kell szüntetni. A magyar hadsereget a jövőben csak önkéntes belépés alapján lehet felállítani és kiegészíteni.”

Az általános védkötelezettségen alapuló kiegészítő rendszer helyébe az önkéntes belépésen alapuló toborzórendszernek kell lépnie, viszont ez a hadsereg kvalitását és katonai értékét igen hátrányosan fogja befolyásolni - állapította meg a magyar reagálás. A valódi problémát azonban a legénységi állományban látták. Hiszen egy sorozott állományból, még kisebb létszám esetén is ki lehet választani azokat, akik erkölcsi és politikai megbízhatóságuk alapján az ország támaszai lehetnek. Míg az önkéntes haderőbe leginkább a problémás, kétes existenciájú, más területen meg nem felelő egyének jelentkezhetnek. Ezek felfegyverzése a későbbiekben rossz irányba is elmehet. A hadsereg számára értékesnek számító egyének jelentkezését nagyban befolyásolhatja az anyagi, jövedelmi rendszer állapota is, amely jelen helyzetben abszolút bizonytalan volt. Ezeket a problémákat is felvetette a magyar küldöttség.

A magyar küldöttségnek a békefeltételekre tett ezen észrevételeit a szövetséges és társult hatalmak visszautasították; „az önkéntes belépés alapján történő hadkiegészítés elvét fenn kell tartani.”

b) A magyar hadsereg létszáma és tagozódása

Meg kellett szüntetni az általános hadkötelezettséget és összesen (tisztekkel és a pótkerettel együtt) 35 000 fős hadsereget lehetett önkéntes szerveződés alapján felállítani. Megszabták a felállított egységek létszámát, a tisztek és altisztek arányát. Összesen 1750 tiszt és 1313 fő altiszt teljesíthetett szolgálatot a hadseregben a 31 937 rendfokozat nélküli legénységi állomány mellett.

Megadták egyes lehetséges szervezetek lehetséges legnagyobb létszámkereteit is.

A gyaloghadosztály szervezete és a legnagyobb létszáma

Egységek	A legnagyobb létszám egységenként	
	Tisztek	Legénység
A gyaloghadosztály törzse	25	70
A hadosztálygyalogság törzse	5	50
A hadosztálytűzérőség törzse	4	30
3 gyalogezred (egyenként 65 tisztből és 2000 emberből álló létszámmal) ¹⁾	196	6 000
1 lovasszáhad	6	160
1 aknavető zászlóalj (3 század)	14	500
1 utászzászlóalj ²⁾	14	500
1 táborigazdálkodási tüzérezred ³⁾	80	1 200
1 kerékpáros zászlóalj (3 század)	18	450
1 összekötő különítmény ⁴⁾	11	330
Hadosztályegészségügyi intézet	28	550
Lőszeroszlopok és vonatok	14	940
A gyalogság összlétszáma	414	10 780

¹⁾ Mindegyik ezred 3 gyalogzászlóaljból, mindegyik zászlóalj 3 gyalog- és 1 géppuskászázadból áll.

²⁾ Mindegyik zászlóalj 1 törzsből, 2 utászszázadból, 1 hidászszakaszból s 1 fényszórószakaszból áll.

- 3) Mindegyik ezred áll 1 törzsből, 3 tábori vagy hegyi tüzércsoportból. Összesen 8, egyenkint 4 tábori vagy hegyi ágyúból vagy tarackból álló üteg.
- 4) Ez a különítmény 1 távbeszélő- és táviróosztágból 1 lehallgató-szakaszból és 1 postagalamb-szakaszból áll.

A lovashadosztály szervezete és a legnagyobb létszáma

Egységek	Az egységek legnagyobb száma egy hadosztályban	A legnagyobb létszám egységenként	
		Tisztek	Legénység
A lovashadosztály törzse	1	15	50
A lovasezred ¹⁾	6	30	720
A tábori tüzérszervezet (3 üteg)	1	30	430
Az autógéppuskás- és autógyűsosztag ²⁾	1	4	80
Különböző szolgálatok	1	30	500
A hat ezredből álló lovashadosztály összlétszáma		259	5 380

¹⁾ Minden ezred 4 századból áll.

²⁾ Mindegyik osztag áll 9, egyenkint 1 ágyúval, 1 géppuskával és 1 pótgéppuskával ellátott páncélcocsiból, 4 összekötőkocsiból, 2 kis élelmezési kocsiból, 7 teherautóból (ezekből 1 műhelyautó) és 4 motorkerékpárból.

Jegyzet: A nagy lovas csapatteknek különböző számú ezredeik lehetnek és a fenti létszámok határain belül önálló dandárok-ból is állhatnak.

Az egységek létszámát csak a táblázatban meghatározott legnagyobb és legkisebb számokon belül lehetett megállapítani.

IV. Táblázat

Az egységek legkisebb létszáma, tekintet nélkül a hadsereg szervezetére

(Hadosztályok, vegyes dandárok stb.)

Egységek	Legnagyobb létszám (pro memoria)		Legkisebb létszám	
	Tisztek	Legénység	Tisztek	Legénység
Gyaloghadosztály	414	10 780	300	8 000
Lovashadosztály	259	5 380	180	3 650
Vegyes dandár	198	5 350	140	4 250
Gyalogezred	65	2 000	52	1 600
Gyalogzászlóalj	16	650	12	500
Gyalog- vagy géppuskás század	3	450	2	120
Kerékpárosztag	18	450	12	300
Lovasezred	30	720	20	450
Lovasszázad	6	160	3	100
Tüzérezred	80	1 200	60	1 000
Tábori tüzérség	4	150	2	120
Aknvető század	3	150	2	100
Utászázslóalj	14	500	8	300
Hegyi tüzérüteg	5	320	3	2 000

A vegyesdandár szervezete és létszámkezei különösen fontosak lettek, hiszen a későbbiekben ezt a szervezeti formát választotta a Magyar Királyi Honvédség.

III. Táblázat

A vegyesdandár szervezete és a legnagyobb létszáma

Egységek	A legnagyobb létszám egységenként	
	Tisztek	Legénység
Dandártörzs	10	50
2 gyalogezred ¹⁾	130	4 000
1 kerékpáros zászlóalj 3 századdal	18	450
1 lovasszázad	5	100
1 három ütegből álló tábori vagy hegyi tüzérsztyály	20	400
1 aknavető-század	5	150
Különböző szolgálatok	10	200
A vegyes dandár összlétszáma	198	5 350

¹⁾ Mindegyik ezred 3 gyalogzászlóaljból, mindegyik zászlóalj 3 gyalog- és 1 géppuskászázadból áll.

Az ágyúk, tarackok és géppuskák száma nem haladhatta meg azt a mennyiséget, amelyet az V. táblázat a ténylegesen szolgálók összlétszámában minden ezer főre megállapított.

V. Táblázat

A fegyverzet és lőszer engedélyezett legnagyobb mennyisége

Anyag	1000 főre eső mennyiség	Egy fegyverre (puskák, ágyúk stb.) eső lőszer-mennyiség
Puska vagy karabély ¹⁾	1 150	500 lövés
Nehéz vagy könnyű géppuska	15	10 000 lövés
Könnyű aknavető	2	1000 lövés
Közép nagyságú aknavető		500 lövés
Tábori vagy hegyi ágyú, vagy tarack	3	1 000 lövés

¹⁾ Önműködő puskát vagy karabélyt könnyű géppuskának kell tekinteni.
Jegyzet. Nehéz, vagyis 105 milliméternél nagyobb kaliberű löveg használata nincs engedélyezve.

Az engedélyezett mennyiség ezek alapján a következő volt:

- **40 250** db puska, karabély
- **525** db géppuska
- **70-70** db könnyű ill. közepes aknavető
- **105** db löveg
- **3** db felderítő naszad.

A legkritikusabb pont az ország mozgósításával kapcsolatos kérdéskör volt. A diktátum előkészítői nagy gondot fordítottak arra, hogy a REVÍZIO, mint várhatóan legfélelmetesebb gondolatkör, felmerülése estén se nyerhessen teret. Ezért szigorúan tiltották a mozgósítással kapcsolatos szervezetek működését.

„Csapatvezetésre vagy a háború előkészítésére vonatkozó minden más szervezet tilos.” (105. cikk) Ezek a cikk pedig már közvetlenül megakadályozta a vezérkarműködését. A mozgósítást elrendelő vagy, mozgósítás-

ra vonatkozó mindennemű intézkedést tilos volt. Ezen belül tilos volt továbbá állatok vagy egyéb katonai szállító eszközök igénybevételének előkészítését célzó bármilyen intézkedés. Hivatalosan meg kellett semmisíteni minden nyilvántartással kapcsolatos okmányt, ami egy esetleges mozgósításnál elengedhetetlen lett volna.

Külön kitértek az egyéb fegyveres testületek tagjaira is. Ennek értelmében az 1913-as helyzetet kellett alapul venni a csendőrök, pénzügyőrök, erdőőrök, községi és városi rendőrök vagy egyéb hasonló közegek esetében.

c) Hadkiegészítés és katonai kiképzés

Minden tisztnek hivatásosnak kellett lennie. Azok a tisztok, akik ekkor a hadseregben szolgáltak, kötelesek voltak 40 éves korukig a hadsereg kötelékében szolgálni. Akik elhagyták a hadsereget minden szolgálati

kötelezettség alól mentesültek, de a továbbiakban sem elméleti, sem pedig gyakorlati képzésben nem vehettek részt. Az új tisztok szolgálati idejét folyamatos 20 évben, míg az altiszt és legénységi szolgálati időt 12 (6+6) évben határozták meg. Így próbálták elérni, hogy az ország minél kevesebb kiképzett katonával rendelkezzen.

Az altisztek és a legénység tekintetében az első évben a teljes létszámot toborozni lehetett, míg a következő öt évben csak a fogyatéknak megfelelő hiányt lehetett pótolni. Aki a hat évet letöltötte, azt a szolgálatból el lehet bocsájtani, kivéve azokat, akik a következő hat évet is vállalták. Az elbocsájtottak helyett viszont új állományt lehetett toborozni.

A 12 évet leszolgált állományt már véglegesen el kellett távolítani a hadsereg állományából. Őket valamilyen végkielégítés, vagy ellátás illette meg.

d) Katonai iskolák, tanintézetek, társulatok és egyesületek

A katonai tanintézetekben (tanintézetben) képzettek létszámának szigorúan arányban kellett állnia a tisztí karban beállt üresedésekkel. „Ennek folytán a fenti szükségletet meghaladó iskolákat meg kell szüntetni.”

A magyar fél kérte, hogy a katonai iskolák növendékeinek létszáma ne kerüljön bele a tisztí létszámba. A szövetséges és társult hatalmak ezt visszautasították, mondván, „ a magyar ellenjavaslat elfogadásával Magyarországnak módjában lenne, hogy szabadon állíthasson fel és képezhessen ki számos keretet.”

Külön kitért a diktátum arra a kérdéskörre is, hogy a nem említett tanintézetek, valamint sport- és egyéb egyesületek katonai kérdésekkel nem foglalkozhatnak, hiszen ez szintén felveti a rejtett kiképzés lehetőségét.

Végül, Magyarországnak köteleznie kellett magát, hogy más országokba se küld kiképzésre katonákat.

e) Fegyverzet, lőszer és hadianyag

Szigorú szabályok vonatkoztak a fegyver és lőszer tartására és gyártására is. A szerződés (diktátum) életbe lépését követő három hónap elteltével a magyar hadsereg fegyverzete nem haladhatta meg a már említett és V. táblázatban lefektetett mennyiséget.

Külön-külön minden fegyverfajtához meghatározták azt a lőszer mennyiséget, amit állandóan fenn lehetett tartani. (lásd. V. táblázat)

Egy puskához, ahogy a táblázat jelzi, például 500 lőszer volt engedélyezve. Ez azt jelentette, hogy ha egy lögyakorlaton az adott puskával 50 lövést adtak le, akkor csak azt az 50 löszert lehetett pótlólag előállítani. Így gyakran előfordult, hogy egy lögyakorlat után, ahol 24 puskával összesen 412 lövést adtak le, 412 lőszer legyár-

tására adtak (adhattak) le igényt.

Erre a feladatra csak egy hadianyag gyárat lehetett fenntartani, ahol a löszert és a hadianyagot, könnyen ellenőrizhetően, gyárthatták. Ennek a gyárnak állami tulajdonban és állami igazgatás alatt kellett állnia és termelését szigorúan az előzőekben vázolt példa alapján hajthatta végre. Minden más üzem, raktár, telep működtetése tilos volt. Az itt elhelyezett fegyverzeti anyagokat le kellett adni, személyzetüket pedig el kellett bocsájtani.

A magyar küldöttség azonnal jelezte, hogy jelenleg még az V. táblázatban feltüntetett fegyverzeti mennyiség sem áll a hadsereg rendelkezésére, ezért kérte, hogy a hiányzó mennyiséget vagy a szomszéd országok tulajdonába került „magyar” lőszerből, vagy külföldi beszerzésekből tölthesse fel. A szövetséges és társult hatalmak engedélyezték, hogy a belső kapacitás felhasználásával kiegészítésre kerüljenek a készletek, de a külföldi beszerzéstől azonnal elzárkóztak: „Semmi esetre sem lehet szó arról, hogy Magyarország hadianyagoknak külföldön való szabad vásárlására felhatalmazást kapjon, mert az ilyen felhatalmazás a 118. cikk² kifejezett rendelkezésébe ütköznék.”

Engedélyezték viszont golyós vadászpuska gyártását, de csak olyan feltétellel, hogy annak ürmérete nem egyezhetett egyetlen európai hadsereg hadifegyverével sem.

A feltételek biztosítására szükséges gépparkon túli technikai eszközöket is át kellett adni a Katonai Ellenőrző Bizottságnak. Ezeket vagy használaton kívül helyezték, vagy kereskedelmi célra alakították át.

2 118. cikk. Mindennemű fegyvernek, löszernek és hadianyagnak behozatala Magyarországba kifejezetten tilos. Hasonlóképpen tilos bármilyen fegyvernek, löszernek és hadianyagnak külföld részére való gyártása és kivitele.

Tilos volt gyártani és beszerezni lángve-tőt, harci gázokat, páncélost, harckocsit és minden más hadi célokra alkalmazható járművet. Nehéz, vagyis 105 mm-nél na-gyobb kaliberű löveg rendszeresítése szin-tén tilos volt

A hadihajózási rendelkezések alapján az újjáalakuló hadsereg összesen 3 felderítő naszáddal rendelkezhetett és le kellett ad-nia minden építés alatt álló hajót, továbbá minden itt található haditengerészeti lő-szert, fegyvert. Ez vonatkozott a haditen-gerészeti repülőkre is.

Nem engedélyezték továbbá kormányoz-ható léghajó rendszerbe tartását, továbbá tilos volt minden légi jármű motor, alkat-rész behozatala, beszerzése.

f) Szövetségi Ellenőrző Bizottságok

A katonai, hadihajózási és léghajózási ren-delkezések betartását a Szövetségi El-lenőrző Bizottságok felügyelték. Ezek tel-jes költségét Magyarország viselte és kö-teles volt minden felvilágosítást, informá-ciót a bizottság rendelkezésére bocsátani. A budapesti székhellyel működő ellenőrző szervek folyamatosan járták a különböző helyőrségeket és pontosították az enged-lyezett létszámot, fegyverzetet és lőszert. Katonai ügyekben teljes jogkörrel képv-i-selték a szövetséges és társult hatalmakat, így részükre minden kért hivatalos doku-mentumot, okmányt szükség esetén át kel-lett adni.

A Katonai Szövetségi Ellenőrző Bi-zottság felelt a lőszer, fegyver, hadianyag területért. Átvette a felesleges fegyverzeti anyagot, felügyelte annak használaton kí-vül helyezését, átalakítását.

A Hadihajózási Szövetségi Ellenőrző Bizottság a hajógyárak irányába fejtette ki tevékenységét. Lebontatta az építés alatt álló hajókat, átvette és megsemmisíttette azok fegyverzetét, lőszerét. Különös fi-gyelemmel gyűjtötte be a hajók tervrajzát,

és a fegyverzeti anyagra vonatkozó doku-mentációt is.

A Léghajózási Szövetségi Ellenőrző Bizottság feladatát, hasonlóan az előzőek-hez, a Magyar Kormány birtokában lévő légi eszközök és anyagok terén fejtette ki. A tiltások „méltó” lezárása volt a 143. cikk, amely a következőkről rendelkezett:

„Magyarország kötelezi magát, hogy mindaddig, amíg a jelen Szerződés hatály-ban van, aláveti magát minden olyan viz-szálatnak, amelyet a Nemzetek Szövetségé-nek Tanácsa szótöbbséggel szükségesnek ítélt.”

Fontos megjegyezni, hogy a diktátum VI. része a hadifoglyok és sírhelyek ügyével, míg a VII. rész foglalkozott a büntető (ka-tonai) eljárásokkal.

A TRIANON UTÁNI ELSŐ LÉPÉSEK

A Trianon után újjáalakuló Honvédség ezek alapján minden erejét mozgósítva er-őteljes lépéseket tett a megszabott kereteken belüli hadsereg minél előbbi felállítására. Ennek szervezeti oldala is komoly gondokat vetett fel, de még nagyobb problémát okozott az alkalmazással kapcsolatos elméleti kérdé-sek kidolgozása.

A békeszerződés katonai rendelkezései nem döntötték el azt a kérdést, hogy a had-sereg milyen egységekből álljon, így ennek meghatározása jelentette az első problémát. Lényeges és ehhez kapcsolódó kérdésként merült még fel az egyes fegyvernemek op-timális arányának kialakítása is. A lehetősé-gek közül végül a vegyesdandárt fogadták el, mint magasabb köteléket, két lényeges meghatározó ok miatt. Először is, ez a kö-telék biztosította több fegyvernem együttes jelenlétét. Másodsor, lehetőséget nyújtott-e fegyvernemek folyamatos, és egyben rejtett fejlesztéséhez is.

Ezzel párhuzamosan, a már előzőleg elfo-

gadott terv szerint a hét katonai körlet felállítására is sor került. Ezek a katonai körletek (feladatrendszerüket tekintve) szinte teljesen azonosak voltak az első világháborút megelőzően működő Honvédkerületekkel. 1-től 7-ig folytatódóan számozták őket, de székhelyeik a jelentős területveszteségek miatt az alábbiakra módosultak: 1. Budapest; 2. Székesfehérvár; 3. Szombathely; 4. Kaposvár (később Pécs), 5. Szeged; 6. Debrecen; 7. Miskolc. A körletparancsnokságok területi katonai hatóságok voltak, alárendeltségükbe tartozott a körletek területén elhelyezett összes katonai alakulat, szerv és intézmény.

Akatonai körletek beegy-egyvegyes dandárt helyeztek el. Egy vegyes dandár szervezete ekkor a következő volt:

- 2 gyalogezredből;
- 1 kerékpáros zászlóaljából;
- 1 lovasszázadból;
- 1 tüzérosztályból;
- 1 aknavetőszázadból;

- 1 híradószázadból;
- 1 vonatosztágból és
- 1 autósztágból állt.

A gyalogezredek a „gyalogi parancsnok”, a tüzérség pedig a „tüzérségi parancsnok” útján tartoztak a vegyesdandár-parancsnok alárendeltségbe.

A gyalogezredek, közvetlen alakulatok nélkül 3 gyalogzászlóaljra tagozódtak. Minden zászlóalj 3 puskás és 1 géppuskás századból állt. A puskás századok szervezetébe 3 puskás és 1 könnyű géppuskás szakasz, a géppuskás századokéba pedig 2 géppuskás szakasz, 1 árkász osztag és 1 távbeszélő járórt tartozott.

A kerékpáros zászlóaljak 2 kerékpáros puskás századból és 1 kerékpáros- géppuskás századból álltak, melyek szervezete megegyezett a gyalogzászlóaljak századainak szervezetével.

A vegyesdandár tüzérosztályok szervezetébe — a mérő alakulatok nélkül —, egyenként

4 löveggel egy 7,5 cm-es hegyi ágyús, egy 8 cm-es tábori ágyús és egy 10 cm-es tábori tarackos üteg tartozott. A papíron ugyanide szervezett aknavetőszázadoknak egyenként 10 vetőjük volt. A valóságban azonban a tüzérsz-tályokhoz csupán a 18M 14 cm-es aknavetők tartoztak (5 db), a 17M 9 cm-es aknavetők a gyalogságnál voltak rendszeresítve.

Az említett 7 vegyesdandáron kívül főve-zérség közvetlen alakulatként 4 huszárezre-det, 3 utász (műszaki) zászlóalj, 4 önálló tüz-ér üteget és 1 autógéppuskás és autógépusztagot állítottak fel.

A köteléken kívüli 4 huszárezred egyen-ként két osztályból állt; minden osztályban 1 lovas karabélyos és 1 lovas géppuskás szá-zaddal. Az ugyancsak köteléken kívüli tüz-érütegek közül az 1. hegyi ágyús, a 2. lovas ágyús, a 3. tábori ágyús, a 4. pedig légvédel-mi ágyús üteg volt. Az I. utász zászlóaljhoz 2

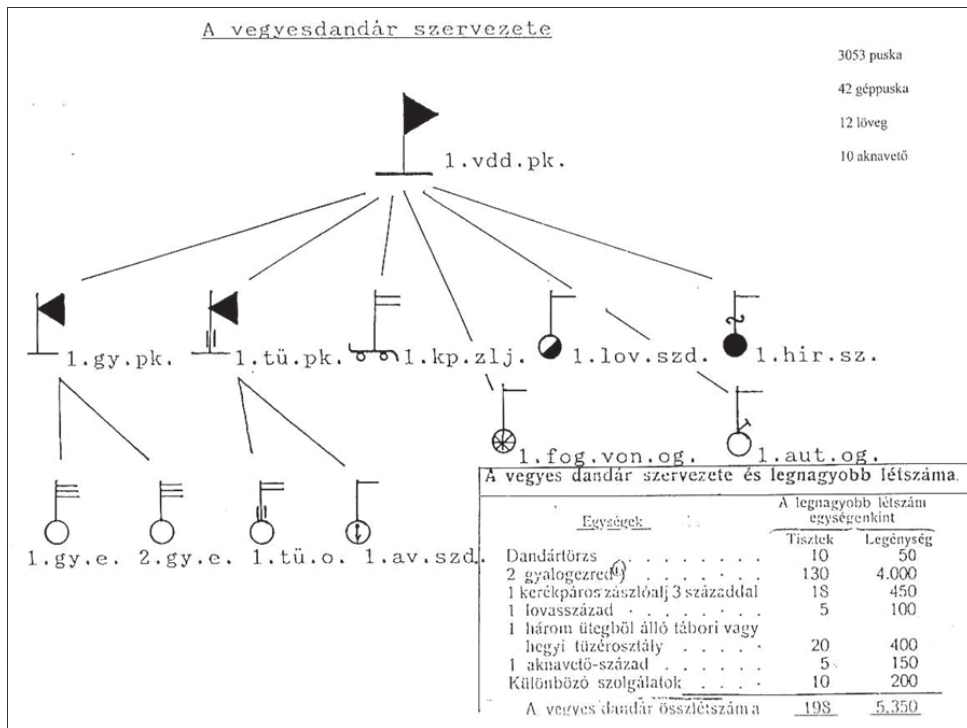
utászszázad, 1 hidász szakasz és 1 fényszórós szakasz, a II. és III. utász zászlóaljhoz pedig 2-2 utászszázad tartozott.

A megszervezett haderő fegyverzetének megoszlását a következő táblázat mutatja:

Ezek alapján a vegyesdandár elvileg 3053 puskával, 68 géppuskával, 10 aknavetővel és 12 löveggel rendelkezett. Természetesen ez dandáronként változott. Ez a szervezeti for-ma 1938-ig a Magyar Királyi Honvédség alap szervezete maradt.

Összességében, a katonai szempontokat figyelembe véve, a következő megállapításokat tehetjük:

- a békediktátum átgondolatlan, aránytalan elemeket tartalmazott, figyelmen kívül hagyva a logikus felvetéseket;
- a szövetséges és társult hatalmak döntéseit nagyban motiválta a Tanácskormány kato-nai sikere;

	1 gyalogezred	14 gyalogezred	1 kerékpáros zászlóalj	7 kerékpáros zászlóalj	1 tüzérosztály	7 tüzérosztály	1 aknavető század	7 aknavető század	4 huszárezred	4 tüzériteg	Összesen
Puska	1310	18340	299	2093	100	700	34	238	1893	—	23374
Géppuska	30	420	8	56	—	—	—	—	32	—	508
Aknavető	—	—	—	—	—	—	10	70	—	—	70
Löveg	—	—	—	—	12	84	—	—	—	16	100

- Magyarországot hosszú időre védtelenné tette és közel 18 évre elzárta a fejlesztés lehetőségétől is;
- lényegében elsorvasztotta az addig jól működő magyar hadiipart;
- a kialakított új határrendszer jól szolgálta a Közép-Európára tervezett „zavaros” elgondolást, amelyben a francia érdekek tökéletesen érvényesülhettek;
- terv szerint, a Magyar Királyi Honvédséget jó időre sikerült elzárni a revízió lehetőségétől.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Halmay Elemér: A revíziós gondolat a világpolitikában. Kelet népe kiadása, Budapest, 1929.
2. Juhász Gyula: Magyarország külpolitikája 1919-1945. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1988.
3. Horváth Csaba: A hazáért – mindhalálig! Honvéd kiadó, Budapest, 1999.
4. Az „ORDO” törvénytára 4. Az „Ordo” Törvény- és Rendelettár kiadása. Budapest, 1921.
5. Magyarország hadtörténete 2. Főszerkesztő: Liptai Ervin. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1985.
6. A Hazáért. A Magyar Honvédség múltja és jelene 1848-2004. Szaktudás Kiadó Ház, Budapest, 2006.
7. Dombrády – Tóth: A Magyar Királyi Honvédség 1919-1945. Zrínyi kiadó, Budapest, 1987.
8. vitéz Somogyi Endre: Az országhatárok katonai jelentősége (különös tekintettel Csonkamagyarországra). A Magyar Katonai Szemle 1931. évi 9. számának külön melléklete

*A Szövetségi Ellenőrző Bizottság tagjai:
Hamelin (francia), Ferrario (olasz),
Gordon (angol)*

SZTERNÁK GYÖRGY: A KATONAI MŰVELETEK MEGVÍVÁSÁNAK JELLEMZŐI NAPJAINKBAN, LEVONHATÓ KÖVETKEZTETÉSEK HATÁSA A HADTUDOMÁNY FEJLŐDÉSÉRE

Az utóbbi évek háborús és nem háborús katonai műveletei nem a hagyományos keretek és hadszíntéri körülmények között zajlottak. Növekedett azoknak a katonai műveleteknek a száma, amelyekben a fegyveres erő válságokat kezel, vagy a békeműveletek valamelyik fajtáját hajtotta végre; nagyon változatos, az európai körülményektől teljesen eltérő társadalmi és természeti viszonyok között. A hagyományostól eltérő hadszíntéri körülmények a fegyveres küzdelem új formáinak és módszereinek kutatását, kidolgozását követelték, követelik a hadtudomány művelőitől. A kutatás jelentőségéről néhány véleményt ismertetek:

„A hadtudományban az igazság kutatása, a valóság megismerése, szabályszerűségeinek vizsgálata – gondoljunk az indítérendszerre (érdekek, motívumok, értékek, szokások, szükségletek, meggyőződések stb.) – szisztematikus kritikusságot igényelnek, függetlenül a szövetségi elkötelezettségektől” – állítja Szabó Miklós akadémikus a hadtudományi kutatások jelentőségéről.¹

Hasonlóan fogalmazott Deák Péter is közel tíz évvel korábban: *„Egy hozzánk hasonló nagyságrendű országtól csak az várható el, hogy a nemzetek közösségében erejéhez mérten részt vegyen a globális veszélyek katonai elhárítására irányuló közös gondolkodásban és cselekvésben. Ezzel szemben nyilvánvaló, hogy a regionális és a helyi-specifikus ve-*

Carl von Clausewitz (1780-1831)

szélyek feltérképezése a magyar biztonságpolitika elsődrendű feladata, bár leküzdésük úgyszintén elsősorban a NATO, az Európai Unió és más, világ- és regionális szervezetek közreműködésével valósítható csak meg.”²

Deák János a hadtudományi kutatások tartalmáról és irányáról a következőt írja egyik tanulmányában: *„a hadtudomány és a katonai stratégia egyik központi kérdése ma az, hogy prognózist tud-e adni a belátható jövőben bekövetkező háborúk és fegyveres konfliktusok jellegére és hadászati tartalmára. Ami a háború, a fegyveres konfliktus tartalmát illeti, abban – természetesen módon –*

1 <http://epa.oszk.hu/00600/00691/00048/06.html> 2010. 05. 15.

2 Deák Péter: A biztonság és változó tartalma, értelmezése a 21. század elején. Külpolitika. 2001. 7. évfolyam 1-2. szám 3-20. oldalak.

megjelenik a küzdelem minden formája, így a gazdasági, politikai (diplomáciai), ideológiai és az információs harc, de döntő jelentőségű a fegyveres küzdelem lesz. A fegyveres küzdelem fogja visszatükrözni a háború hadászati tartalmát és jellegét, illetve a háború főbb mutatóit (strukturális elemeit), mint a háború indításának módját, a háború hadászati céljait, a háború során végrehajtandó hadászati feladatokat, a háború méreteit, az alkalmazandó fegyverek fajtáit, és összességében a haditevékenységek formáit és jellegét.”³

A tanulmány megírásával először az volt a célom, hogy a napjainkban zajló katonai műveletek új eljárásait és módszereit röviden elemezzem. Másodszor, a Kossuth Lajos Hadtudományi Kar tudományos konferenciáján elhangzott előadásomat kibővítve, elősegítsem a doktori iskola hallgatóinak felkészülését a vizsgáik sikeres teljesítésére.⁴

A katonai műveletek száma ugyan növekvő tendenciát mutat, az elmúlt évtizedekben, de az államok közötti, hagyományos erőkel vívott háborúk száma egyre kevesebb. A második világháborút követő évtizedekben a katonai műveletek több mint kétharmadát a nemzeti felszabadító mozgalmak, az etnikai és vallási alapon szembenálló csoportok harcok jellemezték.⁵ Kiss Á. Péter szerint a fegy-

Szun Ce (ie. 554-496)

veres küzdelem fejlődése folyamatként fogható fel, amelyben felismerhetők a szervezeti, technikai változások, valamint azok hatása a katonák, alegységek, egységek felkészítésére és kiképzésre. Ugyanakkor a fegyveres küzdelem változásai nem önállóak, háttérükben a társadalmi változások és az állandó technológiai fejlődés is megtalálható. Mindezek együttesen hatással vannak a hadtudományi területek kutatására és a hadtudomány fejlődésére, egyes tételeinek változására, megújulására, állítja a szerző, amely teljes mértékben elfogadható.

Véleményem szerint a tudományos kutatás középpontjába került a jövő hadműveleti környezetének, hadműveleti- és harci jellemző-

3 Deák János: A katonai stratégiák változásai és fejlődésük lehetséges irányai. *Hadtudomány* 2008 évi 1. szám 55-69. oldalak.

4 Megjegyzem, hogy Bolgár Judit – Hajdú István – Szternák György: „*A katonai műveletek háttere, megvívásuk jellemzői napjainkban*” címmel egyetemi jegyzetet jelentettek meg, amelyben bővebben fejtik ki véleményüket a tanulmány címében jelzett problémáról. Továbbá, a Kossuth Lajos Hadtudományi Kar Hadtudományi Doktori Iskola honlapján megtalálható a jegyzet kézirat.

5 Kiss Álmos Péter: Generációk a hadviselésben – a negyedik generáció. *Hadtudományi Szem-*

le, 2009. évi 2. száma Budapest. Elektronikus kiadás 10-19. oldalak.

<http://www.hadtudomanyiszemle.zmne.hu>
2010. 05. 17.

inek a vizsgálata; az összhaderőnemi működést támogató szemlélet és gondolkodási mód fejlesztése; a kiskötelékek, kisaegységek és az alkalmi harci kötelékek, a harccsoportok kialakításának, felkészítésének, alkalmazásának és vezetésének kérdése. Továbbá, a képességfejlesztés lehetőségének a kutatása a szövetségi rendszerben való hatékony működés és együttműködés biztosítása-, a meghatározott küldetések és feladatok végrehajtása érdekében. Az említett kérdések hadtudományi kutatása és vizsgálata a Szövetség politikai és katonai felsőszintjén is fontos helyet kapott.

A NATO a jövőben is elsődlegesnek tartja a tagállamok területének és függetlenségének kollektív védelmét, a Szerződés 5. cikkelye szerint. Ugyanakkor a Madeleine Albright, volt amerikai külügyminiszter vezette szakértői csoport (Group of Experts) véleménye szerint, a jelenleginél nagyobb hangsúllyal jelennek meg a jövőben a NATO vezette válságkezelő feladatok. Ez azt jelenti, hogy a tagállamok területén kívüli válságkezelői, békeműveleti feladatok végrehajtására is sor kerülhet, távoli hadszíntereken, polgári szervezetekkel együttműködve. A szakértői csoport véleménye szerint nagy valószínűséggel új kihívások érik a Szövetséget, ezért megmarad a hagyományos háborúk veszélye, amelyekre fel kell készülni.⁶ A tagállamok ennek a követelménynek megfelelően fejlesztik katonatechnikai eszközeiket, hajtanak végre szervezeti módosításokat és készítik fel a fegyveres erők állományát.

Ez a hadtudományi kutatás és feladatrendszer más államokban is jelen van. Nézzünk

erre egy példát: az Oroszországi Föderáció 2010. február 5-én elfogadott katonai doktrínája a következő katonai műveleteket különbözteti meg a jövő fegyveres küzdelmeiben: kisméretű fegyveres konfliktus; helyi háború; regionális háború és nagyméretű háború. Az utóbbi kettőben a nukleáris csapásmérő képesség megléte az egyik feltétel a háborús konfliktus elhárítására az ország szempontjából.

Az említett példák bizonyítják, hogy a fegyveres küzdelem valamennyi fajtájának és formájának a további kutatására szükség van a hadtudománnyal foglalkozó kutatók és szakemberek részéről.

A közelmúlt fegyveres küzdelmeinek tapasztalatait elemezve általánosságban megállapítható, hogy a 21. század katonai műveleteiben továbbra is a jól felkészült katonáké és parancsnokoké lesz a főszerep. Ugyanakkor, a technikai eszközök gyors fejlődése lehetővé tette az információ megszerzés-, a döntés meghozatala- és a csapás kiváltása idejének lerövidítését, amely megváltoztatta a katonai műveletek végrehajtásának módját, formáját és felgyorsította azok ütemét.

Másképpen kifejezve, a technikai eszközök fejlődésének következtében folyamatosan növekszik a hadszíntéri (műveleti) parancsnokok lehetősége az információ mennyisége, a csapásmérés pontossága és a döntéshez szükséges idő rövidítése területén. A parancsnoki munkavégzésnek ez a körülménye és tartalma ugyanakkor együttműködésre képes, fegyelmetett törzset és törzsmunkát is feltételez.

A katonai műveletek vezetéséhez továbbra is szükség lesz műveleti tervekre, de ezek állandó elemei mellett kiemelt szerepet kaphat a parancsnokoknál a rugalmasság, az önállóság, a kezdeményező készség, a gyors alkalmazkodás képessége. Más szóval, a katonai műveletek sikeres végrehajtása érdekében, a parancsnokoknak és a katonáknak képesnek kell lenniük arra, hogy gyorsan és pontosan

6 NATO-2020 Assured Security, Dinamic Engagement Analysis and Recommendations of the Group of Experts on a New Strategic Concept for NATO
<http://www.nato.int/strategic-concept/expertsreport.pdf> 2010. 05. 17.

Zrínyi Miklós (1620-1664)

feldolgozzák a hadszíntér, a hadművelési terület időbeni és térbeni változásait. A korszerű katonai műveleteknek ezek a körülményei arra készítetik a hadtudomány művelőit, a szakembereket, hogy a fegyveres küzdelem törvényeit folyamatosan vizsgálják, elemezzék a katonai műveletek megvívása formáinak és módszereinek változásait és feldolgozzák a tapasztalatokat.⁷

Az információs műveletek, az aszimmetrikus hadviselés, a pszichológiai-, a hálózat-

központú- és hatásalapú műveletek elméleti és gyakorlati eljárásai az új követelményeknek való megfelelés jegyében születtek. Az új (vagy új hangsúlyokat kapott) támogatási formák: *CIMIC* (civil-katonai kapcsolatok), *PSYOPS* (pszichológiai műveletek) is megjelentek a korszerű katonai műveletekben.⁸

A felsorolt körülmények hatására célszerűnek látszik tovább elemezni, és ha szükséges megváltoztatni a fegyveres küzdelem megvívásával kapcsolatos elméleti és gyakorlati szabályokat. Továbbá, a megváltozott körülményekhez igazítani a parancsnokok és a katonák felkészítését, kiképzését.

Ha és amennyiben arra a kérdésre keressük a válaszokat, hogy a jövőben hogyan kell az egész haderőnek megváltoznia, elképzelésünknek kell lenni a jövőbeni hadműveletekről, amelyekben részt vehetünk, és azon haderőkről, melyek műveleteiben várhatóan részt is veszünk. Így, egy időben kell a haderő szakembereinek alternatívákat vizsgálni, és új elgondolásokat felfedezni, kidolgozni, amelyek gyors és meghatározó eredményekhez vezetnek, és sikert eredményeznek a jövő katonai műveleteiben, a legkevesebb emberi élet és nemzeti erőforrás árán.

A hadtudomány művelői között egyre általánosabb az a nézet, hogy a fegyveres küzdelem már magában foglalja a válságkezelő műveleteket. Néhány szakember a válságkezelést, a konfliktus-megelőzést is a fegyveres küzdelemhez sorolja. Különösen igaz lehet a szakembereknek ez a véleménye, ha az utóbbi évek katonai műveleteinek tapasztalatait vesszük figyelembe. Ugyanakkor a szakirodalomban fellelhető a fegyveres küzdelemnek az a felosztása is, miszerint megkülönböztetünk háborús- és nem háborús katonai

7 Napjainkban a fegyveres erők által végrehajtandó feladatok megváltoztak mind formájukban, mind módszerükben, és a fegyveres erőknek olyan ellenséggel szemben kell felvenniük a harcot, amelyek települési körzete földrajzilag nem, vagy nehezen meghatározható, amelyek szabadon, minden korlátozás nélkül mozognak nemcsak egy adott országon belül, de az államhatárokon keresztül is.

8 Padányi József: A NATO-tagság hatása a Magyar Honvédség szárazföldi csapatai műszaki támogatásának elméletére és gyakorlatára. MTA doktori értekezés 2007. 123. o.

műveleteket. A két vélemény között lényeges eltérés nincsen, csupán a katonai műveletek csoportosításában különbözik.⁹

A fegyveres küzdelem, a háborús- és nem háborús katonai műveletek vizsgálatakor szólni kell a hadikultúráról is. A szakirodalomban fellelhető adatok szerint a hadikultúrának szociológiai és történelmi megjelenési formái is vannak. Az elemzést azonban elsősorban a katonai kérdések köré célszerű csoportosítani. Különös figyelmet kell fordítani a hadikultúra és a hadtudomány között meglévő összefüggésekre, mert ez a viszony tartalmazza az állami- és kormányzati vezetés célkitűzéseit, és a fegyveres erők lehetséges feladatait, alkalmazása közötti összefüggéseket. A külföldi és a hazai szakirodalom szinte teljesen azonosan határozza meg a hadikultúra fogalmát. Míg az előbbi a kultúra oldaláról, addig az utóbbi a hadtudomány oldaláról közelíti meg a problémát. *Az általuk használt azonos és állandó jegyek a következők: az állami politika és a háború kapcsolata, a hadászatról, a fegyveres küzdelemtől alkotott nézetek összessége - figyelemmel a történelmi tapasztalatokra, a katonai intézmény tervező tevékenysége, a hadászati elgondolás tervezésének folyamata.*¹⁰ A szerzők véleményét

elfogadva a hadikultúra forrásai a következők lehetnek: az ország geopolitikai, geostratégiai helyzete, történelme, gazdasága és kulturális öröksége, valamint haladó katonai hagyományai. *A hadikultúra tehát olyan társadalmi, katonai szellemi és anyagi alapfeltétel, adottság, amelyre ráépül a nemzeti biztonsági- és nemzeti katonai stratégia egésze.*

Mind a háborús-, mind a nem háborús katonai műveletekben megváltozott a hagyományos értelemben vett győzelem fogalma. A válságok katonai jellegű megoldásának kezdetén a válságkezeléssel megbízott, vagy az abban résztvevő államok elsősorban diplomáciai eszközökkel, majd katonai megelőző intézkedésekkel (erőkivetés, nyomásgyakorlás) törekednek a válságot kiváltó okok megszüntetésére. Továbbá, tárgyalásokkal, gazdasági és más szankciók bevezetésével kényszerítik az adott állami vezetést, hogy lemondjon a válságot előidéző szándékáról. A megelőző intézkedések eredménytelenségét követően kerül sor a katonai erő alkalmazására, a megfelelő felhatalmazás (mandátum) megléte után. A válságkezelés történhet fegyverrel is, ahol a szembenálló felek esetében veszteségekkel kell számolni. Ezek alapján, véleményem szerint szükség van a katonai műveletek végrehajtási módszereinek teljes átgondolására, elsősorban az alkalmazott erők és eszközök harcképességének megóvása érdekében.

A legutóbbi válságreagáló műveletek tapasztalatai alapján megállapíthatjuk, hogy sikerre csak akkor van esély, ha a nemzetközi szervezetek *egységes politikai akarattal*; az államok *egymást támogató, kiegészítő katonai felajánlásokkal* és *egységesen elfogadott politikai végállapot megfogalmazásával* kezdik meg a műveletet.

A katonai győzelem új megközelítése a *hatásalapú műveletek* kérdését helyezte előtérbe a hadtudományi kutatások során. Ez a gondolat néhány évvel ezelőtt mind gyakrab-

9 AJP-3.4 Non-Article 5 Crisis Response Operations 2-15. oldalak.

Deák János: Napjaink és a jövő háborúja. Hadtudomány 2005. 1. szám. 10. oldal.

Klaus Naumann: Der Gewalt nicht nachgeben. Truppenpraxis 11/1999. 732–742, 799. oldalak.

10 Yitzhak Klein: A Theory of Strategic Culture. Comparative Strategy An International Journal, Volume 10. Number 1. January - March 1991.

Kovács Jenő: Magyarország katonai stratégiája (komplex kutatási téma) II. rész. – Országos Kiemelésű Társadalomtudományi Kutatások, Budapest 1995.

Forgács Balázs: Háború és hadikultúrák. Új Honvédségi Szemle 2002. 10. szám. 130-140. oldalak.

ban és mind magasabb szinten vetődött fel a Szövetség szakembereinek körében. A 2006 novemberében megrendezett állam- és kormányfői csúcstalálkozó Rigában, meghatározó volt a hatásalapú műveletek elgondolás szempontjából. A szakemberek közös álláspontra jutottak a biztonság átfogó civil-katonai megközelítésében. Más szóval, elfogadták, hogy a válság reagáló műveletek sikeres végrehajtásához nem elegendő a katonai erő sikeres tevékenysége.

Ma a szakemberek azt vizsgálják elsősorban, hogy egy válság reagáló művelet, amelynek lényeges eleme a katonai erő, hogyan lesz hatásalapú művelet, a minél nagyobb és gyorsabb siker érdekében. A hazai és nemzetközi szakirodalomban fellelhető elemzések bizonyítják, hogy a hatásalapú hadművelet több mint az összhaderőnemi művelet. Ebből következik, hogy a parancsnokokat és a katonákat nem elég felkészíteni a katonai művelet végrehajtására. Ebben az esetben lényegesen többről van szó: politikai, gazdasági, jogi, közigazgatási, kockázatelemző, szociológiai, lélektani, környezetvédelmi felkészítésről is. Ez a megközelítés felveti valamennyi tagállam esetében az önkéntes tartalékos katonák alkalmazásának kérdését. Tapasztalat, hogy ezeket a feladatokat a korábban katonai felkészítést kapott polgári szakemberek el tudják végezni. Többek között ez is indokolja az önkéntes tartalékos szolgálat bevezetését és általánossá tételét.

A most zajló válság reagáló műveletek tapasztalatait elemezve a NATO több elméleti és gyakorlati problémával került szembe – állítja Szenes Zoltán, az egyetem tanára.¹¹ A szerző véleménye szerint, amelyet én is osztok, a Szövetségnek új stratégiára van szüksége, hiszen a régi tizenhét évvel ezelőtt készült. A politika döntéseit katonai erővel kell

minden esetben alátámasztani. Ha a nemzeti felajánlások katonai ereje nem megfelelő képességekkel rendelkezik, akkor a hadszíntér parancsnok nem vagy csak komoly erőfeszítések árán teljesítheti a küldetést. Továbbra is szükség van a tervező- és szervezőmunka során a nemzetek egyetértésére a műveletekkel kapcsolatban – olvasható a tanulmányban.

A szakemberek és a kutatók véleménye szerint napjaink katonai műveleteiben a szintek és a választóvonalak már kevésbé jellegzetesek és meghatározók. Így egyre nagyobb szükség van az együttműködésre a politikai-, gazdasági-, közigazgatási- és a nem kormányzati erőkkel a műveletek végrehajtásának teljes időtartamában.¹² A hatásalapú művelet feltételezi a katonai elem, a gazdasági elem és a polgári elem együttes alkalmazását a siker érdekében. A katonai elem a katonai erőt, az elrettentést, a nyomásgyakorlás eszközt, a szükségszerű alkalmazást jelenti. A gazdasági elem a válság megoldására irányuló gazdasági előnyök vagy gazdasági korlátozások (szankciók) alkalmazását foglalja magában. A polgári elem tartalmazza a civil-katonai együttműködést, mint intézményt a művelet teljes időtartamában. Továbbá, a nem katonai erőforrások alkalmazását, amelynek része a kormányzati, önkormányzati, igazságszolgáltatási, közrendvédelmi, egészségügyi, szociális és oktatási elemek zavartalan működése. A műveletek hatásalapú megközelítése ösztönzi az olyan hálózati megoldásokat, amelyek integrált összhaderőnemi katonai képességeket bocsátanak a parancsnok rendelkezésére egy adott katonai művelet végrehajtásához. *Másképpen, ez egy, a kiváltandó hatás által meghatározott folyamat, amelynek lényege, hogy meghatározzuk a hadszíntér*

11 Szenes Zoltán: Békeperspektíva. Regiment 2008. évi 1. száma. 8-11. oldalak.

12 Talla István – Babos Tibor: A műveletek hatásalapú megközelítése koncepció a rigai NATO-csúcsertekezlet tükrében. Új Honvédségi Szemle 2006. április 6-10. oldalak.

parancsnoknak, milyen hatást akarunk elérni a hadművelet végére. Az világos, hogy csak katonai erővel ezt nem tudjuk elérni.

A hatásalapú műveletekkel kapcsolatosan a szakemberek azt a problémát vetik fel, hogy miképpen szabályozhatók a műveleti parancsnok nem katonai tevékenységekkel összefüggő együttműködési lehetőségei a hadszíntéren.¹³ Véleményem szerint a katonai sikerek csak akkor lehetnek tartósak, ha ezt követően sikeresen folyik a biztonság megerősítése, az újjáépítés során kiépül a közigazgatás, megszilárdul a közbiztonság, a lakosság szociális életében észrevehető javulás tapasztalható mindenkinél. Ehhez mindenképpen szilárd együttműködésre van szükség a válságkezelő erők és a helyi erők között. Hiába van egyetértés a politikai végállapot tekintetében, ha eltérőek az álláspontok bármelyik részprobléma megoldásában. Ekkor veszélybe kerülhet a küldetés sikere is.

A válságreakáló műveletekben a cél ma már nem az ellenség megsemmisítése, inkább a békés rendezésre, a fegyveres konfliktus megelőzésére való törekvés, elsősorban politikai, diplomáciai és gazdasági eszközökkel. Ha ezek a megelőző intézkedések nem vezetnek eredményre, akkor általában katonai művelet kerül végrehajtásra a biztonság és a béke megteremtése érdekében; ez a művelet a fegyveres küzdelem valamelyik módja és formája. Ebben az esetben – a fegyveres küzdelem törvényeinek megfelelően – az ellenség politikai, közigazgatási, katonai vezetésének megbontása, katonai képességektől való megfosztása az elsősorú feladat, nem az állam és fegyveres erejének teljes elpusztítása a cél. Napjainkban a válságreakáló műveletek nem fejeződnek be az abban résztvevő katonai erő tevékenységével, hanem békefenntartói, újjá-

építési (békeépítési) feladatok végrehajtásával folytatódnak. Tapasztalatok szerint, ezek hosszú, összetett folyamatok.

Közel tíz évvel korábban a hadtudomány szakemberei felismerték, hogy a hálózatközpontú társadalmi kutatások eredményeit a fegyveres erő műveleteivel összefüggésben is célszerű felhasználni a sikeres katonai tevékenységek-, az állomány harcképességének megóvása érdekében. A fegyveres küzdelemben résztvevő katonák megóvása céljából a szövetség tagállamai évek óta kutatásokat folytatnak, amelyeknek lényege, hogy a harcoló katonát rendszerként vizsgálják és szerelik fel. A kutatás eddigi eredményeként már napjainkban, de elsősorban a jövőben, felszerelik és ellátják őket könnyű és hatékony fegyverrel, öltözettel és védőfelszereléssel, „hálóított” kommunikációs eszközökkel, korszerű erőforrásokkal, így megnövelik az emberi teljesítményt.¹⁴ A hivatkozott tanulmányokban a különböző tagállamok szerzői ismertetik a „*katoná, mint rendszer*” kutatásában és fejlesztésében elért eredményeiket és terveiket. Magyar szempontból Kóródi Gyula foglalkozott a problémával, de ő elsősorban egészségügyi szempontból kutatta a kérdést.¹⁵ Ugyancsak ezzel foglalkozik – elsősorban az éghajlatváltozás szempontjából – Padányi József is.¹⁶

14 Future Soldier Systems. NATO's Nations and Partners for Peace. 2004. IV.-V. Szám, 122-154., 76-95. oldalak; 2007. IV. szám, 52-83. oldalak.

15 Kóródi Gyula: Az idegrendszer lövési sérüléseinek aktív megelőzése. Doktorandorum 2005. évi 1. száma.

A digitális katona személyi védelme a honvéderos szemszögéből. Hadmérnök 2006. novemberi száma. A robothadviselés 6. nemzetközi konferencián elhangzott előadás nyomtatott változata.

16 Padányi József: Éghajlatváltozás és a biztonság összefüggései. Hadtudomány, 2009. 1-2. sz. 46. o.

13 Bjorn E. Kristiansen: Defense Transformation (A NATO Perspective) konferencia Garmish-Partenkirchenben 2006. április 10. www.marshallcenter.org.de 2008-03-14.

Az elért kutatási eredményeket foglaljuk össze a következőkben, amennyiben az a tanulmányunk címében vállaltakhoz kapcsolódik. Tapasztalatok szerint a jövőben a fegyveres küzdelem többsége lakott környezetben kerül végrehajtásra, ahol a harckocsik, a páncélozott szállítójárművek és a harcjárművek alkalmazása korlátozott. A műveletekben résztvevő katonáknak, alegységeknek a feladat végrehajtásához ki kell szállni a járműből vagy a szállító helikopterből. A szakemberek véleménye szerint az említett esetekben a katonát, az alegységet „*harci alapegységnek*” kell felfogni és rendszernek – a korszerű repülőgép, helikopter, harckocsi és harcjármű alrendszerének – tekinteni.

A rendszer képességének kialakításához öt területen kell fejlesztést, korszerűsítést végrehajtani: mozgékonyság, pusztító hatás, állóképesség, túlélőképesség, vezetés és ellenőrzés. Más megközelítésben: ruházat, felszerelés, kommunikáció és információ, fegyverzet és energiaellátás. Ezt az öt területet lényegében a fejlesztéssel foglalkozó tagállamok elfogadták, és ezekben, az irányokban folynak a kutatások napjainkban is.

A „*katona-rendszerekhez*” kapcsolódó kutatások szinte minden tagállamban folynak és a szükséges eszközökkel, felszerelésekkel a fegyveres erők ellátása 5-10 éven belül várható – állítják a szakemberek.

A katonai műveletek elméletei és gyakorlati kutatása során mind gyakrabban találkozunk a *teljes körű védelem* elméletével, amely a hadszíntér átfogó informatikai ellenőrzését és felhasználását is jelenti. Az időben és pontosan rendelkezésre álló valós információ a döntési fölény és a kezdeményezés megszerzésének döntő tényezője lehet.¹⁷ A mind

több adatot tartalmazó informatikai hálózat, a számítógépes feldolgozásnak köszönhetően, tartalmazza a hadszíntéren tevékenykedő katonák élettani helyzetére vonatkozó adatokat is. A megjelenített adatok pontosan jelzik a katona „*biológiai tartalékait*”, terhelhetőségét, következőképpen a harcképességének állapotát. A katonák harcképessége kérdéseiről fejtette ki véleményét Kóródi Gyula egy korábban megjelent tanulmányában, amely jól hasznosítható a témával bővebben foglalkozó szakemberek és kutatók számára.¹⁸

Véleményem szerint a technikai eszközök folyamatos korszerűsítése ellenére is a fegyveres küzdelem megvívásának középpontjában a katona marad. A jövő katonája egy teljes körű informatikai rendszer középpontjában van, ahol a rendszer szinte valamennyi eleme az ő biztonságát és harcképességének megóvását szolgálja. A katona mindenkori fizikai, szellemi és pszichológiai állapota jelentősen befolyásolja a feladat végrehajtásának sikerét, harcképességének megóvását és megsebesülésének (halálának) lehetőségét. A hadszíntéren való „*cselekvés*” a katona számára óriási megterhelést jelent. Más szóval, a katona folyamatosan teljesítőképessége felső határán egyensúlyozik saját élete megóvása-, és a küldetés sikere érdekében. Ezt kell ellensúlyozni a telje körű védelem alkalmazásával a hadszíntéren, amelynek nem kevés orvosi és orvos-biológiai összetevője van, fejtette ki tanulmányában a szerző.

A műveletek végrehajtása során a siker egyik feltétele a hálószerű összeköttetésben lévő katonák és eszközök közötti információáramlás, amely biztosítja az időtényező hatásának csökkentését a felderítés, a célmegjelölés és a pusztítás folyamatában. A korszerű hadviselés az előző korok hadviselési technikáit,

17 Kőszegvári Tibor: A hadviselés és a tér összefüggései a 21. században. 2000. december 13-án, a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen tartott előadás anyaga.

18 Kóródi Gyula: Az idegrendszer lövési sérüléseinek aktív megelőzése. Doktorandorum 2005. évi 1. száma 119-127. oldalak.

információ továbbítási rendszereit jelentősen megváltoztatta. *A hálózatos elgondolások a hadviselésben is kialakultak.* A hálózatos hadviselés a védelmi, harci tevékenységben a különböző vezetési szinteken résztvevő elemeket (vezetés, parancsnokok, fegyvernemek, irányítók, végrehajtók, katonák, védelmi távközlés, logisztika, egyéb elemek) hálózati rétegeknek és egységeknek tekinti és a közöttük levő kapcsolatokat a hálózat szerkezete, feladata és felépítése szerint határozzák meg.

A hálózatos elgondolásról és a védelmi–harcászati távközlés kérdéseiről kaphatunk hasznos ismereteket Dárdai Árpád és Előházi János tanulmányából. A korszerű védelmi–harcászati távközlési elképéléseket ennek megfelelően hálózatos szemlélettel is kibővítik. A védelmi–harcászati távközlést mind a hadviselésben alkalmazott távközlés csomópontjainak és protokolljainak hálózatos jellege és funkcionalitása, mind a topológia és rendszerialakítás (infrastrukturális, eseti és vegyes) hálózatos szerkezete és működése jellemzi. Ezek a koncepciók együttesen: hálózatközpontú hadviselés (NCW Network Centric Warfare), ill. hálózatos harcvezetés (NCW Network Control Warfare) néven ismertek a szakirodalomban.¹⁹

Az idézett tanulmányokban a szakemberek *digitális, hálózatalapú hadseregről, fegyveres erőről* beszélnek, amely nem is olyan távoli jövő, ha a jelenlegi fejlődés ütemét nézzük. A digitális, hálózatalapú hadsereg az informatika valamennyi vívmányát alkalmazza: precíziós fegyverekkel rendelkezik, vezetése integrált harci-hálózati rendszerekre és multimédiás

technológiára alapozott, a minőségi mutatók előbbre valók a mennyiségiéknél, hatékonysága információ-alapú szemléletének köszönhető, így tudás alapú hadseregnek is nevezhető. Csapásmérő ereje a szemben álló felek aszimmetrikus helyzetéből adódik. Az elsődleges cél az információs fölény megszerzése, mellyel a saját erők az ellenséget megelőzve tudnak hatékony támadást kivitelezni. Az információ hatékony begyűjtése és tárolása mellett szükséges, hogy a saját szakalegység azok gyors feldolgozására is képes legyen; rendelkeznie kell olyan felülettel, amelyen minden szükséges információt áttekinthető módon képes ábrázolni, az adott felhasználó igényei szerint.

Az utóbbi évtizedben a külföldi és hazai szakirodalomban egyre gyakrabban fordul elő az információs hadviselés fogalma, amelyet a 21. század fegyveres küzdelmeinek meghatározó tényezőjeként jelölnek meg a hadtudomány kutatói.

Az információs hadviselés elméleti és gyakorlati kérdéseivel már több mint tíz éve foglalkoznak a hazai szakemberek. Várhegyi István Makkay Imre és Haig Zsolt kutatásainak eredménye röviden a következő: az információ megnövekedett jelentőségét az újfajta elektronikai – távközlési - informatikai, valamint a vezetési technológiák gyors fejlődése tette lehetővé, amely a hadügy folyamataiban is szükségszerűen érvényre jutott. *„A fegyveres erőkre is igaz az a megállapítás, hogy a jövőben a siker egyik döntő tényezője az információ megszerzése, alkotó módon történő felhasználása, az információs és vezetési fölény megszerzése lesz. Amelyik fél az információhoz előbb fér hozzá, és azzal jól tud gazdálkodni, az nyer, amelyik fél erre nem képes, az veszít. Ilyen egyszerű törvények fogják megszabni a további fejlődés útját.*

Az információs hadviselés olyan egységes elgondolás alapján végrehajtott tevékenységek rendszere, amely valamely állam részéről egy másik állam működési rendjének befolyásolására vagy megtörésére, továbbá a saját állam

19 Dárdai Árpád: Új eljárások a védelmi célú mobil távközlésben. Hadtudomány 2004. évi 3-4. száma.

Előházi János: Védelmi célú informatikai rendszerek feladatai és fenyegetettségei a hálózatközpontú hadviselésben. Hadmérnök II. évfolyam, 3. száma. 2007. szeptember.

hatékony működőképességének megőrzésére irányul a saját információs képességek megvédése, fejlesztése és alkalmazása, valamint a másik állam hasonló képességeinek bénítása, zavarása vagy megsemmisítése révén.

Az információs képesség azt jelenti, hogy valamely szervezet rendelkezik mindazon szellemi és anyagi erőforrásokkal, valamint külső és belső környezeti feltételekkel, amelyek biztosítják számára a feladatai eredményes ellátásához szükséges információk megszerzését, továbbítását, feldolgozását, tárolását és rendelkezésre bocsátását.²⁰

„Valamely fél saját erőinek vezetésében való relatív előnye az ellenfelekhez képest. Az információs fölény, vagy dominancia elérhető mind a saját vezetők kiképzésével úgy, hogy azok a rendelkezésükre bocsátott, fölényt biztosító technikai információk segítségével gyors és megfelelő döntéseket tudjanak hozni, illetve annak érdekében tett erőfeszítések az ellenfél ugyanilyen képességeinek rombolására és lehetetlenné tételére, egyidejűleg a saját képességek védelmével.”²¹

Az információs fölény elérése és megtartása szorosan függ a különböző szenzorok, felderítő eszközök és rendszerek minőségétől, a vezetési folyamat gyorsaságától, a végrehajtó erők képességeitől és az eszközök egységes hálózatba kapcsolásától. Mindez egy új típusú katonai vezetési filozófiát jelent, melyet hálózatközpontú hadviselésnek (Network Centric Warfare - NCW) — NATO terminológia szerint hálózat nyújtotta képességnek (Network Enabled Capability – NEC) — neveznek.

„Az információs fölény kivívásához azonban nem elegendő a legkorszerűbb katonai infokommunikációs rendszerek vezetésben

való alkalmazása, vagyis a hálózat nyújtotta képességek kihasználása. Ahhoz, hogy az információs fölényt elérjük és meg tudjuk tartani, szükséges e rendszerek védelme és a szembenálló fél hasonló rendszereinek támadása is. Napjainkban a hagyományos hadszíntereken folyó katonai tevékenységekkel párhuzamosan, az információs hadszíntéren támadó és védelmi jellegű információs tevékenységek — információs műveletek (Information Operations - INFOOPS) — is zajlanak. Az információs műveletek azon koordinált tevékenységeket jelentik, melyek a szembenálló fél információira, távközlési információs rendszereire gyakorolt ráhatásokkal képesek támogatni a döntéshozókat a politikai és katonai célkitűzéseik elérésében úgy, hogy e mellett a saját hasonló rendszereket hatékonyan kihasználják és megóvják. Az információs műveletek különböző elkülönülten is létező, komplex információs tevékenységek közötti integráló és koordináló tevékenység, melynek szükségességét és létjogosultságát az összehangolt információs tevékenységek nagyságrendekkel növelhető hatékonysága adja” — fejti ki álláspontját Haig Zsolt.

A korszerű katonai műveletek legfőbb elemévé az egész fegyveres erőt átfogó információs hálózatok váltak, amelyek folyamatos, gyors információcserét biztosítanak a különböző haderőnemek, fegyvernemek között, ezzel növelve az összehangoltságot, a pusztítás képességét és az egységek védettségét. Ezeknek az átfogó rendszereknek tulajdonképpen csak az egyik alkotóeleme a lövész katona, aki (még) nem helyettesíthető robottechnológiával, mint például a légi erő egyes területei, de ellátható modern, képességeit, védettségét erősítő felszereléssel.²²

20 Várhegyi István: Az információs hadviselés. Honvédségi Szemle 1996. évi 7. száma

21 <http://www.google.hu/#q=aszimmetrikus+hadvisel%C3%A9s&hl=hu&start=10&sa=N&fp=e2352178dec9599> 2010. 05. 15.

22 Haig Zsolt –Várhegyi István: A cybertér és a cyberhadviselés értelmezése. Hadtudomány XVIII. Évfolyam 2008. Elektronikus száma. 1-12. oldalak
http://mhtt.eu/hadtudomany/2008/2008_elektronikus/2008_e_2.pdf 2010. 05. 16.

A korszerű háborús és nem háborús katonai műveletekben ezek a rendszerek, alrendszerek kapcsolódnak a *Hálózatközpontú Hadviselés* (Network Centric Warfare – NCW) kifejlesztett elemeihez, így a katonák annak szabályai szerint tevékenykednek, hajtják végre a feladataikat.

Hálózatközpontú hadviselés: Egy olyan korszerű háborús vagy nem háborús katonai művelet, amelynek keretében a kommunikációs, az információs, a vezetési és a pusztító rendszerek, alrendszerek egymáshoz kapcsolódnak. A hálózatközpontú katonai művelet legfontosabb eleme, az információ megszerzésének és felhasználásának teljesen új módja, amely gyökeresen átalakítja a műveletek korábbi vezetési formáját és módszerét.²³

A hálózatközpontú hadviselés lehetővé teszi a fegyveres erő parancsnokai számára a védett számítógépes hálózaton keresztül a kommunikációt valamennyi haderőnem és fegyvernem között. A technika biztosítja a parancsnokok számára, hogy valós képet kapjanak a hadszíntéren folyó eseményekről. A hálózatközpontú hadviselés vívmányai segítségével a parancsnok mindig tudja csapatainak pontos tartózkodási helyét, a rendelkezésükre álló lőszer, üzemanyagot és egyéb erőforrásokat. Ismeri a logisztikai információkat, mint az utak állapotát, időjárási helyzetet. Ezek segítségével modellezheti döntéseinek eredményét, előre lejátszva a lehetséges jövőben történéseket.

„A hálózatközpontú hadviselés bevezetéséhez három alapvető lépést kell megtenni: a meglévő hálózati technológiát hozzá kell igazítani a harci körülményekhez. A meglévő műveleti eljárásokat hozzá kell igazítani a hálózati rendszerhez. Újra kell szervezni a

klasszikus katonai hierarchiát annak érdekében, hogy a hálózati elképzelések megvalósíthatóak legyenek. Ugyanakkor a szakemberek szerint felvetődik a kérdés: mennyi adat az, ami elegendő, és mennyi az, ami már túl sok? A válasz további kutatásokra ösztönzi a szakembereket.”²⁴

A hatásalapú megközelítés és a hálózatközpontú hadviselés eredményességének és sikerének legfontosabb feltétele a döntési fölény kialakítása. Döntési fölény akkor érhető el, ha a haderő képes pontos és időszzerű információk megszerzésére, azok biztonságos továbbítására, azonos elvek és eljárások szerinti értelmezésére. Ehhez a haderőnek egy minden részében együttműködő, integrált, közös hadműveleti hálózatot kell alkotnia.²⁵

Tapasztalatok alapján a várható alkalmazási körzet (a hadszíntér) ismeretének tükrében kiemelt szerepe van az állomány mindenoldalú – elsősorban pszichológiai – felkészítésének és kiképzésének, mert a műveletek többsége – a tapasztalatok alapján – eltérő környezetben, más időjárási- és terepviszonyok között, valamint kulturális, szociális feltételek között kerül végrehajtásra. A szövettség és az eseti koalíciók katonai erői gyakran úgy oldják meg a feladataikat, hogy az erők, az eszközök, az eljárások és a körülmények aszimmetrikusak. Az aszimmetria jelentheti a fegyveres küzdelem elmélete és gyakorlata, a technika és a szervezet közötti különbségeket a szembenálló felek között. Minél nagyobb a felek között az aszimmetria, annál nagyobb a jelentősége az erre történő felkészítésnek.

Az iraki és az afganisztáni eseményeket elemezve megállapítható, hogy a helyi ellen-

23 Előházi János: Védelmi célú informatikai rendszerek feladatai és fenyegetettségei a hálózatközpontú hadviselésben. Hadmérnök II. évfolyam, 3. száma. 2007. szeptember.

24 Jane's Defence Weekly 2007. március 23. száma.

25 Nagy Zoltán: A 21. század fegyveres küzdeleinek irányai és kihívásai a NATO szemszögéből. Hadtudomány 2005. évi 4. száma. Bevezető előadás.

állók (lázadók, öngyilkos merénylők) gyorsan alkalmazkodtak az aszimmetrikus hadviselés körülményeihez mindkét országban. Tudják azt, hogy a nemzetközi erők katonai fölényben vannak, ezért igyekeznek elkerülni az összecsapásokat, a tűzpárbajt; az akciók és a visszavonulás taktikáját alkalmazzák; valamint a gyengébb ellenállást mutató erőket (helyi rendőrség, biztonsági erők) támadják.

A támadások megszervezésekor fontos szempont, hogyan lehet az akciókkal, merényletekkel legnagyobb és számukra nagyon kedvező média- vagy lakossági hatást (támogatást) elérni.²⁶ Az aszimmetrikus hadviseléssel kapcsolatban számos tanulmány olvasható mind a hazai, mind a nemzetközi szakirodalomban. A tanulmány kereteit nem túllépve csupán kettő véleményt idézünk:

Krajnc Zoltán a közelmúltban, egy szakmai konferencián hosszan elemezte az aszimmetrikus hadviseléssel kapcsolatos ókori kínai és napjaink amerikai szakértőinek álláspontját.²⁷ *Véleménye a következőkben foglalható össze: a kínai Szun-Che is, aki szerint: minden hadviselés a megtévesztésen alapszik, azt javasolja, hogy az összevont, koncentrált erőkkel bíró, erős ellenséget kerüljük el, és csak a hadicsellel megtévesztett ellenséget támadjuk meg. Szun-Che tulajdonképpen a fegyveres küzdelem megvívása szempontjából a stratégiai aszimmetriát helyezte tanításának középpontjába.*

Másképpen, egy lehetséges stratégiát a meglévő aszimmetriára építette fel, ami gyakorlatilag megegyezik azzal az elméleti kutatással, amivel napjainkban az Egyesült Államok és a szövetséges tagállamok-, de a keleti hadtudomány szakemberei is foglalkoznak.

Krajnc Zoltán két amerikai szakembert idéz az aszimmetria fogalmával kapcsolatban, Steven Metz és Douglas V. Johnson II.²⁸ megkísérelt egy általánosabb, komplexebb definíciót alkotni, ami napjainkban elfogadható. *„A katonai és a nemzetbiztonsági területeken értelmezve, az aszimmetria gyakorlatilag, a szembenálló féltől eltérő cselekvési változatokat (műveleteket), szervezeteket, és gondolkodási módot képvisel, abból a célból, hogy maximalizálja a saját előnyeit, és kiaknázza az ellenség gyengeségeit, valamint megragadja a kezdeményezést, vagy nagyobb cselekvési szabadságot nyerjen. Az aszimmetria lehet politikai-stratégiai, vagy katonai-stratégiai, illetve ezek kombinációja is.”*

Más megközelítésben, Porkoláb Imre dolgozatában az aszimmetrikus hadviselésről a következő megállapítás olvasható: *„olyan semmiféle szabályt, normát, megkülönböztetést nem ismerő harcmód, melyet nem előz meg sem hadüzenet, sem tárgyalás. Az aszimmetrikus hadviselés általános jellemzője, hogy nem ott, nem azok, nem akkor, nem úgy, nem azokkal az eszközökkel, nem azok ellen a célpontok ellen indítanak, ahol, amikor, ahogy, amivel, ami ellen hagyományos esetben egy állam (szövetség) háborút indít.”*²⁹ Ennek a hadviselési formának alapvetően az a lényege, hogy az egyik fél minimális anyagi, emberi, technikai befektetéssel a lehető legnagyobb veszteséget okozza a másik félnek.

28 Steven Metz – Douglas V. Johnson II.: Asymmetry and U.S. Military definition, background, and strategic concepts. 5-6. oldalak.
<http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pubs/display.cfm?pubID=223>, 2010. 05. 15.

29 Porkoláb Imre: Katonai műveletek aszimmetrikus konfliktusokban. Kard és toll 2006. évi 1. száma. A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Doktori Iskola kiadványa.
<http://www.hm.gov.hu/files/9/8569/024-031.pdf> 2010. 05. 15.

26 Szenes Zoltán: Békeperspektíva. Regiment 2008. évi 1. száma. 8-11. oldalak.

27 Krajnc Zoltán: Az aszimmetrikus hadviselés, fenyegetés alapkérdései. Repüléstudományi Közlemények Különszám 2008. április 11.

Megjegyezzük, az aszimmetrikus hadviselés nem új keletű, hiszen elég, ha csak Dávid és Góliát harcára gondolunk a Bibliában, vagy az ókori Görögországban Athén és Mélosz szigete között kirobbant harcra. A 2001. szeptember 11-én megtörtént terrortámadás is rendkívül aszimmetrikus volt, figyelembe véve a felhasznált eszközök és az általuk okozott pusztítás nagyságrendjét – írja Porkoláb Imre.

A pszichológiai felkészítés jelentőségét ma a hadtudomány kutatói sem vitatják sőt, fontosságát mind gyakrabban hangoztatják. A katonák felkészítésének középpontjába került, hogy a fegyveres küzdelem során a kezdeményezés megléte az összehasonlíthatóságot is jelenti. Más szóval az eltérő képesség a győzelem lehetőségét is jelenti. *„Egy konfliktus lélektani dimenziója ugyanolyan fontos, mint a fizikai. Ez különösen érvényes a biztonsági környezet jelen változásai tükrében, az aszimmetrikus fenyegetettség rohamos növekedése és megsokszorozódása, valamint a békére való igény megnövekedése tekintetében. A konfliktus az ellentétes érdekek ütközése, amely a benne résztvevő emberek elméjén kívül a harctéren is folyik. A konfliktus tulajdonképpen a hatalomért vívott harc. Az emberek szellemi beállítottsága és magatartása (barát, ellenség, bizonytalanok, vagy el nem kötelezettek) eldöntheti az adott konfliktus kimenetelét és a konfliktus utáni környezet természetét.”*³⁰

A pszichológiai műveletekben az aszimmetria azt is eredményezheti, hogy az ellenfél olyan területeket keres a harc megvívása során, ahol a mi fölényünk nem érvényesül. Megnyeri a lakosságot, más harceljárásokat, harcmódokat használ, csak a sérülékeny, sebezhető, gyengébben védett pontjainkat tá-

madja, stb. Megoldás lehet, hogy a fegyveres küzdelem bizonyos területein az aszimmetriát meg kell szüntetni. Ehhez nyújthat segítséget a pszichológiai műveletek sikeres végrehajtása. A lehető legkorábban fel kell ismernünk az ellenfél erős oldalai közötti kapcsolatokat majd ezek közül valamelyiket hatékonyan blokkolni, pusztítani kell. A kapcsolatokat feltételezve, a blokkolt, elpusztított harci elem valószínű hatással lesz a többi elemre, így kedvezőbb feltételeket teremthetünk a győzelemhez. A siker egyik feltétele természetesen, hogy felismerjük az ellenfél erős oldalait, a közöttük lévő kapcsolat rendszerét. Véleményem szerint az ilyen képesség kialakításában jelentős szerepe van a lélektani felkészítésnek a parancsnokok képzése során.

Az utóbbi években lezajlott katonai műveletek tapasztalatait figyelembe véve a fegyveres küzdelem megvívása nem ilyen egyszerű, mint írtuk; több probléma fordult elő korábban, különösen a békekikényszerítés, a békefenntartás, békeépítés során. Az abszolút túlnyomó és korszerű katonai erő is mindig viszonylagos. Az ellenség teljes megsemmisítésére szolgál, márpedig napjainkban egyre több az olyan helyzet, amikor a győzelem érdekében építeni kell. A tapasztalatokat összevetve a Krjanc Zoltán és Porkoláb Imre ajánlásaival, megállapítható, hogy *napjainkra a fegyveres küzdelem bonyolultabb lett. A hadtudományi kutatások középpontjába kerültek a következő kérdések: milyen hatással van a fegyveres erő korábbi feladatai végrehajtására, a szervezetek működésére, a katonák kiképzésére, felkészítésére a fegyveres küzdelem tartalmának és formájának a változása, kibővülése? Ezek a műveletek (békefenntartás, békekikényszerítés) a hadtudomány tárgyát képezik-e (hadászati művelet, hadművelet, harctevékenység), vagy a fegyveres küzdelem új formái, amelyek további kutatást igényelnek a korábban lezajlott műveletekből levont tapasztalatok alapján? Milyen új tudati,*

30 Honvédelmi Minisztérium Honvéd Vezérkar, Civil-katonai együttműködési konferencia. Göd, 2004. december 15-16.

lélektani jelenségek, erkölcsi és egyéb körülmények, egyben problémák jelentkeznek ebben a változásban? A fegyverrel végrehajtott békekikényszerítés és békefenntartás, milyen harceljárásokat feltételez az alegységektől?³¹

Összegezve: napjaink fegyveres küzdelmeit feldolgozó szakirodalmat áttanulmányozva nagy valószínűséggel állítható, hogy a jövő hadserege kisebb lesz, noha új, kiterjesztett és változatos feladatai lesznek egy kiszámíthatatlan, gyorsan változó hadszíntéri környezetben. Ezek a tényezők feljogosítják a katonai szakembereket a változtatásra abban, ahogyan szervezzenek. A jövő szervezeti tervezése kihasználja majd a teljes fegyveres erő széles körű feladatok végrehajtására kialakított és rendelkezésre álló struktúráját.

Felhasználva Tóth Sándor kutatásának eredményeit, a szakemberek és a katonai vezetők várható feladatai így összegezhetők:

Először, lényeges szempont, hogy képesek legyünk az erőket gyorsan a feladatokhoz szabni. A parancsnokoknak rendelkeznie kell rugalmas, sokoldalú szervezetekkel és lehetőséggel, hogy gyorsan összeállítsanak, szétbontakoztassanak és alkalmazzanak olyan erőket, amelyek a harci lehetőségek megkívánt összetételével rendelkeznek, minden körülmények között biztosítják a sikert.

Másodszor, az információfeldolgozás, a szétosztás és a feladat végrehajtás köré kell szerveznünk az alegységeket és az egységeket. A hadszíntér, a harcmező digitalizálása és más, az informatikai technológiában elért fejlesztések kisebb törzseket és nagy mobilitású harcálláspontokat eredményeznek a gyakorlati tapasztalatok alapján. A törzsek általában kisebbek lesznek, az új informatikai

technológia lehetővé teszi számukra, hogy több funkciót is betöltsenek. Az alacsonyabb szinteken lévő szervezetek képesek lesznek összhaderőnemi és egyesített funkciók ellátására. Lényegében újra kell értékelni a feladatokat valamennyi szervezeti szinten az eredményesség tükrében.

Harmadszor, a vezetők és a vezetettek arányának meg kell változnia, és rugalmasnak kell lennie az egyes feladatok végrehajtása céljából. A jövő vezetői magasabb szintű doktrínán alapuló képességekkel, ismeretekkel, beállítottsággal és tapasztalattal rendelkeznek majd, amelyet a komplex feladatok széles körében jelentkező harctéri rendszerek működtetésében alkalmaznak. A jövő hadműveleteinek komplex természete magasabb rendfokozatú és nagyobb tapasztalatokkal rendelkező vezetőket követelhet meg az alacsonyabb szinteken, mint bármikor. A kisebb haderőnek kevesebb egyéni specialitásra lesz szüksége úgy a tisztaként, mint a legénység vonatkozásában.

Negyedszer, elsősorban a zászlóalj és a dandár köré kell szerveznünk minden alegységet, mivel ezek a legnagyobb harcászati-hadműveleti alakulatok, amelyek lehetőséget nyújtanak, hogy a sajátos feladatoknak megfelelően szervezzük a harccsoportokat.

Ötödöszer, a harctámogatóknak és a harci kiszolgálóknak moduláris felépítésűnek kell lenniük, hogy képesek legyenek feladat műveleti támogatására. Az egységek több mint valószínű, hogy moduláris felépítésűek lesznek, lehetővé téve ezáltal az erők gyors feladathoz szabását annak érdekében, hogy bármely bekövetkező helyzetben tevékenykedhessenek az összhaderőnemi és többnemzeti hadműveletek során.

A hazai és a külföldi szerzők véleményét összegezte Deák János, és kutatási eredményei szerint a fegyveres küzdelmet a következők jellemezhetik napjainkban és a jövőben: *először,* a nagy hatótávolságú- és nagy

31 Herfried Münkler: Háborúban vagyunk? Terroristák, partizánok és a háború új formái. Politische Vierteljahresschrift 2001/4. száma 581-589. oldalak. Fordította: Szabó Márton.

pontosságú fegyverek alkalmazása nagymértékben veszélyezteti a csapatok előre történő mozgósítását, összpontosítását. Ezt a tevékenységet rakéta- és tűzcsapással hajtják végre, valamennyi haderőnem bevonásával.

Másodsor, a műveleti feladatok végrehajtása szempontjából folyamatosan korszerűsödik, minőségileg javul a hadászat, hadművelet és a harcászat közötti kapcsolat. Az összetartozó, összefüggő (koherens) kapcsolat alapján a fegyveres küzdelem hadászati sikerének függvénye a hadműveleti, harcászati sikereken nyugszik, mind a háborús-, mind a nem háborús katonai műveletekben.

Harmadsor, a fegyveres küzdelem a teljes térben zajlik majd, minden haderőnem, fegyvernem, szakcsapat, valamint a polgári erők bevonásával, a legkorszerűbb eszközök alkalmazásával.

Negyedszer, az egyre pontosabb és hatékonyabb rakéta- és tűzcsapás következtében megnövekszik az erők és eszközök széttagolásának, megóvásának és védelmének a jelentősége.

Ötödször, tovább fog növekedni a rakéta- és tűzcsapások hatótávolsága és pontossága, valamint pusztító ereje. Ezzel lehetővé válik a hadászati szintű támadó műveletek megszakítás nélküli folytatása.

Hatodszor, a rakéta- és tűzcsapások azonos időben fogják pusztítani az ellenség politikai, gazdasági, vezetési, infrastrukturális és katonai objektumait.

Hetedszer, az előző jellemzők alapján döntő jelentőséggel bír majd – de már napjainkban is így van – a hatékony, védett rakéta- és légvédelem, amely az ellenség minden pusztító eszközével képes felvenni a harcot.

Nyolcadszor, tovább fog növekedni a felderítés, hírszerzés szerepe az ellenség szándékai felfedése érdekében, valamint a dezinformáció megghiúsításáért.

Kilencedszer, a légiuralom kivívása, valamint a rakéta- és tűzcsapások eredményes végrehajtása döntő hatással lesz a fegyveres küzdelem

sikerére, de ezek mellett megmarad a szárazföldi műveletek fontossága és szükségessége.³²

Ha elfogadjuk ezt az értékelést, akkor nyilvánvaló, hogy ezek tükrében célszerű vizsgálni a fegyveres erő lehetséges feladatait, szervezetét, felszerelését és állományának oktatását, képzését és kiképzését.

Az utóbbi évek válságreagáló műveleteinek tapasztalatai azt igazolják, hogy az úgynevezett „*harcoló*” állomány megóvása érdekében legalább háromszor akkora kiszolgáló erőre van szükség. Különösen igaz ez abban az esetben, ha a kontingens az ország területétől távoli térségben kerül alkalmazásra. Ennek az infrastruktúrának a hazai működtetése további személyi és anyagi forrásokat köt le a művelet során. Más szakemberek számítása szerint, minden egyes bevetésre kerülő katonát további öt-hat ember fog kiszolgálni a jövő válságreagáló műveleteiben. Továbbá, ezekben, a műveletekben résztvevő erők sokkal költségesebbek lesznek, mint a katonai szembenállás fegyveres erői voltak. A költségeket nemzetközi összefogással csökkenteni lehet, ami azt jelenti, hogy bizonyos logisztikai „szolgáltatásokat” nem kell annyiszor megszervezni, ahány nemzet vesz rész a válságreagáló műveletben.³³

32 Deák János: Napjaink és a jövő háborúja. Hadtudomány 2005. 1. szám. 10. oldal.

Hajma Lajos: A háborúval kapcsolatos elméletek változásai. Hadtudomány 2005. 2. szám.

Hadviselés és békeműveletek. Igazi katonák-e a nem háborús jellegű katonai tevékenységek végrehajtói? Joint Force Quarterly 1997. 14. szám. 111-116. oldalak, fordította: Szabó Ferenc.

AJP 3.4 Non-Article 5 Crisis Response Operations.

MC 237/2 NATO Military Policy for Crisis Response Operations.

33 Szarvas László: A békeműveletek logisztikai támogatása. Záródolgozat. Zrinyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Könyvtára. Budapest, 2004.

Szakemberek szerint a 21. század az ultramodern technika és a fejlett technológia százada, amely olyan haditechnikai eszközöket és fegyvereket biztosít a katonáknak, amelyeket korábban nem ismertek. A kisebb darabszámú, de rendkívül hatékony precíziós fegyverek rendszeresítése törvényszerűen igényli a haderők átalakítását a vezetés, a létszám és a hadieszközök mennyisége területén. A következő évtizedekben a haditechnikai eszközök rohamos fejlődésének következményeképpen a jövő háborúiban megváltozhatnak a hagyományos módszerek a hadműveletek és harcok megvívása terén. Mindezt a változást a merőben új típusú és rendszerű haditechnikai eszközök, és a katonai robotok tömeges alkalmazása eredményezheti.

Véleményem szerint szükség van a további szakmai vitára a „*válságban van-e a hadtudomány*” és a „*van-e ellentmondás a fegyveres küzdelem elmélete és gyakorlata között*” kérdésekről, de a válasz nem egyszerű. Ha az elmélet és a gyakorlat viszonyát vetjük össze, akkor az első kérdésre: nem a válaszunk; a második kérdésre – igen. Ugyanakkor, ha az utóbbi évek katonai eseményeit elemezzük, akkor a válaszok komoly kutatómunkát igényelnek, mert maga a fegyveres küzdelem is bonyolultabb lett.

Az elmondottak alapján a hazai katonai felsőoktatásban – függetlenül a fegyveres erő helyzetétől – célszerű oktatni a fegyveres küzdelemmel összefüggő valamennyi ismeretet és gyakorlati tapasztalatot, a műveletek valamennyi szintjén. A haderőnemek, fegyvernemek várható alkalmazásának szabályait, a fegyveres küzdelem törvényeit, a hadtudományi kutatások legújabb eredményeit. Véleményem szerint ezt a feladatot csak jól felkészült, folyamatos kutatómunkát végző tanárok tudják végezni. Más szóval, a harcászat, a hadművelet, a hadászat elmélete és gyakorlata fejlődését nem ismerők nem tudják tudományos igényességgel elemezni a

fegyveres küzdelem napjainkban folyó eseményeit.

A fegyveres küzdelemmel összefüggő hadtudományi kutatások, vizsgálatok fontosságát napjaink háborús és nem háborús műveleteiből levonható következtetések is indokolják. Úgy gondoljuk, a vizsgálatok eredményei lehetőséget adnak a szakembereknek, hogy javaslatokat tegyenek a fegyveres erők korszerűsítésére, a katonák felkészítése, kiképzése minőségének javítására, a parancsnoki rendszerek átalakítására és a civil-katonai kapcsolatok fejlesztésére.

A fegyveres erő állományában szükség van az alkotó, az új módszereket kereső katonákra, különösen azok körében, akik az állomány kiképzésével, felkészítésével, képzésével foglalkoznak. A fegyveres erő képességeinek kialakítása, fejlesztése nem képzelhető el alkotóképességgel, teremtőképességgel rendelkező kutatói állomány nélkül.

A fegyveres erő jövőjével kapcsolatban fontos kérdés lehet az, hogy az újat alkotó, új módszereket alkalmazó, korszerű rész mekkora hányada lesz az egésznek. A korszerűtlen, nehézkesen működő részre nem célszerű anyagi forrásokat áldozni. Ez kemény és keserves döntés, de a másik rész fejlődése, a fegyveres erő jövője szempontjából minél előbb meg kell hozni. Ez a megállapítás nemcsak a szervezetre, a technikai eszközökre és a módszerekre vonatkozik, hanem a személyi állományra is.

A belátható jövőben a legvalószínűbb katonai feladatok a válságreagáló- és béketámogató műveletek, amelyek ma már magukban foglalják a stabilizációra irányuló műveleteket és a konfliktus utáni helyreállítási műveleteket is, fegyverrel vagy fegyver nélkül. Ezek sikeres végrehajtásához elengedhetetlen a hazai és nemzetközi civil szervezetekkel való harmonikus együttműködés. A jelenlegi fegyveres erők lényeges átalakítására van szükség annak érdekében, hogy az új feny-

getésekkel szemben képesek legyenek hatékonyan fellépni.

Az első lépésben a katonai képzést célszerű kibővíteni azokkal az ismeretekkel, amelyek alkalmassá teszik a jövő tisztjeit az átalakult biztonsági- és katonai és stratégiai helyzet megértésére. Erre alapozva el kell sajátítaniuk azokat a készségeket, amelyek képessé teszik őket a biztonság többi szereplőjével való együttműködésre a hadműveletek végrehajtása során. Ennek a bonyolult folyamatnak a sikeres végig viteléhez elengedhetetlenül szükség van a hadtudományi ismeretek megújítására, kibővítésére azokkal az ismeretekkel, amelyek a biztonság és védelem szélesebb alapokra történt helyezésének folyamatában keletkeztek.

Véleményem szerint a hadtudománnyal foglalkozó kutatók felelőssége ma abban van, hogy a katonai erők eddigi alkalmazásának tapasztalatai alapján, a lehető legteljesebb mértékben feltárják a fegyveres küzdelem katonai műveleteinek fogalmi és tartalmi kérdéseit, azok minden fajtájának és formájának jellemzőit, törvényeit és elveit. Mint korábban, most is úgy gondoljuk, az orosz *Tyuskevics*nek, filozófiatudomány doktorának megállapításával zárhatjuk tanulmányunkat: *a legfontosabb feladat, hogy visszaadjuk a hadtudomány rangját, megbecsülését és nyilvánosságát a társadalomban.*³⁴ Ha ez a célkitűzés megvalósul, akkor a politikai és katonai felsővezetők elfogadják a katonatudósok kutatási eredményeit az ország geopolitikai, geostratégiai elemzéséről, a fegyveres küzdelem sajátosságairól, a fegyveres erők feladatairól és fejlesztésének lehetőségeiről hazánkban és bárhol a világon.

Tanulmányomban azt vizsgáltam meg, hogy a fegyveres küzdelem elmélete és gya-

korlata között van-e és miért van ellentmondás, mi ennek az oka, felhasználva a hazai és külföldi szakirodalomban megjelent tapasztalatokat és kutatási eredményeket. Természetesen az előírt terjedelmi korlátok miatt, minden részletre nem térhettem ki, ez nem is volt szándékomban. Ugyanakkor szívesen veszem más kutatóktól az észrevételeket, a címben vázolt probléma további kutatása érdekében.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Bolgár Judit - Hajdú István – Szternák György: A katonai műveletek háttere, megvívásuk jellemzői napjainkban. Egyetemi jegyzet, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Budapest 2008. ISBN 978-963-7060.

Deák János: Napjaink és a jövő háborúja. Hadtudomány XV. Évfolyam, 2005. évi 1. száma. 2005. március.

Deák János: A katonai stratégiák változásai és fejlődésük lehetséges irányai. Hadtudomány 2008 évi 1. szám 55-69. oldalak.

Deák Péter: A biztonság és változó tartalma, értelmezése a 21. század elején. Külpolitika. 2001. 7. évfolyam 1-2. szám 3-20. oldalak.

Kiss Álmos Péter: Felderítés és negyedik generációs hadviselés. Felderítő Szemle VIII. évfolyam 4. szám 65-79. oldalak.

Kiss Álmos Péter: Generációk a hadviselésben – a negyedik generáció. Hadtudományi Szemle, 2009. évi 2. száma Budapest. Elektronikus kiadás 10-19. oldalak.

Kóródi Gyula: Az idegrendszer lövési sérüléseinek aktív megelőzése. Doktorandorum 2005. évi 1. száma.

A digitális katona személyi védelme a honvéderős szemszögéből. Hadmérnök 2006. novemberi száma. A robothadviselés 6. nemzetközi konferencián elhangzott előadás nyomtatott változata.

Krajnc Zoltán: Az aszimmetrikus hadviselés, fenyegetés alapkérdései. Repüléstudomá-

34 Sz. A. Tyuskevics: Vojennaja Nauka I Bezopasznoszty Rossziji. Vojennaja Müszl 2001. évi 2. száma 39-46. oldalak.

nyi Közlemények Különszám 2008. április 11.

NATO Foreign Ministers hold talks on new Strategic Concept

http://www.nato.int/cps/en/natolive/news_62706.htm?selectedLocale=en 2010. 05. 04

NATO-2020 Assured Security, Dinamic Engagement Analysis and Recommendations of the Group of Experts on a New Strategic Concept for NATO

<http://www.nato.int/strategic-concept/expertsreport.pdf> 2010. 05. 17.

Anna Politkovszkaja: A második csecsen háború GABO Könyvkiadó, Budapest 2003.

Президент России официальный сайт Военная доктрина Российской Федерации, 5 февраля 2010 года

Утверждена Указом Президента Российской Федерации

<http://www.rian.ru> 2010. 04. 05.

William A. Owens: America's Information Edge. Forign Affairs 75 (March/April 1996) 23.

Somkuti Bálint: Falludzsa 2004, A felkeléselleni műveletek elemzése. Honvédségi Szemle, 2010. évi 2. száma. 23-28. oldalak.

Szenes Zoltán: Békeperspektíva. Regiment 2008. évi 1. száma. 8-11. oldalak.

Sz. A. Tyuskevics: Vojennaja Nauka I Bezopasznoszty Rossziji. Vojennaja Műszl 2001. évi 2. száma 39-46. oldalak.

Várhegyi István – Vass Sándor: Haditechnikai eszközök fejlesztési trendjei a 2010-2030-as időszakra. Előadás a Robothadviselés 7. Tudományos Szakmai Konferencián 2007. www.zmne.hu/.../varhegyi_rw7.html 2010. 05. 16.

SZÍVÓS ISTVÁN ALEZREDES: A KATONAI PÁLYA ELHAGYÁSÁNAK OKAI, A KIÁRAMLÁS MEGAKADÁLYOZÁSÁNAK MÓDJA

Az ezredfordulóra a közép-európai országokban – így hazánkban is - végbement társadalmi-politikai változások mellett újraértékelődött a térség veszélyeztetettségi, biztonságpolitikai helyzete, aminek egyenes következménye a térség honvédelmi politikájának átalakítása. Megkezdődött és részben végbement az egykori sorozott tömeghad-seregből egy kisebb, önkéntességen alapuló professzionális haderő létrehozása.

2004. november 3-a jeles nap volt a Magyar Honvédség történetében. Ezen a napon szerelt le az utolsó sorkatona, és ezzel a nappal vált önkéntessé a magyar haderő.

Azóta a Magyar Honvédség, ezen belül a MH Összhaderőnemi Parancsnokság és alárendeltjei személyi állománya kizárólag hivatásos és szerződéses katonákból áll, és a későbbiekben – várhatóan 2012-től békeidőszakban önkéntes tartalékosokkal egészülünk ki.

A szerződéses szolgálat „jogelődje” a korábbi továbbszolgáltói jogviszony, amit korábban csak a feltöltetlen tiszti- tiszthelyettesi beosztások betöltésére alkalmaztak.

Legénységi (tiszt) beosztásban 1993. óta szolgálnak szerződéses katonák, ezen a téren immár 17 éves tapasztalatokkal rendelkezünk.

Időközben 2004-ben a sorállományt teljes mértékben felváltotta a szerződéses legénységi állomány.

A szerződéses állomány – mint neve is mutatja – meghatározott ideig teljesít szolgálatot. A hatályos szolgálati törvény szerint a pályázók első alkalommal a legénységi be-

osztásokra 3, a tiszti- tiszthelyettesi beosztásokra 5 éves szerződést kötnek. Ezt, az aktuális szerződés lejártakor az érintett kérelmére 2-től 5 évig lehet meghosszabbítani. Összességében legénységi beosztásban 15 évet, tiszti vagy tiszthelyettesi beosztásban 20 évet lehet szolgálni. A szerződés lejártakor katonáink leszerelnek, és visszakerülnek a civil életbe, a polgári munkaerőpiacra. A szerződéses tiszti- tiszthelyetteseknek van lehetőségük – általában a 10. év letöltése után – hivatásos állományba kerülni, és később jogot szerezni szolgálati nyugdíjra.

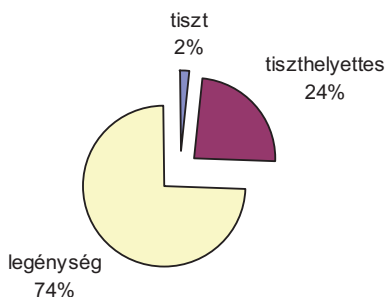
Természetes az lenne, ha katonáink a maximális időtartamú szerződés lejártával válnának meg a szolgálattól, ez azonban sajnos csak az esetek 23 %-ában (kevesebb mint ¼ -ében) van így.

Az elmúlt 5 évben a szerződéses állomány több mint ¾-e a vállalt idő lejárta előtt szerelt le. Ennek okáról, és visszaszorításának módjáról szeretnék néhány gondolatot megfogalmazni.

Az okok megvilágításához először vizsgáljuk meg a Magyar Honvédség összetételét, az utánpótlás forrását, a katonák szociális hátterét.

Az önkéntes haderő legénységi állománya, a tiszthelyettesek jelentős része, valamint a tisztek egy része szerződéses állományú. A szerződéses katonák teszik ki a MH Összhaderőnemi Parancsnokság és alárendeltjei személyi állományának 51 %-át, és ez az arány – a feltöltöttségi mutatók növekedésével – tovább emelkedik. Így kimondhatjuk, az önkéntes haderő gerincét a szerződéses katonák képezik.

A szerződéses állomány megoszlása rendfokozati állománycsoportonként

A tiszthelyettesek legfőbb utánpótlási bázis a szerződéses legénységi állomány. Helyzetüket tekintve az alapvető különbség a két állománycsoport között az, hogy a magasabb rendfokozatot elért tiszthelyettesek hivatásos állományba kerülhetnek, ami szolgálati nyugdíjra is jogosíthat, a legénységi állománynak erre nincs lehetősége, ők legfeljebb 15 évet maradhatnak állományban.

Amíg a hivatásos állomány életpályája ideális esetben nyugdíjazással zárul, a szerződésesek erre nem jogosultak, ők leszerelési segéllyel válnak meg a szolgálattól, majd a polgári életben jelennek meg újra a munkaerőpiacon, a civil életbe kell hogy visszailleszkedjenek. Ez meghatározza a kétféle jogviszony közötti motivációs különbséget is. A másik lényeges különbség az, hogy a hivatásos katonák kiáramlása a 25. szolgálai év után gyorsul fel, a szerződésesek kiáramlása terén nincs ilyen időhatár.

A legénységi állomány szolgálatlefolyása során az a tapasztalatunk, hogy a leghatékonyabb a 3 – 12 szolgálai év közötti, életkorát tekintve 23 – 35 éves állomány. Ez az állomány már rendelkezik a kellő szakismerettel – de még nem fásult, életkorát tekintve terhelhető, és viszonylag fiatalon visszailleszhető a polgári életbe.

Nekünk tehát a szerződéses állomány szolgálatban tartására kell nagy hangsúlyt fektetnünk, azzal a számvetéssel, hogy szerződésük lejártával esélyt adjunk nekik a visszailleszkedésre.

Természetes dolog, hogy a szerződésük lejártával leszerelnek a katonák. Az azonban elgondolkodtató, miért hagyják el sokan a katonai pályát ennél hamarabb?

Néhány gondolat az állomány fluktuációjáról.

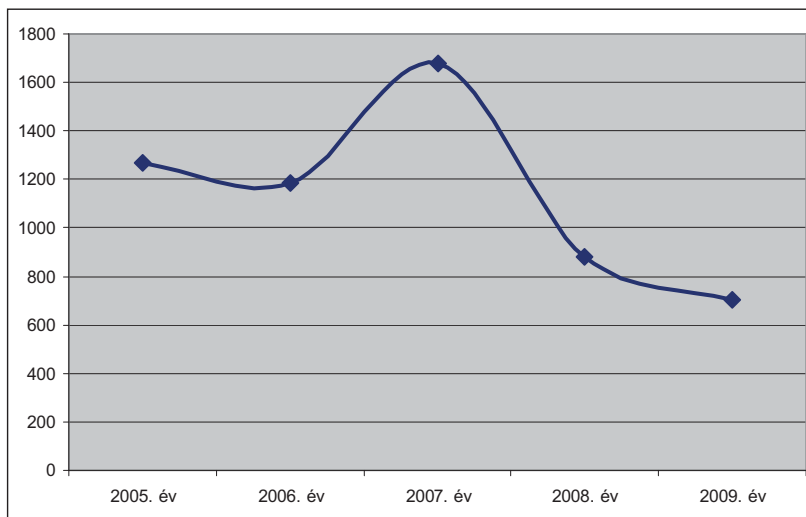
A létszámjelentések jól mutatják az állomány feltöltöttségét, a létszám adatok mögött azonban nem ugyanazok a személyek vannak, az állomány jelentős része cserélődik. Tapasztalat szerint az állomány 20 %-a cserélődik évente. Kiugróan magas volt a 2007. évi átszervezés miatti kiáramlás, de ezt követően a kiáramlás csökkent, és az új felvételek száma átlag évi 8-10 %-kal meghaladja a leszerelőkét. 2008-ban 22 %, 2009-ben 16 % -a cserélődött a szerződéses állománynak, emellett a létszám lassú növekedését értük el, ami 2009. év végére a gazdasági válság hatására megtorpant.

Amíg 1999-ben az átlagos letöltött idő nem érte el a 2 évet, ez az idő fokozatosan növekedett, jelenleg a szerződésesek átlag szolgálai ideje elérte a 4,5 évet.

Az arányt nagy mértékben rontja a próbaidő alatti leszerelők száma, jellemzően az új bevonulók 15 %-a még a próbaidő alatt viszszalép a szerződéstől.

RÖVIDEN TEKINTSÜK ÁT MENNYIEN, ÉS MIÉRT HAGYJÁK EL A KATONAI PÁLYÁT?

Az elmúlt 5 évben a MH szerződéses állományából 5715 fő szerelt le. Ez meghaladja a MH Összhaderőnemi Parancsnokság jelenlegi legénységi létszámát, és – igazolva a 20 %-os fluktuációt – ez azt jelenti, hogy az állomány majdnem teljesen kicserélődött.

Az évenkénti kiáramlás alakulása az ábrán látható.

A leszerelés okát kétféle szempontból vizsgálhatjuk. Az egyik a jogszabályi jogcím, a másik a leszerelő katona döntésének egyéni oka.

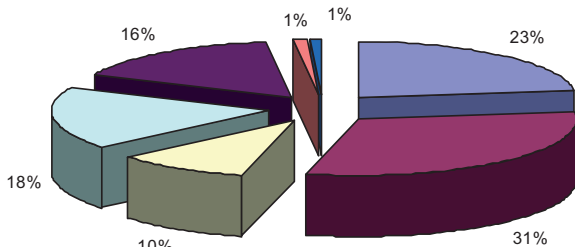
A kiválás jogcímeiként az lenne a természetes, ha minden katona a szerződése lejártával szerelné le, de ez sajnos csak az esetek alig egynegyedében (23 %) van így.

A felmentéssel leszereltek két csoportra oszlanak, egyrészt felmentéssel szerelnek le azok, akiknek a haderő átszervezésekor megszűnt a beosztásuk, és nem vállaltak további szolgálatot, másrészt felmentéssel szerelnek le az egészségileg alkalmatlanná válók.

Fordulópont volt a 2007. év, amikor az átszervezés miatt 1161 fő szerelt le felmentéssel (az összes leszerelő fele!), ezt követően a 2008. és 2009. évben ennek a létszámnak tizede szerelt le ezen a jogcímen, és szinte kizárólag egészségügyi okból.

Elenyésző (1 % alatti) a fegyelmi okból eltávolítottak száma.

A leszerelés okai

■ a szerződésben meghatározott idő leteltével	■ felmentéssel
■ közös megegyezéssel	■ lemondással
■ azonnali hatállyal próbaidő alatt	■ fegyelmi vagy büntetőeljárásban
■ egyéb	

A diagramon látható adatok az elmúlt 5 év összesített adatait mutatják.

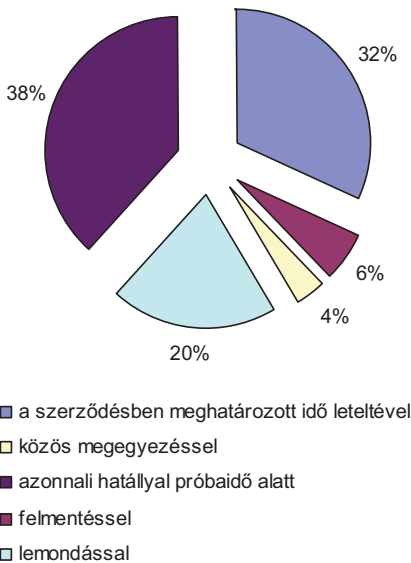
A korábbi diagramból láthattuk, 2009-re csökkent a kiáramlás, a leszereltek között nőtt azoknak a száma, akik szerződésük lejártával szereltek le, csökkent a felmentéssel leszereltek aránya (alkalmatlanok), viszont növekedett a próbaidő alatt leszereltek aránya.

A próbaidőn túlhaladva a maradó állomány már több évig pályán marad.

Az elmúlt év adatait vizsgálva az 5 éves átlaghoz viszonyítva a leszerelés jogcím szerinti okai átrendeződtek. Arányában magasabb a szerződés lejártával leszerelők száma, és felmentéssel zömében csak egészségi okból szereltek le. Viszont emelkedett a próbaidő alatt leszereltek aránya. Az összképhez tartozik azonban, hogy ebben az elmúlt 5 évből ebben az évben volt a legkevesebb leszerelő.

A leszerelés okai a 2009. évben:

Leszerelés okai 2009

LÉNYEGES TUDNUNK, HOGY A LESZERELŐ SZERZŐDÉSES KATONÁK HOGYAN NYILATKOZNAK A LESZERELÉS OKÁRÓL.

Ennek felmérésére egy 25 kérdésből álló kérdőívet használunk, amit leszerelés előtt töltenek ki. A kitöltése név nélküli és önkéntes, ebből adódóan a leszerelők jelentős része nem tölti ki, a beérkezett kérdőívekből így is tudunk következtetéseket levonni.

A leszerelés főbb okai a válaszadók szerint:

- Megélhetési okot jelölt meg a válaszadók 68 %-a, családi, magánéleti gondok 60 %, valamint a lakóhelyétől való nagy távolságot 56 % (a leszereltek 41 %-a lakik a laktanya vonzáskörzetében, 31 %-a viszont 200 km-nél nagyobb távolságra.)
- A fizetésével a válaszadók 57 %-a elégedetlen.
- A továbbtanulási lehetőségekkel a leszerelők 61 %-a elégedetlen, a szakmai fejlődéssel 55 %-uk. Itt megjegyzem: Általában nem azok szerelnek le, akik alkalmasak magasabb beosztásra, és képzésre.

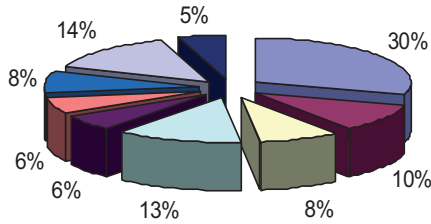
A kérdőív szerint viszont elégedett volt az állomány a munkahelyi légkörrel (80 %), a kiképzéssel, napi elfoglaltsággal (54 %), és a leszerelteknek csupán 10 %-a nyilatkozott úgy, hogy rossz választás volt katonának lenni.

Lényeges, hogy a szerződéses katonák a pályán tartás tényezői közül az anyagi szempontokat tartják elsődlegesnek

- fizetés 30 %
- utazási támogatás 13 %

Az alábbi diagrammon egy konkrét kérdésre adott válaszokat láthatjuk.

Ön szerint mire lenne szükség, hogy a szerződéses katonák a pályán maradjanak?

■ Magasabb illetmény	■ Egyéni felszereléssel való ellátottság javítása	□ Jobb lakhatási feltételek	□ Utazási költségterítés fokozottabb támogatása	■ Étkezési lehetőségek bővítése
■ Tartalmasabb munkavégzés	■ Megbecsülés a parancsnoki állomány részéről	□ Továbbtanulási lehetőségek	■ Jobb emberi kapcsolatok	

A kiáramlás oka sok esetben már a felvételtől is fennáll, ezért látnunk kell azt is, kik milyen környezetből jelentkeznek katonának. A szerződéses katonák elsődleges utánpótlási bázisai az országnak azon – gazdaságilag kevésbé fejlett – területei, ahol kevesebb a munkalehetőség, a katonák fizetése az adott régióban biztos alapot, más munkahelyekhez képest magasabb jövedelmet jelent. A civil munkaerő-piaci változások egy-egy régióban erősíthetik a kiáramlást.

A toborzási tapasztalatok alapján a pályázók elsősorban olyan katonai szervezetet, illetve helyőrséget választanak, ami lakóhelyükről napi bejárással megközelíthető. A napi bejárással nem megoldható távolságban lakók nagy része a laktanyai szálláslehetőséget csak átmeneti megoldásnak tartja, és keresi a lakhatási lehetőségét a helyőrségben, jogviszonyából adódóan elsősorban albérlet formájában.

A KÖVETKEZŐKBEN SZERETNÉK BESZÁMOLNI AZOKRÓL A FELADATOKRÓL, AMIT EDDIG TETTÜNK AZ ÁLLOMÁNY PÁLYÁN TARTÁSA ÉRDEKÉBEN.

2008-ban készült el, és hagyta jóvá a honvédelmi miniszter a Magyar Honvédség Hu-

mánstratégiáját, ami 2008-2017 között hosszú távra meghatározza ezirányú feladatainkat.

Az önkéntes haderő első öt évének tapasztalatai feldolgozása hatással van a szolgálati törvényünkre, és annak végrehajtási rendeleteire is. A változó igényeknek tükröződnie kell a jogszabályi módosításokban, erre jó példa többek között az ún. szerződés-hosszabbítási díj bevezetése, ami legalább 8-12 év szerződés letöltésére ösztönöz.

Az MH ÖHP felelősségi körébe tartozó kiemelt feladatként kezeltük 2008. IV. negyedévében a **legénységi állomány helyéről, szerepéről, pályamodelljéről, és a velük szemben támasztott követelményekről, valamint a kiképzés vonzóbbá tételének lehetőségeiről szóló részletes elemzés** összeállítását

Ezen jelentés mellett más, a feladattal szorosan összefüggő, de más szervezetek felelősségi körébe tartozó területeken is kerültek meghatározásra feladatok, úgymint a lakhatási támogatás rendszerének felülvizsgálata, a kompenzációs rendszer részeként az illetmények lehető legrövidebb időn belüli emelésével kapcsolatos intézkedések kidolgozása, valamint a leszerelési segélyek jelenlegi rendszerének átalakítása a szerződés-hosszabbítás dotálása érdekében.

Ezzel párhuzamosan – bár nem a feladat és ütemterv részeként - a HM Hadművelési és Kiképzési Főosztály, valamint az MH ÖHP a HM Honvéd Vezérkar főnök intézkedésében meghatározottak szerint vizsgálatot végzett a Magyar Honvédségben folyó kiképzés helyzetéről.

Nem mellékes az sem, hogy a sorozott hadseregből az önkéntes haderőbe való átmenet a szolgálati kultúra terén is váltással járt.

A fenti feladatok egymással szorosan összefüggnek, kidolgozásukhoz, a szükséges elemzések hatékony és teljes körű elvégzéséhez elengedhetetlen az információk megosztása, azok együttes kezelése.

A feladat és ütemterv 2009. év feladatai alapvetően a megtartó erő növelését célozzák, mint például a rekonverziós rendszer felülvizsgálata, a toborzási stratégia kialakítása, a rendszerbe kerülési folyamatok optimalizálása, illetve a kompenzációs rendszer felülvizsgálata.

A **részletes elemzés célja** a legénységi állományúak részére az állománycsoport helyének és szerepének megfelelő és a haderő megtartó erejét növelő, nagyobb motivációt megalapozó **pályamodell alapelveinek** és főbb **sarokpontjainak**, valamint a **kiképzés vonzóbbá tétele lehetőségeinek** meghatározása, felvázolása.

Az összeállított jelentés megfelelő alapot teremthet az elemzés tárgyához szorosan kapcsolódó, de a legénységi állománycsoport körén túlmutató, 2009. évre meghatározott további feladatokhoz.

A katonai pályamodell legfontosabb eleme a katonai beosztások hierarchiája, az ezzel összhangban levő rendfokozati előléptetés, valamint az előbbiekhöz rendelt kompenzációs rendszer. A jelenlegi előmeneteli rendszer kidolgozását és bevezetését megelőzően végzett elemzések arra a következtetésre jutottak, hogy a hadseregek karriermodelljei alapvetően a tisztí és a tiszthelyettesi állománykategóriák mentén értelmezhetők.

Legénységi állomány esetén ez másként jelenik meg. Amint említettem a legénységi karrier egyik útja a tiszthelyettségé válás, másik útként viszont ki kell alakítani a 15 éves szolgálatra szóló idő utáni kompenzációs rendszert.

A hiteles és a megtartást támogató pályamodell kialakításához úgy kell kialakítani a szerződéses legénységi pályahálót, hogy az érvényesítse és a legénységi állomány tagja irányába egyértelműen közvetítse a szervezet által meghatározott – és a kompenzációval összhangban levő – elvárásokat, s teremtsen lehetőséget a szervezeti és az egyéni érdekek összehangolására, a megfelelő szintű motivációra.

A pályahálón meg kell határozni azokat a csomópontokat, amelyek beláthatóan és következetesen vázolják fel az egyén mozgásterét és fejlődési lehetőségét a meghatározott követelmények függvényében a szerződéses legénységi szolgálati jogviszony létesítésétől annak – akár rendfokozati állománycsoport váltás következtében történő - megszűnéséig.

Tekintettel kell lenni arra is, hogy a legénységi állomány katonai szolgálathoz való viszonya a többi állománykategóriához képest viszonyítva inkább anyagi, mint elkötelezettségi alapú. Ennek kezelése a tárca foglalkoztatáspolitikájának egyik legnagyobb kihívása, s eredményességét a hiteles, az egyéni elvárások és szervezeti elvárások összhangján alapuló pályakép felvázolása alapozhatja meg.

MIT TEHETÜNK, ÉS MIT TESZÜNK A KIÁRAMLÁS CSÖKKENTÉSÉRE?

Az állomány megtartása érdekében további erőfeszítéseket kell tennünk a katonai pályagyagyai és erkölcsi elismertetése terén.

Olyan pályaképet kell viténünk a szolgálatra jelentkezők elé, ami kiszámíthatóan mutatja a 15 éves szerződési idő lefolyását, az előmenetelt, a megszerzhető képességet,

képzettséget, az anyagi és erkölcsi elismerést, és a polgári életbe való zökkenőmentes visszailleszkedést.

A kiemelkedő munka elismerése mellett el kell ismerni az eltöltött szolgálati időt is.

A társadalmi elismertség – más tényezők mellett - a katona helyállásán is alapul, a szervezetnek, és a parancsnokoknak biztosítani kell a helyállás feltételeit.

Nézzük az anyagi részét:

Meg kell őrizni a szerződéses állomány fizetésének piacképességét a civil szféra hasonló kvalitású rétege fizetéséhez képest.

A katonai szolgálattal járó többletterhelés és áldozatvállalás anyagi elismerését mutató „versenyelőny” fokozatosan csökken. Az alábbi ábra a szerződéses legénységi állomány illetményének a versenyszférában fizikai munkakörben foglalkoztatottak átlagkeresetéhez való viszonyának változását mutatja.

Az adatok alapján látható, hogy míg a Hjt. bevezetésekor a szerződéses legénységi állomány átlagkeresete mintegy **40** százalékkal volt magasabb a fizikai foglalkozásúak átlagkereseténél, 2007 végére ennek az előnynek több mint fele eltűnt, s a különbség **17** százalékra csökkent. Ez a tendencia kedvezőtlen

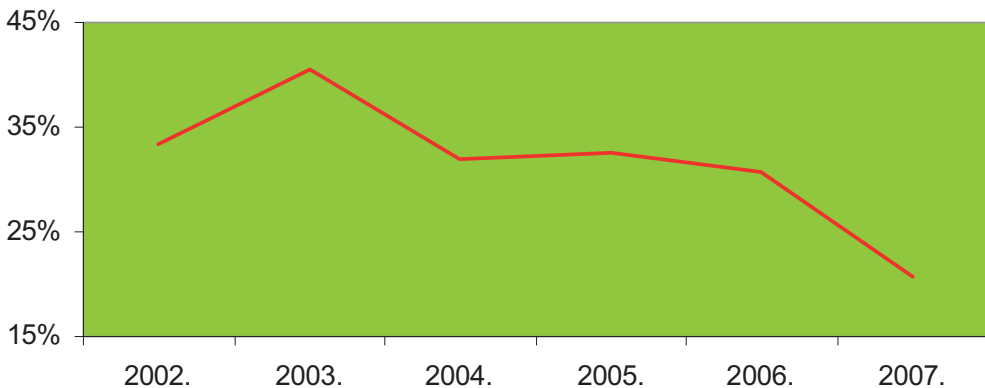
hatással van a szerződéses legénységi pálya vonzerejére. Ez az arány 2008-ban 14 %-ra, 2009-ben 11 %-ra csökkent, amellelt hogy 2009 év végére a fizikai dolgozók átlagfizetése nominálértéke is csökkent.

Mivel jelenleg a szerződéses legénységi állomány nagy részénél kiemelt cél a külszolgálat, mint jelentős pénzkereseti lehetőség, az egyes pályamodellek részletes felvázolásakor meg kell jeleníteni ennek lehetőségét is, mint tervezhető pályapontot.

A pályamodellel összhangban kell meghatározni a szervezet szempontjából optimálisnak tekintett foglalkoztatási időtartamot és az ehhez kapcsolódó ösztönző elemeket. Általánosan megállapítható, hogy szervezeti oldalról nem általános cél a teljes vállalható szerződéses időtartamára való foglalkoztatás, ugyanakkor a felkészítésbe, kiképzésbe történő „befektetések” megtérülése és hasznosulása feltételez egy minimális foglalkoztatási időt, mely azonban hosszabb, mint a minimális vállalható szerződéses időtartam.

Ennek megfelelően a **juttatási (és rekonverziós) rendszert** úgy kell alakítani, hogy az a szerződéses pálya első szakaszában a szerződés-hosszabbítást ösztönözze, de

A fizikai foglalkozásúak és a szerződéses legénységi állomány keresete közötti különbség arányának alakulása (2004-2007)

ezt követően – kiválás esetén – biztosítsa a civil szférába történő zökkenőmentes vissza-illeszkedést is. A rendszer kialakítása szempontjából továbbra is javasoljuk a leszerelési segély intézményét fenntartani, azonban a jelenlegi rendszertől eltérően mértéke nem lehet a letöltött szolgálati idő függvényében csökkenő.

A juttatási jóléti támogató rendszer elemei:

1. családtámogatási rendszer
2. lakás és egyéb elhelyezési célú ellátások
3. életminőséget javító szolgáltatások
4. szociális transferek
5. egyéb támogatási formák

Az önkéntes haderő alapjainak kialakításakor a szerződéses légénységi állomány számára felvázolt pályamodell abból a koncepcionális felvetésből indult ki, hogy többségük az aktív kora elején lévő fiatal, s a szerződéses szolgálat befejeztével, még viszonylag fiatalon vissza kell lépniük a civil munkaerőpiacra. A munkaerő-piaci viszonyok eredményeként azonban a légénységi állomány átlagéletkora folyamatosan nő, s bevonulók

több mint harmada is 30 év feletti, s jelentős részük párkapcsolatban él.

A rendszeresített légénységi beosztások mintegy harmada nincs feltöltve, s magas a próbaidő alatt kilépők aránya, ugyanakkor a belépő és a meglévő állomány minőségi mutatói folyamatosan javulnak. A fenti statisztikákban bemutatott jellemzők figyelembe vételével kell, hogy a szerződéses légénységi állomány részére egy minden szempontból motiváló, ösztönző, pályántartást erősítő, kiszámítható pályamodell kerüljön kialakításra. A pályamodell kialakítása nem lehet független a kompenzáció rendszerének áttekintésétől, mely az illetmények szintjének vizsgálata mellett ki kell terjedjen a béren kívüli juttatások rendszerének vizsgálatára is.

Megállapíthatjuk, hogy a személyi állomány megtartásának igen fontos eleme az anyagi elismerés, emellett azonban hasonló fontosságú az erkölcsi elismerés is.

Az elismerés mellett figyelmet kell fordítanunk arra, hogy a katona érezze saját fontosságát, ezt értelmes elfoglaltsággal, hatékony kiképzéssel, a szolgálati kultúra fejlesztésével érhetjük el.

DR. FÖLDESI FERENC – BUS GÁBOR MK. EZREDES: ADALÉKOK AZ „ÖNKÉNTES TARTALÉKOS, HÁBORÚS HADREND ÉS A VESZTESÉGPÓTLÁS” KÉRDÉSKÖRHÖZ

Háborús hadrend, tartalékos (önkéntes)katona, tartalékos katonai képzés, háborús nyilvántartás, veszteségpótlás. Fogalmak, amelyek értelme, tartalma 2005. első hónapjától több éven át meglehetősen megkopott, háttérbe szorult - kivételt képezve talán az önkéntes tartalékos kérdéskört. Az utóbbi kivételével úgy tűnik, hogy sokkal „izgalmasabb” témák foglalkoztatták akár a közvéleményt, akár a szakmai közösséget. A hadkiegészítési szakterület néhány, szakmailag elhivatott képviselője azonban igyekszik felszínen tartani e területtel kapcsolatos feladatokat, tennivalókat, végez kutatásokat.

A jelenleg hatályos Hvt¹ elfogadását követően gyorsan és váratlanul lekerült a napirendről a hadkiegészítés komplex vizsgálata. A törvény ugyan rendelkezik az új hadkiegészítési módokról, formákról, szervezetekről és a fő feladatokról, de béke időszakban gyökeresen kiiktatta, illetve új értelmet adott azoknak az alapfogalmaknak, ami hadkiegészítési rendszerünk 136 évét jellemezte.

Többek között teljesen új alapokra helyezte a hadkötelesek – az új megfogalmazás szerint a potenciális hadkötelesek – nyilvántartását, annak kezelését, vezetését és az adatpontossítást. Elhagyta a tartalékos katona-, helyette bevezette az önkéntes tartalékos fogalmát, annak minden buktatójával és eddig megválaszolatlan kérdéseivel együtt.²

A Hvt életbe lépése után évek teltek el, amíg a szükséges és a normaszövegben is meghatáro-

(VI. 13.) OGY határozat a Magyar Honvédség önkéntes tartalékos rendszerének felülvizsgálatáról, 124/2008. (XII. 3.) OGY határozat a Magyar Honvédség önkéntes tartalékos rendszerének felülvizsgálatáról szóló 80/2008. (VI. 13.) OGY határozat alapján elvégzett vizsgálat elfogadásáról és a kapcsolódó feladatokról, 23/2008. (HK 7.) HM utasítás az önkéntes tartalékos rendszer működési tapasztalatainak vizsgálatáról, 1032/2009. (III. 17.) Korm. határozat a Magyar Honvédség önkéntes tartalékos rendszerének fejlesztéséhez kapcsolódó egyes ágazati feladatokról, 22/2009. (III. 27.) HM utasítás az önkéntes tartalékos rendszer fejlesztéséhez kapcsolódó feladatokról, 51/2009. (VI. 18.) OGY határozat a Magyar Honvédség részletes bontású létszámáról szóló 106/2007. (XII. 6.) OGY határozat módosításáról, 2009. évi CXLII. törvény a Magyar Honvédség hivatásos és szerződéses állományú katonák jogállásáról szóló 2001. évi XCV törvény módosításáról. E témában még lásd: *Dr. Szász Ágnes főhadnagy: Az önkéntes tartalékos rendszer múltja, jelene, jövője – jogalkotási kérdések c. publikációt. Honvédségi Szemle, 2010. március, pp. 19-22.*

1 2004. évi CV. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről (a továbbiakban Hvt)

2 Csak a 2008. évtől kezdődött „mozgás”, miután az Országgyűlés 2008. júniusában határozatával megindította az önkéntes tartalékos rendszer felülvizsgálatát. 2009. márciusában a kormány határozatában megszabta a rendszer felülvizsgálati ütemezését, a konkrét feladatokat és határidőket szabott. Lásd: 80/2008.

zott alacsonyabb szintű jogszabályok, kormány- és HM rendeletek napvilágot láttak. Talán nem tekintik „kalandozásnak” a kedves olvasó, ha röviden áttekintjük, hogy a honvédelemmel kapcsolatos normaszöveg milyen alacsonyabb szintű joganyagok kiadását határozta meg.

A Hvt a következő területek szabályozására adta meg a felhatalmazást:

- 1) Kormányrendelet (vagy határozat) formájában kell szabályozni, megállapítani:
 - az ország védelmi felkészültsége biztosításának eszközeit, feladatait, végrehajtásának módjait;³
 - a NATO Válságreakálási Rendszerrel összhangban álló nemzeti intézkedési rendszer elemeit, feladatait, eljárási rendjét, a közreműködők kötelezettségeit;⁴
 - váratlan légitámadás esetére a légiriasztási rendszer szabályait;⁵
 - a miniszterek honvédelmi igazgatási feladatait;⁶
 - a helyi védelmi igazgatási szervek szakmai felügyeleti, ellenőrzési rendszerét és rendjét, továbbá a hadkiegészítő parancsnokságok illetékességi területeit;⁷
 - a Honvédelmi Tanács és a Kormány speciális működési feltételeinek biztosítását szolgáló szabályokat;⁸
 - a magyarországi székhelyű gazdálkodó szervezeteknek az Észak-atlanti Szerződés

Szervezete Biztonsági Beruházási Programja keretében kiírásra kerülő pályázatokon való részvételi jogosultsága feltételeit, a jogosultság megszerzésével kapcsolatos eljárás szabályait és az eljáró szervezetet, valamint az Észak-atlanti Szerződés Szervezete vonatkozó szabályanyagának figyelembevételével a Magyar Köztársaság területén kivitelezendő Biztonsági Beruházási Programok megvalósításában közreműködő belföldi és külföldi székhelyű gazdálkodó szervezetek kiválasztásának módját;⁹

- a befogadó nemzeti támogatás részletes kormányzati feladatait;¹⁰
- a nemzetgazdaság védelmi felkészítése és mozgósítása (erőforrásainak védelmi célú igénybevétele) feladatai végrehajtásának szabályait;¹¹
- a meghagyással kapcsolatos eljárásnak és a meghagyásba bevont szervek besorolásának a szabályait;¹²
- a honvédelemben közreműködő szervek feladatát és hatáskörét;¹³
- a Magyar Honvédség feladatainak ellátásával összefüggő nemzetközi kártérítési ügyekkel kapcsolatos eljárás részletes szabályait;¹⁴

3 Hvt 50. § (1) Szabályozta a 71/2006 (IV. 3.) Kormányrendelet

4 Hvt 207. § (1) a) A kormányrendelet még nincs kiadva.

5 Hvt 207. § (1) b) Szabályozta a 186/2007 (VII. 18.) Kormányrendelet.

6 Hvt 207. § (1) c) Szabályozta a 71/2006 (IV. 3.) Kormányrendelet

7 Hvt 207. § (1) d) Szabályozta a 71/2006 (IV. 3.) Kormányrendelet

8 Hvt 207. § (1) e) Szabályozta a 71/2006 (IV. 3.) Kormányrendelet

9 Hvt 207. § (1) f) Szabályozta a 40/2005 (III. 10.) Kormányrendelet

10 Hvt 207. § (1) g) Szabályozta a 55/2010. (III. 11.) Kormányrendelet

11 Hvt 207. § (1) h) A kormányrendelet még nincs kiadva

12 Hvt 207. § (1) i) Szabályozta a 68/2009 (IV. 2.) Kormányrendelet

13 Hvt 44. § Szabályozta a 71/2006 (IV. 3.) Kormányrendelet. E törvény keretei között - a tevékenységi körrel érintett miniszter a honvédelemért felelős miniszterrel egyetértésben, annak hiányában a Kormány rendeletben állapította meg.

14 Hvt 207. § (1) j) Szabályozta a 276/2008 (XI. 21.) Kormányrendelet

- a hadkötelezettség teljesítésével összefüggő egyes költségek megtérítésének és a díjazások folyósításának szabályait;¹⁵
- 2) A honvédelmi miniszter szabályozási jogkörébe tartozik:
 - a minősített időszakban a hadkötelesek katonai szolgálatra történő behívásának, katonai szolgálatának és leszerelési rendjének meghatározása;¹⁶
 - a potenciális hadkötelesek, valamint a gazdasági és anyagi szolgáltatás alá eshető ingók és ingatlanok katonai nyilvántartási körének és rendjének béke időszaki feladatának megállapítása;¹⁷
 - A katonai nyilvántartás szabályainak megállapítása;¹⁸
 - A katonai alkalmassági fokozatok ismérveinek megállapítása közösen az egészségügyért felelős miniszterrel;¹⁹
 - minősített időszakban a behívásra tervezhető létszám, a katonai szolgálat időtartamának, a katonai szolgálatra való behívás időpontjainak megállapítása. A hadkötele-
- seket fogadó katonai szervezeteket a Honvéd Vezérkar főnöke jelöli ki;²⁰
- a katonai futárszolgálat feladatait;²¹
- a kényszerítő eszköz alkalmazásának, illetve az alkalmazás kivizsgálásának részletes szabályait;²²
- a szolgálati tevékenység és a katonai rendészeti tevékenység teljesítését (Szolgálati Szabályzat);²³
- a Magyar Honvédség jogi képviseletének rendjét.²⁴

MINEK NEVEZZELEK?

Ugyancsak érdemes megvizsgálni, – ismét egy „kalandozás” – illetve tenni egy rövid kitérőt a szerintünk felettebb érdekes, a hadkiépzítéshez is kapcsolódó területre: a katonai szaknyelv, helyes katonai terminológiai²⁵ használata. Ezt különösen annak fényében tesszük, hogy – gyakorlatilag függetlenül a Katonai Terminológiai Szakbizottságtól – a fegyveremek, szakcsapatok munkatársai, a szakterüle-

15 Hvt 207. § (1) k) A kormányrendelet még nincs kiadva.

16 Hvt 207. § (2) a) Szabályozta a 21/2006 (VIII. 8.) HM rendelet

17 Hvt 207. § (2) b) A Hvt ezen pontját a 2007. évi CLXX törvény hatálytalanította. Hatálytalan 2008. 01. 01-től, így nincs a törvénytől alacsonyabb szintű szabályozási kényszer a hadköteles nyilvántartás végrehajtására.

18 Hvt 7. § (8) A Hvt ezen pontját a 2007. évi CLXX törvény hatálytalanította. Hatálytalan 2008. 01. 01-től. A Hvt 7. § (8) bek. és a 207. § (2) b) pontját kizárólag abból a célból szerepeltetem, hogy ezzel is érzékeltessem azt, hogy a valamikor kiválóan működött hadköteles nyilvántartás még szabályozásra sem érdemesítette a jogalkotó. Csak remélem, hogy mihamarabb szakmai utasítás meg fog jelenni.

19 Hvt 16. § (3) és 207. § (5) Szabályozta a 15/2009. (X. 6.) HM-EüM együttes rendelete.

20 Hvt 22. § (1) A szabályozás a minősített időszak bevezetése után időszerű

21 Hvt 207. § (2) c) Megállapította a 6/2003. (II. 7.) HM rendelet

22 Hvt 207. § (2) d) Megállapította a 24/2005 (VI. 30.) HM rendelet

23 Hvt 207. § (2) e) Megállapította a 24/2005 (VI. 30.) HM rendelet

24 Hvt 207. § (2) f) Jelenleg a kérdést a 16/2009. (III. 13.) HM utasítás a honvédelmi szervezetek jogi képviseletének rendjéről szóló joganyag szabályozza, amely átdolgozás alatt van.

25 E szakterületen kezdődött 2010-ben az MH Összhaderőnemi Parancsnokság és a Károli Gáspár Református Egyetem közötti együttműködés keretében egy kutatás, melyről a Sereg Szemle 2010/2. né-i számában olvashatunk. *Fóris Ágota – Molnárné László Andrea: Magyar hadtudományi terminológiai kutatások, Sereg Szemle, 2010/2. negyedév.*

tek művelői egyre-másra „hoznak be” új fogalmakat, szavakat, amelyek szerintünk idegenek a magyar katonai szaknyelvtől.

A katonai szaknyelv elemzése során megállapítható: különösen a NATO csatlakozásunkat követően egyre nagyobb teret hódít a kritika nélkül átvett, a szolgálai módon fordított vagy le sem fordított angol (amerikai-angol) katonai szakszavak használata. Számtalan példát lehetne sorolni, de most maradjunk a szűken vett szakterületünknel.²⁶

Szerencsére a hadkiegészítés berkeiben még nem söpört végig egy mindent átíró járvány, de a fertőzésre utaló jelek már vannak. Magyarázatot nem találunk rá, hiszen a hadkiegészítés szorosán vett időszakában – ami a

mi számításunk szerint is minimum 70 éves²⁷ – a szakterületre jellemző szakmai kifejezések pontosan leírták a tevékenységet, beleivódtak a katonai szak- és nagyon sok esetben a civil köznyelvbe is. Mindenki tisztában volt vele, hogy mi a mozgósítás, mit takar a „tartalékos katona” kifejezés, mi a „katonai nyilvántartás”, abba mikor kerül be a férfi állampolgár. Sőt, abból milyen leleményes ötlettel lehet kikerülni, vagy ahogy a civil, katonaviselt hadköteles kívánta: „a sor végére rakatni a

26 A legtöbb esetben a szakszöveg megalkotója le sem fordítja a szakszót, és – ami még ennél is rosszabb – azért, hogy mondatban alkalmazható legyen, magyar ragokkal ellátja. Ezenkívül olyan nyelvtani funkcióban használják, amiben szófaja miatt nem állhatna. Így született például a „CIED törzs”. Ha a szerző lefordítaná a CIED-t, akkor látná, hogy minimum ragoznia kellene ahhoz, hogy mellette egy ragozatlan főnevet használhasson, azaz „házi készítésű robbanó eszköz elleni tevékenységgel foglalkozó törzs”. Még nagyobb ostobaság képezhető a „CIED tevékenység” szóösszetétellel. A „CIED” jelentése: „házi készítésű robbanó eszköz elleni tevékenység”, ebből következik, hogy a „CIED tevékenység” nem más, mint „házi készítésű robbanó eszköz elleni tevékenység tevékenység”.

27 A Honvédségi Szemle 2009. májusi számában olvasható: „A szakma 2005-ben ünnepelte a megyei hadkiegészítő parancsnoksági rendszer megalakulásának 50. évfordulóját.” (Vanyúr Tibor alezredes: A katonai igazgatási rendszer fejlődése a szervezeti átalakulástól a „Feltöltés 2008” szimulációs gyakorlatig, Honvédségi Szemle, 2009. május, pp. 11-13). Nos, egy félreértést szeretnénk eloszlatni. Nagyon sokan ezzel a dátummal azonosítják a hadkiegészítést végző szervezetek, a kiegészítő (hadkiegészítő) parancsnokságok megalakítását. Egy rosszul sikerült, nem kellően megalapozott javaslat miatt került július elsejére a szakág napja, kötve 1955-höz, amely év sem a szervezet átalakításában, sem egyéb okok miatt nem volt külön, mint például 1961, 1972 vagy éppen 2001. Sokkal inkább volt nevezetes 1939. augusztus elseje, hiszen a trianoni békediktátum után nyíltan ekkor alakulhattak meg a hadkiegészítést végző szervezetek, a kiegészítő – többek között a (vár)megyei – parancsnokságok. De talán a katonai hagyományokhoz való ragaszkodás ennél korábbi dátumot is tud mutatni. E témában még lásd: Dr. Földesi Ferenc: *Adalékok a hadkiegészítés felépítéséhez*, Honvédségi Szemle, MH központi folyóirata, 2009. július pp. 51-53.

kartonomat”.²⁸

Az utóbbi néhány évben úgy tűnik, mindez a múlté. Nincs már tartalékos hadköteles, helyette van potenciális hadköteles.

A régi terminológia szerint röviden a hadköteles az a személy, aki katonai szolgálatra behívható a jogszabályban meghatározott életkorokon belül. A tartalékos hadköteles az, aki már letöltötte a sorkatonai szolgálatot, de még a hadköteles koron belül van. A jelenleg hatályos Hvt csak férfi hadkötelesekről és minősített időszakra vonatkoztatva tesz említést. E szerint figyelmen kívül kell hagyni a jól képzett, de már leszerelt nőket? Ők már nem tartalékos hadkötelesek? És nem is potenciális tartalékosok?

Hasonló gondunk van a „feltöltés” szó által takart – amit a „mozgósítás” helyett alkalmaznak – fogalommal is. Nézzük mi a „mozgósítás”? A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi

Egyetem jegyzetében²⁹: „*A fegyveres erők mozgósítása azon rendszabályok és tevékenységek összessége, amelyek lehetővé teszik a fegyveres erők békehadrendről, békeszervezetről, békeállományról háborús hadrendre, hadiszervezetre, hadiállományra való áttérését.*”

Véleményünk szerint e kifejezés pontosan megmutatja, leírja a mozgósítást, mint gyakorlati tevékenységet is, vagyis azt mikor, milyen célból kell végrehajtani. Vajon a „feltöltés” kifejezi mindezt? Amikor egy szerző új terminust vezet be, tisztában kell lennie a terminológia alkotás nyelvi szabályaival. Minden szónak van nyelvi környezete, azaz olyan szavak, amivel használni szoktuk.³⁰ Ha a „feltöltés” szót kívánjuk a „mozgósítás” helyett bevezetni, akkor először is azon kell elgondolkoznunk, hogy a magyar nyelvű beszélő közösségben emberekkel szoktunk-e feltölteni valamit. A „feltöltés” nyelvi környezete nem engedi meg azt a magyar nyelvben, hogy emberekre használjuk. Ezen kívül nagyon hasznos, ha egy szóból tudunk ígét, és melléknevet is képezni, arra az esetre, ha a mondat szerkezete úgy kívánja.

Míg a „mozgósítás” szó használatakor minden különösebb nyelvi, kommunikációs akadály nélkül mondhattuk, hogy „mozgósít”, illetve, hogy „mozgósított” most megkérdőjelezem, hogy mondhatjuk-e azt, hogy „feltölt” vagy „feltöltött”.³¹ Pontosán ebből

28 Az önkéntes haderő bevezetése a katonai szleng rohamos szókins csökkenését eredményezte. A sorozott állomány ugyanis egyrészt egymásra, illetve a felettesekre is használt szlenget, azonfelül a szleng beszélése egyfajta humort eredményezett, amelynek nem titkolt funkciója volt a szigor, a fegyelem enyhítése. Mivel a régi értelemben nincsenek ma már újoncok ezért senki sem használja, a „kopasz”, „buger”, „suba”, csikos hasú”, „buszmája”, „tanyai” szavakat. Nemcsak a sorozott hadsereg, hanem bizonyos alakulatok megszűnte is magával hozta a szókins csökkenését. Ma már senki nem tudja a Lentiben található laktanyát „nyolckéményes”-nek nevezni, vagy a nagykanizsait „kékcsempésnek”. Ugyancsak nagyon nehéz hagyományos értelemben vett szlenget találni. Az orosz érából fennmaradt még, és talán sokak értik a „kanálgép” kifejezést, ugyanígy az „ales” szó is használatban van. Molnárné Dr. László Andrea: Adalékok a katonai szaknyelvkutatáshoz (múlt, jelen, jövő), Egyetemi jegyzet kézirat. Ezúton is megköszönöm Dr. László Andrea segítségét.

29 Dr. Szigeti Lajos ezredes egyetemi docens: Hadkiegészítés, egyetemi tankönyv, Budapest, 1999.

30 Például a „paradicsompalántát” nem szoktuk „elrakni”, hanem „elültetni”, az „almát a fáról” nem szoktuk „letisztítani”, stb. még akkor sem, ha esetleg logikus lenne.

31 A régi terminológia szerint mondhattuk, hogy „mozgósítottunk 1500 főt”, vagy a „mozgósított állományt beöltöztettük.”, ezzel ellentétben nem valószínű, hogy értelemzavarás nél-

az okból kifolyólag a „feltöltés” szakszó csak nagyon korlátozottan alkalmas a szövegalkotásra, már-már azt is állíthatnánk, hogy szövegidegen.

Egy terminus megalkotásakor kritérium a szemléletesség is. A „mozgósít” szó hallatán mindenki – még a katonai szaknyelvet sosem hallottak is – érzékeli, hogy valami mozgásba jön, valami, addig állandó megváltozik. A „feltöltés” ugyanezt nem sugallja.

Minderre – mármint a „mozgósít” és a „feltöltés” szavak közti különbség érzékeltetésére – talán legszemléletesebb adalék a közigazgatásban (védelem-igazgatásban) tevékenykedők helyzete, szóhasználata. Az abban dolgozók következetesen a „mozgósít” kifejezést használják, hiszen azt megszokta, a kifejezést az országmozgósítási tervek – melyek részleteit ismerik – következetesen így használják. Ez azt is eredményezi, hogy minden védelem-igazgatási gyakorlás, Védelmi Bizottsági ülésen röviden ismertetni kell a „feltöltés” szó értelmét, a kifejezés tartalmát.

Természetesen az önkéntes haderőre való áttérés nem csak a hadkiegészítés rendszerét alakította át, változtatta meg, de átalakította az e területen alkalmazott katonai szaknyelvet is. Sok esetben az az érzésünk, hogy „divatból”, illetve olyan megfontolásból, hogy ami a régi rendszerre utal, azt ki kell söpörni.

A fenti, a szaknyelvről szóló gondolatokat nem a korábbi időkkel való összehasonlítás szülte, inkább a magyar katonai szaknyelv hagyományainak megőrzése, a meghonosodott, a pontos és szabatos nyelv használatának kívánsága. Csak reméljük, hogy nem fog megváltozni vizsgálódásunk tárgya: a háborús veszteségpótlás, a háborús hadrend és – minden hadkiegészítés alapja – **a hadköteles nyilvántartás**. Ami utóbbi ugyan létezik, de csak halvány árnyéka önmagának.

TARTALÉKGAZDÁLKODÁS, VAGY VALAMI MÁS?

Amikor az egyre erősödő társadalmi törekvések az önkéntes katonai szolgálat bevezetését szorgalmazták, szerencsés módon találkozott a politikai akarattal is, ami az önkéntes (hivatásos) hadsereg kialakításához vezetett. Nem célunk, hogy a közben lefolytatott politikai csatározásokat elemezzük, de tény, hogy a Hvt elfogadása gyorsan és váratlanul történt. Ez oda vezetett, hogy a rész kérdések nem voltak kellően kidolgozva. Így nem volt kimunkálva a személyi tartalékok kezelésének rendszere, csak a Hvt tartalmazza a hadköteles nyilvántartás vezetésének szabályait, és főleg nem voltak előkészítve az alacsonyabb szintű jogszabályok. Ez oda vezetett, hogy még a mai napig is mind a területi katonai igazgatás, mind az államigazgatás szereplői is időnként keresik helyüket, feladatukat ebben a megváltozott jogszabályi környezetben.

Megváltozott a hadkiegészítő parancsnokságok helyzete, megváltoztak feladataik is. Megszűnt az a békeidőszaki tevékenységük is, amit a tartalékos rendszer kialakításában, a személyi tartalékok képzési rendszerének tervezésében játszott. Teljesen kikerült kezéből az a hadköteles nyilvántartás, ami biztosítéka volt a személyi tartalékok kezelésének, az igények és lehetőségek összhangba hozásának. Megszakadt a rálátásuk az illetékeségi területén lévő személyi tartalékokra, és időnként – az információ hiánya miatt – csak nagy nehézségek árán tudják feladataikat végrehajtani. Megszűntek a területvédelmi és egyéb feladatokra szervezett és 2004. végéig rendszerben tartott különböző tartalék egységek, alegységek is.

Világos, hogy a jelenlegi Magyar Honvédség meglévő létszámával nem képes olyan feladatokat megoldani, amit a megváltozott biztonsági és politikai környezet indukál, ami

kül mondhatjuk, hogy „feltöltöttünk 1500 főt”, vagy a „feltöltött állományt beöltöztettük.”

nem tartozik szorosan a feladatrendszeréhez. Nézzük meg, hogy feladatát a Hvt³² miként határozza meg:

- a) a Magyar Köztársaság függetlenségének, területének, légtérének, lakosságának és anyagi javainak külső támadással szembeni fegyveres védelme,
- b) a szövetségi és nemzetközi szerződésből eredő egyéb katonai kötelezettségek - különösen a kollektív védelmi, békefenntartó és humanitárius feladatok - teljesítése,
- c) közreműködés az arra kijelölt és felkészített erőkkel a nemzetközi terrorizmus elleni harc katonai feladatainak ellátásában,
- d) a honvédelem szempontjából fokozott védelmet igénylő létesítmények őrzése és védelme,
- e) a befogadó nemzeti támogatás katonai feladatainak ellátása,
- f) közreműködés az Alkotmány 40/B. §-ának (2) bekezdése szerinti fegyveresen vagy felfegyverkezve elkövetett erőszakos cselekmények elhárításában,
- g) talált robbanótestek tűzszerészeti mentesítése, illetőleg egyéb tűzszerészeti feladatok térítés ellenében való végrehajtása,
- h) hozzájárulás a katasztrófavédelmi feladatok megoldásához,
- i) állami szervek részére térítés ellenében katonai szakértelmet és speciális eszközöket igénylő feladatok ellátása,
- j) részvétel az állami protokolláris feladatok teljesítésében.

E feladatok között több olyan jellegű is találunk, amelyek végrehajtása esetenként speciális képzettséget, eszközöket igényel. Amely ugyan esetenként biztosítható és ha nem is nagyszámban, de rendelkezésre áll – pld: hozzájárulás a katasztrófavédelmi feladatok megoldásához – azonban az egyidőben jelentkező különleges feladatok teljesítése már meghaladja a Magyar Honvédség lehetősége-

it. Ez is megköveteli a tartalékok helyzetének mielőbbi rendezését. De a kérdés továbbra is az: – még ha esetleg provokatívnak tűnik is – kell-e tartalékos, az önkéntes tartalékos katona? Azonban ennek eldöntése meghaladja e tanulmány lehetőségeit. Mindenek előtt az állami, a katonai vezetésnek kell világosan megfogalmazni azokat az elveket, igényeket és elvárásokat, amelyek a Magyar Honvédség személyi tartalékainak igénybevételi szabályait, módszereit meghatározzák. Pontos és egyértelmű választ kell adni arra a kérdésre, hogy milyen létszámú, milyen feladatokat kell megoldaniuk, azt milyen szervezeti és alárendeltségi rendben végezzék? Az önkéntes haderő jellemzőiből következik, hogy a katonai szervezetekhez közvetlenül bevonuló, akár békeidőszakban, akár minősített időszakban az önkéntes tartalékos szolgálatot vállalókból minimális létszám szükséges.³³

De ahhoz, hogy a személyi tartalék kérdéskörének megoldására javaslatot fogalmazunk meg, vizsgáljuk meg személyi tartalék lehetséges feladatait. Ez esetben utalunk Kladek András tanulmányára³⁴, amelyben a felsorolt feladatok lefedik a személyi tartalékok lehetséges alkalmazási területeit. Elfogadva a feladatrendszerének meghatározását, a következő feladatok lehetnek :

Békeidőszakban

- közreműködés, illetve segítség nyújtása természeti- és ipari

33 Az önkéntes tartalékos rendszere fejlesztéséhez kapcsolódóan a Honvédelmi Minisztérium és az MH Összhaderőnemi Parancsnokság közös tudományos konferenciát rendezett Székesfehérváron 2009. november 27-én. A konferencián elhangzott előadások szerkesztett változatban jelentek meg a Sereg Szemle 2010. évi 1. különszámában.

34 Kladek András: Önkéntes haderő, hiányzó képességekkel?, Új Honvédségi Szemle, 2005/12. pp. 108-115.

katasztrófamegelőzési, elhárítási feladatokban, a következmények felszámolásában

- közreműködés a befogadó nemzeti támogatás feladatai végrehajtásában,
- részvétel humanitárius segítségnyújtásban,
- részvétel katonai szakértelmet igénylő feladatokban,
- a saját, illetve az arra önként jelentkező tartalékos állomány felkészítése, illetve felkészítésének szervezése,
- tartalékos katonai versenyek és más rendezvények szervezése,
- önként jelentkezőkkel (egyéni vagy alegység-kötélékű) részvétel békefenntartó feladatokban

Minősített időszakban:

- részvétel a honvédelem szempontjából fokozott védelmet igénylő polgári és katonai objektumok, létesítmények) őrzésében és védelmében, főbb közlekedési útvonalak, közreműködés rombolt objektumok (utak, épületek stb.) helyreállításában,
- részvétel a polgári védelmi feladatok ellátásában.
- közreműködés az egyes polgári védelmi feladatokban, csapások következményeinek felszámolásában,
- részvétel a fegyveres vagy erőszakos cselekmények felszámolásában, a haderő kiegészítése (személyi veszteségek pótlása).

Az előzőekben ismertetett feladatokat is figyelembe véve – megítélésünk szerint – célszerű létrehozni két markáns csoportot, mégpedig:

- 1) regionális (vagy a területi katonai igazgatás működési területe szerinti) területvédelem érdekében, valamint a fegyveres szervekkel és a katasztrófavédelemmel együttműködő szervezeti egységet;
- 2) központi tartalékot, a MH katonai szervezeteinél esetenként előforduló igények

kielégítésére, illetve speciális feladatok végrehajtására mind béke-, mind minősített időszakban;

TERÜLETVÉDELEM, VALAMINT EGYÜTTMŰKÖDÉS A FEGYVERES ÉS RENDVÉDELMI SZERVEKSEL

Ezeket a feladatokat elképzelésünk szerint az önálló, a későbbiekben ismertetett szervezeti tartalékegységek végeznék. A továbbiakban a kérdés már az, hogy ezeket a feladatokat milyen szervezeti rendben és alárendeltségben végeznék? Erre jó kiindulópontot jelenthet a már működött területvédelmi rendszer – természetesen hozzáigazítva a jelen megváltozott követelményeihez, feltételeihez. A különböző összetételű tartalék ezredek, zászlóaljak, vezérkari tartalékok szervezését a megyei hadkiegészítő parancsnokságok végezték a Honvéd Vezérkar utasításai szerint. Feladataik többé-kevésbé azonosak voltak a már ismertetett, és a jövő személyi tartalékok feladataival. Az eltérés a jelenlegi helyzettől abban van, hogy – mint már említettük – a hadkiegészítő parancsnokságok nem rendelkeznek megfelelő szintű és minőségű hadköteles nyilvántartással, így a tartalékok kezelése, a hiányok pótlása ezen a szinten jelenleg nem lehetséges. Az – mármint a pontos és naprakész hadköteles nyilvántartás – pedig a tartalékok kezelésének elengedhetetlen követelménye, hiszen a jól és hibátlanul működő hadköteles nyilvántartás nélkül a hadkiegészítési feladatokat nem lehet a kívánt szinten végrehajtani.

Visszatérve a tartalék kérdéskörre vizsgáljuk meg, milyen szervezeti és hierarchikus rendben kerüljön felállításra?

Bár nem lényeges kérdés, de a könnyebb vizsgálódás érdekében keressünk egy elnevezést a jövő tartalékos – a HM alárendeltségében és felügyelete alatt működő(!) – szervezetnek. Javasoljuk a MH Honi Védelmi Erők

(a továbbiakban HVE) elnevezést, amely kifejezi a honvédséghez való tartozását, valamint rendeltetését is. A HVE szervezések kiinduló pont a hadkiegészítő parancsnokság szervezeti rendje kell, hogy legyen. Hogy miért? Mert célszerű a HVE-et a hadkiegészítő parancsnokságok kebelében, szervezésben működtetni.

Egy korábbi tanulmányban a szerzők több alternatívát vázoltak fel a lehetséges hadkiegészítő parancsnoksági szervezetről³⁵. A regionális szervezeti rendszer – ha nem is az ott javasolt formában és felépítésben – de 2007. január 1-el megvalósult. Véleményünk szerint a regionális hadkiegészítő parancsnokságokon belül célszerű kialakítani a HVE békében élő törzsét is. Az, hogy milyen szintű szervezet legyen, azt a régióban védeni szükséges objektumok, utak és katasztrófa veszélyeztetettségi szintje adná.

Több publikációban megjelentekhez hasonlóan valljuk, hogy a HVE megszervezése kizárólag a fegyveres erőkre vonatkozó általános szabályok betartásával történhet. Nem külön erőként, hanem kizárólag a honvédség szerves, integráns részeként. Ennek megfelelően a szervezés alapelvei, fegyverzete, ruházata, ellátása és egyéb jellemzői a honvédségi normáknak megfelelően kell, hogy megvalósuljon, természetesen érvényesítve a szervezet speciális jellegét és követelményeit. A HVE alapállománya a szolgálatot önként vállaló tartalékosokból (önkéntes tartalékosok) áll, az előkészítésért felelős törzsek működtetéséhez, a napi szervezőmunka végzéséhez minimális létszámú tényleges (hivatásos,

szerződéses) tiszttel, tiszthelytessel. Döntés szerint bármilyen békeidejű várt vagy váratlan feladatra kialakítható a megfelelő alkalmi szervezet, amely a szükséges létszámú tényleges állományból, valamint önkéntes tartalékosok aktivizálásával rövid idő alatt megalakítható.³⁶

Mint azt már javasoltuk, a HVE szervezeteit a területi katonai igazgatás szerkezetének megfelelően – előtérbe helyezve a regionális kialakítást – célszerű megszervezni. Nem javasoljuk az országos parancsnokság létrehozását, mivel az csak a vezetési szinteket növelné, feleslegesen venne el létszámot a valós feladatoktól. A HVE területi (regionális) békeidőszaki szervezetében a regionális kiegészítő parancsnokságokon régióként átlag 5 fő – más feladat ellátása mellett – végezne a honvédelmi szervezettel kapcsolatos adminisztrációs, és egyéb feladatokat. Mivel a szervezet a regionális hadkiegészítő parancsnokság szervezetének integráns része, így annak szabályos működéséért, az állomány biztosításáért, az ellátás megszervezéséért a regionális hadkiegészítő parancsnokság parancsnoka a felelős. Országosan a jelenlegi szervezeti rendnek megfelelően a HM Személyzeti Főosztály felügyelné a HVE békeidőszaki feladatait, tervezné a képzéseket, végezné a biztosítással kapcsolatos feladatokat. A szakmai felügyeletet, alkalmazásuk tervezését a Honvéd Vezérkar Főnöke végezné, így minden békeidőszaki és minősített időszaki műveletet a HVKF alárendeltségében kerülne végrehajtásra.

A HVE alkalmazása alapvetően a honvédség alkalmazási elvei szerint, központi elgondolás alapján, alapvetően a honvédség más katonai szervezeteivel, a rendvédelmi szervekkel, a polgári védelmi, katasztrófavédel-

35 „Stratégiai kutatások 2006-2010” Dr. Földesi Ferenc-Ocsovai János mk. ezredes: Az önkéntes haderő humán erőforrás gazdálkodás új lehetőségei, elvei és módszerei, valamint kapcsolatrendszere a megújuló területi katonai igazgatás szervezetében. A leadás időpontja: 2006. 11. 30.

36 Kladek András: Önkéntes haderő, hiányzó képességekkel?, Új Honvédségi Szemle, 2005/12. pp. 108-115.

mi erőkkal és a védelmi igazgatási szervekkel együttműködésben történne. Természetesen ezen szervezet alkalmazására kizárólag az országhatáron belül kerülhet sor.

KÖZPONTI ÖNKÉNTES TARTALÉKOS EGYSÉG

Ennek az egységnek a megszervezésekor abból a már lefektetett elvből indultunk ki, hogy elvileg a katonai szervezeteknek nincs, vagy csak nagyon minimális önkéntes tartalékos igénye lehet. Továbbá abból a megfontolásból, hogy békeidőszaki speciális feladatok végrehajtásakor, az aktuálisan meglévő, és a működést gátló szerződéses katonai hiányok pótlása egy jól szervezett és azonnal mobilizálható egységből megoldható legyen.

Ennek az MH Központi Önkéntes Tartalékos Egység (**a továbbiakban: KÖTE**) jellemző tulajdonságának a lényege, hogy az önkéntes tartalékos katona nem a katonai szervezetenél rendszeresített beosztásra, hanem a HM Vezérkar Főnök által megadott katonai szakképzettségekre (Pl.: mesterlövész, tüzér tiszthelyettes, CIMIC tiszt, stb.) jelentkezik, illetve megfelelés esetén köt szerződést a Magyar Honvédséggel. A szerződés megkötése nem konkrét beosztásra, hanem feladatkör ellátására szólna, ahol a szolgálatteljesítés helye nem lenne meghatározva.

A feladatok koordinálását a HM Személyzeti Főosztály végezné. A feladatok koordinálásával megbízott osztály (részleg) – a HVKF által meghatározott igények szerint – alakítaná ki a KÖTE állományát. A szerződéskötést követően az önkéntes tartalékos katonával kapcsolatos feladatokat a lakóhely szerint illetékes regionális hadkiegészítő parancsnokság végezné. Feladatuk lenne a felkészítésre, átképzésre történő kiértesítés, valamint a jogos járandóságok kiutalásának figyelemmel kísérése.

Az új eljárás előnyei közé tartozik, hogy központi irányítás alá kerülhet az önkéntes

tartalékos szolgálatra jelentkezők felvétele, és a beosztás ellátásához szükséges felkészítés (átképzés) tervezése, szervezése. Ezen szolgálati formára jelentkezők felkészítése egységes lenne, amivel idő és pénz takarítható meg. Ezzel együtt sok feladatot vehetne le a katonai szervezetekről is. Például az 59. Szentgyörgyi Dezső Repülő Bázis 2005-ben 15 fő önkéntes tartalékos katonával kötött szerződést 4 különböző katonai szakképzettségi számra, vagyis részükre 4 féle képzést kellett megszervezni. Így a központi gazdálkodás miatt tervezhetőbb az adott személyügyi évben az újonnan belépők felkészítése, valamint a már rendszerben lévők át-, és továbbképzése.

Ennek a rendszernek hátrányaként hozható fel, hogy a katonai szervezet nem ismeri meg az önkéntes tartalékos katonáját. Előnyként viszont elmondható, hogy nincs területi megkötés, vagyis – már a konkrét beosztást is figyelembe véve – lehetősége nyílik egy szombathelyi jelentkezőnek is önkéntes tartalékos katonai szolgálatot (az adott alakulathoz rendszeresített beosztásra) vállalni például Kecskeméten. Hiszen ismert, hogy eddig a katonai szervezetek – ahol önkéntes tartalékos beosztások voltak – igyekeztek a közvetlen környezetből biztosítani az önkéntes tartalékos katonákat. Ezzel együtt a speciális beosztások feltöltése is könnyebb lenne.

HADKÖTELES NYILVÁNTARTÁS ÉS A SZEMÉLYI TARTALÉKOK

A hadköteles nyilvántartás – ha kisebb megszakításokkal is – az elmúlt több, mint 90 évben mindvégig képes volt a honvédelmi vezetés részére pontos adatot szolgáltatni az ország hadképes lakosságáról. Számunkra megkérdőjelezhetetlen, hogy a hadkiegészítés rendszeres és rendezett lebonyolításának alapja a hadkötelesek pontos nyilvántartása. Alapvető tény, hogy semmilyen hadsereg

nem nélkülözheti a pontos és a kellő alázattal kezelt katonai nyilvántartást.

A 2004. november 8-án elfogadott Hvt gyökeresen megváltoztatta – többek között – a hadkiegészítés elemeit, valamint ebből eredően a hadkiegészítést végző területi szervezetek lényegi feladatait is.³⁷ Emellett a hadkiegészítési munkafolyamatok eddigi történetében nélkülözhetetlen elemnek számító tevékenységet, a hadköteles nyilvántartást is megváltoztatta. A teljesen új alapokra helyezett katonai nyilvántartást részleteiben a törvény 7. §-a szabályozza. Ebben a potenciális és a volt hadkötelesekről nyilvántartható adatok körét, azok kezelését, vezetését béke- és minősített időszakokra bontja, és ennek megfelelően határozza meg a végrehajtás szervezését is.

Megítélésünk szerint a hadkiegészítő parancsnokságoknak – a 2007-es átalakítás előtt határozottan, de utána is megmaradt – e szakterületi változás okozta (okozza) a legtöbb feladatot, generált azonnal végrehajtandó munkát és sok esetben a legtöbb zavart, illetve az átalakulási kényszert is. E változás lényege az, hogy béke időszakban a katonai nyilvántartás kezelésére, vezetésére, a változások feldolgozására csak a Honvédség központi adatfeldolgozó szerve (ez jelen esetben a Katonai Igazgatási és Adatfeldolgozó Központ – **a továbbiakban KIAK**) jogosult. A hadkiegészítő parancsnokság csak minősített időszakban kap felhatalmazást a hadköteles nyilvántartás kezelésére, vezetésére, az abban tárolt adatok pontosításra és azok bekérésére.

A békeidőszaki egyik fő feladat – a toborzás – érdekében felfektetett illetve vezetett területi hadköteles nyilvántartás fontosságát talán nem kell esetelnünk. De ugyanilyen fontossággal esik latba a potenciális hadkötelesek adatkezelése, a tartalékok kialakítása érdekében.

A tartalékok megszervezéséhez, az egységek, valamint a központi tartalékok kialakításához szélesebb adatbázisra lenne szükség. Ez esetben véleményünk szerint vagy a KIAK és a hadkiegészítő parancsnokságok közötti online kapcsolat kiépítése és használata jelenthet egyfajta megoldást. De a legcélravezetőbb az lenne, hogy a hadkiegészítő parancsnokságok ismét megkapnák az illetékességi területükön lakó potenciális hadkötelesek adatkezelésének (nyilvántartásának) jogát. Nem lehet a sötétben tapogatózva szervezni és kezelni a tartalék alegységeket, vezetni a változásokat, pótolni a hiányokat.

Jelenleg a területi katonai igazgatás működéséhez leginkább elengedhetetlen eszköztől, a hadköteles nyilvántartástól van megfosztva. Így bármilyen javaslat ezen a területen erőszakolt, a cél és a lehetőség élesen ellentmond egymásnak.

Háborús személyi veszteségpótlás

Hol nagyobbak, hol elenyésző, hol harc közben, esetleg véletlen baleset közben: de veszteség „számítása”, annak tényszerű elfogadása a fegyveres szolgálat kísérő jelensége. Botor dolog lenne, ha nem készülnénk fel ezeknek a veszteségeknek a pótlására.

A korábbi hadkiegészítési terminológiák szerint élesen elhatárolt volt a békeidőszaki veszteségek számítása, illetve külön tárgyalta a háborús veszteségpótlást, annak minden mozzanatát. Emellett természetesen igen nagy hangsúlyt fektetett a békeidőszaki veszteségpótlások előkészítésére, a kiképzésre és a munkamódszerek begyakorlására. Ez a totális háborúra való veszteségpótlási elv jelenleg már nem használható, viszont bizonyos elemek továbbra is megállják a helyüket.

Ma, amikor NATO tagként és EU misszióban közel 1000 fő van távol az országtól, sok esetben háborús övezetben, nem lehet élesen különválasztani a békeidőszaki- és a hábo-

37 Hvt 60. §

rús veszteségpótlást. Bár a különbség a jelen helyzetben is érezhető, és vizsgálat tárgyát kell, hogy képezze.

Nem kis jelentőségű ez a kérdés, ami a csapatok harckészségének fenntartására, illetve annak időleges vagy teljes elvesztése esetén az időben történő helyreállítására vonatkozik. Ugyanis veszteségpótlás magában foglalja:

- egyrészt mindazon katona személyek pótlását, akik elesetek, fogságba kerültek, eltűntek vagy akik sebesülés, illetve betegség miatt harcképtelenné váltak;
- másrészt mindazon harci és egyéb technikai eszközök pótlását, amelyek megsemmisültek vagy hadi használhatatlanná váltak;

A veszteségpótlással szembeni általános követelmények

A pótlás szó jelentésének tartalmából is látszik, hogy ez a tevékenység a katonai szervezetek személyi állományában, technikai eszközeiben bekövetkezett hiányok csökkentésére (vagy teljes megszüntetésére), az állomány és technikai eszközök rendszeresített nagyságrendjének szinten tartására, vagyis a katonai szervezetek harckészségének helyreállítására irányul. Ennek alapján:

- minden körülmények között biztosítani kell az elszervedett veszteségek megfelelő mennyiségű és minőségű pótlását,
- rendelkezni kell – elsősorban minősített időszakban – a várható veszteségeknek megfelelő, megközelítően hasonló összetételű állománnyal,
- minden helyzetben biztosítani kell a veszteségpótlás feltételét és végrehajtását,

Úgy tapasztaljuk, hogy a Magyar Honvédség ma nem rendelkezik világosan megfogalmazott veszteségpótlási koncepcióval. Nincsenek kidolgozva azok az elvek és metódusok, amik a békeidőszakban, elsősorban a külföldi NATO és EU missziók során bekövetkezett bármilyen mennyiségű vesztesé-

gek pótlását volna hivatott felszámolni. Nem ismertek azok a tervek sem, ami a lehetséges veszteségek megelőzését szolgálják. De hasonlóan kiforratlan a napjainkban alkalmazott személyi azonosító eszközök (katonai zsargonnal „dögcédula”) használata, azok kiosztása és gyakorlati alkalmazása.

Miután már un. békeidőszakban is sor kerülhet (külföldön) háborús harctevékenységre, elengedhetetlenül szükségét látjuk ezeknek a rendszabályoknak a kidolgozását, egységesítését. De ugyanígy elengedhetetlennek tartjuk a személyi azonosítók rendszerének újragondolását is, amit a Genfi Egyezmény is fontos feladatnak minősít. Eltérve a tanulmány hangvételétől, a megkérdézett és már külföldi missziót teljesített katonáink az alábbi ítéletet mondták a személyi azonosító céduláról:

A magyar „dögcédula” kissé komikus, (HUNGARIA-felirat, fehér madzag a viseléshez) ez is olyan, hogy „mindegy, hogy nem alkalmas a céljára, de legalább van”. Vagyis csak külföldön van, itthon nincs

*

Sokan beszereztek „pót-dögcédulát” de főleg a bakancsra tették, hogyha esetleg „elvesztik a fejüket” akkor valahogy mégis lehesse azonosítani a maradványokat. Nekem már volt német, van amerikai és van magyar is. Ez utóbbit „elfelejtettem” leadni a főiskolán, amikor második év végén beszédtek a katonakönyveinket, amiben tárolni kellett. Az előttem szólók már elmondták a lényegi dolgokat a magyarral kapcsolatban: HUNGARIA, nylon zsinór, stb. Az én véleményem a következő a másik kettő használata után: A magyar mérete praktikus. A német mérete engem zavart, az amerikai meg még a gumiperemekkel együtt is kolompolt a nyakamban. Most tehát a magyart hordom a nyakamban – természetesen nem a fehér nylon zsinóron! – míg az amerikaiak a bakancsomba vannak fűzve. Remélem, egyikre sem lesz élesben szükség!

*A misszióba történő kiutazás előtt sok gondunk volt a hiányzó azonosító jegyek beszerzésével. A katonák esküdtek rá, hogy vagy nem is látták még, vagy leadták – ha már voltak misszióban. A megyei hadkiegek nem akarták pótolni a hiányzó dögcédulákat, amelyeket pedig pótoltak, azok iszonyatos átfutási idővel érkeztek. Így több katona esetében nem maradt más, mint venni amerikaiat a military shopban és gravíroztatni. **Dögcédula nélkül ugyanis nem mehettek művelési területre. A magyar tábor elhagyásakor a szolgálatnak ellenőrizni kell a dögcédula meglétét!***

A veszteségpótlás fent említett anomália mellett létezik egy másik hasonlóan fajsúlyos kérdés: a háborús nyilvántartás. Az a háborús nyilvántartás, aminek alapját a békeidőszaki katonai nyilvántartás kell, hogy képezze. Ez is indok lenne a Hvt normaszövegének a katonai nyilvántartást szabályozó részének a megváltoztatására.

Bár már több tanulmány és hivatalos nyilatkozat is leszögezte: Magyarország környezetében és ellen nem számíthatunk fegyveres konfliktusra, fegyverrel elkövetett ag-

resszióra. Sajnos nagyon sokan ebből azt a következtetést vonták le, hogy nincs szükség az ezekkel kapcsolatos kutatásokra, rendszabályok kidolgozására, sőt minősített időszakban lényegesen kisebb létszámú tartalékos állományra van szükség. Megítélésünk szerint ez hibás gondolkodás, ugyanakkor a szőnyeg alá söpri azokat a megválaszolatlan kérdéseket is, amik ezzel a kérdéskörrel foglalkozna.

Veszteségek márpedig mindig lesznek. Példa erre az Irakban, Afganisztánban el-esett katonáink esete, vagy példa erre a szlovák hadsereg vesztesége Hejcénél. Az előző esetben az azonosítás nem okozott gondot, az utóbbi esetben már talán nehézséget okozott az illetékes szerveknek az áldozatok személyazonosságának pontos megállapítása.

Nyilván nem kell készülni totális háborúra, így nem kell készülni totális háborús nyilvántartásra és kiélezett háborús személyi és technikai veszteségpótlásra sem. Azonban az elveket, a lehetséges eseteket, a kapcsolódó személyi és technikai feltételeket meg kell teremteni, ki kell dolgozni.

SZALAY ZOLTÁN EZREDES – DR. VARTMAN GYÖRGY MK. ŐRNAGY: KÉPZÉS, KÉPZETTSÉG, ELŐMENETEL

BEVEZETÉS

A Magyar Honvédség államilag elismert és belső tiszthelyettes képzése egy igen összetett képzési rendszert alkot. Ez a képzési rendszer a katonák egész szolgálati útját végig követi, ami beazonosítható a társadalomban új követelményeként megfogalmazott „tanulás életen át” alapelveivel. Tartalmazza az 1993 óta államilag elfogadott iskolarendszerű szakképzést, a felnőttképzés keretében megvalósítható középfokú és emelt szintű szakképzéseket, a belső képzéseket tanfolyami rendszerben.

A felnőttképzési elvek szerinti képzés megvalósulásának folyamata több mint tíz évet ölel fel. A szerződéses legénységi állomány tiszthelyettesi előmenetelét biztosító belső őrmesteri tanfolyami képzéssel kezdődött, az államilag elfogadott tiszthelyettes szakképzésben iskolarendszerű levelező munkarendű képzés bevezetésével folytatódott, majd 2008 szeptemberétől a felnőttképzési jogszabályok szerinti szakképzésre való áttéréssel a mai napig tart.

Az alábbiakban bemutatjuk milyen hatással volt a szakképzési szerkezet átalakítása a katonai szakképzésre, ezen belül a felnőttképzési szabályok elfogadására, kire irányul a képzés, valamint az iskolarendszerű- és a felnőttképzési formát. Elemezzük a katonai szakképzés rendszerét az államilag elismert szakképesítések tükrében, kiemelt figyelemmel a folyamatos változásokra, amelyek a 20-40 éves tiszthelyettes korosztály felnőttképzési szabályok szerinti oktatása kidolgozásához és bevezetéséhez vezetett. Vizsgáljuk azt a

folyamatot, amelynek alanyai azok a szerződéses legénységi állományú katonák, akik megfelelő motivációval és feltétellel rendelkeznek a tiszthelyettesi előmenetelhez és a hadsereg humán elvei szerint az előmenetelük tervezésével és biztosításával a hadsereg nagy tapasztalatú, motivált munkaerőt kap.

MENNYISÉG-MINŐSÉG

Röviden visszatekintve a múltba a hivatásos tiszthelyettesi állománykategória 1957. évi rendszeresítésétől kezdve általában nem sikerült összhangot teremteni a mennyiségi és minőségi követelmények között. Legtöbbször a mennyiségi utánpótlás került előtérbe, 1990 után több lépésben indult meg a Magyar Honvédség átszervezése. Ennek során a tiszthelyettesi, zászlósi kategória a korábbiaknál fontosabb szerephez jutott, feladatkörük bővült, felelősségi területük szélesedett. Alapvető szerepet kaptak a kiképzésben, a mindennapok irányításában, a technika működtetésében. A tiszthelyettes képzés átalakításainak társadalmi, gazdasági és haderő-szükségleti alapjai voltak. Az átalakításban az oktatásban zajló folyamatok voltak a meghatározóak, melyek jogszabályi kereteit az 1993. évi oktatási törvények adták.

1993-ban 21 katonai szakképesítést vett fel az Országos Képzési Jegyzékre. Ezzel a katonai szakképzés teljesen az államilag elismert szakképzés részévé vált. A tiszthelyettes képzés betagozódott az állami szakképzés rendszerébe, annak minden alapszabályát elfogadta és alkalmazza.

A szerződéses katonai szolgálat 1993-as bevezetése¹ jelentős változást hozott a szolgálati és létszámviszonyokban. Egyre jelentősebb létszámú szerződéses legénységi állományú katona (tiszthelyettes és tiszt) szolgál a hadseregben, akik egy idő után előrelépési igénnyel léptek fel, illetve akik számára előmenetelt kell biztosítani.

A honvédség átalakításának középtávú tervek² megfelelően átalakult a tiszthelyettes képzés tartalma, a felkészítés időtartama. Az 1996-ban elfogadott jogállásról szóló törvény³ és végrehajtási rendeletei érettségire épülő, államilag elismert tiszthelyettes képzést határozott meg. A hivatásos képzés mellett a nem katonai oktatási intézményekben végzetek tanfolyamrendszerű felkészítésével, valamint a szerződéses katonák tiszthelyettesi előmenetele útján történhetett a kiegészítés.

A TISZTHELYETTES KÉPZÉS A SZERZŐDÉSES ELŐMENETEL TÜKRÉBEN

A NATO tagság, a MH folyamatos átalakítása, létszámcsökkentése⁴, nemzetközi feladatai nem csupán lehetőséget, hanem belső igényt is jelentett a „hagyományos” nappali tiszthelyettes képzés megváltoztatására. A haderő-átalakítás a tiszthelyettesi beosztások számának jelentős növelését, a tiszthelyettesekkel szemben támasztott új követelmények meghatározását, új előmeneteli rendet és az

önkéntes, professzionális haderő kialakítását célozta, ami a tiszthelyettes képzésre is nagy hatással volt.

Az új tiszti-, tiszthelyettesi-, szerződéses legénységi állományarány kialakításának egyik fontos eleme a beosztási követelményszintek átalakítása volt. A honvédség állománytábláiban egyre nagyobb számban jelentek meg az új tiszthelyettesi beosztások: rajparancsnok, eszköz-, fegyverkezelő, harc- és gépjárművezető, raktáros, nyilvántartó, később a szakasz tiszthelyettes, vezénylő zászlós, stb., örömsertől a főtorzszászlósi rendfokozatig.

Ebben az időszakban egyre jelentősebb számú szerződéses legénységi állományú katona vállalt szolgálatot. Szívós István alezredes az „5 éves az önkéntes haderő – Szerződéses katonák” cikkében leírja: „A kezdeti évben, 1993. év végére a rendszeresített létszámhoz viszonyítva a szerződéses legénység feltöltöttsége alig érte el a 15 %-ot, az évek során ez fokozatosan emelkedett, és 1998-99-re elérte a 78 %-ot. A növekedés jelentőségét az adta, hogy az állománytáblában rendszeresített szerződéses legénységi létszám az említett 5 éves időszakban nem nőtt. A rendszeresített létszám utolsó jelentős növekedése 2001-ben volt, viszont a meglévő létszám stagnált, így a feltöltöttség 53 %-osra csökkent.”⁵

Egy 2008-ban szerződéses legénységi szolgálatot vállalt, alapkiképzésre bevonult csoport felmérése jellemző adatokat mutat évek óta az iskolai végzettség, ill. korcsoport alapján. A szerző által felmért létszám 113 fő volt⁶.

1 1993. évi CX. törvény „A honvédelemről”.

2 88/1995. (VII. 6.) Országgyűlési határozat „a Magyar Honvédség hosszú, valamint középtávú átalakításának irányairól és létszámáról”.

3 A fegyveres szervek hivatásos állományú tagjainak szolgálati viszonyáról szóló 1996. évi XLIII. törvény (Hszt.)

4 1999-ben a HM rendszeresített tiszthelyettesi állománya 10710 fő volt, 2009-ben 8220 fő

5 Sereg Szemle 2009/4 142-151 p.

6 Részletesen foglalkozik a kérdéssel Görög István ezredes A szárazföldi csapatok humán erőforrás-biztosítása és fejlesztése a hadsereg modernizációs időszakában, különös tekintettel a szerződéses legénységi állomány biztosítására. PhD értekezés, ZMNE, 2009.

	20 év alatt	20-25 év	26-30 év	31-35 év	36-40 év	41-45 év	Összesen
Főiskola		1 fő	2 fő	2 fő		1 fő	6 fő
Gimnázium	1 fő	15 fő	5 fő	2 fő			23 fő
Szakközépiskola	3 fő	28 fő	3 fő	2 fő	1 fő		37 fő
Szakmunkásképző	1 fő	31 fő	2 fő	2 fő			36 fő
Általános iskola	3 fő	7 fő	1 fő				11 fő

Megállapítható, hogy a többségük közép-fokú végzettségű és 25 év alatti fiatal, akik csak a felnőttképzési jogszabályok szerint oktatathatóak, akiknek a motivációja igen eltérő.

A szerződéses katonák egy jelentős része érettségizet, szakképzett munkavállaló volt, akik emberileg, szakmailag bizonyítottak, jogos igényük volt a tiszthelyettesi előmenetel.

Ennek a jogos igénynek a biztosítására az 1998-ban felállított Altiszti Akadémia Előkészítő Törzs vezetésével a MH Szentendrei Katonai Szakképző Iskolában 1999-ben kidolgozásra került a 6 hónapos szerződéses tiszthelyettes képzés programja⁷ (örmesteriskola), ami csak belső képzésként adott katonai képzettséget és lehetőséget az örmesteri előléptetéshez. A felkészítés olyan szerződéses katonákra irányult, akik katonai szolgálatuk alatt szerzett gyakorlati tapasztalataik, motivációjuk, fizikai-, pszichikai-, és kommunikációs képességeik alapján, parancsnokaik javaslatára, tervezhetőek voltak a jogszabályban engedélyezett, középiskolai végzettséghez nem kötött tiszthelyettesi beosztások ellátására.

A tapasztalatok feldolgozása után, ez a képzési forma 2003. március 17-től, az érettséggel nem rendelkező, de több éves teljesítményük alapján, a parancsnokuk által örmesteri beosztásra tervezett szerződéses legénységi állományú katonák részére, a hadseregben megjelölt tiszthelyettesi beosztások ellátására

feljogosító, belső tanfolyamrendszerű katonai vezetői felkészítésként folytatódott.⁸ A belső képzés továbbra is csak középiskolai végzettséghez nem kötött tiszthelyettesi beosztás betöltésére jogosította fel a katonát.

A képzés levelező rendszerű volt, távoktatási elemeket tartalmazott. Ez azt jelentette, hogy a beiskolázottak az intézménynél vizsgával együtt 15 napot tartózkodtak. A tanfolyam elvégzése csak a honvédségen belül adott érvényes igazolást. További sajátossága az volt, hogy az intézmény csak az általános tiszthelyettesi felkészítésért felelt, a szakmai felkészítés rész az adott alakulat feladata lett volna. A tanfolyam tapasztalatai rávilágítottak a kiképzők távoktatásban való járatlanságára, másrészt a szakmai felkészítés problémáira az alakulatoknál.

2004-től - a tiszthelyettesi létszámhiány miatt - a legalább kettő éves gyakorlati tapasztalattal rendelkező, kiválasztott tisztetek számára nappali, 6 hetes tanfolyamrendszerű katonai vezetői felkészítést rendeltek el. A belső képzés csak középiskolai végzettséghez nem kötött örmesteri beosztás betöltésére jogosította fel a szerződéses katonát, ami a későbbiekben sok problémát okozott az előmeneteli szabályok betarthatóságában.

Ezek a képzési formák – az oktatási szakemberek negatív véleménye ellenére - nagy lehetőséget biztosítottak az agilis, tanulni vágyó szerződéses tisztetek számára az elő-

7 128/1999. sz. Honvéd Vezérkar Főnöki parancs

8 11/2003. sz. Honvéd Vezérkar Főnöki parancs

menetelhez, a vezetői, szakmai ismereteik fejlesztéséhez, illetve katonai előmenetelük tervezéséhez. Számukra nagy előrelépést és megbecsülést jelentett az őrmesteri csillag, bíztak a katonai szolgálatuk pozitív alakulásában, legtöbben hivatásos állományba akartak kerülni.

A csapatok részéről ezzel párhuzamosan drasztikusan csökkent a nappali, iskolarendszerű képzési igény, a parancsnoki értékítélet szerint a katonai előmenetel döntően a már rendszerben lévő, gyakorlati tapasztalatokkal rendelkező szerződéses legénységi katonákra épült, akik minden jellemvonásukban a felnőttképzés szabályai szerint oktathatóak.

Kikre irányult és irányul ma is a képzés:

- olyan 20-40 év közötti emberekre, akik már legalább 2 éve szerződéses szakaszvezetőként munkavállalók;
- érettségizettek (zömmel), nagy gyakorlati tapasztalattal rendelkeznek;
- motiváltak, a jövőjük érdekében hajlandóak tanulni, de elvárják az azonnal használható ismereteket;
- hosszú időre nem vonhatóak ki a katonai szervezetükből;
- nemzetközi missziós ismeretekkel is rendelkeznek, illetve ilyen feladatra tervezik őket.

Megállapíthatjuk, hogy ezeket a katonákat nem lehet a hagyományos, a katonai oktatási terminológiát mellőző pedagógiai elvek alapján oktatni. 2001-től a Felnőttképzési törvény, valamint a Szakképzési törvény 55. § (4) „A törvény előírásait a fegyveres erők és a rendvédelmi szervek keretében folyó szakképzés, (...) tekintetében az eltérő sajátosságok figyelembevételével kell alkalmazni. A fegyveres erők és a rendvédelmi szervek keretében munkakör betöltésére jogosító szakképesítésre irányuló szakképzés megkezdéséhez a szakképesítésért felelős miniszter engedélye szükséges.” előírásai szerint lehetőség és kötelezettség volt a speciális szabályok alkalmazása.

A felnőttképzési szabályzók periférikus értelmezésével, a 2002/2003-as tanévtől az érettségivel rendelkező szerződéses legénységi állomány számára az OKJ-s iskolarendszerű tiszthelyettes alapképzés keretében, levelező munkarendben szervezték meg a tiszthelyettesi előmenetelt biztosító szakképzést.

A szerződéses legénységi állományúak tiszthelyettesi alapfelkészítésével, valamint a zászlósi rendfokozathoz kötött 54-es OKJ-s katonai szakképzéssel tipikus felnőttképzési feladatokat kapott a MH Kinizsi Pál Tiszthelyettes Szakképző Iskola, (de ezek a feladatok az alapító okiratában csak nyomokban volt fellelhetők.)

A tipikusan felnőttképzési elemeket mutató szerződéses tiszthelyettes képzés 1999-től 2008-ig:

- 1999-től 2005-ig belső tanfolyami képzés „őrmesteriskola”;
- 2002-től 2008-ig iskolarendszerű, levelező munkarendű 51/52-es OKJ-s szakképzés;
- 2004-től 2008-ig iskolarendszerű, levelező munkarendű 54-es OKJ-s zászlós képzés.

A Parlament 2004-es döntésének megfelelően a professzionális haderő kialakítása szemléletváltást igényelt. 2004. novemberétől már csak önkéntes munkavállalók = szerződéses katonák, valamint hivatásosok szolgálnak a Magyar Honvédségben. A jogszabályok szerint a tiszthelyettes beosztások betöltésének feltétele az államilag elfogadott szakképesítés megléte. Az előmenetel szolgálati időhöz előírt képzési rendszerhez kötött, a szolgálati viszony a felfele, vagy kifelé elven működik.

Az önkéntes haderőre való áttérés elengedhetetlen része volt a képzési szerkezet részeként a tiszthelyettes képzés felülvizsgálata, és számukra a XXI. század hadseregével szemben támasztott követelményeknek megfelelő képzési rendszer kialakítása.

Olyan szakképzés kialakítása és működtetése, amely:

- erősíti a tiszthelyettesi alapképzés katonai-szakmai jellegét, lehetővé teszi az előmeneteli rendnek, a szakmai struktúrájának megfelelő beosztások betöltéséhez szükséges végzettség és szakképzettség megszerzését;
- rugalmas, átjárható, széles programkínálattal és korszerű képzési szerkezettel rendelkezik és ráépíthető az MH át- és továbbképzési rendszere;
- a hazai és a NATO beosztások követelményei szerinti felkészítést biztosít;
- lehetővé teszi a képzési összetétel és a beiskolázási létszámok szükség szerinti változását;
- biztosítja az önkéntes haderő képzési igényeihez igazodó és hosszútávon fenntartható, költség hatékonyan működő oktatási intézmény kialakítását és működtetését;
- igazodik az országos szakképzési elvekhez, tehát biztosítja a kompetencia-alapú képzést, érvényesíti az életen át tartó tanulást, valamint megvalósítja az értékhozzáadás elvét.

Abból indultak ki, hogy a tiszthelyettesi alapképzésben csak a tervezett legalacsonyabb tiszthelyettesi beosztás ellátásához szükséges ismeretanyagot kell átadni. A konkrét beosztásra való felkészítésre, az első beosztásra felkészítő tanfolyam hivatott. A tiszthelyettesi pályán való előmenetelt pedig az át- és továbbképzések rendszere biztosítja. A tiszthelyettesek alap- és kiegészítő alapképzése az országos szakképzés részeként, szakképzés formájában, modulrendszerben felépítve folytatódott ⁹.

9 A szakokat (ágazatokat) szűkítették és a kamarai jogkört gyakorlók igényeit is figyelembe véve állították össze. A HM szakképesítések száma az 1997-es 41 db-ról 2002-re 23-ra, majd 2003-ban négyre, 2005-re háromra csökkent. A honvédelmi miniszter, mint szakképesítésért felelős miniszter felelősségi körében,

Mivel 1993 óta az államilag elismert szakképzés részeként folyik a képzés, az országos szakképzés átalakítása részeként a HEFOP 3.2.1 „Új szakképzési szerkezet” alprogram keretében 2005-ben a HM tárca is részt vett. A katonai szakképesítések száma nem változott, csak dominánsan megjelent a korábban is igényként jelentkezett felnőttképzési feladatok ellátása. Az új OKJ-ben a képzés maximális időtartama a „Honvéd zászlós” képzés esetében csak óraszámban (700 óra) történő feltüntetése azt jelentette, hogy az csak felnőttképzésben indítható. A Honvéd tiszthelyettes I-es szakképesítés esetében a képzési idő 2 év/2000 óra, a Honvéd tiszthelyettes II-es szakképesítés esetében 1 év/1000 óra, valamint két rész szakképesítés (Alapfokú katonai vezető helyettes I-II.)¹⁰ azt jelenti, hogy iskolarendszerben és felnőttképzési szabályok szerint is szervezhető a képzés.

a 37/2003. (XII. 27.) „az Országos Képzési Jegyzékről” szóló OM rendeletben háromféle szakképesítést („Honvéd tiszthelyettes I.”, „Honvéd tiszthelyettes II.” és a „Honvéd zászlós”) határozott meg. A katonai szakképzést a 15/2004. (VI. 18.) és az ezt kiegészítő 34/2005. (VIII. 24.) HM rendeletekben megjelentetett szakmai és vizsgakövetelmények, valamint az oktatás megszervezéséhez szükséges általános irányelvek és tantárgyprogramok szabályozták.

10 A szakképesítés óraszámja: „az Országos Képzési Jegyzékről és az Országos Képzési Jegyzékbe történő felvétel és törlés eljárási rendjéről szóló 1/2006. (II. 17.) OM rendelet módosításáról” szóló 35/2007. (XII. 21.) 8/2008. (VI. 13.) SZMM rendeletben jelent meg. A katonai szakképesítések szakmai és vizsgakövetelményei a 17/2008. HM rendeletben kerültek kiadásra, amelyben a Honvéd tiszthelyettes I-es szakképesítés esetében a képzési idő 2 év/1320 óra, a Honvéd tiszthelyettes II-es szakképesítés esetében 1 év/1120 óra, valamint az Alapfokú katonai vezető helyettes I-II. rész szakképesítés 630 óra került meghatározásra.

A MH Kinizsi Pál Tiszthelyettes Szakképző Iskola a szakmai és vizsgakövetelményeinek kiadása után, 2008 szeptemberétől indította és folytatja az iskolarendszerű (nappali) és iskolarendszeren kívüli képzéseket.¹¹

A fenti folyamat kiteljesedését jól mutatják a honvédelmi miniszter humánpolitikai irányelvei a 2009–2010. személyügyi évre, amelyben meghatározza: „A tiszthelyettesi állomány utánpótlása elsősorban a legénységi állományból belső toborzással, amelynek során a kiválasztás alapja a nyújtott teljesítmény, a megszerzett szakmai tudás és tapasztalat.” Véleményünk szerint ez egyértelmű állásfoglalás minden katonai vezető számára.

Ennek megfelelően alakították a beiskolázási létszámokat és 2009 szeptemberétől a már meglévő szabályozási keretek alkalmazásával megkezdtek az érettségizettek mellett az azzal nem, de polgári szakképzettséggel rendelkező szerződéses katonák is rész szakképzés megkezdésével tiszthelyettes beosztásba kerüljenek. Az újszerű 8-10 hetes kontakt képzéssel, a parancsnokok elvárásának megfelelően, hatékonyan biztosítják a szerződéses tiszthelyettesi beosztások feltöltését.

A bemutatott fejlesztések és képzések teljes mértékben illeszkednek az „élethosszig való tanulás” elvével, valamint a szolgálathosszig való tanulási kötelezettség rendszerével.

A szerzők tapasztalata és a felmérések a továbbképzési- és az új szakképzésben való részvételi hajlandóságra vonatkozóan azt mutatják, hogy a katonák nagy százaléka hajlandó célirányos, elsősorban rövidebb idejű

továbbképzésekben részt venni. Hajlandóak akár távoktatási formában is új szakmát tanulni. A nyelvképzésben való részvételi hajlandóságuk magas, de elsősorban az intenzív képzési formát preferálják. A civil életbe való visszailleszkedés érdekében a polgári szakképzettséget adó képzések iránt motiváltak.

Megállapítható, hogy a képzések iránt motivált az állomány zöme, ami egybeesik a kötelezően előírt át- és továbbképzési követelménnyel és a növekvő mobilitási elvárással.

Véleményünk szerint jelenleg nem elsősorban a képzési rendszerrel van gond, hanem azzal, hogy a tanintézeti felkészítéseken kívül nincs rendszeres és következetes kiképzés, célfelkészítések vannak, nincsenek kidolgozott alkalmazási szabályzatok. Egyetérték a MH ÖHP kiképzési főnökség vezetőjével abban, hogy a korszerűsítés csak a jelenlegi rendszer fenntartásával és működtetésével párhuzamosan történhet. „A korszerűsítést az alábbi alapelvek figyelembevételével célszerű/javasolt végrehajtani: 1. A kiképzés korszerűsítése a jelenlegi rendszer fenntartásával és működtetésével párhuzamosan, valamint a kiképzés körülményeit és feltételeit befolyásoló, vagy azokra hatással lévő más szakterületek bevonásával történik.”¹²

Megállapíthatjuk, hogy a 2003-2004-ben kiadott képzési, kiképzési szabályzók¹³ módosításra szorulnak. Ezt a véleményt támasztja alá a 2008-as kiképzési felülvizsgálat is, amely szerint a szabályzók erényeinek megtartása mellett újra kell szabályozni a kiképzési rendszert.

11 Részletesen feldolgozza a folyamatot Dr. Vartman György mk. őrnagy: A magyar honvédség tiszthelyettes szakképzés átalakításának megalapozása a minőségi követelmények és a hazai polgári szakképzés korszerűsítésének tükrében doktori (phd) értekezése, ZMNE, Budapest, 2007.

12 Huszár-Peszt: A kiképzés korszerűsítése. Szeged Szemle 2009/3 7 pp.

13 17/2003. számú HM közigazgatási államtitkári és HM vezérkarfőnöki együttes intézkedés (a módosítására már 2007-ben igény merült fel a HM kabinetfőnökének és a HM HVK főnökének 148/2007. együttes intézkedésével), 65/2004. HVKF intézkedés,

A tiszthelyettes képzés továbbfejlesztésével szemben véleményünk szerint az alábbi követelmények támaszthatók:

- egységes általános katonai ismereti alapot biztosítson mindenkinek;
- ismerje el a meglévő katonai tudást és tapasztalatot;
- ismerje el a polgári életből hozott képzettséget, tudást;
- differenciálja a képzést a beosztási követelményeknek megfelelően;
- használja ki a jogszabályok adta lehetőségeket a speciális, csak a seregben alkalmazható képzettségek belső, illetve katonai hatósági képzésként való elismeretetésére;
- a képzés rendje szorosan kapcsolódjon az előmeneteli rendszerhez;
- legyen kiszámítható, és ösztönző;
- beosztásra készítsen fel;
- minőségben és mennyiségben mindenkor az alkalmazók igényeit elégítse ki;
- erősödjön a képzés gyakorlati jellege;
- őrizze meg az eddigi eredményeket és ápolja a (tiszthelyettes) hagyományokat;
- növekedjen a résztvevőkkel szemben támasztott általános katonai ismereti és fizikai követelmény;
- lépcsőzetes, egymásra épülő képzés biztosítsa az egyszerűtől a bonyolult beosztásokba való előmenetelt;
- biztosítsa a különböző beosztások közti átjárhatóságot, az átképzést;
- a modulrendszerrel biztosítsa a tanulmányok szolgálati érdekből történő rugalmas megszakíthatóságát és folytatását;
- segítse elő a hadseregből kiválók polgári életbe való beilleszkedését;
- bázisa legyen a korszerű felnőttképzési oktatási módszerek alkalmazásának és fejlesztésének;
- racionális szervezettel, a csapatok bevonásával, a lehető leggazdaságosabban valósítsa meg a tiszthelyettesek képzését.

Az önkéntességen alapuló haderőnek, az önkéntes tartalékos rendszerrel kiegészítve sürgős lépéseket kell tenni a képzési rendszer egyértelmű, betartható szabályozására, a belső feszültségek kezelésére. A tiszthelyettes képzés terén az elmúlt évek átalakítása után, az igények tükrében vajon jó irányba tett lépés-e a katonai szakképesítések képzési idejének egységes másfél évre növelése, abban a helyzetben, amikor több ezer feltöltetlen beosztás van, a tiszthelyettesi előmenetel lehetőségeit kihasználva a parancsnokok a rövid idejű rész szakképesítésre való beiskolázást preferálják? A területen előrelátásra és a stabilitásra lenne szükség.

BEFEJEZÉS

A polgári szakképzés és a felnőttképzés változása nagy hatással volt a katonai szakképzésre - tekintettel az önkéntes, szerződéses állományból fakadó új követelményekre és a Magyar Honvédség strukturális és feladatrendszere átalakulására-, kiemelten a felnőttképzési gyakorlatra. Meggyőződésünk, hogy tovább erősödhet az a tendencia, hogy azokból a szerződéses legénységi állományú katonákból lesz a jó tiszthelyettes, akik bizonyítottan megfelelő motivációval és feltétellel rendelkeznek a tiszthelyettesi előmenetelhez. Az előmenetelük tervezésével, biztosításával a hadsereg nagy tapasztalatú, motivált munkaerőt kap és költséghatékonyabb a képzés finanszírozása.

A bemutatott rendszert, nem csak szakképzés, hanem egy sikeres katonai életpálya tervezés is, aminek kötött állomásai vannak, a képzések zöme munka mellett folyik, a résztvevők csak felnőttképzési szabályok szerint oktathatóak.

FELHASZNÁLT IRODALOM

CZIMMER István László ezredes: A tiszthelyettes- és zászlósképzés jellemzői a rendszerváltozás után. Hadtudományi Tájékoztató 1999/6. Budapest, p. 118-126

HUSZÁR János ezredes –PESZT Lajos alezredes: A kiképzés korszerűsítése. Sereg Szemle 2009/3. p. 5-17.

GÖRÖG István ezredes A szárazföldi csapatok humánerőforrás-biztosítása és fejlesztése a hadsereg modernizációs időszakában, különös tekintettel a szerződéses legénységi állomány biztosítására. PhD értekezés, ZMNE, 2009.

SZÍVÓS István alezredes: 5 éves az önkéntes haderő-szerződéses katonák. Sereg Szemle 2009/4 p.142-151

TOMPA János- KOVÁCS Zoltán: A tiszt-helyettesi kar múltja, jelene és jövője SVKI Védelmi Tanulmányok No 29. Budapest, 1999. ISSN 1216-4704 p. 66-74

VARTMAN György mk. őrnagy: A magyar honvédség tiszthelyettes szakképzés átalakításának megalapozása a minőségi követelmények és a hazai polgári szakképzés korszerűsítésének tükrében doktori (phd) értekezés, ZMNE, Budapest, 2007.

SZABÓ ISTVÁN SZÁZADOS: AZ ÖNKÉNTES KATONAI SZOLGÁLAT VÁLLALÁSA, MINT ELSŐ MUNKAHELYVÁLASZTÁS LEHETŐSÉGE

A Magyar Honvédség munkaerőpiaci jelenlétének talán jelenleg leginkább aktuális kérdései között mindenképpen szerepel az állomány utánpótlásával kapcsolatos megtett vagy megtenni szükséges lépések sora.¹ Valójában a Magyar Honvédség humán erőforrás gazdálkodása és a hozzá kapcsolódó különböző stratégiai elképzelések pontosan meghatározzák a követendő irányokat, azonban a témával foglalkozó írások rendre megemlítik, hogy nem minden esetben sikerül „készpénzre váltani” a stratégiai elképzeléseket. Természetesen a számokat és a statisztikákat ki-ki a saját elképzelésének, meggyőződésének tükrében magyarázza, magyarázhatja. A tények azonban a következők:

- A Magyar Honvédség jelenleg is több ezer fős létszámihiánnyal kénytelen feladatát el látni²;
- A toborzórendszer, a jelenlegi viszonyok között nemhogy az utánpótlási, hanem a feltöltési feladatokat sem tudja maradéktalanul teljesíteni³;

1 Természetesen tényként kezelendő, a meglévő hiányok kezelésének fontossága is, amely kétségtelenül összefügg az utánpótlás témakörével.

2 Létszámproblémával csaknem minden önkéntesség alapján működő haderő küzd kisebb-nagyobb mértékben.

3 Itt nem első sorban a rendszer működési problémái indukálják a hiányt, de például már a jelentkezés és a tényleges szolgálat megkezdése közötti több hónapos várakozás alatt jelentős számú a visszalépők aránya.

- A honvédség megfelelő számú és képzettségű önkéntes biztosítására csupán a munkaerőpiaci versenyben meglévő mindenkori pozíciója függvényében képes. Ennek oka egyrészt a katonai pálya hivatásjellegének háttérbe, foglalkozásjellegének előtérbe kerülése, másrészt, hogy a haderő társadalmi támogatottsága nem hozta magával a rekrutációs bázis növekedését.

MILYEN A TÖKÉLETES ÖNKÉNTES?

Ha kérdés talán túlságosan egyszerűnek is tűnik érdemes néhány gondolatot szólni rá. A honvédség részéről mindenképpen azok a **fiatal felnőttek csoportja** kell, hogy az elsődleges célréteg legyen, akik **megfelelően képzettek, képesek megfelelni** a fizikai, pszichikai és egészségügyi követelményeknek és **vállalják a katonai pálya sajátosságait**.

Miért fiatal? Elsősorban, azért mert a hadsereg feladatrendszeréből adódóan olyan, az átlagosnál magasabb fizikai, pszichikai terhelhetőséggel kell rendelkeznie a katonának, amelyre nagy általánosságban leginkább a fiatal felnőttek adottságai a megfelelőek. Másodsorban azért, mert a honvédség nem élethosszig tartó foglalkoztatást kínál, hanem meghatározott időintervallumban tervezi alkalmazni önkénteseit és a határozott idő letelével⁴ (az alkalmazás végén) visszabocsátani

4 Legénységi állomány tekintetében jelenleg tizenöt, tiszti, tiszthelyettes állomány tekintetében húsz év.

a munkaerőpiacra. A munkaerőpiacon pedig jelenleg több szempontból is versenyelőny lehet az életkor. A legénységi állomány jelenlegi életkori megoszlását tanulmányozva megállapítható, hogy magas az idősebb (40. életév körüli) és alacsony a fiatal korosztály (25. év alatti) aránya. „Az állománykategóriában viszonylag alacsony a 25 év alatti korosztály aránya, és elgondolkasztó, akár aggályosnak is tekinthető a 45 év felettiek jelenléte.”⁵

Miért képzettek? A képzetlen munkaerő világviszonylatban is egyre inkább kiszorul a munkaerőpiacról, vagy olyan hátránnyal indul, amely nehezen kezelhető úgy a munkaadó, mint a munkavállaló oldaláról. Másrésztől a haderők tekintetében is egyre inkább felértékelődik a szakértelem, és háttérbe szorul a képzetlen munkaerő, mivel a haditechnika és a harczi eljárások fejlődése napjainkban mindinkább megköveteli a minél magasabb szellemi és gyakorlati képességek meglétét.⁶

A fenti megállapítások alapján nyilvánvaló, hogy leginkább a középiskolai és főiskolai (egyetemi) tanulmányaikat befejezők, vagyis **a pályakezdők, minél nagyobb számban történő önkéntes szolgálatvállalása jelentheti** több szempontból is a feltöltés és utánpótlás területén a honvédség számára **a hosszú távú megoldást**. A fentiek alapján tehát az ország munkaerőpiacának ismeretében kézenfekvő lehet **a munkát kereső pályakezdő fiatalok csoportját és a munkaerőt kereső**

honvédséget közelebb hozni egymáshoz a munkaerőpiacon. Ehhez természetesen a honvédség mindenkori humánerőforrás biztosítással foglalkozó szakembereinek pontos információval kell rendelkezniük a már említett csoport éves létszámáról, a létszám szakmánkénti megoszlásáról és természetesen munkaerőpiaci helyzetéről, lehetőségeiről is.

Az továbbiakban tekintsük át néhány gondolatban a pályakezdők helyzetét és lehetőségeit hazánk munkaerőpiacán.

PÁLYAKEZDŐNEK LENNI MA MAGYARORSZÁGON

*A mai pályakezdőknek fel kell készülni arra, hogy akár hosszú hónapokig sem találjanak a végzettségüknek megfelelő állást. Aggodalomra ad okot, hogy az összes munkanélküli több mint ötöde 24 évesnél fiatalabb, és arányuk növekszik. Ez azt jelenti, mintegy 50 ezer fiatal mondja magáról azt, hogy hiába keres állást. A pályakezdő diplomások közül pedig évente átlagosan 4-5 ezren regisztráltatják magukat a munkaügyi központokban. A fiatalok, ezen belül a diplomások elhelyezkedését a gazdasági folyamatokon túl alapvetően két tényező nehezíti: a nyugdíjkorhatár megnövelésével kevesebb álláshely üresedik meg, illetve folyamatosan nő a diplomát szerzők száma.*⁷

A fenti táblázat adatait vizsgálva jól látszik, hogy minden régióban növekedett a vizsgált időszakban a pályakezdő álláskeresők száma. Természetesen a vizsgált időszak adataira nagy befolyással bírnak a gazdasági válság indukálta munkaerőpiaci problémák is. Ez leginkább a gazdaságilag fejlettebb régi-

5 A Magyar Honvédség humánstratégiája (2008–2017)

6 Erre a megállapításra természetesen ellenpélda lehet a brit haderő, amely deklarálta leginkább a kevésbé képzett, hátrányos helyzetűek csoportját tekintve a legénységi és tiszthelyetesi állomány utánpótlás-bázisának. Ennek a csoportnak kínál, sok esetben kvázi utolsó lehetőségként, elhelyezkedést, előrejutást és egzisztenciát.

7 Tóth Sándor: Pályakezdők munkaerő-piaci helyzete – Consultation magazin – www.cons.hu/index.php?menu=cikk&id=461

A pályakezdő álláskeresők száma és változása 2009 első félévében régióként			
	2008	2009	Változás 2008/2009 (%)
	első félévének havi átlaga		
Közép-Magyarország	1 821	2 487	36,58%
Közép-Dunántúl	2 314	3 269	41,31%
Nyugat-Dunántúl	1 713	2 349	37,12%
Dél-Dunántúl	5 054	5 727	13,30%
Észak-Magyarország	9 860	10 316	4,62%
Észak-Alföld	12 434	13 244	6,52%
Dél-Alföld	6 148	6 624	7,73%
Ország összesen	39 344	44 015	11,87%

1. ábra A pályakezdő álláskeresők számának változása 2008/2009.⁸

ók (Közép-Magyarország, Közép-Dunántúl, Nyugat-Dunántúl) kiugróan magas értékeinél figyelhető meg.

A pályakezdők elhelyezkedési lehetőségeit, esélyeit tovább rontja, hogy a munkaerőt kereső vállalatok, vállalkozások közül legtöbbször nem csupán a megfelelő képzettséget, hanem a meglévő tapasztalatot is keresik, így a pályakezdőknek még ezzel a hátránnyal is szembesülniük kell.

„A cégek sem a pályakezdőket keresik manapság, hanem a fiatal, de már tapasztalattal rendelkezőket, akik már valahol bizonyítottak, ismertek a képességeik, a szükséges (át)képzésük rövidebb ideig tart és költségkímélőbb.”⁹

Külön probléma a pályakezdő diplomások számának növekedése. Itt ne felejtjük el, hogy a felsőoktatásban megjelent

„dömping” eredményeként csak az utóbbi időben kezdtek megjelenni a pályakezdő diplomások a munkaerőpiacon. A felmérések szerint közös jellemzője a diplomás álláskeresők csoportjának, hogy viszonylag alacsony számban jelennek meg a munkaügyi központokban, így számuk meghatározása nem egyszerű feladat. Ennek oka lehet egyrészt, hogy nem szeretnének munkanélküli múlttal megjelenni a munkaadók előtt, illetve saját maguk próbálnak boldogulni a különböző pályázati módszerekkel.

Kétségtelen azonban, hogy a szakképzettséggel nem rendelkezők a leginkább hátrányos helyzetben lévők a munkaerőpiacon. Nem csupán az elhelyezkedés szempontjából jelentkezik a már említett hátrányos helyzet, hanem ők azok, akik a képzettség nélküli munkakörökben gyakorlatilag bármikor helyettesíthetőek, ezért az elbocsátások idején is leginkább ez a kör kerül első lépcsőben csökkentésre.

8 Forrás: AFSZ

9 Tóth Sándor: Pályakezdők munkaerő-piaci helyzete – Consultation magazin – www.cons.hu/index.php?menu=cikk&id=461

A PÁLYAKEZDŐK ÉS AZ ÖNKÉNTES KATONAI SZOLGÁLAT VÁLLALÁSA

Kutatásaim során elsősorban a Dél-alföldi régió tekintetében vizsgáltam többek között a haderő megfelelő létszámának biztosításának, utánpótlásának lehetőségeit. A pályakezdők önkéntes szolgálatvállalásának témakörében is megvizsgáltam a már említett régió lehetőségeit. Megállapításom szerint amennyiben éves szinten 2500-3000 fő közötti fiatal pályakezdő álláskeresői létszámmal számolunk, megfelelő stratégiával a régióon belül biztosítható az adott évben kiválók jelentős százaléka.

Természetesen ez a csupán matematikai alapon történő feltételezés. Minden bizonnyal nem minden esetben abban a szakképzettségi megoszlásban lenne képes biztosítani az utánpótlást, mint amely munkakörök megüresednek, de a külön képzettséget nem igénylő beosztások döntő hányadát fedezni tudná ez a létszám.

A régió határait átlépve országos szinten a témakörben az alábbi megállapítások tehetők:

- A 18-24 éves korosztály munkaerőpiacra történő belépése egyre nagyobb problémát jelent;
- A nagyszámú munka nélkül lévő frissdiplomás foglalkoztatása nem minden területen megoldott;
- A nők foglalkoztatási szintje továbbra is elmarad a férfiak foglalkoztatási szintjétől;
- Az alacsony mobilitási hajlandóság további gátakat szab az elhelyezkedésnek.

Amennyiben a régiós, illetve az országos problémákat összehasonlítjuk tulajdonképpen ugyanarra a következtetésre, kell jussunk: *a Magyar Honvédségnek minden eddiginél nagyobb erőfeszítéseket kellene tennie az oktatási intézményekből kikerülő megszerzése érdekében.*

	Létszám (fő)			Megoszlás (%)		
	Továbbtanul	Elhelyezkedők	Álláskereső lesz	Továbbtanul	Elhelyezkedők	Álláskereső lesz
Dél-alföldi régió			Összesen			Összesen
speciális szakiskolai képzés	101	30	93	45,1%	13,4%	41,5%
szakiskolai képzés	804	1414	862	26,1%	45,9%	28,0%
érettségit adó képzés szakközépiskolában	4523	414	540	82,6%	7,6%	9,9%
érettségit adó képzés gimnáziumban	4247	139	204	92,5%	3,0%	4,4%
érettségit követő szakképzés	685	915	608	31,0%	41,4%	27,5%
technikusi képzés	413	522	323	32,8%	41,5%	25,7%
iskolarendszerű akkreditált felsőfokú képzés	242	317	203	31,8%	41,6%	26,6%
Mindösszesen	11015	3751	2833	62,6%	21,3%	16,1%

2. ábra A végzés utáni továbbtanulók, elhelyezkedők, illetve álláskeresők száma (Dél-alföldi régió) 2008.¹⁰

Ez a megállapítás nem új keletű a témával foglalkozók körében, sőt talán már elcsépeltnek is hangozhat. A munkám első felében említett gyakorlati megvalósulás azonban nem kielégítő. Ennek okai leginkább a következők lehetnek:

- Az említett korosztály megszólítása bonyolult, konkrétumokat nélkülöző ígéretekkel kevésbé befolyásolható;
- A haderő által kínált munkabér sok esetben jóval alacsonyabb, mint a civil szférában elérhető;¹¹
- A sorozott hadsereg megszüntetése óta eltelt évek alatt felnövő generációk egyre távolabb kerülnek a honvédelemtől, a katonai szolgálat intézményétől;
- A közsféra folyamatos átalakulása folytán a közszolgálatot „biztos munkahely”-ként aposztrofáló közvélemény egyre inkább változik;
- A már középtávon tervezhetetlennek mutatkozó szolgálatvállalás okán kivált állomány nem minden esetben közvetít pozitív üzenetet a szervezetről.

A következőkben vizsgáljuk meg az általam legfőbb gátló tényezőket, amelyek kiküszöbölésével, illetve a kiváltó okok kezelésével nagyobb számú pályakezdő alkalmazása válhat lehetővé.

A PÁLYAKEZDŐ FIATALOK MEGSZÓLÍTÁSA

A pályakezdők megszólítása, az életkori sajátosságait figyelembe vételével, talán az egyik legbonyolultabb feladat.¹² Bonyolult, de ugyanakkor nem lehetetlen. Abban az eset-

11 Különösen az ország gazdaságilag fejlettebb régiói tekintetében.

12 Figyelemre méltó azonban többek között az osztrák haderő könnyed hangvételű toborzó kampánya.

ben, amennyiben csupán közvetlenül az iskola befejezésekor próbáljuk megszólítani ezt a csoportot, valószínűleg nem megfelelő eredményeket érünk el. Öröndetes, hogy a honvédségség a *Katonasuli program* keretében már a középiskolába belépőket megszólítja és Katonai alapismeretek tantárgy keretében mutatja be a honvédelmet, a honvédséget a diákoknak. Ezzel lehetővé teszi, hogy a fiatalok minél szélesebb köre ismerje meg a honvédséget, kerüljön közelebb a szervezethez.¹³

A toborzásnál célszerű figyelembe venni a feltöltésre váró beosztásokat, pontosan meghatározva a megfelelési követelményeket, így a civil állásbörzékhez hasonlóan lehetne az oktatási intézményekben toborozni. Természetesen másként és más eszközökkel kell megszólítani a különböző beállítottságú fiatalokat.

„Tekintettel az intézmények specializálására, a hadsereg középiskolák irányába kidolgozott marketingtevékenységét célszerű differenciáltan alakítani: a főként réalbeállítottságú iskolák diákjai feltehetően a katonaelet technikai, technológiai oldalára (például modern fegyverek, valós háborús szituációk stb.) nyitottabbak; az elsősorban humán profilú gimnáziumokban -véleményem szerint – érdemesebb a hosszú távú pályaképet, a karrierlehetőséget előtérbe állítani, kiegészítve a katonaságnál megszerezhető tudás civil szférában való hasznosíthatóságának bemutatásával.”¹⁴

13 Fontos továbbá, hogy a fiatalabb korosztályok is találkozzanak a honvédséggel, természetesen az életkoruknak megfelelő szinten. Erre kiváló alkalmat biztosítanak, az egyre nagyobb érdeklődésre számot tartó laktanyai nyílt napok, katonai fesztiválok.

14 Varga András: Marketingmódszerek felhasználása a toborzásban: az „America’s Army”

A MUNKABÉR VERSENYKÉPESSÉGE

Kétségtelen, hogy a civil szféra több területén magasabb bérek elérésére van lehetőség. Ne feledkezzünk meg azonban arról, ahogyan a pályakezdők elhelyezkedési esélyeit vizsgáló részben már említettem, hogy a munkáltatók leginkább a már tapasztalattal rendelkezők alkalmazását részesítik előnyben. Az ország több térségében meggyőződésem szerint egyébként is versenyképes (sajnos) jövedelmet biztosítani képes honvédség munkaerőpiaci hátránya leginkább a rövid távú anyagi előnyöket ígérő foglalkoztatókkal szemben mutatkozik. A fejlettebb gazdasági mutatókkal rendelkező térségek tekintetében valószínűleg még középtávon sem lehet versenyképes a magyar haderő, így csupán a bérezésre alapuló versenyelőny megszerzésének víziója véleményem szerint legalábbis nem reális. Ezt alátámasztandó az alábbiakban szeretném bemutatni egy a közelmúltban készült, pályakezdők (diplomások) megkérdezésére épülő elemzés néhány, bérezésre irányuló megállapítását:

„A BME felmérése alapján a megkérdezettek pályakezdőként elvárt havi jövedelme (bruttó kereset + bónuszok forintosított átlaga) átlagosan bruttó 207 ezer Ft. Három év szakmai tapasztalattal a hátuk mögött viszont ennél már 173 ezer forinttal magasabb összeget szeretnének keresni, átlagosan bruttó 380 ezer Ft-os jövedelmi igényt jeleztek. A Műegyetemi Állásbörzén megjelenő cégek új munkatársaiknak átlagosan 213 ezer forintot kezdő fizetést kínáltak, így a műszaki területeken közel állnak egymáshoz az óhajok és a lehetőségek.”¹⁵

Ez az elvárt jövedelem, három éves tapasztalatnál, a jelenlegi honvédségi bértáblára át-

ültetve egy alezredesi rendfokozatban lévő katona beosztásával egyenértékű juttatás. A különböző bónuszokat levonva is legalább őr-nagyi rendfokozat kellene tehát ahhoz, hogy egy három éves munkatapasztalattal rendelkező BME-en végzett fiatal számára megfelelő jövedelmet biztosítson a honvédség.

Természetesen a valóság valamivel árnyaltabb helyzetet mutat, de ne feledkezzünk meg arról, hogy a legénységi hiánybeosztások csúcán lévő gépjárművezetők havi jövedelme szintén hasonló arányokat mutat a civil szférával történő összehasonlítás során. A megoldást véleményem szerint valahol a szociális juttatások körének át/újragondolása területén kellene keresni. Külföldi példák közül ismét az osztrák, illetve a német hadsereg megoldása lehet a követendő. Mindkét haderő a szolgálati idő alatti képzés biztosításával ért el sikereket, úgy a toborzás, mint a megtartás területén.

Amíg a középfokú végzettséggel rendelkezők számára a tanulmányokat, illetve a különböző szakmák elsajátítását, addig a felsőfokú végzettséggel rendelkezők számára a további szakosodás lehetőségét kínálhatná a honvédség. Mindkét esetben realizálódna a már többször említett, pályakezdők esetében hiányzó, munkatapasztalat, kiegészülve egy fegyelmezett szabály- és normakövető munkavállalói magatartással.

A közszférában történő munkavégzés hosszú évek óta nem elsősorban a magas elérhető jövedelmek miatt, hanem a hosszú távú alkalmazás lehetősége alapján értékelődött föl. A gazdasági változásokkal párhuzamosan természetesen a közszféra juttatásai is csökkentek és sajnálatos módon az élethosszig történő alkalmazás lehetősége is egyre inkább kétségessé vált. Mindezek mellett azonban megállapíthatjuk, hogy a már a belépéskor határozott idejű alkalmazást kínáló honvédség minden esetben törekedett (még az átszervezések időszakában is) minden ka-

15 Tóth Sándor: Pályakezdők munkaerő-piaci helyzete – Consultation magazin – www.cons.hu/index.php?menu=cikk&id=461

tonájának munkalehetőséget kínálni. Véleményem szerint a tömeges kiválások oka legkevésbé volt az, hogy nem kínált beosztást egy-egy katonai szervezet, hanem leginkább az a talán némely esetben munkáltatói érdekekkel ellentétes törvényi szabályozás amely kiválásra ösztönözte a képzett, tapasztalattal rendelkező katonákat. A pályakezdőknek tehát egy minimálisan a vállalt szerződés idejére szóló biztos jövedelmet és folyamatos alkalmazást biztosíthat a katonai szolgálat. Ezzel együtt az előrejutási lehetőségek is adottak, amelyek magasabb jövedelem elérését, illetve egy esetleges hosszabb távú alkalmazás lehetőségét vetíthetik elő.

A hosszú távú tervezhetőség problémái

Amíg jelenleg nagyszámú önkéntes más lehetőség hiányában, több év inaktivitás, illetve munkanélküliség után kényszerpályán mozogva választja a katonai pályát, addig valószínűleg magas fluktuáció mellett kell a haderőnek ellátni feladatait. A pályakezdők esetében, annak ellenére is, hogy határozott időre számol velük a szervezet, tisztán látható és tervezhető pályaképet kell felvázolni. Amennyiben már a belépéskor láthatóvá válik a szolgálatot vállaló számára, hogy szolgálati idejének mely szakaszában előreláthatóan milyen kondíciókkal fog rendelkezni akkor nagyszámú pályakezdő életpályájának részeként (kezdeteként) jelenhet meg a honvédség. Ám amennyiben a kiszámíthatatlanság jellemzi továbbiakban is a katonai pályát, sokak számára, akik egyébként hajlanának is a katonai szolgálatvállalásra, továbbra is csupán végső megoldásként jelenik meg a katonai pálya.

A kiválók pozitív tapasztalatait, élményeit pedig pozitív reklámlehetőséget biztosíthatnak a szervezetnek.

Pályakezdők ma a honvédségben

Nem állíthatjuk azonban, hogy a Magyar Honvédség nem próbálja, a lehetőségei függvényében, a pályakezdők arányának növelé-

sével biztosítani az alakulatok létszámigényét.¹⁶ Az utóbbi években ugyanis jelentősen csökkent a katonai szolgálatra jelentkezők általágéletkora.

Ezzel együtt a pályakezdő fiatalok megnyerésének és az eddigieknél nagyobb számban történő alkalmazásával kapcsolatban véleményem szerint több szegmensét is újra kellene gondolni a toborzás, kiválasztás és megtartás témaköreinek.

Első lépésként **a törvényi háttér áttekintése** szükséges. Itt a szolgálati viszony létesítésének korhatárát talán érdemes lenne, több lépcsőben, módosítani. Az alsó korhatár (betöltött 18. életév) csökkentése rövidtávon véleményem szerint nem szükséges, de a társadalom előregedése kapcsán, az angol hadsereg mintájára, az előképzettséget nem igénylő beosztások tekintetében, egy évvel (17. életév betöltése) módosítható lehet. A felső korhatár tekintetében kettő vagy három lépcsőben 32. és 35. életév közötti szintre történő csökkentést tartok reálisnak.

Az egyes beosztásokhoz tartozó munkaköri követelmények át/újragondolása úgy gondolom elsősorban a legénységi és tiszthelyettesi beosztási követelmények tekintetében lehet szükséges.¹⁷ Legnagyobb problémának

16 A toborzási rendszerrel kapcsolatban több problémafeltáró tanulmány jelent meg. A témával kapcsolatban ne felejtjük azonban el, hogy a toborzók lehetőségei is korlátok között mozognak. Természetesen minden terület minden szegmensét lehet jól és jobban is végezni. Tévesnek tartom, azonban azokat az álláspontokat, amelyek olyan államok toborzórendszeréhez mérik a hazai szakemberek munkáját, eredményességét, ahol nagyobb hagyományokkal és tapasztalattal és mindenek előtt nagyságrendekkel magasabb anyagi lehetőségek megléte mellett végzik a tevékenységet.

17 Véleményem szerint, erre megfelelő alapot biztosítana a Benkő Tibor altábornagy és munkatársai által néhány éve már elkészített új előmeneteli rendszer lehetséges változata.

ezen a területen a „belépő, illetve a megszerzett szakértelem” díjazásának hiányát vélem.

A második, szintén nagyon fontos terület, a már legénységi beosztások szintjén megjelenő **tervezhető életpályamodell felvázolása**. Ebben az életpályamodellben véleményem szerint az önkéntesek egy csoportjának, mint kezdet (pályakezdés) jelenik meg egy minimum 5 éves katonai szolgálat, másik csoportjának pedig hosszabb távú, akár nyugdíjkorhatár eléréséig biztosíthat lehetőséget a haderő. A kiszámítható életpályamodell bevezetésének eredményeként csökkenthető lehet a „végső megoldásként” átmeneti időszakra választott önkéntes szolgálatvállalás, amely jelentős előre pontosan nem tervezhető munkáltatói költségekkel jár. Az én értelmezésem éppen ezért a honvédség rekonverziós képzési politikája nem a szolgálat utolsó harmadában kap csupán szerepet, hanem rendszerként kerülne értelmezésre és folyamatos lehetőséget biztosítana az állományoknak. Természetesen különbséget téve a vállalt szolgálati idő hossza alapján.

ÖSSZEZÉS

Munkám során megpróbáltam áttekinteni a pályakezdő fiatalok honvédségi alkalmazásának lehetőségét. Hazánk jelenlegi munkaerőpiaci folyamatai ismeretében megállapítható, hogy évente jelentős számú pályakezdő kénytelen hosszú hónapokon keresztül munka nélkül, kényszerpályán, keresni önálló életének kezdési lehetőségét. Ennek oka szintén összetett, sok esetben már a nem megfelelő pályaválasztás indukálta problémák jelentkeznek a munkaerőpiacon.¹⁸

18 „Amerikában például a középiskola elvégzése után a diákok tudatosan választanak szakmát, nemcsak saját érdeklődési körüket tartják szem előtt, hanem a munkaerő-piaci prognózisokat is. Erre a szemléletváltásra Magyarországon is igen nagy szükség lenne.” – Tóth Sándor

Annak ellenére, hogy a fiatal felnőttek csoportjának alkalmazása a haderő feltöltésének és utánpótlásának hosszú távú megoldása jelenleg nem az elvárt létszámban kerülnek alkalmazásra a pályakezdők a Magyar Honvédségben. Ennek okai összetettek, kezelésükre stratégiai szintű döntések szükségeltetnek, a megfelelő operatív támogatás mellett.

Úgy gondolom, hogy a megfelelő döntések megszületése után mindenképpen adottak lesznek a lehetőségek, ahhoz, hogy minél nagyobb számú pályakezdő fiatal számoljon életpályájának tervezésekor az önkéntes katonai szolgálat vállalásának lehetőségével.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

1. Vilner Péter-Jobbágy Zoltán: A toborzás és megtartás egyes kérdései nemzetközi összehasonlításban – Honvédségi Szemle, 2009/4. p.34-40.
2. Dr. Földesi Ferenc: Gondolatok a toborzásról - Honvédségi Szemle, 2009/4. p.34-40.2010/3. p. 56-60.
3. Tóth Sándor: Pályakezdők munkaerő-piaci helyzete – Consultation magazin – www.cons.hu/index.php?menu=cikk&id=461
4. Varga András: Marketingmódszerek felhasználása a toborzásban: az „America’s Army” - Honvédségi Szemle, 2009/4. p.34-40.
5. A Magyar Honvédség humánstratégiája (2008–2017)

FARKASNÉ DR. ZÁDECZKY IBOLYA: NŐK, HARCOLÓ BEOSZTÁSOKBAN

Tisztelt Olvasó!

A „Nők harcoló beosztásokban” című anyagot 1999-ben írtam, az MH Tudományos-vezető Tanácsa által kiírt pályázatra. A 31 oldalas dolgozattal II. díjat nyertem, munkám a Honvéd Vezérkar Tudományos Könyvtárában 243/1999. nyilvántartási szám alatt került elhelyezésre.

A folyóirat felelős szerkesztője beszélt rá e pályamunka rövidített formában való közlésére. Érdekes 11 év elmúltával újraolvasni egy írást. Hogyan tekintünk ma a 11 évvel ezelőtti problémákra? Megoldódtak-e azok, vagy ma is fennállnak? Jók voltak-e a megoldási javaslatok? Megvalósultak?

Nos, 11 év elmúltával a nők aránya jelentősen megemelkedett a Magyar Honvédség katonaaállományában, általában jelenleg 20% körül határozzák meg. Az elmúlt időszak tárgykörben megjelent publikációit, a Párbeszéd lap „20% NŐ – avagy merre is van az a húsz százalék!” fórumának hozzászólásait összevetve a pályamunkával kiderül, hogy a létszámnövekedés önmagában kevés, vannak gondok-problémák, amelyek újra és újra felvetődnek. A megoldási javaslatok - a dolgozatban olvashatókhoz hasonlóan – a törvényi szabályozásra, az azonos beosztásokhoz azonos követelmények előírására, a feltételek biztosítására vonatkoznak.

E felvetésekkel ajánlom az olvasó szíves figyelmébe ezt a munkát.

Nők, harcoló beosztásokban? Igen, ma már a Magyar Honvédség különböző alakulataiban egyre több nő vállal szerződéses szolgálatot ún. „harcoló beosztásokban”, s állnak helyt, mint lövészkatonák, ejtőernyősök, teljesítenek szolgálatot külföldi missziókban (pl. Okucani, Ciprus, Pristina). 1994 óta tanulhatnak a nők katonai főiskolák, tiszthelyettesképző iskolák nappali tagozatán. Mindazonáltal nem mondhatjuk, hogy a magyar társadalom egésze természetesnek tekintené a nők arányának növekedését a haderőben. De még azok nagy része is, akik elfogadják, ha a nő a katonai pályát választja, azok sem értenek egyet harcoló beosztásokban való alkalmazásukkal. A tömegkommunikáció is kuriózumként kezeli a katonanőt.

Sokan közelítik meg érzelmi töltettel, elfogultsággal e kérdést.

Megkísérlem, hogy előítélet-mentesen, tárgyilagosan vizsgáljam meg a nők katonai szolgálatával, harcoló beosztásokban történő alkalmazásukkal kapcsolatos problémakört. Áttekintem a nők helyét a hadtörténelemben. Vizsgálom a mai helyzetet, a törvényi szabályozást, jogi hátteret, az alkalmazás kapcsán figyelembe veendő kockázatokat, megteszem javaslataimat e kockázatok kivédésére.

Írásomban harcoló beosztás alatt azokat a beosztásokat értem, ahol fennáll annak a lehetősége, hogy a beosztást betöltő személy feladata végrehajtása során az ellenséggel harcérintkezésbe kerül.

A NŐ HELYE A MAI MAGYAR TÁRSADALOMBAN

A nő helye a mai magyar társadalomban meglehetősen ellentmondásos. Igaz, az Alkotmány kimondja a nemek egyenjogúságát, azt azonban nem állíthatjuk, hogy ez az élet minden területén meg is valósul. A nők a rendszerváltás vesztes csoportjának tekinthetők. A munkanélküliség rontotta a nők munkahelyi pozícióit, csökkent a női foglalkoztatás. Léépült a bölcsődei, óvodai hálózat, kevesebb lett a férőhely. Az átlagcsalád számára elérhetetlenné váltak a szolgáltatások, az otthoni munka mennyisége jelentősen megnőtt, a kapcsolódás, pihenés lehetőségei beszűkültek.

Feltámadtak a konzervatív ideológiák. A reklámok részint, mint szexuális objektumot használják fel a nőt a termékek kínálásához, részint olyan képet sugallnak, miszerint a mai nő legnagyobb problémája, hogyan tüntesse el a különböző foltokat: a vízkőfoltokat a csapról, a mosogatóról, az „ura által kilötyöntett kávé” az asztalról, és ő maga se hagyjon foltot a fehérneműjén. De ha mégis foltos lesz valamilyen ruhadarab, akkor okos vagy intelligens mosóport választ, mely tőle eltérően különbséget tud tenni a különféle szennyeződések között. A reklámok közt pedig ömlik a társadalomra a szapanoperák sora a globalizáció jegyében.

Ugyanakkor az életmód változása mégis jobb lehetőséget ad ma a nőknek, mint korábban. A nemi szerepek változása szélesebb viselkedérepertoárt tesz lehetővé mindkét nem számára. Mindazonáltal nincs könnyű dolga annak a nőnek, aki olyan pálya iránt érez indíttatást, amely egész embert kíván, különösen, ha az „férfipálya”.

NŐK A HARCTÉREN

E témakörben természetesen nem törekedtem teljességre sem térben, sem időben. De törekedtem a nők harctéri szerepének bemutatásával a gondolkodásunkban

előforduló egyes sztereotípiák megdöntésére.

Ilyen sztereotípiá, hogy a női nem távol esik a haderőtől, és a háborús események alatt a nők és a gyerekek oltalmazása a férfiak feladata. A valóság ezzel szemben az, hogy a férfiak legfeljebb a saját asszonyaikat oltalmazták. Korábban sem volt mindig egyértelműen elkülöníthető az arcvonal a háterszágtól, napjaink háborúiban pedig a polgári áldozatok száma több mint a katonáké, az erőszak tehát elsősorban a nőkből is álló polgári lakosságot sújtja.

A „*harcos*”-t az európai kultúrában minden szimbolikus ábrázolásban férfialak képviseli. Ennek ellenére, mint látni fogjuk, mégis voltak harcoló nők.

Bár a történelemmel, hadtörténelemmel foglalkozó munkák nem vizsgálják a nők részvételét az eseményekben, de a munkákban előforduló utalásokból is kiderül, hogy a nők jelentős számban voltak jelen a harctéren, adott esetben harcoltak is.

A hadseregeket szállítóoszlop kísérte, mely vitte a felszerelést, élelmet, a levégásra szánt állatokat. A kísérők nagy része nő és gyermek volt, a katonák felesége, szeretője, prostituáltak. A nők gondoskodtak az élelelről, megvarrták a ruhákat, ellátták a katonákat. A csaták után pedig ápolták a sebesülteket. A felsőbb osztály asszonyai – férjük halála vagy távolléte esetén – hadakat vezettek, a királynők pedig főparancsnoki tisztséget töltöttek be, mint az Gerald Suster *Generálisok* című könyvéből is kiderül. E könyvben a férfi hadvezérek mellett három nő is szerepel: Boudicca királynő¹, Jeanne d’Arc és I. Erzsébet királynő.

1 Boudicca a Britannia területén élő iceni törzs királynának felesége volt, aki férje halála után folytatta a megszálló rómaiak elleni harcot, i.sz.61-ben egy vesztett csata után öngyilkosságot követett el. Hadvezéri képességeiről nincs túl jó véleménnyel Suster, de személyes bátorságát elismeri.

Őseink hadba induló seregeit az ellátásukra és kiszolgálásukra hivatott nem harcolók követték. Ez a szállítóoszlop (a későbbi elnevezés szerint „vonat”) vitte a tartalék készleteket; magába foglalta a szekereket, tartalék lovakat, harceszközöket, élelmet; itt tartóz-

kodtak a kísérők, családtagok, szolgák, és ide kerültek a hadifoglyok és a hadizsákmány is megőrzésre. A nők az ellátási feladatok mellett részt vettek a beteg és sebesült férfiak ápolásában is.

A honfoglalás, a letelepedés, a kereszténység felvétele, az államalapítás, a feudális rend kialakítása természetesen alaposan átformálta a társadalom életét, gondolkodását, a hadviselést. Ami változatlan maradt: a harcba vonuló haderőt kísérő szállítóoszlop, azaz vonat, mely keretében nők sokasága ment a harcolókkal.

Az európai gyakorlathoz hasonlóan a főúri családok nőtagjai, ha a szükség úgy hozta a férfiak helyett vezető szerepet is betöltöttek, s nemcsak a várak, birtokok életének irányításában álltak helyt, de a harcmezőn is.

Mindent megtett fiai érdekében Hunyadi János özvegye, Szilágyi Erzsébet is, aki 10-12

ezer fős zsoldossereget fogadott, és emellett tárgyalások útján is igyekezett kiegyezni az ellentábor vezetőivel, Újlaki Miklóssal és Gara László nádorral. Nő, Kanizsai Dorottya temetette el a mohácsi csatavesztés után a holtakat, saját pénzén fogadott fel 400 embert e célra.

A török ellen harcoló végvári katonák mellett is ott voltak az asszonyok. Gárdonyi Géza Egri csillagok című könyvében állít maradandó emléket a vár védelmében, a harcban résztvevő egri nőknek.

A XVII. század egyik kiemelkedő személyisége Lorántffy Zsuzsanna (1600-1660), aki I. Rákóczi György feleségeként nem maradhatott ki a hadviselésből. „*Lorántffy Zsuzsanna különös szervezőképességének adta tanúságát férjének felső-magyarországi hadjárataiban (1644-1645). Míg a tulajdonképpeni kormányzást György fia vitte, ő*

fogadta a csapatokat, azokat férje után küldte, a várak felügyeletéről, a hadak pontos felzetéséről gondoskodott.”²

A magyar hadtörténelem dicső lapjaira tartozik Munkács várának védelme 1686-1688 között, amelyet Zrínyi Ilona irányított. A munkácsi vár ostromáról olvashatjuk: „*1688. január 17-ig a munkácsi váron lobogó kuruc zászló szép példáját adta az asszonyi hőselkűségnek, a hitvesi ragaszkodásnak, marandó nyomokat hagyott az ostromot gyermekként végigélő II. Rákóczi Ferenben.*”³

Az 1848/49-es forradalomban és szabadságharcban is ott álltak a nők a férfiak oldalán. Országszerte készítették a tépést és a

2 Révai Lexikon XII. kötet, 852. oldal

3 Magyarország Hadtörténete I. kötet 332. oldal.

különböző sebkötözőpólyákat. Kossuth Lajos a húgát, Zsuzsannát nevezte ki a kórházak országos felügyelőjévé. Voltak, akik harcolni akartak, férfiruhába öltözve beálltak a honvédseregbe, mint Lebstück Mária⁴.

4 Lebstück Mária, az 1848-49-i szabadságharc katonája, szül. Zágrábban 1830. aug. 15. jómódú kereskedő szülőktől, meghalt Újpesten 1892. máj. 30. A bécsi forradalom kitörésekor a jogászcsapatba állt s végigharcolta úgy a márciusi, mint az októberi forradalmat. Október végén a torlaszharok egyikében bal arcán sebet kapott. Bécs feladása után Magyarországra menekült s belépett a német légióba, majd pedig a tiroli vadászok közé, hol általánosan <<Károly vadász>> néven ismerték. Ebben a minőségben részt vett a branyiszközi csatában. A kápolnai csatában három vértés támadt egyszerre reá, de közülük kettőt lelőtt, mire Dembinszky a csatatéren hadnagygyá léptette elő. Ugyanebben a csatában fején sebet kapott, amint ebből felgyógyult, a Miklós huszárok közé lépett s nemsokára főhadnagygyá nevezték ki. Részt vett Buda ostromában, s a szabadságharc leveretése után az aradi várban hat hónapig volt bebörtönözve. Később Jonák tüzérkapitányhoz ment nőül, kitől egy fia született; midőn férje meghalt, sok küszködésen és nyomorúságon ment keresztül, míg végre az országos honvédegyelet nyugdíját adott neki. Révai Nagy Lexikona, XII. kötet.

A XIX. században kialakultak a tömeghad-seregek. A kiegyezés után létrejövő Magyar Királyi Honvédség már a mai értelemben vett modern hadseregnek tekinthető: működését törvények szabályozták, tisztikara hivatásos, legénységi állományának kiegészítése az általános hadkötelezettség alapján történt. A kornak megfelelően a haderő tagjai csak a férfiak közül kerülhettek ki.

Azonban az első világháborús erőfeszítésekéből a nők sem maradhattak ki. A hátszázokban a munkapadok mellé álltak, ápolták a sebesülteket, de nem hiányoztak a frontokról sem, vagy civilként, vagy segéd-szolgálatos katonaként (pl. kanadai haderő) látták el a harcolókat, ápolták a sebesülteket, beteget.

A második világháború sem kímélte a nőket: dolgoztak a hátszázokban, elszenvedték a bombázásokat, a frontok mozgását, a meg szállást, részt vettek és harcoltak az ellenállási mozgalmakban, s ott voltak a frontokon is, civilként és katonaként egyaránt. Szolgáltak katonanők a brit, a kanadai, az amerikai had-erőben is. A német Wehrmachtban több mint 450 ezer nő teljesített szolgálatot, az ápolónőket nem számítva. A legnagyobb számban azonban a szovjet nők vettek részt a háborúban, több mint egymillió nő csatlakozott a Vörös Hadsereghez vagy a partizánmozgalomhoz.

A magyar nők is minden eddiginél aktívabban és nagyobb arányban vettek részt a háborús eseményekben, és mivel az országon áthaladt a front, gyakorlatilag senki sem maradt ki a háborús szenvedésekből.

A Magyar Királyi Honvédség harcoló alakulataiban nem szolgálhattak nők, de hazánkban is felvetődött a gondolat, hogy lehetőséget kell biztosítani a nőknek a hadseregbe való belépésre. Kevésbé közismert, hogy a 30-as évek végén, 40-es évek elején létrehoztak önkéntes jelentkezőkből egy női lövészsázadot Bayor Ferenc nyugállományú

tábornok, a Társadalmi Egyesületek Szövetségének társelnöke kezdeményezésére, aki a század kiképzését is vezette. A század tagjainak 90%-a volt érettségizett, többen viseltek doktori címet, túlnyomórészt a középosztálybeli úri társaság tagjaiból állt fel az alegység, kiegészülve a gazda-és iparostársadalom leányaival. Kiképzésük magába foglalta a tereptant, gépkocsivezetést, lövészetet, rádió-és híradóképzést, légoltalmat, elsősegélynyújtást, nemzetvédelmi ismereteket. Egyenruhájukat Lázár Kornélia iparművész tervezte: táborig barna színű, a katonatiszti egyenruhához hasonló formaruhát, vászonzubbonyt nadrágszoknyával, derékszíjjal, női táskával (kenyérzsák helyett), Bocskai sapkához hasonló főveggel.

A kezdeti elképzelések szerint országszerre meg kellett volna szervezni a női táborokat. Ez elmaradt, s a megalakult század tagjai a különböző állami, társadalmi, diplomáciai eseményeken protokolláris szerepkört töltek be. Létszámuk folyamatosan csökkent, a doni katasztrófa után hazatérő Jány Gusztáv már csak egy szakasznyi nőt látogatott meg a század körletében.⁵

A magyar nők a front mindkét oldalán megtalálhatók voltak. Részt vettek a különböző európai ellenállási mozgalmakban, többen áldozták harcba életüket. A francia ellenállásban tevékenykedett pl. Mező Imréné, Komját Irén, Mód Péterné, Békés (Glass) Imréné, Kertész Anna, Poll Júlia, Révai Gizi, Sebes Ilonka és Varga Vera, aki 1944-ben mártírhalált halt. A magyarok szerepét jelzi, hogy 1944. október 19-én a Reully laktanyában megalakuló 51-52. nemzetközi ezred 3. zászlóaljának keretében hivatalosan is megalakult a magyar század. A magyar asszonyok által hímzett zászlót Károlyi Mihály lánya, Károlyi Judit, a francia hadsereg hadnagya adta át.

Megtalálhatók voltak a magyar nők a nyugati hadseregekben is. A legtöbb magyar az angol hadseregben szolgált, a nők létszáma lehetővé tette, hogy a londoni női légvédelmi alakulat állományában két önálló magyar szakasz szerveződjön. Az angol légierő tisztje volt az Izrael földi (Zsidó) Védelmi Szervezet önkéntese, Szenes Hanna, aki 23 évesen különleges feladat teljesítése közben vesztette életét.

Áttekintve a hadtörténelem eseményeit megállapíthatjuk, hogy a nők nagyrészt a háború áldozatai voltak, minden korban jelen

5 Bokor László: Futártáska. 182-188. old.

voltak a harctéren, nagyobb részt a hagyományos női szerepkörben - ápolás, kiszolgálás, ellátás - kevesen viszont harcoltak. A harcolók férjük, családjuk, nemzetségük, nemzetük, hazájuk védelméért fogtak fegyvert, de a katonai pályát nem tekintették élethivatásuknak. Legalábbis ez volt a helyzet a második világháborúval bezárólag.

A II. világháború után a világ két részre szakadt, s az ún. szocialista világrendszer ideológiai indíttatásból állt szemben a tőkés országokkal. Európában állt szemben egymással a két katonai szövetség, a NATO és a Varsói Szerződés. Mit csináltak a nők a vasfüggöny két oldalán? Nos, az egyenjogúsítási folyamat kiteljesedett, bár más ideológiai megközelítésből.

A NATO országok többségének haderejében megtalálhatók a nők, jelentkezésük önkéntes. A tagállamok eltérő politikai, gazdasági és kulturális viszonyai miatt azonban az alkalmazásban vannak eltérések

A kiképzési követelmények, az illetmények, az előmeneteli lehetőségek a nők és férfiak számára közel azonosak. Jellemző, hogy a legtöbb helyen a nőket olyan beosztásokban foglalkoztatják, amelyek a hagyományos női szerepköröket ölelik fel, tehát leginkább az egészségügyi szolgálatnál, a logisztikában, adminisztratív munkakörökben. De pl. Dániában vannak alegységparancsnok nők, harcokosi-alegység parancsnokok is, szolgálnak hadihajókon, Norvégiának van női tengeralattjáró-parancsnoka is. Belgiumban, Hollandiában, Franciaországban női tisztek szolgálhatnak a gyalogságnál, tüzérségnél és a harcokoszóknál. Az Egyesült Államokban gyakorlatilag minden katonai szakma elérhető a nők számára.

A nők alkalmazása felvet bizonyos problémákat. Ilyenek pl. az időnkénti szexuális zaklatások - de ezek elszigetelt jelenségek, nagy figyelmet fordítanak a megelőzésre - vagy a megelégedő elhelyezési körletek, felszerelés és

egyenruha kialakítása. Fontos feladat olyan feltételek megteremtése, melyek lehetővé teszik a családi élet és a karrier összehangolását.

A NATO-n belül működő Nőbizottság gyűjti a nők alkalmazásával kapcsolatos információkat, tanulmányokat végez a problémák feltárása, megoldása érdekében, tanácsokat ad a NATO vezetésének, a tagállamoknak és a katonanőknek azokban a kritikus kérdésekben, melyek a fegyveres erőknél szolgálatot teljesítő nőket érintik. A tagállamok delegátusai évente üléseznek, a bizottságot egy elnök vezeti, három helyettessel, akik összefoglalják az év közben végzett munkát.

A II. VILÁGHÁBORÚ UTÁNI MAGYAR HELYZET

A magyar nők katonai szolgálatot először az Ideiglenes Nemzeti Kormány által felállított Demokratikus Hadseregben vállalhattak. Az 1945 januárjában kiadott toborzási felhívás lehetővé tette 18-32 éves nők jelentkezését is. Az 50 ezer jelentkezőből sok volt a nő. A háború befejeződése, a haderő létszámának csökkentése a nők leszerelését eredményezte.

1945-ben megkezdődött az ország szovjetizálása, 1949-re kialakult a pártállami szisztéma, melynek jellemzője az egypártrendszer volt. A Parlament ugyan működött, de munkája formális volt, a párt (Magyar Dolgozók Pártja) gyakorolta a hatalmat. A nők egyenjogúságát törvény, majd az 1949-ben elfogadott Alkotmány is kimondta.

Az erőltetett hadseregfejlesztés időszakában a párt nemcsak férfiakat, de nőket is irányított katonai tanintézetekbe, katonai pályára. Tanultak nők a Dózsa György Lövésztisztképző Iskolán, tiszthelyettes-képző tanfolyamokon, vagy vállaltak szolgálatot diplomával. Az 50-es évek elején kezdte pályáját pl. Dr. Godó Ágnes hadtörténész, Almási

Ferencné Dr. Töröcsik Anna katonai ügyész. De ott voltak a nők a Koreában szolgálatot teljesítő egészségügyi kontingensekben is, mint pl. Iglói Istvánné Szabó Erzsébet.

A haderő létszámának csökkenésével, a Rákosi korszak elmúltával a nők katonai képzése megszűnt, nagyon kevesen maradtak a pályán. A 60-as évek végétől választhatták a nők ismét a katonai pályát. A nőket harcoló beosztásokban nem alkalmazták. Olyan munkaköröket tölthettek be, amelyek ellátását polgári szakképzettségük lehetővé tette, katonai tanintézetekbe felvételt nem nyerhettek, rendfokozatukat polgári végzettségük alapján kapták meg. Ennek eredményeként a katonanők szakmai előmenetelükben a férfiakhoz képest hátrányos helyzetbe kerültek, hisz a szükséges katonai szakmai felkészítést nem kapták meg intézményes formában.

A katonai pálya nők előtti megnyitását a haderő részéről több ok motiválta. A néphadseregnek szüksége volt olyan felsőfokú végzettségű szakemberekre, akiket a civil szférában nem akadt, így nem zárkóztak el a nők felvételétől, pl. orvosok esetében. Különösen a kisebb helyőrségekben a katonafeleségek számára nem volt megfelelő munkalehetőség, ugyanakkor a tiszti, tiszthelyettesi beosztásokat létszámihiány miatt nem tudták feltölteni. Ezért megfelelő polgári végzettség esetén a katonafeleségeket alkalmazták. Ez a megoldás előnyös volt mindenki számára: a katonacsaládoknak is, akiknek szociális problémái megoldódtak (lásd. kétkeresős családmódel, a férj keresete kevés a normális megélhetéshez), és a haderőnek is, hisz a férfi állomány leterheltsége csökkent, a jól képzett női munkaerő a szakmai munkát magas szinten elvégezte. Az egyenleg még akkor is pozitív volt, ha a nőktől - éppen amiatt, mert katonai előképzettséget önhibájukon kívül nem szerezhetek - bizonyos dolgokat, mint pl. 24 órás szolgálatok adása, alakiság, nem köve-

teltek meg. Emellett az előljárók mindenkor elsődlegesnek tekintették és támogatták a nők családjainak kötelezettségeinek teljesítését.

Dr. Bolgár Judit és Dr. Kormos Zsuzsanna 1994-ben végzett kutatásai azt mutatták, hogy a katonai előképzettség nélkül pályára került nők jelentős része kényszernek tekinti a pálya kötöttségeit, és minden alkalmat megragadnak, hogy ezek alól kibújjanak, magukat elsősorban szakembernek és nőnek tekintik.

Természetesen voltak, akik ugyan más lehetőség híján választották a haderőt munkahelyül, de megszerették a katonai pályát, és mindent megtettek azért, hogy katonai szakmai sikereket érjenek el, karriert fussanak be.

A 80-as években egyre több fiatal lány szeretett volna a katonai főiskolákon tanulni. Bár a Magyar Néphadsereg tiszthiánnyal küszködött, és a nők paradox módon „kerülő úton” a pályára léphettek, a tanintézeti képzés lehetősége nem nyílt meg előttük.

1988-ban kezdődött Magyarországon a rendszerváltás, amely természetesen nem hagyta érintetlenül a haderőt sem, amelynek pártállami elkötelezettségű néphadseregéből az ország függetlenségét, szuverenitását védő, nemzeti elkötelezettségű, pártpolitikától mentes honvédséggé kellett válnia. Ezen túl erőteljes létszámcsökkentésre is szükség volt, a kb. 160 ezer fős haderő szűk egy évtized alatt nagyjából a harmadára zsugorodott. A létszámcsökkentés mellett emelkedett az állománnyal szemben támasztott követelményszint. A NATO tagságra aspiráló, majd felvételt nyerő ország tiszti, tiszthelyettesi karának képesnek kell lenni az együttműködésre a világ legfejlettebb haderőivel. A NATO tagságra való felkészülés, a polgári demokratikus átalakulás előtérbe helyezte az emberi szabadságjogok érvényesülését, a különböző diszkriminációk (nem, bőrszín, vallás, származás) tilalmát. A demokratizálódás, a társadalmi nyomás (egyre több nő akart nappali

tagozaton katonai tanintézetekben tanulni), a már szolgálatot teljesítő nők jó munkája, az utánpótlási problémák arra készítették a katonai vezetést, hogy engedje a nők felvételét. 1994-től nyerhetnek felvételt nappali tagozaton katonai tanintézetbe a nők is. A katonai tanintézetet végzett nők a férfakkal azonos képeztetést szerezve indulhatnak a pályán. A Magyar Honvédségben egyre több nő vállal szerződéses katonai szolgálatot, s többen kerültek már harcoló beosztásokba is.

Ezzel lezárult egy folyamat. Mondhatjuk-e, hogy ez a „happy end”, a boldog vég? Mondhatjuk-e, hogy minden egyértelmű, megoldott a nők alkalmazása terén? Nem, nem mondhatjuk, még akkor sem, ha a hadtörténelmet vizsgálva arra a következtetésre jutottunk, hogy a nők minden korban jelen voltak a harctéren, s mindig akadtak, akik vállalták a harcot is, s nem vallottak szégyent, a harcok után visszatértek a polgári életbe, élték tovább a női életet. De nem feledkezhetünk meg arról, hogy a harcot, a katonaeletet külső kényszerítő körülmények hatására vállalták, azt ők is, és az egész társadalom is ideiglenesnek tekintette.

Napjainkban a nők önként választják a katonai pályát, a harcoló beosztásokat, ez így alakult a NATO tagállamokban is a II. világháború után. Ugyanakkor harcba vetésüket igazából egyetlen társadalom sem támogatja, test-test elleni küzdelemben nem kerülnek bevetésre. Még az izraeli haderő sem veti harcba a női katonákat. De ez az ózdkodás csak a bennünk élő gondolkodási sztereotípiák miatt ilyen erős? Mint minden biológiai lényben, az emberben is erős a fajfenntartás ösztöne, s bár ma már nem kell félni a homo sapiens kihalásától, mégis azt nevelik bele az

egymást követő nemzedékekbe, hogy természetellenes dolog, ha az élet adására hivatott nő harcban esik el. A nemi szerepekben bekövetkezett változások a nők sikerei az élet minden területén oldhatnák a gondolkodási előítéleteket. De napjaink aggályait nemcsak a hagyományok táplálják. Az eddigiek során érintettük a magyar rendszerváltás lényegét, a haderő helyzetének változását, de nem elemeztük napjaink világhelyzetét, a biztonsági kockázatokat, s azt, hogy a mai kor milyen

feladatokat ró a NATO fegyveres erőire, a Magyar Honvédségre.

A harmadik évezred küszöbén az emberiségnek egyszerre kell szembenézni a korábbi és az újabb kockázatokkal, dilemmákkal. Ezek a következők:

- a túlnépesedés veszélye és a fejlett országok fogyó népessége;
- a gazdasági fejlődés igénye és az erőforrások véges volta, egyenlőtlen felhasználása;
- a környezetszennyezés, a globális felmelegedés problémaköre;
- az állami szuverenitás tiszteletben tartása, mely nem jelentheti az emberi jogok sárba tiprását;
- az emberi jogok biztosítása minden ember számára, de mi történik, ha a fejlődő világ

milliárdjai a fejlett országokban akarnak élni (szabad lakóhelyválasztás);

- a nemzetállam jövője (joga van-e minden népnek önálló állam alapítására; ha bármilyen kis létszámú népnek joga van önálló államhoz, alapíthat-e nagy lélekszámú nép több államot?);
- a globalizáció;
- az információs forradalom;
- a „nagy atomháború” veszélyének lecsökkenése, ugyanakkor a kisebb, helyi, regionális fegyveres konfliktusok megszapordása;
- etnikai és a vallási konfliktusok;
- tömeges menekülthullámok;
- egészségügyi világhelyzet (új és régi baktériumok támadása, pusztító betegségek, egyes betegségek leküzdéséhez nemzetközi összefogás szükséges - AIDS, rák, TBC, malária, stb.)
- a nemzetközi bűnözés, a terrorizmus;
- a tömegpusztító fegyverek proliferizációja;
- a kábítószer-kereskedelem, a fegyvercsempészet.

E felsorolás is mutatja, hogy a kihívások nagy része nem katonai megoldást igényel. A világban lezajlott változások megváltoztatták a haderők szerepét, feladatkörét. A "nagy háborúra" való felkészülés helyett a válságkezelésben való részvétel került előtérbe, a haderőknek a békefenntartásra, béketeremtésre, békekikényszerítésre, humanitárius feladatok ellátására is fel kell készülni. Mindez nem marad hatástalan a katonákkal szemben megfogalmazott követelményekre, a kiképzési programokra. A magyar társadalomnak szembesülnie kell azzal, hogy ellentétben a hidegháború időszakával, amikor csak kevesen vehettek részt külföldi misszióban, mint NATO tagnak, szövetségesi kötelezettségünk teljesítése azt fogja eredményezni, hogy az lesz a kivétel, ha valaki nem teljesít külföldi szolgálatot pályája során.

Itt térek vissza ahhoz a gondolathoz, miszerint a nők harcoló beosztásokban történő alkalmazását nemcsak a gondolkodási sztereotípiák miatt ellenzik sokan. Igen, az éles bevetés lehetősége reálissá vált, szemben a korábbi időkkel. Ugyanakkor nem szabad elfelejtenünk, hogy vannak olyan feladatok, amelyek teljesítéséhez nem szükséges nagy fizikai erő. Sőt, vannak olyan női tulajdonságok, amelyek harcban kifejezetten előnyösek: a jobb stressztűrő-képesség, monotoniatűrőképesség, veszélyhelyzetben jobban képesek követni az utasításokat a nők, mint a férfiak. A mai viszonyok között a honvédség nem mondhat le jó képességű, jól motivált jelentkezőkről csak azért, mert nőnek születtek. A demokratikus társadalmi fejlődés is a nemek közötti egyenlőség biztosítását igényli. Ebből következően a nőknek meg kell kapniuk a teljes esélyegyenlőséget a katonai pályán is. Az esélyegyenlőség azonban nem jelentheti a biológiai különbségek, nemi szerepek figyelmen kívül hagyását.

A dolgozat további részében vizsgálom a hatályos törvényi szabályozást, rámutatva néhány olyan kérdésre, mely további rendezést

kíván. Vizsgálom a nők kiképzésének, oktatásának kérdését. Elemzem a kockázatokat, s javaslatot teszek ezek kivédésére.

A NŐK EGYENJOGÚSÁGÁVAL, MUNKAVÁLLALÁSÁVAL KAPCSOLATOS TÖRVÉNYI SZABÁLYOZÁS

Nem célom, hogy igazam bizonyítására citáljam az idevonatkozó joganyagokat. Most csak alaptörvényünk néhány, megítélésem szerint a témához kapcsolódó főbb gondolatokat emelem ki. Így: „*A Magyar Köztársaság biztosítja a férfiak és a nők egyenjogúságát minden polgári és politikai, valamint gazdasági, szociális és kulturális jog tekintetében*”⁶, valamint: „*A Magyar Köztársaságban mindenkinnek joga van a munkához, a munka és a foglalkozás szabad megválasztásához.*”⁷ Ezekhez tartozik a haza védelmével kapcsolatos megállapítás: „*A haza védelme a Magyar Köztársaság minden állampolgárának kötelessége.*”⁸ Vagyis az állampolgárok az általános honvédelmi kötelezettség alapján fegyveres vagy fegyver nélküli katonai szolgálatot, illetőleg törvényben meghatározott feltételek szerint polgári szolgálatot teljesítenek.

A személyi állományra vonatkozó törvények, előírások megfelelnek az Alkotmányban, Munka Törvénykönyvében foglaltaknak, ugyanakkor eléggé általánosak ahhoz, hogy további szabályozást igényeljenek.

Mint a törvények is kimondják, nem szabad a nőket olyan beosztásokban alkalmazni, melyek rájuk hátrányos következményekkel járhatnak, s e munkaköröket jogszabályban kell meghatározni. Ha eltekintünk attól, hogy

a törvényben említett „hátrányos következmények” igencsak tágran értelmezhetők, érezzük, hogy szükség lenne egy olyan listára, mely tartalmazná azokat a beosztásokat, melyet nő nem tölthetne be az egészségkárosodás veszélye miatt.

Ez azonban még mindig nem zárna ki adott esetben a hátrányos megkülönböztetést. Ki milyen beosztás betöltésére alkalmas? Milyen feltételeknek kell megfelelni egy-egy beosztás ellátásához? Ha így tesszük fel a kérdést, máris a humán erőforrás-fejlesztés kérdéseinél vagyunk.

Napjaink komoly problémája, hogy a katonai pályára lépőknek nem tudunk reális, megvalósítható pályáivet mutatni, ez is gyengíti a pálya vonzását, rontja a motivációt. Bár a beosztásokhoz párosítva vannak bizonyos követelmények, de ezek olykor túl általánosak. Véleményem szerint az általános, kor és nem szerint meghatározott fizikai követelményeken túl, különösen a harcoló beosztások esetében konkrétan és részletesen meg kell határozni azokat a követelményeket, amelyeket a katonának teljesíteni kell, ha a beosztást be akarja tölteni. Csak az kerülhessen harcoló beosztásokba, legyen az akár férfi, akár nő, aki képes a követelményeknek megfelelni. Nem ellentétes az ország törvényeivel, a demokráciák gyakorlatával a pozitív diszkrimináció, ebben az esetben pl. ajánlhatnánk a parancsnokoknak, hogy azonos megfelelés esetén, ha az egységben „X” %-ot nem éri el a katonanők aránya, akkor a nőt alkalmazza.

A törvényi szabályozásban hangsúlyosan szereplő gyermekvállalás, gyermekgondozás is csak látszólag nőkérdés. Magyarország lakossága fogy, a kívánatosnál kevesebb gyerekek születik. A Magyar Honvédségnek, mint nemzeti intézménynek mindent meg kell tenni annak érdekében, hogy személyi állománya karrierjét, pályáját össze tudja hangolni a harmonikus családi élettel, a gyerekeveléssel, így számíthat társadalmi elfogadottságra.

6 1949. évi XX. Törvény A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG ALKOTMÁNYA, 66.§.(1)

7 Uo.: 70/B.§.(1)

8 Uo.: 70/H.§.(1)

A kétkeresős családmódelben a két félnek egymás pályáját is segíteni kell. Napjainkban általában két hasonló iskolázottságú, egymást partnerként kezelő fél lép kapcsolatba, házasságra. Ma már a gyerek gondozása, nevelése nem hárul kizárólag a nőre, ha mindkét fél dolgozik. Még teljes család esetében is adódhat olyan helyzet, amikor szükség lehet arra, hogy az apa is igénybe vehessen kedvezményeket, hisz lehet a feleség beteg, terhes. Ne is gondoljunk olyan szomorú esetre (de a törvényalkotónak viszont számolni kell vele), amikor az anya meghal, vagy elhagyja gyermekét. Adódhat olyan helyzet, ahol a férj a feleség karrierje érdekében vállalja a gyerekgondozást, ezzel pedig a katonacsaládok esetében számolni kell, és támogatni, hisz a feleség is ugyanolyan katonája a honvédségnek. Várható az olyan családok számának emelkedése, ahol a férj és a feleség is katona. Az ő karrierjük összehangolásában a humán szerveknek is szerepet kell vállalni.

A törvényi szabályozás mellett meg kell lenniük azoknak a családsegítő intézmények-

nek, amelyek lehetővé teszik, hogy adott esetben akár mindkét szülő teljesíthesse szolgálati feladatait.

A terhesség, a gyerekvállalás kérdése nem egyszerű a harcoló beosztásokat betöltő nők esetében. Mi legyen a követendő magatartás? A Magyar Honvédségnek, mint munkaadónak minden, a nők által elvileg betölthető beosztásról jogszabályban kell meghatározni, melyek azok, amiket a terhes nők korlátozás nélkül betölthetnek, melyeket tölthetik be bizonyos korlátozásokkal. Meg kell határozni beosztásokhoz kapcsolva a korlátozásokat, és meg kell nevezni azokat a beosztásokat, amelyek ellátása alól a nőt terhessége megállapítása pillanatától fel kell menteni. Véleményem szerint terhes nő harcoló beosztásban nem maradhat. És ezzel újabb problémához érkeztünk: hogyan lehet összeegyeztetni a honvédség érdekeit a nők gyermekvállalási jogával? Nyilvánvaló, hogy szankciókkal, tiltással nem próbálkozhatunk, illetve ilyen eszközök alkalmazása esetén nem a kívánt hatást érünk el. De az is nyilvánvaló, hogy

adott esetben nagy kárt okozna, ha valamely feladatra készülő alegységből sorra kiválnának a nők terhesség miatt. A brit haderőben a legénységi állományú nők azonnali leszerelését vonja maga után a terhesség. Ez a megoldás lehet, hogy visszatartó erejű Nagy-Britanniában, mégsem javasoljuk átvételét. Egyrészt ellentétes a terhes nő elbocsátásának törvényi tilalmával, másrészt elvesztünk egy kiképzett embert. A megoldás az egyéni és honvédségi érdek összehangolása lehet, ehhez viszont nélkülözhetetlen a reális pályakép, a humán erőforrás-fejlesztés gyakorlása. Egy-egy beosztásba helyezés előtt a nőkkel el kell beszélgetni magánéleti terveikről. Ha ismert azon beosztások listája, amiket terhes nő nem tölthet be, nyilván a gyereket akaróknak olyan beosztást célszerű adni, amit áldott állapotban is el tudnak látni. Ha ismert a harcoló beosztásba kerülők számára, hogy mennyi ideig töltik be az adott beosztást, a feladat érdekében el fogják halasztani a gyerekvállalást, hasonlóan az élsportoló nőkhoz, akik úgy tervezik a babát, hogy a nagyon fontos versenyeken, pl. olimpia, világbajnokság, ott lehessenek.

A katonanők, a katonacsaládok számának növekedése felvet más, törvényi szabályozást igénylő kérdést is. A Magyar Honvédség hivatásos és szerződéses állományú katonáinak jogállásáról 2001. évi XCV. törvény 70. §-a szerint az állomány tagja nem tölthet be olyan szolgálati beosztást, amelyben – a miniszter által meghatározott kivétellel – közeli hozzátartozójával közvetlen szolgálati előljáró-alárendelt viszonyba kerül. De teljesíthet-e ugyanabban az alegységben szolgálatot mel lérendelt viszonyban házaspár (vagy esetleg szülő-gyerek)? Engedhetjük-e harcoló beosztásokban, azonos alegységben testvérek szolgálatteljesítését? Megengedjük-e az azonos rajban, szakaszban, században szolgálatot teljesítők között a bajtársi kapcsolaton túl más jellegű (szexuális) kapcsolat fennállását? A

magánélet minden kérdését nem lehet, nem is célszerű törvényekben szabályozni, de bizonyos alapkérdéseket igen. A jogszabályokban nem szabályozott kérdésekre pedig a katonai etikai kódexben kellene megtalálni a választ.

AZ ALKALMAZÁS KOCKÁZATAI ÉS KIVÉDÉSÜK LEHETŐSÉGEI

Az alkalmazás kockázatai két nagy csoportba oszthatók: társadalmi és biológiai-egészségügyi kockázatok.

Társadalmi kockázatok: a dolgozatban elemeztem a gondolkodásunkban előforduló, a nő és a hadsereg viszonyával kapcsolatos sztereotípiákat. Megállapítottam, hogy ezek a helyüket nem állják meg. Ma már – a rácsodálkozások ellenére is – elfogadottá vált, hogy egy nő élethivatásul vagy átmenetileg a katonai pályát választja. A XXI. század kihívásait, a haderő megváltozott feladatát elemezve arra a következtetésre jutottam, hogy a magyar társadalom még nem szembesült igazán az éles bevetések lehetőségével, az esetleges veszteségek problematikájával. Ez viszont a tájékoztatás javítását igényli, nemcsak a tárca feladata, hanem a tömegtájékoztatásé is.

A haderőnek a törvényi szabályozás betartásán túl olyan családsegítő rendszert, intézményhálózatot kell működtetni, mely lehetővé teszi a katonai szolgálat és az anyaság összehangolását. De a családi kötelezettségek figyelembevétele nem szűkíthető le a nőkre, hiszen a mai kétkeresős családmodellben két fél munkahelyi és családi kötelezettségeit kell összehangolni.

Tehát a társadalmi elfogadottság erősítése „nem specifikus” eszközökkel, hanem nyilvánosság biztosításával, egységes törvényi szabályozással, a társadalmi kötelezettségek (családalapítás, utódnevelés) teljesítését a katonai szolgálati feladatok ellátása mellett lehetővé tevő intézményrendszer működtetésével oldható meg.

Biológiai-egészségügyi kockázatok

Ranschburg Jenő pszichológus szerint a nőkben és a férfiakban mind biológiai, mind pszichológiai értelemben több a közös vonás, mint a különbség, először vagyunk emberek, és csak azután nők vagy férfiak. Ugyanakkor vizsgálnunk kell az eltérő alkati adottságokat. A felnőtt férfiak 15%-al magasabbak és kb. 25%-al súlyosabbak, mint a nők, és ez a különbség már csecsemőkorban felismerhető. A nők végtagjai (a testhez viszonyítva) rövidebbek, és testükben több zsírszövet, míg a férfiak testében több izomszövet található. Ezért erősebbek átlagban a férfiak a nőknél. Ranschburg szerint, bár a nők sporteredményei gyorsabb ütemben fejlődnek napjainkban, mint a férfiakéi, de nincs esélyük az azonos eredményekre.

Az emberi faj lehetőségei azonban szélesek, és a két nem átlagos teljesítménye közti különbségnél azonos nemen belül sokkal nagyobb eltérések vannak. Ezért realitás, hogy egy átlagos férfi számára megszabott követelményt a nők egy része teljesíti, az átlagosnál gyengébb férfiak nem.

Ebből a tényből következik, hogy senkit nem zárhatunk ki, illetve nem tarthatunk alkalmasnak egy-egy adott beosztás betöltése kapcsán azért, mert férfinak vagy nőnek született.

Nem szabad figyelmen kívül hagyni a két nem eltérő kockázatait. Nők esetében tudnunk kell, hogy könnyebben megfáznak, érzékenyebbek a fertőzésre, és ezek a gyulladások nem megfelelő ellátás esetén a nemi szervek megbetegedéséhez, súlyosabb esetben meddőséghez vezethetnek. A nők számára havi vérzésük alatt mindenképpen biztosítani kell a megfelelő tisztálkodási lehetőségeket. Nyilvánvaló, hogy mindezek elsősorban az ún. harcoló beosztásokban szolgálatot teljesítőket érinti a terepfoglalkozások, gyakorlatok alkalmazásuk idején.

Mi a megoldás? Természetesen nem a kétféle elhelyezési norma, hanem a mai követelmé-

nyeknek megfelelő létesítmények kialakítása tábori körülmények között is. Gondolok itt a szeparált zuhanyfülkékből álló fürdető sátorra és az egyszemélyes, zárt illemhelyekre. A mai kor igényeit kielégítő feltételek megteremtése nem luxus, és ha arra gondolunk, hogy rövid és hosszú távon milyen betegségeket, egészségügyi állapotromlást védünk ki, ezzel mennyi pénzt takarítunk meg, még az sem biztos, hogy ez a drágább megoldás.

A női nemhez való tartozásnak van bizonyos egészségügyi előnye is: a hormonok védelmet adnak a stressz ellen, ezért a nők a klimaxig jobban túrik a stresszt, kevésbé vannak kitéve az infarktusnak és a gyomorfekélynek.

Minkét nemhez való tartozásnak megvannak az egészségügyi kockázatait, melyeket egyaránt figyelembe kell venni, és mindkét nembelinek joga van arra, hogy munkáltatója a lehetőségek függvényében a kockázatok kivédése, csökkentése érdekében minden tőle telhetőt megtegyen.

A NŐK KIKÉPZÉSE, FELKÉSZÍTÉSE

E témakörrel kapcsolatban választ kell adnunk négy problémakörre:

Legyenek-e külön női normák, követelmények?

Meggyőződésem, hogy nem szabad megengedni kétféle norma, követelményrendszer létezését a beosztásokkal kapcsolatban, hisz két eset lenne lehetséges: az alacsonyabb, női követelményszint vagy nem lenne elégséges a szolgálat ellátásához, és ezzel veszélyeztetnénk mind a nő, mind társai életét, valamint a feladat eredményes végrehajtását; vagy ha elég lenne, mi értelme van többet követelni a férfitól? Egyazon beosztásban csak egy követelményszint létezhet. Emellett a nemhez és korhoz kötött, az átlagos teljesítményszinthez mért általános normákban (pl. testnevelés) indokolt az eltérés

Egységes legyen-e a képzés, kiképzés anyaga?

Természetesen, csakis egységes követelmények teljesítése alapján adhatunk ugyanolyan értékű oklevelet, végzettséget igazoló okmányt. Csak a férfiakkal egyenértékű végzettség megszerzése biztosíthatja a nők számára az előrehaladás lehetőségét. Ha a nők számára alacsonyabb szintet állíthatnánk fel, nemcsak őket, de munkatársaikat, esetleg alárendeltjeiket is hátrányos helyzetbe (esetleg életveszélyes helyzetbe) hoznánk.

Együtt történjen-e a felkészítés, kiképzés?

A magyar haderő tervezett katonalétszámát, a felvételt nyert hallgatónők és szerződéses nők számát figyelembe véve az együtt történő képzést, kiképzést javaslom. Ez megfelel a magyar pedagógiai gyakorlatnak is. A hivatásos hallgatók képzése-felkészítése csak együtt képzelhető el, a testületi szellemmel teljesen ellentétes lenne a nők szeparálása. Szerződéses nők esetében is az együttes felkészítés fogadható el, hisz a közös szellem, bajtársiasság kialakítása szintén nem lehetséges, ha elválasztjuk a két nemet egymástól.

Az együtt történő tanulás, kiképzés természetesen nem zárja ki azt, hogy külön nő és férficsoportot alakítson ki foglalkozásvezető egy-egy alkalommal.

Más módszerek kell-e a tanárnak, kiképzőnek alkalmazni nők esetében?

A tanítás, kiképzés során szükség van az egyéni bánásmódra, a differenciálásra, de ezt csak a tanulmányi okok indokolhatják.

Az egységes képzési, kiképzési követelmények természetesen nem jelentik azt, hogy a nemi különbségeket le kellene tagadni. A Magyar Honvédség kötelékébe nagykorú, kialakult személyiségű fiatalok lépnek, akik életútjuk során elsajátították nem szerepeiket. Az egységes képzési követelmények természetesen nem jelentik ennek feladását, a nő nőként, a férfi férfiként élheti az életét, azo-

nos jogokkal és azonos perspektívákkal.

Végkövetkeztetésem: a két nem közti különbségeket nem tagadva sem zárhatók ki a nők a katonai pályáról, még a harcoló beosztásokból sem. A beosztások betöltésének feltételeit részletesen meg kell határozni, és csak azt szabad beosztásba helyezni, aki a követelményeknek megfelel.

Nagyon pontosan meg kell határozni azon beosztásokat, amelyeket nő egészségvédelmi okból nem tölthet be, le kell szabályozni beosztásonként, hogy terhes nő betöltheti-e és ha igen, milyen feltételekkel.

A humán szolgálatnak – családsegítő szolgálatnak – segítséget kell nyújtani, hogy a honvédség tagjai, férfiak és nők, szolgálati feladataik ellátása mellett családi kötelezettségeiknek is eleget tudjanak tenni.

Az egységes képzés, azonos beosztásban azonos követelmény elve mellett indokolt fenntartani a korhoz és nemhez kötődő általános követelmények közti különbséget.

Az azonos lehetőségek, az azonos követelménytámasztás nem jelentheti a férfi és a nő egyformaságát. A férfinak meg kell őrizni férfi mivoltát, a nőnek sem szabad feladni szerepkörét, látásmódját, ahogyan József Attila írja:

*„Arról van szó, ha te szólsz, ne lohadjunk,
de mi férfiak férfiak maradjunk
és nők a nők – szabadok, kedvesek
s mind ember, mert ez egyre kevesebb...”*

Fotó: Varga Erika zászlós, MH CKELMK

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Bokor László: Futártáska, Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1983. ISBN 963 326 670 X
2. Dr. Bolgár Judit ezredes - Dr. Kecskeméthy Klára: Nők a hadseregben, Magyar Honvéd Magazin, X.évf. 21. szám. 1999.május 28. ISSN 0865-693

3. Dr. Bolgár Judit - Dr. Kormos Zsuzsa: Nők a hadseregben (Empirikus szociológiai és pszichológiai kutatás), Magyar Honvédség Humán Szolgáltató Központ, 1997. ISSN 1218-1528
4. Szerk.: Dr. Demeter György: Nők a hadseregben, LCKKK Könyvek 1. szám, Budapest, 1998. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Leszerelési és Civil-Katonai Kapcsolatok Központjának időszakos kiadványa, ISSN 1418-6314, ISBN 963 03 4875
5. Ranschburg Jenő: A nő és a férfi, Typofotó GMK, Széchenyi Nyomda, Győr, 1988. ISBN: 9630258595
6. Seifert, Ruth: Nők, férfiak és hadsereg (II): Négy tézis a (hadseregbeni) férfiasságról, Ford.: Szabó Ferenc Eredeti cím: Frauen, Manner und Militar(II): Vier Thesen zur Mannlichkeit (in) der Armee In: SOWI - Arbeitspapier 61. sz. München, 1992. ZMNE Egyetemi Könyvtár
7. Szabóné Szabó Andrea: Beszámoló a NATO Fegyveres Erők Női Bizottságának üléséről In: Humán Szemle XIV. évfolyam 3. szám, 1998. 113-118.pp. ISSN 1219 929X
8. Újvári Imre László: Nők a seregben, Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1978. ISBN 963 326 748X

KÁLLAI ERNŐ SZÁZADOS:¹ A MAGYAR HONVÉDSÉG MŰVELETI VÍZELLÁTÁSA EGÉSZSÉGÜGYI ELLENŐRZÉSÉNEK AKTUÁLIS KÉRDÉSEI

A katonai műveletek vízellátása több szakágon átívelő komplex feladat, melyben az előírt minőséget garantáló ellenőrző vizsgálatoknak meghatározó jelentősége van. Írásomban röviden bemutatom a Magyar Honvédség vízellátásában alkalmazott technikai eszközöket, részletesebben ismertetem a minőségi követelményeket és a hatósági jogkörrel rendelkező MH Közegészségügyi-járványügyi Szolgálat lehetőségeit a vízellátás ellenőrzésében. A rendelkezésre álló kapacitások vizsgálata azt mutatja, hogy a jelenlegi struktúrában csak a békehelyzeti vízellátás ellenőrzése a megoldott. Műveleti körülmények között nem elegendő a rendelkezésre álló laborkapacitás, valamint a mintavételek megfelelő végrehajtása sem megoldott. Ezen a helyzeten javíthatna egy műveleti labor kialakítása, mely a mintavételek végrehajtásában és a folyamatos napi ellenőrzésben segítené a hatósági laboratórium tevékenységét.

BEVEZETÉS

A globális felmelegedés, valamint a felszíni és a felszín alatti vízkészletek egyre fokozódó elszennyeződésének hatására a mindennapi életvitelünkhöz szükséges ivóvíz minőségű víz előállítása egyre nagyobb kihívást jelent. Egyrésztől már napjainkban is megfigyelhető a lehullott csapadék, mind térben, mind időben történő átrendeződése, melynek hatására időszakonként jelentős áradások vagy épp ellenkezőleg aszályos időszakok követhetik egymást.² Másrésztől a népesség növekedésével arányosan bővülő ipari és mezőgazdasági

termelés, valamint a fogyasztás hatására – a környezetet kevésbé terhelő eljárások egyre növekvő alkalmazása ellenére is – környezeti értékeink jelentős károsító hatásnak vannak kitéve. Nem kivétel ez alól az ivóvízellátásunk alapját képező vízbázis sem.

A természetben található vízforrások jelentős része kezelés nélkül ivásra alkalmatlan, ezért szükség van a kitermelt víz tisztítására. A megtisztított vizet a fogyasztókhoz kell juttatni, ami szintén bonyolult többtényezős folyamat lehet (közműhálózat, tartályos szállítás, palackozás...) mely folyamatos ellenőrzést igényel. Mivel vizet mindenki rendszeresen fogyaszt, és a közműhálózatoknak köszönhetően egy adott vízkezelő-műből jelentős számú fogyasztót látnak el, ezért kiemelten fontos az előállított ivóvíz folyamatos egészségügyi ellenőrzése.

Így van ez a Magyar Honvédség vízellátása esetében is, sőt a katonai erő alkalmazásakor általában meglévő bonyolult viszonyok még

1 Kállai Ernő százados a 37. II. Rákóczi Ferenc Műszaki Zászlóalj víztisztító századának parancsnoka (kallai.erno@citromail.hu).

2 Padányi József: Éghajlatváltozás és a biztonság összefüggései. Hadtudomány, 2009. 1-2. sz. 35. oldal.

nehezebbé teszik a minőségi ivóvíz-előállítás, így az ellenőrzés is nagyobb felelősséggel jár.

Írásomban röviden bemutatom a Magyar Honvédség műveleti vízellátása során alkalmazott technikai eszközöket, majd részletesen ismertetem ezen eszközök alkalmazásának minőségi előírásait, ezt követően pedig bemutatom milyen ellenőrző kapacitással rendelkezik a Magyar Honvédség ezen a területen.

MŰVELETI VÍZELLÁTÁS

Vízellátás – műveleti vízellátás. Van-e különbség közöttük?

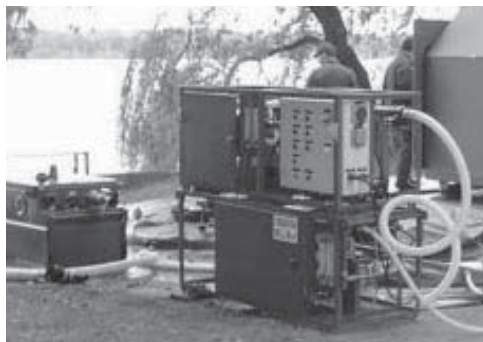
Ha a Magyar Honvédség vízellátásáról beszélünk, akkor elsődlegesen a katonák béke elhelyezési körletéhez kötődő vízellátásra gondolunk, ami alapvetően közműhálózatokhoz kapcsolódó vezetékes vízellátást jelent, kiegészítve a védőitalként, norma szerint járó palackozott ásványvízzel.

Ezzel szemben a műveleti vízellátás plusz erőfeszítést igényel. Ebben az esetben valamilyen katonai művelet vízellátásának megteremtéséről beszélünk, a katonai művelet fogalmát tágan értelmezve. Ebbe a körbe tartozik minden olyan eset, amikor a béke elhelyezési körlethez kötődően nem lehet a szükséges vízellátást megteremteni. Ekkor a vízellátást az adott területen rendelkezésre álló közműhálózatról, csomagolt (zacskózott, palackozott) ivóvíz szállításával, tartályos ivóvíz biztosításával vagy természetes vizek tisztításával lehet megoldani. A végrehajtott feladattól és a körülményektől függően ebben az esetben már a tartalék vízellátás megszervezésére is gondolni kell! Kiemelten fontos a műveleti vízellátással kapcsolatban, hogy a bevont eszközök megfelelő higiéniai állapotban legyenek, valamint a kezelők legyenek képesek a rájuk bízott eszközöket az előírások szerint üzemeltetni! A katonák számára a 201/2001 sz. Kormányrendeletben³ meghatározott minőségű

ivóvizet kell biztosítani! Tehát amíg a vízellátás nem igényel túlzott erőfeszítést, addig a műveleti vízellátás egy igen felelősségteljes, több szakágon átívelő komplex feladat, melyre jellemzően terepi körülmények között kerül sor, a honvédségnél rendelkezésre álló technikai eszközök bevonásával.

A MAGYAR HONVÉDSÉG VÍZELLÁTÁSBAN ALKALMAZOTT TECHNIKAI ESZKÖZEI

A Magyar Honvédségben 1996 óta rendszeresített a zászlóalj mobil víz tisztító állomás (1. sz. kép). A berendezés 2 darab ZENON MINI ROWPU egységet tartalmaz, melyek egységes konténer-felépítményben lettek elhelyezve, amit RÁBA H-18 tehergépkocsi szállít. Kezelőszemélyzete 4 fő, telepítési ideje az ivóvíztermelés beindulásáig terepviszonytól függően 1–1,5 óra. Termelékenysége ABV szennyezettségű vízforrásból 250 liter/óra, normál felszíni vízforrásból 500 liter/óra.

1. sz. kép Zászlóalj mobil víz tisztító állomás⁴

3 201/2001. (X. 25.) Kormányrendelet az ivóvíz minőségi követelményeiről és az ellenőrzés rendjéről.

4 Forrás: SZABÓ Sándor: *Speciális műszaki technikai eszközök és felszerelések alkalmazási lehetőségei a katasztrófavédelemben*, HADTUDOMÁNY 2009. elektronikus szám, 22. p. http://mhtt.eu/hadtudomany/2009_e_5.pdf
Letöltés: 2010. 01. 04.

A víz tisztításához vegyszermentes ZeeWeed® ultraszűrést és RO (Reverse Osmosis – RO – Fordított ozmózis) technológiát használ. A működéséhez szükséges energiát utánfutóra szerelt 20 KW-os aggregátor biztosítja. Egy berendezéshez 5 m³ tárolókapacitás tartozik. Jellemzője a nagyfokú mobilitás és elfogadható termelékenység. Tervezhető munkanapja 23 óra. 5 °C alatti hőmérsékleten nem használható!

2004-ben rendszeresítették a nagyteljesítményű táborig víz tisztító állomást (2. sz. fénykép). A ZENON ADROWPU berendezés 20 lábás szabványos konténerbe van beépítve, telepítéskor csak a feladó szivattyúkat és a nyomóágat, valamint a kiadóágat a tároló tartályokkal, kell telepíteni. Szállítása bármely 20 lábás önrakodó konténerszállító berendezéssel megoldható. Kezelőszemélyzete 5 fő, telepítésének ideje maximum 5 óra, azonban az ivóvíztermelés beindításához további 34 óra fertőtlenítésre van szükség. Termelékenysége ABV szennyezettségű vízforrásból 2 400 liter/óra, normál felszíni vízforrásból 5 000 liter/óra, tengervízből 2 800 liter/óra. A víz tisztításához vegyszeradagolással hatékonyabbá tett ultraszűrést és RO technológiát használ. A működéséhez szükséges energiát beépített 80 KW-os aggregátor biztosítja, de külső hálózatról is üzemeltethető. Ebben az esetben a szükséges energiaigény: 3 fázis 400 V, 116 A. Egy berendezéshez 60 m³ tárolókapacitás tartozik. Jellemzője a nagyfokú termelékenység és a korlátozottabb mobilitás. Tervezhető munkanapja 20 óra. –25 °C hőmérsékletig alkalmazható.⁵

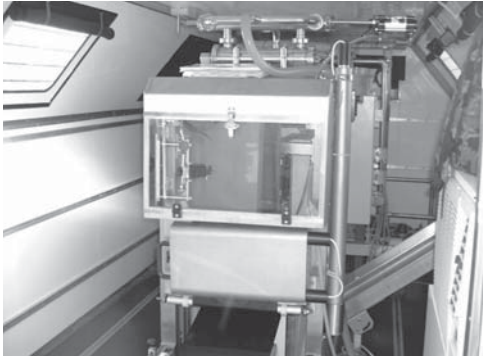
2. sz. kép Nagyteljesítményű táborig víz tisztító állomás⁶

A TTR–18 tömlőtasakos csomagolóberendezés szintén 2004-ben rendszeresítették (3. sz. kép). Az eszköz 15 lábás szabványos konténerben lett kialakítva, melyet MULTILIFT rendszerrel képes mozgatni a hordozó tehergépkocsi. Kezelőszemélyzete 2 fő, telepítésének ideje 20–30 perc, azonban a baktériummentes környezet kialakítása további 10–24 órát vesz igénybe (időjárástól függően). Óráként 900 liter víz csomagolását képes megoldani 0,5 vagy 1 literes plasztik zacskókba (mint a tartós tej). Saját áramforrással nem rendelkezik, áramellátását az ADROWPU berendezés biztosítja, vagy külső hálózatról oldható meg (240 V, 16 A). Jellemzője a nagyfokú mobilitás, gyors munkába állás. Tervezhető munkanapja 20 óra.⁷

6 A képet a szerző készítette.

5 Padányi József-Kállai Ernő: A vízellátás új technikai berendezése. Katonai Logisztika, 2005. 2. szám, 195. oldal.

7 Padányi József-Kállai Ernő: Új víz tisztító berendezés a Magyar Honvédségben. Haditechnika, 2005. 2. szám, 65. oldal.

3. sz. kép Tömlőtasakos csomagoló berendezés⁸

Az ivóvíz tárolásának és szállításának leg egyszerűbb módját a különböző méretű tartályokkal felszerelt gépjárművek és vontatmányok jelentik (4–5. sz. képek). A honvédség technikai eszközparkja folyamatos modernizációjának eredményeként mára háromféle típusú vízzállító terepjáró tehergépkocsi és egy vízzállító utánfutó áll rendelkezésre erre a feladatra. A régebbi időszakból még maradt az 5–5 m³-es kapacitással rendelkező URAL 4320 és a DAC 665G vízzállító, új eszközként pedig már rendelkezésre áll a RÁBA H-25 vízzállító tehergépkocsi, 8 m³-es tároló kapacitással. Ugyancsak rendelkezésre áll 1 m³-es tárolási kapacitással a vízzállító utánfutó.

4. sz. kép RÁBA H-25 ivóvíz-szállító terepjáró tehergépkocsi 8 m³-es szállítóképesség⁹

5. sz. kép Vízzállító utánfutó¹⁰

A vízellátás utolsó lépcsőjét a katonák egyéni felszerelését képező víztároló eszközök jelentik. Minden katona rendelkezik 1 literes alumínium kulaccsal, valamint a sivatagi felszerelés-kiegészítésben részesülő katonák számára rendelkezésre áll Camelbak típusú 2 literes háti italzsák. Sajnos a kulaccsal problémák vannak. Az eredeti megoldás szerint a kulacs karabinerrel lenne rögzíthető. Az ma már nem világos, hogy hova, ugyanis az övbújtató nem bírja a terhelést (nem ez a rendeltetése sem), a hevederövön pedig nincs semmilyen rögzítési lehetőség. Ezt a problémát lenne hivatott megoldani a 90M terepszínű kulacstartó, aminek sajnos a minősége erősen kifogásolható. A silány anyagminőség miatt, gyakorlatilag az első alkalmazáskor leszakad a bújtatója, vagy kiszakad a patentje. A missziós állomány részére, a BW mállhahevederhez készült – szintén ehhez a kulacshoz – egy övre fűzhető kulacstartó, ami megfelelően alkalmazható.

Az utóbbi időben egyre inkább teret nyer a palackozott ivóvíz katonai alkalmazása, melynek szállítása gyakorlatilag bármilyen teherautóval megoldható.

A vízellátásban alkalmazott technikai eszközök rövid áttekintése után vizsgáljuk meg,

8 A képet a szerző készítette.

9 A képet a szerző készítette.

10 A képet a szerző készítette.

milyen minőségi/egészségügyi előírások vonatkoznak a katonai vízellátásra.

MINŐSÉGI ELŐÍRÁSOK

A Magyar Köztársaság területén a 201/2001. (X. 25.) Kormányrendelet az ivóvíz minőségi követelményeiről és az ellenőrzés rendjéről határozza meg az ivóvízellátással kapcsolatos minőségi követelményeket.

E rendelet hatályáról az alábbi olvashatjuk:

„1. § (1) E rendelet hatálya - a (2)-(4) bekezdésben foglaltak kivételével - az emberi fogyasztásra szolgáló víz (a továbbiakban: ivóvíz) minőségi követelményeire és a vízminőség-ellenőrzés rendjére terjed ki.

(2) A jelen rendelet hatálya nem terjed ki:

a) a természetes ásványvízre;

b) az 1. számú mellékletben foglalt vízminőségi határértékek kivételével a palackozott természetes vagy kezelt ivóvízre;

c) az 1. számú mellékletben foglalt azon vízminőségi határérték kivételével, amelyet a dúsítás nem érint, az ásványi anyaggal dúsított palackozott ivóvízre;

d) a gyógyvízre;

e) arra a vízre, amelyet kizárólag olyan célra használnak, amely nem jelent sem közvetlen, sem közvetett káros hatást a vízhasználók egészségére és a víz felhasználását az Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat (a továbbiakban: ÁNTSZ) illetékes intézete engedélyezte;

f) arra a nem közüzemi vízellátó rendszerből származó vízre, amely napi 10 m³-nél kevesebb vizet szolgáltat vagy 50 főnél kevesebb személyt lát el, és a víz közösségi létesítményben vagy kereskedelmi célra szánt élelmiszer előállítására nem használják.

(3) A (2) bekezdés f) pontja szerinti esetben az ÁNTSZ illetékes intézete meghatározza azokat a feltételeket, amelyek elősegítik a fogyasztók egészségének védelmét a víz esetle-

ges szennyeződéséből eredő káros hatásokkal szemben.

(4) Ha a (3) bekezdésben foglaltak átmenetileg nem teljesíthetők és az ivóvíz fogyasztása az emberi egészséget károsíthatja, a vízellátó rendszer üzemeltetője haladéktalanul köteles erről az érintett lakosságot és az érintett települési önkormányzato(ka)t tájékoztatni.”¹¹

A rendelet 1. számú mellékletében meghatározott minőségi előírásoknak tehát minden ivásra szolgáló víznek meg kell felelnie. Kivételt ez alól csak az 50 főnél kevesebb személyt ellátó, nem közüzemi vízellátó rendszerből származó ivóvíz jelent. A Magyar Honvédség tekintetében ez a kivétel nem jelent semmilyen könnyítést, mivel a rendszerített víztisztító eszközökkel több, mint 50 személyt láthatunk el.

A 201/2001 Kormányrendelet 1. számú melléklete az alábbi minőségi előírásokat tartalmazza:

A) Mikrobiológiai vízminőségi jellemzők

Vízminőségi jellemző	Határérték (szám/100 ml)
Escherichia coli (E. coli)	0
Enterococcusok	0

Tartályban forgalmazott vízre vonatkozó értékek:

Vízminőségi jellemző	Határérték
Escherichia coli (E. coli)	0/250 ml
Enterococcusok	0/250 ml
Pseudomonas aeruginosa	0/250 ml
Telepszám 22 °C-on	100/ml
Telepszám 37 °C-on	20/ml

11 201/2001. (X. 25.) Kormányrendelet az ivóvíz minőségi követelményeiről és az ellenőrzés rendjéről

B) Kémiai vízminőségi jellemzők

Vízminőségi jellemző	Határérték	Egység	Megjegyzés
Akrilamid	0,10	µg/l	1. megjegyzés
Antimon	5,0	µg/l	
Arzén	10	µg/l	2. megjegyzés
Benzol	1,0	µg/l	
Benz(a)pirén	0,010	µg/l	
Bór	1,0	mg/l	3. megjegyzés
Bromát	10	µg/l	4. megjegyzés
Kadmium	5,0	µg/l	
Króm	50	µg/l	
Réz	2,0	mg/l	5. megjegyzés
Cianid	50	µg/l	
1,2-diklór-etán	3,0	µg/l	
Epiklórhidrin	0,10	µg/l	1. megjegyzés
Fluorid	1,5	mg/l	3. megjegyzés
Ólom	10	µg/l	5. megjegyzés
Higany	1,0	µg/l	
Nikkel	20	µg/l	5. megjegyzés
Nitrát	50	mg/l	6. megjegyzés
Nitrit	0,50	mg/l	3., 6. és 7. megjegyzés
Peszticidek	0,10	µg/l	8. és 9. megjegyzés
Összes peszticid	0,50	µg/l	8. és 9. és 10. megjegyzés
Policiklusos aromás szénhidrogének	0,10	µg/l	Meghatározott vegyületek koncentrációjának összege; 11. megjegyzés
Szelén	10	µg/l	
Tetraklór-etilén és triklór-etilén	10	µg/l	A két vegyület koncentrációjának összege
Összes trihalo-metán	50	µg/l	Meghatározott vegyületek koncentrációjának összege; 12. megjegyzés
Vinil-klorid	0,50	µg/l	1. megjegyzés
Cisz-1,2-diklór-etilén	50	µg/l	
Klorit	0,20	mg/l	13. megjegyzés
Kötött aktív klór	3,0	mg/l	13. megjegyzés

Megjegyzések:

1. A határérték a vízben várható maradék monomer koncentrációra vonatkozik, amely az adott, vízzel érintkező polimerből származó, maximális kioldódásból számolható. A vinil-kloridot a szolgáltatott vízben is mérni kell abban az esetben, ha 1,2-diklór-etilén (> 10 µg/l) van a vízben.

2. Hatálybalépés a 10. § (3)-(5) bekezdésében foglaltak szerint. A 6. számú melléklet A) és B) részében felsorolt településeken a határérték betartásának biztosításáig az 1. számú melléklet F) részében foglalt ideiglenes határértéket kell alkalmazni.

3. A 6. számú melléklet A) részében felsorolt településeken a határérték betartásának

biztosításáig az 1. számú melléklet *F*) részében foglalt ideiglenes határértéket kell alkalmazni.

4. Törekedni kell minél kisebb érték elérésére anélkül, hogy a fertőtlenítés biztonsága csökkenne. Csak ott kell mérni, ahol a vizet ózonnal kezelik. Hatálybalépés a 10. § (6) bekezdése szerint.

5. A határérték a megfelelő mintavételi módszerrel - 1 L (egy liter) kifolytatás nélkül vett vízminta egy részének felhasználásával - a fogyasztói csapnál vett vízmintára vonatkozik és jellemző kell, hogy legyen a fogyasztó szervezetébe jutó heti átlagos mennyiségre. Ahol kivitelezhető, az 5. § (6) bekezdésével összhangban megállapított egységes mintavételi és vizsgálati módszereket kell alkalmazni. Az ÁNTSZ illetékes intézete köteles figyelembe venni, hogy az előfordulási csúcsertékek okozhatnak káros egészségügyi hatást.

6. A nitrát és nitrit együttes koncentrációjára a következő feltételeknek teljesülnie kell:

$$[\text{nitrát}]/50 + [\text{nitrit}]/3 \leq 1$$

A szögletes zárójelben a megfelelő koncentrációk mg/l-ben kifejezett értékei szerepelnek. Ha a víz ennek az előírásnak nem felel meg, csecsemők ételének, tápszerének készítéséhez nem szabad felhasználni.

A nitrit koncentrációja a hálózatba táplált vízben nem lehet nagyobb 0,10 mg/l-nél.

7. A 4. § (2) bekezdés szerinti vízbázisok esetében a jelen melléklet *D*) részében szereplő határértékek érvényesek.

8. A peszticidek a következőket jelentik:

- szerves rovarirtók (inszekticidok)
- szerves gyomirtók (herbicidok)
- szerves gombaölők (fungicidok)
- szerves féregirtók (nematocidok)
- szerves atkairtók (akaricidok)
- szerves algairtók (algicidok)
- szerves rágcsálóirtók (rodenticidok)
- szerves csigairtók (szlimicidok)
- egyéb hasonló termékek (többek között növekedésszabályozók), valamint

metabolitjaik, bomlási és reakció termékeik.

Csak azokat a peszticideket kell rendszeresen vizsgálni, amelyek az adott víz-ellátó rendszerben jelen lehetnek. Ennek eldöntéséhez évente ad támpontot - hivatalos közlönyben - az OTH, de a helyi információk (környezetvédelmi felügyelőségek, ÁNTSZ intézetek, növényvédelmi állomások véleményének) figyelembevétele is szükséges.

9. A határérték az egyes peszticidekre külön-külön vonatkozik. Aldrin, dieldrin, heptaklór és heptaklór-epoxid esetében a határérték 0,030 µg/l.

10. Az „összes peszticid” a kimutatott és mennyiségileg mért peszticidek koncentrációjának összegét jelenti.

11. A „meghatározott vegyületek” a következők:

- benz(b)fluorantén
- benz(k)fluorantén
- benz(ghi)perilén
- indeno(1,2,3-cd)pirén

12. Törekedni kell minél kisebb érték elérésére anélkül, hogy a fertőtlenítés biztonsága csökkenne.

A „meghatározott vegyületek”: kloroform, bromoform, dibrom-klórmetán, brom-diklórmetán.

13. Törekedni kell minél kisebb érték elérésére anélkül, hogy a fertőtlenítés biztonsága csökkenne.

Megjegyzések:

1. A 4. § (2) bekezdése szerinti vízbázisból származó víz esetében a jelen melléklet *D*) részében foglalt határértékek az irányadók.

A permanganát-index (KOIps) határértéke felszíni vízből nyert ivóvízben (az egyéb vizekkel való keveredés előtt) 3,5 mg/l és 5,0 mg/l közötti érték azzal, hogy - e tartományon belül - a nyers vízben mért érték 65%-át nem haladja meg.

C) Indikátor vízminőségi jellemzők

Vízminőségi jellemző	Határérték	Egység	Megjegyzés
Alumínium	200	µg/l	
Ammónium	0,50	mg/l	1. megjegyzés
Klorid	250	mg/l	1. és 2. megjegyzés
Clostridium perfringens (spórákkal együtt)	0	szám/100 ml	3. megjegyzés
Szín	A fogyasztók számára elfogadható és nincs szokatlan változás		
Vezetőképesség	2500	µS cm ⁻¹ 20 °C-on	2. megjegyzés
pH	≥6,5 és ≤9,5		2. és 4. megjegyzés
Vas	200	µg/l	
Mangán	50	µg/l	
Szag	A fogyasztó számára elfogadható és nincs szokatlan változás		
Permanganát index (KOIps)	5,0	mg/l O ₂	1. megjegyzés
Szulfát	250	mg/l	2. megjegyzés
Nátrium	200	mg/l	
Íz	A fogyasztó számára elfogadható és nincs szokatlan változás		
Telepszám 22 °C és 37 °C-on	Nincs szokatlan változás	szám/ml	5. és 6. megjegyzés
Coliform baktériumok	0	szám/100 ml	7. megjegyzés
Pseudomonas aeruginosa	0	szám/100 ml	5. megjegyzés
Összes szerves szén (TOC)	Nincs szokatlan változás		9. megjegyzés
Zavarosság	A fogyasztó számára elfogadható és nincs szokatlan változás		10. megjegyzés
Keménység	min. 50 max. 350	mg/l CaO	11. megjegyzés
Fenolindex	20	µg/l	12. megjegyzés
Olajszármazékok	50	µg/l	12. megjegyzés
RADIOAKTIVITÁS			
Trícium	100	Bq/l	13. és 14. megjegyzés
Összes indikatív dózis	0,10	mSv/év	14. és 15. megjegyzés

A 6. számú melléklet *B)* részében felsorolt településeken a határérték betartásának biztosításáig az 1. számú melléklet *F)* részében foglalt ideiglenes határértéket kell alkalmazni.

2. A víz nem lehet agresszív.

3. Ezt a vízminőségi jellemzőt csak akkor kell mérni, ha a víz felszíni vízből származik vagy felszíni víz által befolyásolt. Amennyiben Clostridiumot kimutatnak, az ÁNTSZ illetékes intézete köteles megvizsgálni, hogy a vízellátás kórokozó mikroorganizmus például Cryptosporidium jelenléte miatt nem jelenthet-e veszélyt az emberi egészségre. Az ÁNTSZ illetékes intézete köteles a vizsgálat eredményéről beszámolni a 9. § szerinti jelentésében.

4. Tartályokban forgalmazott vízben a minimális pH érték 4,5; szénsavval dúsított vízben még alacsonyabb lehet.

Olyan vízműveknél, ahol klórozással fertőtlenítenek, a pH értéke a 8,5-öt nem haladhatja meg.

5. Tartályban forgalmazott vízre a jelen melléklet *A)* részében foglaltak vonatkoznak.

6. Az ÁNTSZ illetékes intézete vízműre, illetve mintavételi pontra, a 4. § (1) bekezdés *d)* pontjában meghatározott megfelelőségi ponttól az MgSzH területi szerve mintavételi pontra határértéket szabhat meg, amelyet 90%-os gyakorisággal kell betartani; az eseti túllépés e határértéknek legfeljebb a négyszerese lehet. A 37 °C-os telepszámot csak a 2. számú melléklet szerinti esetekben kell meghatározni.

7. Tartályban forgalmazott vízre az egység: szám/250 ml.

8. -

9. 10 000 m³/napnál kisebb kapacitású vízműveknél ezt a vízminőségi jellemzőt nem kötelező mérni. Másol a mérések feltételét a hatálybalépést követő harmadik évtől kell biztosítani.

10. Felszíni vízből nyert víz esetében törekedni kell arra, hogy a zavarosság a kezelő

művet elhagyó vízben ne legyen nagyobb 1,0 NTU-nál (nefelometriás turbiditási egység). A mérések feltételét a hatálybalépést követő harmadik évtől kell biztosítani.

11. A minimális határértéket palackozott ivóvíznél, újonnan létesített vízműnél, továbbá minden olyan esetben be kell tartani, ahol a vizet sótalánítással vagy lágyítással kezelik.

12. Csak akkor kell mérni, ha szag vagy íz panasz eredetének tisztázásához szükséges. Ha a panasz súlyos, a megadottaknál szigorúbb határérték betartására lehet szükség.

13. A vizsgálati gyakoriságot külön jogszabály fogja tartalmazni [10. § (9) bekezdés].

14. A trícium, kálium-40, radon és a radon bomlástermékei nélkül; a vizsgálati gyakoriságot és módszereket, valamint a legalkalmasabb vizsgálati pontokat a rendelet 10. § (9) bekezdésében meghatározott külön jogszabály fogja tartalmazni.

15. A 13. megjegyzés szerinti vizsgálati gyakoriságra vonatkozó, valamint a 14. megjegyzés szerinti, a vizsgálati gyakoriságra és módszerekre, illetve a legalkalmasabb vizsgálati pontokra vonatkozó javaslatokat a rendelet 10. § (9) bekezdésében meghatározott külön jogszabály határozza meg.

Nem kell vizsgálni az ivóvizet a tríciumra vagy a radioaktivitásra az összes indikatív dózis meghatározása érdekében abban az esetben, ha más vizsgálat szerint a számított indikatív dózis trícium szintje messze a határérték alatt van.

D) Szennyezés jelző vízminőségi jellemzők és határértékek karszt-, talaj- és parti szűrési vízbázisok esetében

Vízminőségi jellemző	Határérték	Egység
permanganát-index KOI _{ps}	3,5	mg/l
ammónium	0,20	mg/l
nitrit	0,10	mg/l
klorid	100	mg/l

E) Biológiai vízminőségi jellemzők és határértékek

Vízminőségi jellemzők	Határértékek	Egység	Megjegyzés
üledék	0,10	ml/l	1.
véglények	0	szám/l	2.
férgek	0	szám/l	3.
baktériumok	0	szám/l	1.
gombák	0	szám/l	1.
vas- és mangánbaktériumok	2.104	szám/l	
egyéb baktériumok	102	szám/l	5.
algák és cianobaktériumok	104	szám/l	6.

Megjegyzések:

1. Legalább 1 liter vízmintából 0,45 µm-es membránszűrőn kiszűrt, lemosott, majd centrifugálva tömörített anyagként mérve.

Ez az üledék sem tartalmazhat

- háztartási, ipari vagy mezőgazdasági eredetű anyagokat;
- natív készítményben meghatározható, szennyezettséget jelző baktériumokat (pl. Spirillum, Spirochaeta, Sarcina, Zooglea), baktériumtelepeket, gombákat (pl. Fusarium, Leptomitus).

Ha az üledékben csak elpusztult szervezeteket lehet kimutatni, célszerű deklórozott mintából víztoxikológiai ellenőrző vizsgálatot is végezni.

Az üledék mennyisége a vezetékhalózathoz nem emelkedhet lényegesen a betáplált vízben mért értékhez képest.

A betáplált vízben levő szervezetektől eltérő élőlények a vízfogyasztás helyén nem válhatnak jellemzővé.

2. Szennyezettséget jelző alfamezoszaprób, poliszaprób szervezetek: Flagelláták,

Ciliáták, Rhizopodák stb., különös tekintettel a patogénekre, a fakultatív patogénekre és cisztáikra.

3. Nematoda-, Oligochaeta-, Ascarida-, Gastrotricha- stb. fajok és petéik, cocconjaik.

4. Telepes baktériumok esetén ennek 100-ad része.

5. Kénbaktériumok.

6. Felszíni vízből nyert ivóvíz esetén, egyéb esetben a határérték ennek tizedrésze.

F) Ideiglenes határértékek

arzén	50 µg/l
bór B	5,0 mg/l
bromát	25 µg/l
fluorid	1,7 mg/l
nitrit*	1,0 mg/l
ólom	25 µg/l
ammónium	2,0 mg/l

* Az ideiglenes határérték első életévüket be nem töltött csecsemők és várandós anyák ivóvízellátásában nem alkalmazható.

Tehát a víz akkor nevezhető ivóvíznek, ha nem tartalmaz semmilyen idegen anyagot olyan mennyiségben vagy koncentrációban, amely az emberi egészségre veszélyt jelenthet, valamint megfelel a rendelet 1. számú melléklete A és B részében meghatározott követelményeknek.

„Ha a szolgáltatott víz az 1. számú melléklet A) és B) részében meghatározott határértékeknek megfelel, azonban az 1. számú melléklet C), D) és/vagy E) részében előírt valamely határértéknek nem felel meg, akkor kifogásolt minőségű ivóvíznek kell tekinteni (...) kifogásolt minőségű ivóvíz: olyan víz, amely az emberi egészséget veszélyeztető anyagot vagy szervezetet nem tartalmaz, de amelyben a vízfelhasználást zavaró, például esztétikai vagy egyéb panaszt okozó anyag és/vagy szervezet előfordul;”¹²

A Magyar Honvédség vízellátása során két, egymástól markánsan elkülönülő területről beszélhetünk.

Az első a szükséges ivóvíz beszerzése vagy előállítás. Ebben az esetben a közműhálózatból vagy víztisztító berendezésből származó ivóvizet, az első alkalommal a legteljesebb vizsgálatnak kell alávetni, melynek során az 1. számú melléklet minden pontja szerint vizsgálni kell a felhasználandó vizet. Majd ezt követően a kapott eredmény birtokában lehet meghatározni a további vizsgálatok tartalmát és gyakoriságát.

A második a beszerzett ivóvíz szállítása, jellemzően tartályautók alkalmazásával, melynek során a legnagyobb problémát a szállított ivóvíz minőségének megőrzése jelenti. Ebben az esetben a legteljesebb vizsgálatról el lehet tekinteni, mivel már előzetesen ellenőrzött minőségű ivóvízről van szó. A végrehajtott ellenőrzésnek ekkor azt kell bizonyítania, hogy a szállítás során nem kerül határértéket meghaladó mértékben idegen anyag a vízbe, sem az alkalmazott anyagok-

ból, sem az alkalmazott technológia hatására, sem pedig kezelői mulasztás hatására.

Mivel a Magyar Honvédségnek nincsen külön előírása a mintavételek végrehajtásának gyakoriságára, ezért a kiindulási alapot a 201/2001-es kormányrendelet 2. számú mellékletében meghatározottak szolgáltatják. E szerint:

„A) *Vizsgálendő vízminőségi jellemzők*

1. Ellenőrző vizsgálatok

Az ellenőrző vizsgálat célja az, hogy rendszeresen tájékoztasson az emberi fogyasztásra szolgáló ivóvíz organoleptikus és mikrobiológiai minőségéről, egyes kémiai vízminőségi jellemzőkről, a vízminőség esetleges változásáról [különösen a 4. § (2) bekezdés szerinti vízbázisoknál], a vízkezelés hatékonyságáról (különösen a fertőtlenítéséről) annak érdekében, hogy ahol ilyen kezelést végeznek, megállapítható legyen, hogy az ivóvíz minősége megfelel-e a jelen rendeletben előírt határértékeknek.

Az ellenőrző vizsgálat keretében a következő vízminőségi jellemzőket kell meghatározni:

I.	II.		III.		IV.
Vízminőségi jellemző	Vízminőségi jellemző	Megjegyzés	Vízminőségi jellemző	Megjegyzés	Vízminőségi jellemző
Szín	Alumínium	1	Arzén	9	Keményesség
Szag	Klorid	2	Trihalometánok	11	Szulfát
Íz	Mangán	3			Összes szerves szén (TOC)
Ammónium	Nitrát	4			
Nitrit	Klorit	10			
Permanganát-index (KOIps)	Kötött aktív klór	11			
Vas	Szabad aktív klór	11			
Vezetőképeség	Enterococcusok	5			
E. coli	Clostr.perfr. (spórák is)	6			
Telepszám 22 °C-on	Ps. aeruginosa	7			
Coliform bakt.	Mikroszkópos biológiai vizsgálat	8			
pH	Telepszám 37 °C-on	7			
Zavarosság					

I. oszlop: mindig vizsgálándók,

II. oszlop: a megjegyzésekben leírt feltételektől függően vizsgálándók,

III. oszlop: a megjegyzésekben leírtaktól függő esetekben, de kisebb gyakorisággal vizsgálándók (lásd a B) rész megjegyzését),

IV. oszlop: kisebb gyakorisággal vizsgálándók (lásd a B) rész megjegyzését).

Megjegyzések:

1. Csak ott vizsgálándó, ahol flokkulálószerként használják.

2. A 4. § (2) bekezdése szerinti vízbázisból nyert víznél rendszeresen kell vizsgálni, egyébként csak a III. oszlop szerinti gyakorisággal.

3. Csak ott kell vizsgálni, ahol - a korábbi vizsgálatok szerint - jelenléte várható ($>0,03$ mg/l), továbbá ott, ahol a vízkezelés során mangánvegyületet adagolnak.

4. A 4. § (2) bekezdése szerinti vízbázisból származó, továbbá ilyen vizet is tartalmazó hálózatok esetében mindig vizsgálni kell, más esetben csak a III. oszlop szerinti gyakorisággal.

5. Csak akkor kell vizsgálni, ha akut szennyezésre van gyanú, vagy az I. oszlopbeli bakteriológiai vízminőségi jellemzők az előző vizsgálatok során szennyezést jeleztek, más esetben vizsgálatát csak a III. oszlop szerinti gyakorisággal kell elvégezni.

6. Felszíni vízből és felszíni víz befolyás alatt álló vízből nyert víznél mindig vizsgálni kell, más esetben csak akkor, ha akut szennyezésre van gyanú, vagy a bakteriológiai vízminőségi jellemzők az előző vizsgálatok során szennyezést jeleztek.

7. Vizsgálni kell tartályban és palackban forgalmazott víznél és minden olyan vízműnél, ahol a hálózatba táplált víz hőmérséklete a 20 °C -ot meghaladja; továbbá abban az esetben, ha akut szennyezésre van gyanú, vagy a bakteriológiai vízminőségi jellemzők az előző vizsgálatok során szennyezést jeleztek.

8. Szennyezés vagy szennyezés gyanúja esetén soron kívül vizsgálni kell, más esetben vizsgálatát a jelen melléklet B) részében meghatározottak szerint kell elvégezni.

9. Ott kell az e mellékletben meghatározott gyakorisággal vizsgálni, ahol a szolgáltatott ivóvízben - a korábbi vizsgálatok szerint - a határérték felét (arzén esetében $5\text{ }\mu\text{g/l-t}$, bór esetében $0,5\text{ mg/L-t}$, fluorid esetében $0,8\text{ mg/L-t}$) meghaladó érték előfordulhat.

10. Csak ott kell vizsgálni, ahol klór-dioxid fertőtlenítés történik.

11. Csak ott kell vizsgálni, ahol klórozzák a vizet.

12. Csak ott kell vizsgálni, ahol ózonos vízkezelés történik. Az illetékes hatóság szükség esetén más vízminőségi jellemzők esetenkénti vagy rendszeres vizsgálatát is előírhatja.

13.

B) Minimális mintavételi és vizsgálati gyakoriság vízellátó hálózat vagy élelmiszer előállításra használt ivóvíz esetében

A vízmintavételi helyeket a vízellátó rendszer üzemeltetője (élelmiszert előállító, feldolgozó stb. üzemben maga az üzem) a 4. § (1) bekezdés a)-c) pontjai szerinti pontokon az ÁNTSZ illetékes intézetével, a 4. § (1) bekezdés d) pontja szerinti ponton az ÁNTSZ illetékes intézetével és az MgSzH területi szervével egyeztetve jelöli ki.

A víznyerő helyek (kutak), a vízkezelési technológia, a vízellátó rendszerbe betáplálás vagy más hálózati pont (pl. tárolók) mintázása is célszerű, azonban az itt vett minták az alábbi követelmény teljesítése szempontjából nem vehetők figyelembe.

1. Az üzemeltető által végzett (vagy végeztetett) vízkémiai vizsgálatok minimális mintaszáma

Naponta termelt (szolgáltatót) ivóvíz mennyisége egy körzeten belül (1. és 2. megjegyzés) m ³	Ellenőrző vizsgálatra évente vett minták száma (3., 4. és 5. megjegyzés)	Részletes vizsgálatra évente vett minták száma (3. és 5. megjegyzés)
<10	(6. megjegyzés)	(6. megjegyzés)
10-100	4 minta	
100-1000	3 minta, + 1 minta minden megkezdett 100 m ³ /d mennyiségre	2 minta
1000-10 000	10 minta, + 5 minta minden megkezdett 500 m ³ /d mennyiségre	1 minta, + 1 minta minden megkezdett 3300 m ³ /d mennyiségre
10 000-100 000	100 minta, + 5 minta minden megkezdett 1000 m ³ /d mennyiségre	3 minta, + 1 minta minden megkezdett 10 000 m ³ /d mennyiségre
>100 000	200 minta, + 3 minta minden megkezdett 1000 m ³ /d mennyiségre	10 minta, + 1 minta minden megkezdett 25 000 m ³ /d mennyiségre

Megjegyzések:

1. Az ellátási körzet olyan földrajzilag meghatározott terület, amelyen belül az ivóvíz egy vagy több forrásból származik, és a vízminőség hozzávetőlegesen azonosnak tekinthető.

2. A vízmennyiséget a naptári év átlagában kell számolni. A minimális gyakoriság víztér-fogat helyett az ellátási zónába eső lakosság-szám segítségével is meghatározható, 120 l/nap/fő vízfogyasztást feltételezve.

3. Rendkívüli esetben (pl. üzemzavar miatti tartályos ellátás) a vizsgálatok gyakoriságát és a vizsgált vízminőségi jellemzőket az illetékes hatóság a táblázatban foglaltaktól eltérően határozhatja meg.

4. Az 1. számú melléklet szerinti egyes vízminőségi jellemzők esetében az üzemeltető kérésére az illetékes hatóság engedélyével csökkenthető a táblázatban megadott mintaszám, ha

a) legalább két egymást követő éven keresztül vett minták vizsgálati eredménye ál-

landó, és lényegesen jobb, mint az 1. számú mellékletben megadott határérték, valamint b) valószínűsíthető, hogy nincs olyan tényező, amely vízminőség romlást okozna.

A legkisebb alkalmazott gyakoriság sem lehet kisebb, mint a táblázatban megadott mintaszám 50%-a.

5. A mintavételeket időben és térben lehetőleg egyenletesen kell elosztani.

6. A gyakoriságot, illetve a mintaszámot az illetékes hatóság határozza meg.

A fenti táblázat ellenőrző vizsgálatokra vonatkozó mintaszáma a jelen melléklet A) részének I. és II. oszlopában felsorolt kémiai vízminőségi jellemzőkre vonatkozik; a bakteriológiai vizsgálatok mintaszáma a táblázatban szereplő értékek kétszerese.

Az A) rész III. és IV. oszlopában meghatározott vízminőségi jellemzők esetében a mintaszám a fenti táblázatban szereplő szám kb. 20%-a lehet, de a legkisebb közüzemi vízműnél is legalább 4 mintát kell évente megvizsgálni.

2. Az előírt mintázási gyakoriság biológiai vizsgálat esetében

Biológiai vizsgálatot (az 1. számú melléklet E) rész) - az akut szennyezés vagy annak gyanúja esetén kívül - az alábbi esetekben kell rendszeresen végezni:

- a 4. § (2) bekezdése szerinti vízbázis vize;

- másodlagos biológiai szennyezés kialakulásának lehetősége esetén [$>20\text{ °C}$, és a nyersvíz sok ammóniumot ($>0,5\text{ mg/l}$) vagy szerves anyagot ($>5,0\text{ mg/l KOIps}$ vagy $2,0\text{ mg/l TOC}$) tartalmaz];

Ezekben az esetekben az 1. pontban szereplő táblázat szerinti mintaszám kb. 10%-át (de évente legalább egyszer; $5000\text{ m}^3/\text{d}$ -nál nagyobb kapacitású vízműveknél kétszer) kell vizsgálni;

- egyéb esetekben két évente, az 1. pont táblázata szerinti mintaszám kb. 5%-át, de vízművenként legalább 2 mintát kell vizsgálni;

Szennyezés vagy ennek gyanúja esetén, feltehetően biológiai szennyezésre visszavezethető eredetű (íz és szag) panaszok esetén soron kívül el kell végezni a vizsgálatot.

Pangó vagy rossz műszaki állapotban lévő hálózat esetében e hibák kiküszöböléséig, illetve a biológiai kifogásoltság megszűnéséig a fentiekben meghatározott gyakoriság kétszeresével kell a vizsgálatokat elvégezni.

C) Minimális mintavételi és vizsgálati gyakoriság tartályban forgalomba hozott vízre

Tartályba töltött vízmennyiség naponta m^3	Ellenőrző vizsgálat céljából évente vett minták száma ²	Részletes vizsgálat céljából évente vett minták száma
≤ 10	3	1
10-60	24	2
>60	2, minden megkezdett 5 m^3 -re	2, minden megkezdett 100 m^3 -re

1 A térfogatot a naptári év átlagaként kell kiszámítani.

2 A vízkémiai vizsgálatok mintaszáma. Ellenőrző vízbakteriológiai vizsgálat esetén háromszor ennyi mintát kell venni.

*A vizsgálatot az üzemeltetőnek kell elvégeznie vagy elvégeztetnie.*¹³

A fentiek áttanulmányozása után nyilvánvalóvá válik, hogy a rendelet alapvetően az egész évben folyamatosan üzemelő vízellátó rendszerek vizsgálatára lett kidolgozva. A napi átlagban 10 m^3 -t meg nem haladó (nap-tári év átlaga!) vízmennyiséget tisztító vagy szállító berendezések esetében, (gyakorlatilag a Magyar Honvédség összes technikája ebbe a kategóriába tartozik) a mintavétel gyakoriságát a hatóság állapítja meg, vagy a tartályban szállított víz esetén igen alacsony gyakoriságot ír elő.

A Honvédelmi Minisztérium Fejlesztési és Logisztikai Ügynöksége a 21/400 nyilvántartási számmal¹⁴ kiadta a Magyar Honvédségben alkalmazott vízszállító eszközök fertőtlenítésének végrehajtása című segédletét. Ebben előírják a vízszállító eszközök, évente legalább egyszeri mechanikai tisztítását, valamint minden használatbavétel előtti, vagy folyamatos igénybevétel esetén a heti fertőtlenítését. Sajnos az ellenőrzésről nem esik szó a kiadványban. Így adott a lehetőség a különböző értelmezésre. Számomra egyértelműnek tűnik, hogy mind a tisztítás, mind a fertőtlenítés hatékonyságáról meg kell győződni. Ez akkreditált mintavételt és laboratóriumi vizsgálatot kell, hogy jelentsen!

¹³ Uo.

¹⁴ HM FLÜ 21/400, A Magyar Honvédségben alkalmazott vízszállító eszközök fertőtlenítésének végrehajtása, Honvédelmi Minisztérium Fejlesztési és Logisztikai Ügynökség kiadványa, Budapest, 2010.

A víztisztító század berendezéseinek üzemét a Magyar Honvédség Közegészségügyi-járványügyi Szolgálat Honvéd-tisztiorvosának 82-37/2008 számú határozata szabályozza. A határozat szerint csak a vízkiosztás megkezdésének feltétele a laborvizsgálatok elvégzése, határértéken belüli minta produkálása. Azonban a további ellenőrző vizsgálatok gyakoriságára nem áll rendelkezésre semmilyen útmutató.

E fejezet összefoglalásaként megállapítható, hogy Magyarországon a 201/2001 sz. Kormányrendelet szabályozza az ivóvíz-ellátás minőségi követelményeit és ugyanez a rendelet intézkedik az ellenőrzés rendjéről is. A rendelet hatálya, az alapvető minőségi határértékek tekintetében, gyakorlatilag minden ivóvízre, ivóvíz-ellátó rendszerre kiterjed, tehát ezt kell alkalmazni a Magyar Honvédségen belül is. Ugyanakkor azt is meg kell állapítani, hogy a honvédségen belül nem találunk lényegi szabályzót az ivóvíz-ellátással szemben támasztott minőségi követelményekkel kapcsolatban. Annak ellenére, hogy a terepi vízellátás számos kockázatot magában rejtő bonyolult tevékenység, mely véleményem szerint egy-két kezelési-karbantartási utasításnál, emlékeztetőnél és határozatnál részletesebb szabályozást igényelne. Jelenleg tehát a Magyar Honvédség ugyanazon szabályzók szerint végzi a vízellátását, mint bárki más az ország területén, és nincs olyan szabályzója, amely előírná, hogy műveleti alkalmazási körülmények között – amikor esetleg a 201/2001 Korm. rendelet előírásai nem teljesülnek – milyen határértékek érvényesek és mi az ellenőrzés rendje.

A technikai eszközpark és a minőségi előírások áttekintése után, lássuk milyen szervezeti elemek állnak rendelkezésre a Honvédségen belül a vízellátás felügyeletére!

MAGYAR HONVÉDSÉG KÖZEGÉSZSÉGÜGYI - JÁRVÁNYÜGYI SZOLGÁLAT

A Magyar Honvédség közegészségügyi -járványügyi felügyelete két szinten valósul meg.

Az első szintet az egészségügyi központok és az MH ÖHP¹⁵ egészségügyi főnöksége által koordinált és végrehajtott folyamatos ellenőrzések jelentik. Ezek az ellenőrzések elsődlegesen az előírt feltételek fizikai megvalósulására terjednek ki. Például az előírt egészségügyi engedélyek meglétére vagy az előírt telepítési normák betartására. Ezen ellenőrzések koordinálására és végrehajtására az EÜ főnökségen a Gyógyító-kiürítő részlegben belül 1 fő, a preventív főtiszt áll rendelkezésre, aki mint hatósági jogkörrel nem rendelkező közegészségügyi-járványügyi felügyelő is tevékenykedik. Gyakorlatilag ez a személy az összekötő a második szint felé.

A második szint az akkreditált ellenőrző-labor háttérrel rendelkező Magyar Honvédség dr. Radó György Honvéd Egészségügyi Központ (a továbbiakban HEK) állományából kialakított Közegészségügyi-járványügyi Szolgálat (a továbbiakban Szolgálat). A vízellátás tekintetében nem elhanyagolható az első szint fontossága sem, azonban véleményem szerint a második szinten meglévő ellenőrző laboratórium kapacitás a meghatározó fontosságú, ezért a továbbiakban ennek szervezetét mutatom be.

A HEK szervezeti felépítése a következő:

- Vezető szervek;
- Parancsnok Gazdasági helyettese;
- **Preventív Igazgatóság;**
- Tudományos Intézet;
- Repülőorvosi- Egészségvizsgáló és Kutató Intézet;

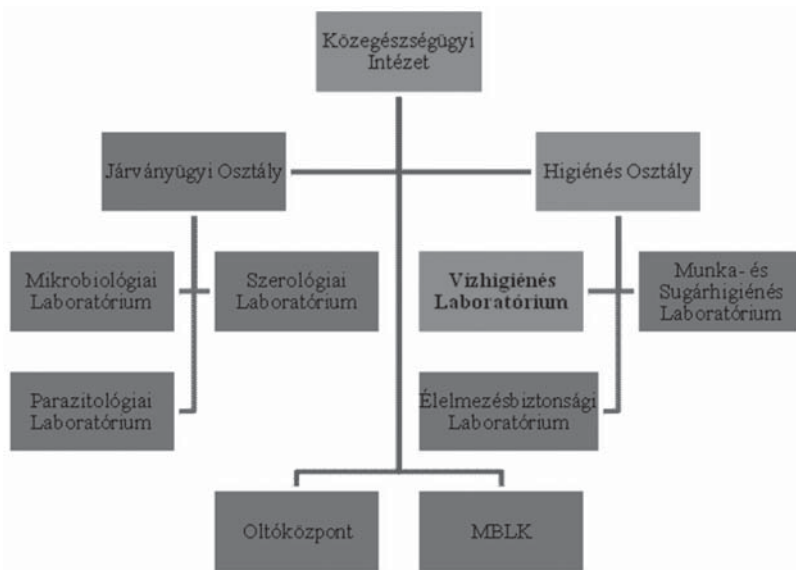
15 Magyar Honvédség Összhaderőnemi Parancsnokság

- Egészségügyi Kiképző Bázis;
- Csapat és Misszió Egészségügyi Biztosító Osztály;
- Orvosi Rendelő;
- Fogorvosi Rendelő;
- NATO kiválósági központ;
- Dandár Egészségügyi Központ;

Ezen belül a Preventív Igazgatóság az alábbi módon épül fel:

- Alkalmasság Vizsgáló Intézet;
- **Közegészségügyi Intézet;**
- Egészségfejlesztési Intézet;
- Felülvizsgáló Intézet;

A vizsgált téma szempontjából számunkra a Közegészségügyi Intézet bír jelentőséggel, lásd 1. sz. ábra.

1. sz. ábra Közegészségügyi Intézet felépítése

A Magyar Honvédség Közegészségügyi Intézetének Vízhigiénés Laboratóriuma akkreditált laboratórium, így az ott végzett vizsgálatok megfelelnek a 201/2001 sz. Kormányrendeletben előírt követelményeknek.

Tehát a laborban végzett vizsgálatok eredményeire támaszkodva hatósági engedély vagy tiltás adható ki.

Az eddigiekből azonban nem világos ki is dönt a közegészségügyi-járványügyi kérdésekben, hiszen a HEK-en belül nem találjuk a Szolgálatot.

A 21/2003. (VI. 24.) HM-ESzCsM együttes rendelet a Magyar Honvédség feladatával kapcsolatos közegészségügyi-járványügyi követelményekről, azok ellátásának, valamint az Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálattal való együttműködésének rendjéről (továbbiakban rendelet) határozza meg a szolgálat feladatait és a felépítését. A rendelet 7. §-a foglalkozik a szolgálat szervezetével, ami szerint a Szolgálat a feladatait az

MH EüP alárendeltségébe tartozó megelőző egészségügyi szakmai feladatokat ellátó (preventív) intézet bázisán hajtja végre. A Szolgálat irányítását honvéd-tisztifőorvosként az MH EüP vezetője látja el. A Szolgálat tagjait – eredeti beosztásuk ellátása mellett – a honvédelmi miniszter bízta meg.

A Szolgálat felépítése a következő:

- Honvéd-tisztifőorvos (HEK Pk.);
- Helyettes honvéd-tisztifőorvosok: 2 fő (HEK Preventív igazgató, Közegészségügyi Intézet vezető főorvos);
- Honvéd-tisztiorvosok: 8 fő;
- Közegészségügyi-járványügyi felügyelők.

A rendelet 4. §-ában meghatározza a Szolgálat feladatait: „A Szolgálat közegészségügyi feladatai körében a honvédségi szervezeteknél végzi: ... b) az ivóvíz, a felszíni vizek minőségvizsgálatát; ...”

A HEK és a Szolgálat áttekintése után kijelenthetjük, hogy a Magyar Honvédségben a hatályos jogszabályoknak megfelelően hatósági hatáskörrel zajlik a vízhygiénés ellenőrzés, a Közegészségügyi Intézet Higiénés Osztály akkreditált Vízhygiénés Laboratóriumára támaszkodva. Ezek után már csak egy kérdés van hátra, mire elegendő e labor vizsgálati kapacitása?

Vízhygiénés Laboratórium szervezete:

- Laborvezető;
- Mikrobiológiai vizsgálati felelős;
 - asszisztens;
- Kémiai vizsgálati felelős;
 - asszisztens;
- Segítő.

A laboratórium a laborvizsgálatok elvégzéséhez szükséges minimális infrastruktúrán kívül semmilyen más technikai eszközzel sem rendelkezik (nincs gépjárműve a mintavételekhez).

A laborvezetővel, Csók László századosal folytatott telefonos interjúból kiderült, a laboratórium egy 8 órás munkanapon hozzávetőleg 15 teljes kémiai- és 25 bakteriológiai vizsgálatot képes végrehajtani. Mivel akkreditált laboratóriumról van szó, ezért már az előírt dokumentáció folyamatos vezetése is jelentős időt igényel.

Ez a vizsgálati kapacitás nem tűnik elegendőnek. Ha feltesszük, hogy egy valós műveleti alkalmazás során, a víztisztító század mind a négy szakaszának településére szükség van, akkor az első időszakban csak a víztisztító pontok ellenőrzéséhez 72 darab bakteriológiai és 24 darab teljes kémiai vizsgálat elvégzése szükséges az első 3 napon, naponta. A termelt ivóvíz elszállításához 100 forduló szükséges 8 m³-es tartályautók-

kal, amiknek az ellenőrzését szintén végre kell hajtani.

Problémát jelent a mintavételek megfelelő minőségű végrehajtása is.¹⁶ A laboratórium nem rendelkezik gépjárművel, ami elengedhetetlen lenne a mintázások végrehajtásához, valamint nem áll rendelkezésre a szükséges személyzet sem (a laboratórium dolgozóinak a feladata a beérkezett minták vizsgálata, nem pedig a mintavétel). Ennek ellenére a napi gyakorlat azt mutatja, hogy a fontosabb mintavételeket a laboratórium állománya hajtja végre, amihez a HEK biztosít gépjárművet. Ez a gyakorlat azonban műveletek időszakában nem tartható, mivel ekkor a megnövekedett vizsgálatok száma nem engedi meg, hogy a laboratórium dolgozói a mintavételezéssel foglalkozzanak. Ebben az időszakban viszont a hibás mintavételek okozta időveszteségnek is kiemelt fontossága lehet.

Összegezve tehát a Magyar Honvédség vízellátásának és műveleti vízellátásának hatósági ellenőrzését a HEK bázisán, másodlagos beosztásokkal létrehozott Közegészségügy-járványügyi Szolgálat látja el. A rendelkezésre álló laboratóriumi kapacitás a béke időszaki ellenőrzések végrehajtásához elegendő, azonban a Honvédség egészét érintő művelet esetén ez nem igaz.

Az ÖHP szintjén 1 fő áll rendelkezésre a közegészségügyi ellenőrzések végrehajtására. A csapatoknál ezt az egészségügyi központok állománya hajtja végre. Mindkét esetben az ellenőrzések csak a szükséges engedélyek meglétére és az előírások betartására terjednek ki. Ezekben a szinteken laboratóriumi

16 Fontos, hogy a minták vétele során betartsanak minden vonatkozó előírást. A legtöbb üzemeltető sajnos nem ismeri az akkreditált mintavétel előírásait, így egy problémás minta lehet hibás mintavétel eredménye is, aminek korrigálása sok labor-időt vehet el, és kizárja az adott eszköz alkalmazását a negatív mintáig.

kapacitás nem áll rendelkezésre. A vízellátásban alkalmazott technikai eszközök kezelői, a víz tisztító század kivételével többnyire nincsenek felkészítve az akkreditált mintavétel végrehajtására. Ez adott esetben jelentős idővesztést okozhat.

ÖSSZEFOGLALÁS, JAVASLATOK

A Magyar Honvédség megfelelő eszközparkkal rendelkezik a műveleti vízellátás megteremtéséhez. Különösen igaz ez a víz tisztító eszközök vonatkozásában, hiszen a Magyar Honvédség a világ élvonalába tartozó vízkezelő berendezéseket alkalmaz. A vízellátás másik „végén”, a katonák egyéni felszerelését képező kulacsok vonatkozásában már nem ilyen jó a helyzet, mivel a régi kulacsok rögzíthetősége nem megoldott a jelenlegi egyenruhához, bár kétségtelen vizet lehet bennük tárolni. Ezzel együtt, a rendelkezésre álló eszközökkel biztosítható a Magyar Honvédség műveleti vízellátása.

A Magyar Honvédség a 201/2001 Kormányrendelet vonatkozó előírásainak figyelembevételével alakította ki a vízellátása ellenőrzésének rendszerét. Ez egyrészt dicséretes, hiszen béke időszakában garantálja, hogy a katonák számára is ugyanaz a minőségű ivóvíz álljon rendelkezésre, mint bárki más számára az országban. Másrészt, jelenleg nem világos mi a teendő akkor, ha műveleti körülmények között nem biztosítható az előírt minőség és más forrásból nem áll rendelkezésre ivóvíz, vagy beszerzése jelentősen hátráltatná a műveletek végrehajtását.

A Magyar Honvédség Közegészségügyi-járványügyi Szolgálat a jelenlegi kialakítás mellett, véleményem szerint csak a békeidőszaki vízellátás ellenőrzését képes végrehajtani. A műveleti alkalmazáshoz kapcsolódó megnövekedett vizsgálati igényeket már nem minden esetben képes kielégíteni. Szintén problémát jelent, hogy nem megoldott a min-

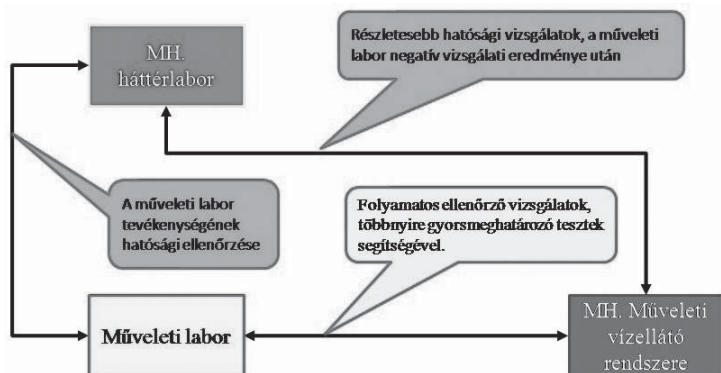
tavételek szabályos végrehajtása. Sok esetben az alakulatok egészségügyi beosztású katonái sem ismerik az akkreditált mintavétel feladatait. Ezáltal a műveletek kezdeti időszakában jelentős idővesztés alakulhat ki, mivel a vízellátásban alkalmazott eszközöket csak ellenőrző laborvizsgálat után, negatív eredmény birtokában lehet igénybe venni az állomány ellátásához.¹⁷

A műveleti vízellátás folyamatos és hatékony ellenőrzéséhez, javaslom a mostani rendszert kiegészíteni, egy műveleti gyorsmeghatározói laboratóriummal. Ebben az esetben a most meglévő akkreditált laboratórium, mint hatósági háttérlabor tevékenykedne.

A műveleti laboratórium feladata a csapatok műveleti vízellátó eszközeinek, magának a kialakított vízellátó rendszernek a folyamatos ellenőrzése. A mintavételek megfelelő végrehajtása, ellenőrző laborvizsgálatok végrehajtása. Tehermentesíti és kiegészíti a háttérlabor tevékenységét. Az ellenőrzés első lépcsője a műveleti labor vizsgálata, ha ez negatív, akkor kerülhet sor a háttérlabor hatósági vizsgálatára. Műveleti körülmények között, a műveleti laboratórium negatív vizsgálati eredménye birtokában megkezdődhet a berendezések alkalmazása.

A műveleti laboratóriummal szemben nem követelmény, hogy akkreditált vizsgálatokat hajtson végre, azonban az alkalmazott gyors tesztek pontosságának összevethetőnek kell lennie a háttérlabor vizsgálati módszereinek pontosságával. A technikai kialakításnak és az állománytáblának biztosítani kell napi több száz akkreditált mintavétel, és ellenőrző

17 A hibás mintavétel dupla idővesztést okoz. Egyrészt meg kell ismételni a mintavételt és a vizsgálatot is. Másrészt meg kell ismételni az eszköz tisztítását, fertőtlenítését is. Ez legalább 1 napot vesz igénybe.

6. ábra Háttérlabor – műveleti labor koncepció¹⁸

vizsgálat (biológiai és kémiai egyaránt) végrehajtását, terepi körülmények között.

A műveleti laboratórium a háttérlabor folyamatos szakmai felügyelete és ellenőrzése mellett hajtja végre a feladatát.

Az így kialakított rendszer messzemenően biztosítaná a Magyar Honvédség műveleti vízellátásának folyamatos, a drága akkreditált vizsgálatoktól nagyrészt független ellenőrzését.

A műveleti laboratórium kialakítása mellett szükség lenne a honvédségre vonatkozó vízminőségi előírások átdolgozására is. Olyan előírás lenne a megfelelő, amely meghatározná, hogy valós műveleti körülmények között – amikor a 201/2001 sz. kormányrendelet előírásai nem teljesíthetők – mi a teendő. Melyek azok a minimális követelmények, amelyeknek mindenféleképpen meg kell felelni és az így szolgáltatott vizet maximálisan mennyi ideig fogyaszthatják a katonák.

E két javaslat megvalósítása esetén, a már meglévő kapacitásokra támaszkodva, a valós műveleti körülményekhez igazodva – végrehajtható módon – lehetne a Magyar Honvédség műveleti vízellátása ellenőrzését tervezni és végrehajtani.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- [1] 201/2001. (X. 25.) Kormányrendelet az ivóvíz minőségi követelményeiről és az ellenőrzés rendjéről;
- [2] 21/2003. (VI. 24.) HM-ESzCsM együttes rendelet a Magyar Honvédség feladatával kapcsolatos közegészségügyi-járványügyi követelményekről, azok ellátásának, valamint az Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálattal való együttműködésének rendjéről;
- [3] HM FLÜ 21/400, *A Magyar Honvédségben alkalmazott vízszállító eszközök fertőtlenítésének végrehajtása*, Honvédelmi Minisztérium Fejlesztési és Logisztikai Ügynökség kiadványa, 2010;
- [4] PADÁNYI JÓZSEF-KÁLLAI ERNŐ: *A vízellátás új technikai berendezése*. Katonai Logisztika, 2005. 2. szám;
- [5] PADÁNYI JÓZSEF-KÁLLAI ERNŐ: *Új víztisztító berendezés a Magyar Honvédségben*. Haditechnika, 2005. 2. szám;
- [6] PADÁNYI JÓZSEF: *Éghajlatváltozás és a biztonság összefüggései*. Hadtudomány, 2009. 1-2. szám
- [7] SZABÓ SÁNDOR, *Speciális műszaki technikai eszközök és felszerelések alkalmazási lehetőségei a katasztrófavédelemben*, HADTUDOMÁNY 2009. [on-line]. http://mht.eu/hadtudomany/2009_e_5.pdf, Letöltve: 2010. 01. 04.

¹⁸ Az ábrát a szerző készítette.

KARÁCSONY VERONIKA: A MAGYAR KATONÁK KAPCSOLATA KÜLSŐ KÖRNYEZETÜKKEL (ESETTANULMÁNY AZ MH PRT-4-BEN SZOLGÁLTAK VÉLEMÉNYE ALAPJÁN)

A SVKI stratégiai és védelmi kutatócsoportja 2008 őszén kérdőíves vizsgálatot végzett, hogy felmérje a Magyar Honvédség afganisztáni missziójában szolgált katonák tapasztalatait a jelentkezéstől a hazaérkezésig, beleértve a felkészítést, kiképzést, az élet- és szolgálati körülményeket, a katonák tapasztalatait, elvárásait, a misszió utáni tervezett szolgálati időt, az egyéb katonai szolgálattal kapcsolatos elvárásokat, igényeket, és a magyar katonáknak a külső környezetiükkel való kapcsolatát a külszolgálat alatt. Az alábbiakban ennek a vizsgálatnak egyik szegmensét adom közre, remélve, hogy időről időre lehetőség nyílik az adatfelvétel megismétlésére, és ennek révén a változások nyomon követésére. A kutatók az MH PRT-4 afganisztáni misszióból hazatérő hivatásos és szerződéses katonáinak véleményeire alapozták elemzéseiket, és bár a minta korántsem tekinthető sem a Magyar Honvédség állományára, sem a misszióban szolgáló katonákra vonatkoztatva reprezentatívnak, mégis releváns információkkal szolgált.

A külföldi missziós szolgálat során a katonák különböző minőségű munkakapcsolatba kerülhetnek külső környezetükben lévő entitásokkal, fegyveres, illetve civil/polgári szervezetek alkalmazottaival, vagy éppen a helyi lakossággal. Ebből kifolyólag hét, az afganisztáni magyar kontingens szempontjából releváns lehetséges kapcsolat létrejöttére kérdeztünk rá:

- más NATO-erők katonái;
- az afgán haderő katonái;
- az afgán rendőrség;
- civil szervezetek, nem kormányzati szervezetek (NGO) alkalmazottai;
- katonai vagy biztonsági magánvállalatok alkalmazottai (például Blackwater Worldwide – jelenleg Xe –, MPRI,

DynCorp, ArmourGroup stb.);²

- 2 Akatonai és biztonsági magánvállalatok (*private military and security companies – PMSC*) regisztrált, civil, profitorientált, törvények által szabályozott vállalatok, amelyek különböző szolgáltatásokat nyújtanak legitim helyi és külföldi entitásoknak személyek és anyagi-gazdasági eszközök védelmére, a katonák kiképzésére (oktatás, szimultán programok), katonai támogató műveletek (például logisztikai támogatás) és műveleti képességek ellátására (speciális katonai tanácsadók, vezetési, irányítási, kommunikációs és hírszerzési funkciók stb.), vagy katonai felszerelések biztosítására. A katonai magánvállalatok tevékenysége legitim, a megrendelők lehetnek hazai, vagy külföldi állami, vagy nem állami szervek (például Vöröskereszt, ENSZ). Ezek a cégek ugyanúgy jelen vannak és lehetnek a világ konfliktus zónáiban, háborúiban, mint valamely természeti katasztrófa utáni munkálatokban (például a Blackwater 2005-ben a Katrina hurrikán pusztítása utáni rendfenntartásban vett részt).

1 Dobai Pál – Gyimesi Gyula – Karácsony Veronika: *Afganisztáni missziós tapasztalatok felmérése*. Kutatás 2008, SVKI.

– helyi irreguláris fegyveresek; afgán lakosság.

A kapcsolatok vizsgálata a magyar katonák által a műveleti területen jelen lévő elemekről kialakított kép feltárását célozta: ha érintkeztek valamelyikkel, akkor milyen gyakran tették azt, és hogyan vélekednek az említett csoportok – különösen a más NATO-erők katonái, afgán haderő/rendőrség, civil szervezetek, nem kormányzati szervezetek (NGO) alkalmazottainak és a katonai vagy biztonsági magánvállalatok – anyagi-technikai felszereltségéről, működési mechanizmusairól, szervezetségéről, azaz a külső környezetükben lévő entitásokról.

A válaszadók a létesített kapcsolatok gyakorisága alapján rangsort állíthattak fel, és jelölhették, ki az, akivel egyáltalán kontaktusban álltak. A rangsorban első helyre soroltak között a más NATO-erő katonáival való találkozás áll legelől (33%), őket követi az afgán lakosság (25%), és végül az afgán rendőrség (13,5%). A második helyen közel megegyező arányban (az arányok az adott entításra leadott érvényes válaszok alapján kialakított rangsor alapján értendők) szerepelnek a más NATO-erő katonái, az afgán lakosság, rendőrség, haderő, valamint a katonai és biztonsági magánvállalatok (PMSC) alkalmazottai. A harmadik helyre az afgán rendőrséget (22%) és az afgán haderőt (19%) jelölték a legtöbben. A nem kormányzati szervezetek, civil szervezetek a második és a hatodik hely között rendre 10%-os aránnyal szerepeltek. A helyi irreguláris erőket inkább a hetedik helyre sorolták, 16%-os aránnyal. A fentebb leírt hierarchia tehát a válaszok alapján kialakított rangsort tükrözte.

Egyes elemeket azonban a megkérdezettek nagy százalékában nem említettek, például 83% nem találkozott szolgálati ideje alatt helyi irreguláris fegyveresekkel, 54,5% NGO-kkal. A válaszadók – még ha pontosan tisztában vannak is a katonai és biztonsági

magánvállalatok fogalmával – érdemi választ mégsem adtak: 50%-nál kisebb arányban említették a PMSC-eket, annak ellenére, hogy a kérdezett entítások az afganisztáni műveleti terület szerves részei, és a magyar katonák a Pol-e-Kumriban lévő táborba való bejutáskor legelőször éppen valamely biztonsági magánvállalat alkalmazottaiba ütköznek. A katonai és biztonsági magánvállalatok alkalmazottai látják el többek között az őrzés-védelmet (a személy- és infrastruktúravédelmet egyaránt), a konvojkísérést, egyéb nem fegyveres szolgáltatásokat (például logisztika). A korábban már idézett 2007-es „A biztonsági magánvállalatok és a helyi lakosság” című *Swisspeace* tanulmány – különböző források alapján – 90 és 140 közöttire becsülte az Afganisztánban PMSC-k,³ és 18 500 és 28 000 közöttire e vállalatok Afganisztánban tevékenykedő alkalmazottainak számát. Annak ellenére, hogy afgán kormány szigorításai miatt jelenleg csak 39 cég kapott engedélyt a működésre, fegyverei, alkalmazottai regisztrálására, az ENSZ 2009-es adatai⁴ alapján mégis 23 ezerre tehető a kontraktorok száma. Amennyiben nem azért nem jelölték a PMSC-eket nagyobb arányban a megkérdezettek, mert nem találkoztak velük kint létük alatt, hanem, mert valóban nincsenek tisztában ezeknek a cégeknek létével és fontosságával, akkor lehetséges, hogy a felkészítés során érdemes

3 Rimli, Lisa – Schmeidl, Susanne i.m. pp. 14–42. http://www.swisspeace.ch/typo3/fileadmin/userupload/pdf/PSC_01.pdf (2008. 11. 22.)

4 United Nations working group on the use of mercenaries. Press conference by Amada Benavides De Perez and Alexander Nikitin. United Nations working group on the use of mercenaries and Dan McNorton, Press Officer, UNAMA. April 9, 2009. <http://unama.unmissions.org/Default.aspx?tabid=1761&ctl=Details&mid=1892&ItemID=3445> (2009. 04. 26.)

felhívni a figyelmüket e vállalatok létezésére és a velük kapcsolatosan esetleges felmerülő problémákra, konfliktusokra, lehetőségekre.

A MUNKAVÉGZÉSEL KAPCSOLATOS TEVÉKENYSÉGEK

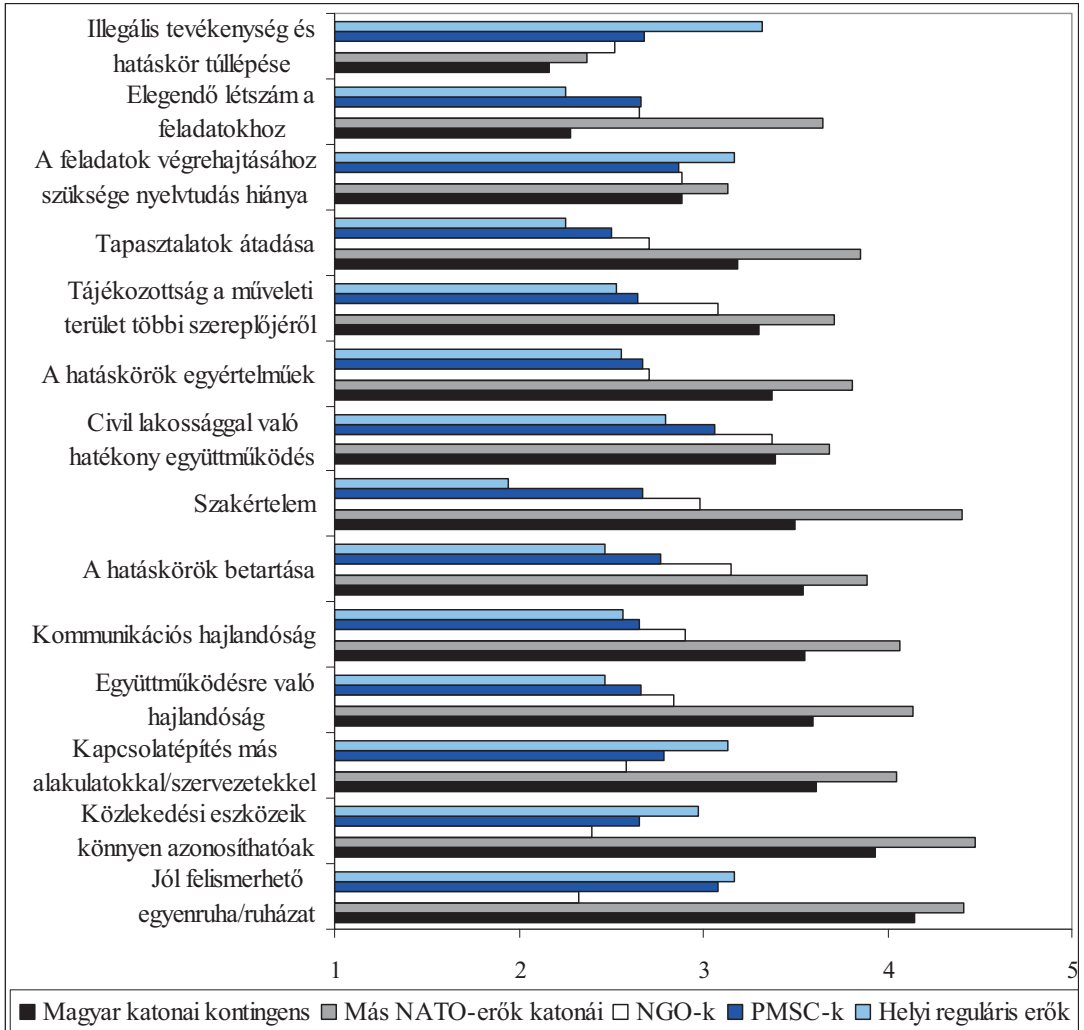
Két kérdésblokkban arra törekedtünk, hogy a magyar katonák a saját alakulatukat ne csak önmagában, hanem a műveleti terület többi eleméhez viszonyítva értékeljék. Az első blokkban munkavégzéssel kapcsolatos tevékenységeket osztályozhatták 1-től 5-ig terjedő skálán, ahol az 1 nem jellemzőt, az 5 a nagyon jellemzőt jelentette. A *magyar kontingensnek az egyéb NATO-erőkkel történő összevetése* meglepő eredményeket mutatott. A magyar katonák a NATO-haderő minőségét már-már utópiaként élik meg, minden egyes pozitív tulajdonságot (13 ilyen volt) a más NATO-erők katonáira jellemzőbbnek tartották, mint saját magukra, tehát saját lehetőségeiket és munkájuk minőségét kevésbé érezték jónak, mint külföldi katonatársaikét. Az állítások között egy negatív tartalmú is szerepelt, az *illegális tevékenység, hatáskör túllépése*. Ebben a magyar katonák pozitívabban értékelték önmagukat (2,16-os skálaátlag), tehát nem gondolták, hogy annyira jellemző lenne rájuk, mint a többi NATO-alakulatra (2,37-es skálaátlag).

Figyelemre méltó, hogy a skálaátlagok alapján az *elegendő létszám a feladatokhoz* és a *feladatok végrehajtásához szükséges nyelvtudás hiánya* kijelentés összevetésekor a megkérdezettek kifejezetten a más NATO-erők mögé sorolták a maguk szervezetét. Az *elegendő létszám a feladatokhoz* más NATO-katonák esetében 3,65-ös értéket kapott, míg a magyarok esetében 2,28-at. A *feladatok teljesítéséhez rendelkezésre álló létszámmal* leginkább a tiszthelyettesek nincsenek megelégedve (72%) a tisztesek között ez 64%, a tiszteknél pedig 50%. Az életkor szerinti ösz-

szevetés alapján észrevehető, hogy az elégetlenség független az életkortól, talán csak a 30–35 év közöttiek azok, akik között több a bizonytalan, *is-is* választ adó. A szolgálati időt tekintve is hasonló eredményeket olvashatunk ki. A válaszadók kétharmada *nem tartja jellemzőnek*, hogy elegendő létszámmal rendelkezne a magyar misszió. Nagy eltérés az arányok között csak a nemek közötti összevetésnél fedezhető fel: míg a nők 86%-a nem tartja elegendőnek a létszámot, addig a férfiaknak csak a 63,8%-a. A *szakértelem* megítélését azért szükséges kiemelni, mert a szolgálati idő mentén elemezve nagy eltérések tapasztalhatók. Az 5 éve vagy kevesebb ideje szolgálók 54%-a gondolja úgy, hogy nem jellemző a magyar misszió katonáira a szakértelem, ezzel szemben az 5 évnél régebb óta szolgálók éppen ellentétes véleményen vannak (a 6–10 éve szolgálók 51%-a, a 10 évnél régebb óta szolgálók 59%-a szerint jellemző). Alacsonyabb mértékűnek inkább a tisztek értékelték (37,5%), pozitívan pedig a zászlósok (67%).

A magyar kontingens biztonsági magánvállalatokkal való összehasonlítása mindenképpen új feladatokat állít a MH elé. A válaszadók a magyar katonákat a legtöbb esetben jobbra értékelték a PMSC-ék alkalmazottaihoz (a kontraktorokhoz) képest, de a válaszok sajnálatosan nem az egész minta véleményét tükrözik, mivel átlagosan a megkérdezettek 40%-a nem jelölte véleményét (összehasonlításképpen: a más NATO-katonák esetében ez 25, a magyar kontingens esetében pedig 30% körüli arányt tesz ki). A válaszok elmaradása azt a feltevést támasztja alá, hogy a megkérdezetteknek nincs megalapozott tudása, feltehetően pontosan ezért inkább nem is írtak semmit. A fenti megállapítások ellenére mégis van értelme az adatok elemzésének.

A magyar katonák – önértékelésük szerint – a katonai magánvállalatok alkalmazottait egyedül a *nyelvtudás minőségében* és a *civil*

1. számú táblázat: A munkavégzéssel kapcsolatos tevékenységek osztályozása

Ötfokozatú skálán mért vélemények átlaga, ahol az egyes érték az egyáltalán nem, az ötös a teljes mértékben elégedett kijelentéssel azonos.

lakossággal való hatékony együttműködés terén közelítik meg. A feladatok ellátásához szükséges létszám esetében viszont jobbnak értékelik a kontraktorokat. Az 1. számú diagrámából kiolvasható, hogy a PRT-4-ben szolgálatot teljesítők a többi esetben jóval

pozitívabban értékelték saját kvalitásaikat, különösen az egyenruházat felismerhetősége, a közlekedési eszközök azonosíthatósága, a kapcsolatépítés – együttműködés – kommunikáció, a hatáskörök milyensége és a szakértelem területén.

A nem kormányzati szervezetek alkalmazottainak megítélése alapján az NGO-k egyedül a *feladat teljesítéséhez szükséges nyelvtudás* és a *civil lakossággal való együttműködés* terén teljesítenek megegyezően a magyar katonákkal, a többi esetben a feladatokhoz szükséges létszám kivételével alulmúlják a PRT-4-et. Nem ismerik kellőképpen a terepet, nehézkes velük az együttműködés és a kommunikáció. Emellett a többi szereplőhöz képest ők a *legkevésbé azonosíthatóak mind ruházat, mind a járművek terén*, annak ellenére, hogy a biztonságos együttműködés egyik alapvető feltétele szövetséges vagy együttműködő szereplők gyors azonosíthatósága.

A helyi reguláris erők többször magasabb értékeket kaptak a PMSC-k, illetve a nem kormányzati szervezetek alkalmazottainál. Könnyebben azonosíthatók, nyilván nincsenek nyelvtudásbeli problémáik az afganisztáni munkát megkönnyítő dari vagy pastu nyelvet illetően, így a kapcsolatépítés is hatékonyabb a civilekkel. A magyar katonák szerint ezzel szemben pontosan az ő hatáskörük a leginkább tisztázatlan, gyakran illegális tevékenységet folytatnak, tájékozatlanok a műveleti terület többi szereplőjéről, *hiányos a szakértelmük* és a magyar PRT-hez hasonlóan *alacsony létszámmal működnek*.

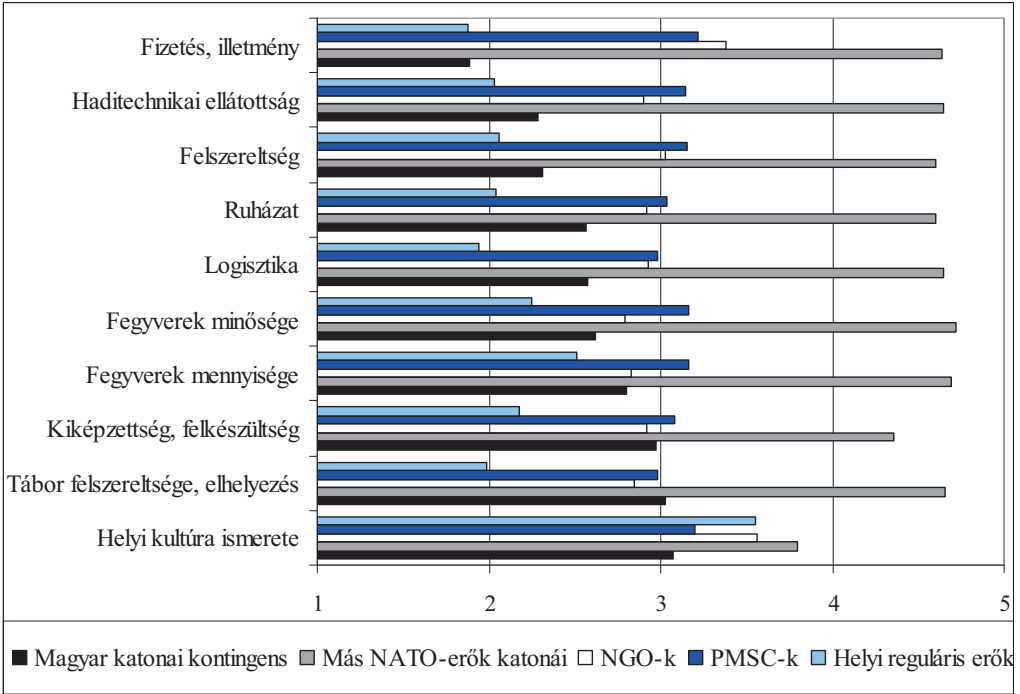
A FELADAT-VÉGREHAJTÁS FELTÉTELEI

A második összehasonlítási lehetőségénél, már nem magával a tevékenységgel összefüggő dolgokról alkothattak véleményt a katonák, hanem a feladat végrehajtásához szükséges konkrét képességekről, anyagi-technikai felszereltségről, illetményről. Az állításokat a megkérdezettek itt is 1-től 5-ig terjedő skálán értékelhették, ahol az 1 gyengét, rosszat, az 5 pedig a jót, a követendő példát jelentette. A tíz elemről alkotott véleményeket szintén a *más NATO-erőkkel* való összehasonlításban

mutatjuk be először. A válaszadók ebben az esetben is nagyon pesszimisták. Az egyes kérdésekre adott válaszok összesített átlagai alapján más NATO-erők jellemzőit 4,5-re, míg önmagukat 2,6-ra értékelték. A misszióból hazatérő katonák a *tábor felszereltségét 3,02-re, a helyi kultúra ismeretét 3,07-re, a kiképzettséget, felkészültséget pedig 2,98-ra* osztályozták. A fizetéssel/illetménnyel kapcsolatos elégedetlenség magasnak mondható: más NATO-erőktől jelentősen eltért a saját bérük megítélése (a NATO-skálaátlag 4,64, a magyar 1,88).

A biztonsági magánvállalatok alkalmazottai a vélemények alapján – a tábor felszereltségének kivételével – jobb feltételekkel dolgoznak, legyen az haditechnika, ruházat, logisztika vagy fizetés. Még a kiképzetség és a helyi kultúra ismerete terén is jobb értékeket kaptak. Mint említettük, a hazaérkező, „fáradt” állományt kérdeztük le a még friss élmények és tapasztalok felmérése végett, talán ennek tudható be a válaszokban megmutatókozó pesszimizmus. Érdeemes volna megkérdezni a missziók állományát kiutazás előtt, a misszió alatt és hazaérkezéskor is, nyomon követve a vélemények alakulását a külszolgálat teljes időtartama alatt, hogy így kapjunk teljes képet.

A nem kormányzati szervezetek – NGO-k (tehát nem a kormányközi szervezetekre – IGO-kra: ENSZ, EU, NATO gondoltunk) értékelése a valóságnak kicsit ellentmondó eredményeket mutatott. A válaszadók szerint az NGO-k haditechnikai ellátottsága lényegesen jobb, és a sajátjuknál magasabb értéket adtak a fegyverek minőségére és mennyiségére is. Ez azért problematikus, mert a civil szervezetek nem fegyveres feladatokat látnak el és nem is viselnek fegyvereket munkájuk során, maximum PMSC-ket bérelnek fel őrszolgálatra. Ezen eredmények alapján állítható, a magyar katonáknak keverhetik az NGO-k fogalmát az IGO-k fogalmával, így

2. számú táblázat: A feladat végrehajtásához szükséges elemek

Ötfokozatú skálán mért vélemények átlaga, ahol az egyes érték az egyáltalán nem, az ötös a teljes mértékben elégedett kijelentéssel azonos.

nemcsak a katonai és biztonsági magánvállalatokról szükséges szélesebb körű felvilágosítás, hanem a civil, illetve nem kormányzati szervezetekről, azok működéséről, az adott misszió során előforduló lehetséges képviselőkről is.

A helyi reguláris erők a helyi kultúra ismeretének kivételével minden jellemzőre 2 körüli, azaz gyenge minősítést kaptak. Érdekes, hogy a válaszadók szerint a *helyi kultúra ismeretében* is a más NATO-erők katonái a legjobbak, jobbak, mint a helyiek. A magyar kontingens önbizalomhiányát tükrözi, hogy ebben a kérdéskörben önmagukat utolsó helyre teszik. A 3 körüli közepes értéket csak a fegyverek mennyisége éri el, valamint

a magyar katonák úgy hiszik, hogy fizetésük tekintetében azonos helyzetben vannak az afgán katonákkal.

Összegezve, a megkérdezett magyar katonák valós tapasztalatok vagy feltételezések alapján a többi NATO-kontingenst válogatás nélkül túlzottan jobbnak hiszik a fegyverzet, a nyelvismeret, az ellátottság stb. vonatkozásában, munkakörülményeiket pedig minden tekintetben példaértékűnek gondolják. Egyedül a becsületesség az, amiben önmagukat tartják követendő példának. Elégedetlenek a felszereltséggel, a technikai-haditechnikai ellátottsággal. Különösen elégedetlenek a fizetéssel, a feladat teljesítéséhez szükséges létszámmal és a nyelvtudásukkal. A kikép-

zésre vonatkozó kérdéseknél szintén felfedezhető volt némi elégedetlenség: lehetséges, hogy ez a nyelvi felkészítés minőségére vagy a kiképzés időtartamára vezethető vissza. A katonai és biztonsági magánvállalatokkal és a nem kormányzati szervezetekkel kapcsolatos bizonytalanság jelzi, hogy a misszióba induló magyar katonákat érdemes alaposabban felkészíteni környezetük minden elemére, nemcsak a civil lakossággal való együttműködésre.

Az elégedetlen válaszok ellenére végszóként elmondható, hogy az esettanulmányban leírtakat nagyban befolyásolta az összehasonlító viszonyítási csoport, azaz a megkérdezettek véleményei meghatározóan szubjektívek és relatívak voltak. Ezt támasztja alá az a tény, hogy a válaszadók minden általuk megélt negatívum mellett 58%-os arányban vállalnának külszolgálatot a jövőben is, és csak ötödük utasítja el ennek a lehetőségét.

IRODALOM

Dobai Pál – Gyimesi Gyula – Karácsony Veronika: *Afganisztáni missziós tapasztalatok felmérése*. Kutatás 2008, SVKI.

Rimli, Lisa – Schmeidl, Susanne: *Private Security Companies and Local Populations. An exploratory study of Afghanistan and Angola*. Bern, Swisspeace, November 2007, 14–42. o. http://www.swisspeace.ch/typo3/fileadmin/user_upload/pdf/PSC_01.pdf (2008. 11. 22.)

United Nations working group on the use of mercenaries. Press conference by Amada Benavides De Perez and Alexander Nikitin. United Nations working group on the use of mercenaries and Dan McNorton, Press Officer, UNAMA. April 9, 2009. <http://unama.unmissions.org/Default.aspx?tabid=1761&ctl=Details&mid=1892&ItemID=3445> (2009. 04. 26.)

GULYÁS ZOLTÁN EZREDES – NAGY ÁKOS ALEZREDES: AZ INFORMÁCIÓ MENEDZSMENT RENDSZER KIALAKÍTÁSA, RENDELTETÉSE

Napjainkban az információáramlás hatalmas mértékben felgyorsult. Az informatika - ugrásszerű fejlődése következtében - mindennapi életünk szerves részévé vált. Manapság teljesen elfogadott, hogy - az informatika vívmányainak kihasználásával - otthon a „karoszképből” van lehetőségünk a különböző biztosítások megkötésétől kezdve, a vásárláson át, akár a nyaralásunkkal kapcsolatos teendőinket intézni. A civil társadalomban tapasztalható ilyen mértékű fejlődés nem kerülhette, nem kerülheti el a Magyar Honvédség mindennapjait sem. Az információáramlás felgyorsulása szinte törvényszerűen vont maga után, hogy a Magyar Honvédség keretein belül is kialakításra kerüljenek az információ feldolgozására, kezelésére hivatott elektronikus információs rendszerek.

Cikksorozatunkban az MH Összhaderőnemi Parancsnokság és alárendelt katonai szervezeteinél bevezetett egységes információs rendszer kialakulását, fejlesztését, a rendszer alkalmazásának előnyeit, illetve a rendszer által biztosított főbb lehetőségeket foglaljuk össze.

AZ INFORMÁCIÓ MENEDZSMENT RENDSZER KIALAKÍTÁSA, RENDELTETÉSE

A különböző NATO és missziós parancsnokságokon alkalmazott központi információ feldolgozási rendszerek, illetve eljárások alapján a 2000-es évek közepén magyar katonai középvezető szerveknél is megfogalmazódott egy hasonló információs rendszer kialakításának igénye. A külszolgálati tapasztalatok alapján először az MH Légierő Parancsnokságon kerültek megfogalmazásra a működési célok és elvárások, majd kidolgozásra kerültek a rendszer működtetésével kapcsolatos eljárások. A rendszer kialakítása során a prioritást az eljárások békevezetési rendszerbe történő integrálása élvezte, a működéssel kapcsolatos adminisztratív támogatás fejlesztése ekkor még háttérbe szorult. Az MH Légierő Parancsnokságon kialakított rendszer mintájára az MH Szárazföldi Parancsnokságon is alkalmazásra került a központosított információ feldolgozási rendszer.

Az információs rendszerek üzemeltetése ekkor még nem volt önálló szervezeti elemhez kötve, az első vezetés-támogató rendszer üzemeltetéséért felelős „önálló” szervezet az MH Összhaderőnemi Parancsnokság (továbbiakban MH ÖHP) Törzssztyályán került létrehozásra. A Törzssztyály IMR blokk feladata az információs rendszer működési kereteinek biztosítása, illetve a rendszer fejlesztésével kapcsolatos feladatok végrehajtása, koordinálása volt. Az MH Összhaderőnemi Parancsnokságon alkalmazott Információ Menedzsment Rendszer (IMR) rendeltetése az MH ÖHP szervei tevékenységének, feladat-végrehajtásának, valamint a döntés-előkészítő tevékenységének hatékony támogatása, naprakész információval történő ellátása.

Az IMR nem csak szignált ügyiratok halmaza, magába foglalja a parancsnokságra beérkezett ügyiratok (nemzeti, NATO/EU) prioritív szignálással⁵ történő továbbítását, a beérkezett és a helyben készült ügydarabok archiválásának végrehajtását, a kiemelt feladatok végrehajtásának figyelemmel kísérését, a határidők felügyeletét, valamint az MH ÖHP szervek közötti koordinációt és együttműködést.

AZ INFORMÁCIÓ MENEDZSMENT RENDSZER FŐBB FOLYAMATAI

Az MH ÖHP-re alapvetően több „csatornán” érkeznek be az ügydarabok. A központosított információ menedzselés végrehajtása érdekében az Összhaderőnemi Tervezési és Koordinációs Főnökség IMR blokk részére külön telefax végpont került kialakításra. Erre a telefaxra átirányításra került a Parancsnoki Iroda telefax készüléke, valamint ide kerülnek továbbításra a parancsnoki, parancsnokhelyettesi készülékekre érkező telefaxok is. A központi ügyvitel telefax készülékére, valamint a futárral érkező küldemények szintén átadásra kerülnek az IMR blokk részére.

Az ügyiratok szignálása:

A beérkezett ügyiratok szignálását az Összhaderőnemi Tervezési és Koordinációs Főnökség IMR blokk kiemelt főtisztjei naponta két alkalommal (a központi ügyvitel nyitvatartási rendjéhez igazodva) hajtják végre. A szignálás során alapvetően a feladat-végrehajtásért felelős szerv, valamint a feladat-végrehajtásban együttműködő szerv(ek) kerülnek meghatározásra. A szignált ügyiratok tartalmától függően meghatározásra kerülnek a szakterületért felelős vezető (parancsnok, haderőnemi főnökök, törzsfőnök és helyettese) részére történő bemutatási, referálási kötelezettség is.

A külön döntést, vagy azonnali intézkedést igénylő ügydarabok esetén a szignálást a Összhaderőnemi Tervezési és Koordinációs főnök, a törzsfőnök vagy a szakterületi illetékes (haderőnemi) parancsnokhelyettes hajtja végre.

Az ügyiratok rögzítése és kezelése az elektronikus adatbázisban:

A kiszignált ügydarabokat az Összhaderőnemi Tervezési és Koordinációs Főnökség IMR blokk állománya az elektronikus adatbázisban rögzíti, nyilvántartásba veszi. A rögzítés során az ügydarabbal kapcsolatos fontos, - a visszakeresést és a tájékoztatást elősegítő - információk kerülnek rögzítésre és megjelenítésre. Ezek az információk az alábbiak:

- Küldő szerv;
- Nyilvántartási szám;
- Kezelési jelzés;
- Az ügydarab tárgya;
- A vezető (tábornoki) állományból kinek kerüljön bemutatásra;
- A feldolgozásáért felelős MH ÖHP szerv;
- A kidolgozásban (végrehajtásban) együttműködő MH ÖHP szerv(ek);
- A kidolgozás, végrehajtás határideje.

A rögzítés során a kezelt ügydarabokhoz hozzárendelésre kerül az un. IMR szám, az ügyiratok további nyomon követése alapvetően ezen IMR szám alapján valósul meg.

5 Előzetes vezetői referálás nélküli továbbítás

Az ügyiratok archiválása, digitalizálása:

Az ügyiratok archiválása, digitalizálása szintén az Összhaderőnemi Tervezési és Koordinációs Főnökség IMR blokk feladata. A minősített, a személyes adatot tartalmazó, valamint a kötött, vagy lefűzött formátumú ügydarabok kivételével a beérkezett ügydarabok digitalizálása nagy számban végrehajtásra kerül.

Az ügyiratok digitalizált változatai elhelyezésre kerülnek a kialakított strukturált mapparendszerben, illetve az elektronikus adatbázis megfelelő „IMR rekord” felületén. Ennek megfelelően az összes beérkezett és digitalizált ügydarab könnyen hozzáférhetővé válik a feldolgozásban érintett állomány részére.

A vezetői, főnökségi tájékoztatók kiadása:

Az ügyiratok a szignálást, és digitalizálást követően átadásra kerülnek az Ügyviteli Iroda részére. Az átadással egyidejűleg megkezdődik a vezetői, valamint a főnökségi tájékoztatók összeállítása, és kiadása. A tájékoztatók az MS OUTLOOK levelezési rendszeren keresztül kerülnek továbbításra. A tájékoztatók tartalmazzák az adatbázisban rögzített ügydarabok digitalizált változatát is.

A tájékoztatók az MH ÖHP vezető állománya, valamint a kijelölt koordinációs tisztek részére kerülnek továbbításra. *(A tájékoztatók jelentősége a rendszer adminisztrációs háttérének korszerűsítése következtében csökkent)*

A határidős feladatok rögzítése, nyomon követése:

A tájékoztatók kiadását követően, rögzítésre kerülnek a HM HVK-tól, a HM Főosztályokról, valamint az együttműködő HM és MH szervektől érkezett fontosabb, kidolgozói, véleményezési, valamint bedolgozói munkát igénylő határidős feladatok.

A kiemelt határidős feladatok kiválasztásának szempontjai:

- A Honvédelmi Minisztérium szerveitől, az MH ÖHP alárendelt katonai szervezeteitől, illetve a más MH szervtől vagy MH-n kívüli külső együttműködőtől érkező **konkrét határidőt tartalmazó feladatok**, (kidolgozói feladat, véleményezés, végrehajtásban történő kiemelt együttműködés) **melynek késedelmes végrehajtása vagy elmulasztása negatívan befolyásolná az adott feladat végrehajtását vagy az MH ÖHP adott feladattal kapcsolatos megítélését.**
- A fenti szervezetektől **konkrét határidőt nem tartalmazó, de** az ügyviteli szabályzó (Ált/40) szerinti **határidőre vonatkozó kezelési jelzéssel ellátott ügydarabok (feladatok)** melynek késedelmes végrehajtása vagy elmulasztása negatívan befolyásolná az adott feladat végrehajtását vagy az MH ÖHP adott feladattal kapcsolatos megítélését.

A rögzített határidős feladatok megjelenítésre kerülnek a heti törzsfőnöki koordinációs értekezleten is. A megjelenített feladatok ekkor már ellátásra kerülnek a feladat végrehajtással kapcsolatos (aktuális) státuszjelentéssel is.

Végrehajtás - a kidolgozását felelős(ök) és az együttműködők adatbázisban történő rögzítése:

A rendszer hatékonyságának szempontjából kiemelkedő jelentőségű mozzanat. Az IMR adatbázisban rögzített feladatokat a vezetők és a koordinációs tisztek a főnökségen belül azonnal megkezdhetik a feladatok előzetes elosztását, az ügydarabok elektronikus változatának feldolgozását. Az ügyiratok elosztása, valamint a szerv vezetője részére történt referálást követően – amennyiben szükséges – bevonják a feladat-végrehajtásba az együttműködő szerveket is. Ezt követően a végrehajtással kapcsolatos információk elhelyezésre kerülnek az elektronikus adatbázisban. *(Felelős, együttműködők, tett intézkedések stb.)*

A fenti feladatok maradéktalan végrehajtása biztosítja a főnöki elfoglaltságtól független önálló feladat-végrehajtást, - illetve annak megkezdését, - a főnöki, vezetői kontroll megvalósulását, valamint az együttműködők eredményes bevonását.

A fenti célok megvalósulásán túlmenően a vezetők főnökségi koordinációs tisztek minden feladat vonatkozásában releváns információkkal rendelkeznek a végrehajtást illetően, ami nagymértékben elősegítheti a végrehajtás hatékonyságát, valamint a határidők betartását.

Visszacsoportosítás - az elkészült ügydarabok archiválása, adminisztráció:

A feladat-végrehajtást követően az elkészült ügydarabot – amennyiben nem minősített, nem tartalmaz személyes adatot, vagy a honvédség működésével kapcsolatos „kényes” információ⁶ – az ügyintézők elhelyezik az elektronikus adatbázisban és végrehajtják a szükséges adminisztrációt. Az adminisztráció keretében pontosításra kerül a végrehajtás státusza, rögzítésre kerül az elkészült ügyirat nyilvántartási száma.

A RENDSZER MŰKÖDÉSÉVEL KAPCSOLATOS TAPASZTALATOK

Az MH ÖHP Információ Menedzsment Rendszer alkalmazása óta eltelt idő alatt jelentős fejlődésen ment keresztül. Gyakorlatilag teljesen új információs rendszer és kultúra alapjai kerültek lerakásra. Az MH ÖHP rendszere képes akkora adatbázist, valamint a hozzá tartozó információkat kezelni, amely egyedülálló (volt) a Magyar Honvédség keretein belül. Az eltelt időszakban több mint 38.000 ügydarab került rögzítésre a Rendszer adatbázisában, és ezen ügydarabok megközelítőleg 70-75 százaléka digitalizálásra is került.

Itt érdemes megemlíteni, hogy a parancsnokságon alkalmazott decentralizált ügykezelői struktúra miatt egyedül az IMR adatbázisában kerülnek olyan formában rögzítésre a beérkezett ügydarabokkal kapcsolatos információk, amelyek lehetővé teszik az ügydarabok gyors és hatékony előtalálását.

Természetesen minden rendszer annyit ér, amennyit kihasználnak belőle. A 2007 óta történő alkalmazást követően a működési (rész)folyamatok végrehajtását, hatékonyságát vizsgálva az alábbi három fő alkalmazói kategória alakult ki:

1. Az érintett állomány csak **kezeli** az IMR-t:

Az állomány csak az előírt adminisztrációs feladatait hajtja végre, azokat is gyakran késéssel, vagy külön felszólításra. A főnökségen belüli koordináció más módon valósul meg, az ügydarabokkal, feladatokkal kapcsolatos információ csak nehézkesen szerezhető be. **Az IMR szempontjából passzív állomány.**

2. Az érintett állomány **használja** az IMR-t:

Az állomány az előírt adminisztrációs feladatait végrehajtja, a főnökségi tájékoztató üzeneteket kezeli és felhasználja. A főnökségen belüli koordináció az IMR alkalmazásával kerül végrehajtásra. Folyamatosan naprakész információval rendelkezik a főnökségre beérkező ügydarabokkal kapcsolatban.

3. Az érintett állomány **kihasználja** az IMR lehetőségeit, előnyeit:

Az állomány az előírt adminisztrációs feladatait végrehajtja, a főnökségi tájékoztató üzeneteket kezeli és felhasználja. A főnökségen belüli koordináció az IMR alkalmazásával kerül végrehajtásra. Folyamatosan naprakész információval rendelkezik a főnökségre beérkező

6 Például a hadrafoghatósággal kapcsolatos információkat

ügydarabokkal kapcsolatban. Az együttműködésben résztvevő főnökségek állománya a koordinációs tisztai rendszeren keresztül kerül bevonásra. A határidők folyamatos figyelemmel kísérésével a főnökségek közötti koordináció megvalósításával biztosítja az eredményes feladat-végrehajtást.

A Rendszer fejlesztésének célkitűzései, irányai:

A fenti kategóriák tartalma alapján megállapítható, hogy a hatékonyság növelése érdekében mindenképpen változtatásokra volt szükség a feladatok főnökségi szintű feldolgozását, nyomon követést és a főnökségek közötti együttműködés megvalósítása terén.

Szükség volt a főnökségi szintű információ-feldolgozás adminisztratív háttérének egységesítésére, korszerűsítésére. A rendszer 2007-ben történő kialakításakor az elektronikus adatbázis kialakítása alapvetően az információk adatbázisban történő elhelyezésére irányult, háttérbe szorította az információ kivételi igényeket. Amennyiben a főnökségek egységes és könnyen naprakésszé tehető kimutatással rendelkeznek a feladatokkal kapcsolatban lényegesen leegyszerűsödhet a határidők figyelemmel kísérése, és a folyamatok felügyelete.

A főnökségek egymással történő **együttműködési szintjének növelése elengedhetetlen volt a rendszer hatékonyságának növelése érdekében.** Az együttműködés szintjének növelésével elérhetővé válik, hogy a parancsnokság állománya ne csak kezelje az információs rendszert, hanem a napi munkavégzés, munkaszervezés során használja is azt, és széles körben kihasználja a rendszer által biztosított lehetőségeket, előnyöket.

A hatékonyság tovább növelhető a digitalizált ügydarabok elektronikus formában történő feldolgozásával. A fenti előnyökön túlmenően jelentősen csökkenthető lenne a szervezeten belüli papír alapú iratforgalom is.

Az előzőekben megfogalmazott célok megvalósítása érdekében megállapítható, hogy a hatékonyság növelésének központi eleme az elektronikus adatbázis korszerűsítése, az adatbázis alkalmazhatóságának kiszélesítése, a mindennapi felhasználás előtérbe helyezése.

A fenti kritériumok megvalósításával az MH ÖHP Információ Menedzsment Rendszerének alkalmazása (kihasználása) magasabb szintre emelhető és valóban az önálló feladat-végrehajtás, a koordináció, az együttműködés, a főnöki, vezetői kontroll, valamint a döntés-előkészítő folyamatok központi eleme lehet.

A 2009-ben indult fejlesztői munka alapvető célkitűzései – a működés gyakorlati tapasztalatai alapján - adottak voltak.

Az IMR fejlesztése, korszerűsítése

Az MH Összhaderőnemi Parancsnokság parancsnokának feladatszabása alapján, 2009. közepén indult el az a fejlesztői munka, amely egyrészt az MH ÖHP vezetés-támogató rendszerének fejlesztését, másrészt az IMR alárendelt katonai szervezeteinél történő bevezetését, annak megfelelő előkészítését célozta meg.

Az Információ Menedzsment Rendszer alárendelt katonai szervezeteknél történő eredményes bevezetésének legfőbb feltétele az **egységes adminisztrációs háttér kialakítása** volt. A katonai szervezetek részéről igényként merült fel egy olyan adatbázis, illetve az azt hatékonyan kezelő alkalmazás létrehozása, amely a különböző informatikai feltételekkel illetve lehetőségekkel rendelkező szervezetek vonatkozásában is lehetővé teszi a zökkenőmentes és hatékony alkalmazást.

A párhuzamosan meginduló fejlesztő munka szempontjai az alábbiak voltak:

MH ÖHP vonatkozásában:

- Az IMR adatbázisként alkalmazott Portál felületek kiváltása;
- Az elektronikus adatbázis kezelő felületeinek korszerűsítése, az áttekinthetőség biztosítása;
- Az alkalmazói, felhasználói kör kiszélesítésének biztosítása;
- A rögzített információk magasabb szintű felhasználásának, illetve feldolgozásának biztosítása;
- A belső együttműködés hatékonyságának növelését biztosító elektronikus felületek kialakítása (*TASKER*).

Az MH ÖHP alárendelt katonai szervezetei vonatkozásában:

- Az egységes adminisztratív háttér kialakítása;
- Minden katonai szervezet a saját maga szervezeti felépítésének és működési sajátosságainak megfelelő rendszert alakíthasson ki;
- Microsoft és Novell alapú hálózatokban is üzemeltethető legyen;
- Támogassa a kidolgozó és a vezető állomány munkavégzését;
- Egyszerű kezelhetőség, áttekinthetőség.

Az egységes adminisztratív háttér megvalósítását célzó fejlesztő munka összekapcsolásra került az MH ÖHP rendszerének korszerűsítésével, így megteremtve az MH ÖHP szinten bevezetett egységes és korszerűsített Rendszer alapjait.

Az egységes rendszer kialakítását megvalósító fejlesztő munka az MH ÖHP Összhaderőnemi Tervezési és Koordinációs Főnökség és az MH 43. Nagysándor József Híradó és Vezetéstámogató Ezred ÖHIFK vezetésével került végrehajtásra, melybe bevonásra kerültek az MH ÖHP kijelölt alárendelt katonai szervezetei és az MH ÖHP missziós tapasztalattal rendelkező állománya is.

A fejlesztésben és tesztelésben résztvevő katonai szervezetek:

- MH 54. Veszprém Légtérelenőrző Ezred;
- MH 43. Nagysándor József Híradó és Vezetéstámogató Ezred;
- MH 64. Boconádi Szabó József Logisztikai Ezred;
- MH 86. Szolnok Helikopter Bázis;
- MH 5. Bocskai István Lövészdandár;
- MH Görgei Artúr Vegyvédelmi Információs Központ;
- MH Katonai Közlekedési Központ.

A tesztelésben résztvevő katonai szervezetek a tesztidőszak alatt kialakították a rendszer üzemeltetéséhez szükséges eljárásaikat, gyakorlatban is áttértek az alkalmazásra, melynek eredményeképpen rengeteg hasznos és a gyakorlatban jól alkalmazható információt szolgáltatottak a fejlesztési célok eléréséhez.

A tesztelés első fázisa 2009. október 30-án befejeződött, az érintett katonai szervezetek a tesztüzemmel kapcsolatos tapasztalataikat MH ÖHP-re felterjesztették. A tapasztalatok és a megfogalmazott fejlesztési javaslatok feldolgozását követően a tesztidőszak 2010. március közepéig kiterjesztésre került.

Az egységes adminisztrációs háttér kialakítása 2010 áprilisában lezárult. A kifejlesztett *web alapú* (böngésző által kezelt) alkalmazás lehetőséget biztosít mind az MH ÖHP mind az alárendelt katonai szervezetek részére, hogy egységes vezetés-támogató rendszert hozzanak létre illetve azt eredményesen és hatékonyan üzemeltethessék.

Az egységes adminisztrációs háttér

Az egységes adminisztrációs háttér integrált felületei alapvetően két funkció alkalmazását tesznek lehetővé, a folyamatos fejlesztések eredményeképpen – a belső általános tájékoztató rendszer integrálásával - képes ellátni a központi információs rendszer szerepét is.

Az alkalmazás **IMR felülete(i) az adott katonai szervezethez beérkezett** információk, feladatok rögzítésére, feldolgozására, a rögzített feladatok nyomon követésére valamint a határidők felügyeletére került létrehozásra, illetve kialakításra.

Az IMR felület alkalmazásával biztosítható az információk elektronikus úton – egy időben több felhasználó részére - történő hozzáférése. Az IMR felület lehetőségeinek kihasználásával biztosított az adott szervezeten belüli információáramlás felgyorsítása, a feladat-végrehajtás folyamatának egyszerű naprakésszé tétele és könnyű áttekintése.

Az IMR alkalmazása a katonai szervezetek eltérő felépítéséből adódóan a békevezetési – elsősorban a referálási – rendjének kisebb korrekcióiját maga után vonhatja, de a kialakított eljárások nagymértékű átalakítására nincs szükség. A megfelelően kialakított IMR alkalmazói felületek – a beépített lehetőségekkel –hatékonyan tudják támogatni a törzsek feladat-végrehajtását, illetve a vezető állomány tevékenységét.

Bár az IMR komplex rendszer - az egyes részterületei szorosan kapcsolódnak egymáshoz illetve egymásra épülnek - a megfelelő üzemeltetéshez csak az adott részfeladatok végrehajtására kell figyelmet fordítani, **nem igényel a rendszer teljes egészét felügyelő külön állományt.**

Az alkalmazás **TASKER felülete** az adott **katonai szervezeten belüli, koordinációt, együttműködést igénylő feladatok** végrehajtásának **támogatására**, a végrehajtás naprakész áttekintésének biztosítására került kialakításra.

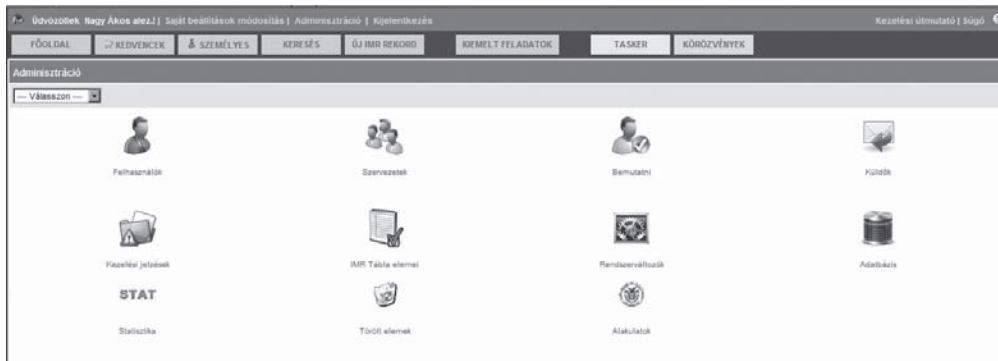
A fejlesztés a különböző missziós és NATO parancsnokságokon alkalmazott eljárások alapján – nem azok teljes körű adaptálásával – került végrehajtásra, a hazai lehetőségek, és eljárásrendek figyelembevételével.

A TASKER felületek és funkciók lehetőségeinek kihasználásával jelentősen csökkenthető a szervezeten belüli papír alapú iratforgalom, valamint jelentősen csökkenthető a kidolgozásra és koordinációra fordított idő.

Az egyedi működési környezet biztosítása:

A fejlesztés során fő szempont az volt, hogy minden alkalmazó katonai szervezet a saját maga szervezeti felépítésének és működési sajátosságainak megfelelő működési környezetet alakíthasson ki. Ennek megfelelően az működési környezet létrehozásakor lehetőség van az alkalmazott egyedi terminológiák és megnevezések használatára. Az adminisztrációs menüben (többek között) megadható illetve beállítható:

- Egyedi szervezeti elemek rögzítése;
- Felhasználók regisztrálása;
- Vezetők rögzítése;
- IMR tábla elemek megjelenítésének testre szabása;
- Rendszerváltozók testre szabása – integrált levélküldési és egyéb megjelenési funkciók beállítására.

Az alkalmazás adminisztrációs menürendszere

A fenti lehetőségek biztosítják, hogy minden katonai szervezet az egységes működési keretek között egyéni működési környezetet tudjon kialakítani, és hatékonyan alkalmazni.

Felhasználói kategóriák és jogosultságok:

A hatékony működés érdekében négy **felhasználói/alkalmazói** kategória került kialakításra:

IMR adminisztrátor jogosult:

- IMR rekordok létrehozására, a beérkezett ügydarabokkal, feladatokkal kapcsolatos alapinformációk adatbázisban történő rögzítésére.

Az IMR felhasználó jogosult:

- Az adott szerv/szervezet illetékességébe tartozó (*felelős vagy együttműködő*) IMR rekordokhoz történő hozzáférésre, azok kezelésére;
- A végrehajtással kapcsolatos információk elhelyezésére (*státusz, ügyintéző, iktatási szám, végrehajtás iratszama*).
- További kapcsolódó dokumentum feltöltésére (*amennyiben rendelkezésére áll és szükséges*);
- A végrehajtással kapcsolatos megjegyzések hozzáadására;
- Visszacsatolások feltöltésére;
- TASKER összeállítására, kiadásra történő előkészítésére;
- a TASKER felületen információk elhelyezésére (*megjegyzések hozzáadása, bedolgozások feltöltése, véleményezés*).

Az IMR menedzser jogosult (koordinációs tisztek):

- Az adott szerv/szervezet illetékességébe tartozó (*felelős vagy együttműködő*) IMR rekordokhoz történő hozzáférésre, azok kezelésére, az adott rekordon szereplő feladat végrehajtásáért felelős meghatározására;
- A végrehajtással kapcsolatos információk elhelyezésére (*státusz, ügyintéző, iktatási szám, végrehajtás iratszama*).
- További kapcsolódó dokumentum feltöltésére (*amennyiben rendelkezésére áll és szükséges*);
- A végrehajtással kapcsolatos megjegyzések hozzáadására;
- Visszacsatolások feltöltésére;
- TASKER készítésére, illetve kiadására;

- TASKER elfogadására, a végrehajtásért felelősök meghatározására.
Az IMR koordinátor jogosult (vezetők):
- Az IMR/TASKER rekordokra feltöltött dokumentumok megtekintésére;
- TASKER készítésére, illetve kiadására;
- TASKER elfogadására, a végrehajtásért felelősök meghatározására.

A fenti jogosultságok alkalmazása biztosítja, hogy a felhasználók csak az illetékesség szerinti részükre kiszignált feladatokhoz, az azokhoz tartozó rekordokhoz illetve a rekordok felületén elektronikus formában elhelyezett dokumentumokhoz férjenek hozzá.

Az alkalmazás IMR felülete, funkciói

A feladatok rögzítése, kezelése:

A beérkezett feladatok rekordonként kerülnek rögzítésre, minden feladathoz külön adminisztrációs felület kerül hozzárendelésre. Ezen a felületen, nyomon követhető a feladat-végrehajtás teljes folyamata, valamint elhelyezhetőek az adott feladattal kapcsolatban rendelkezésre álló dokumentumok elektronikus változatai.

Új IMR rekord rögzítésére, az erre a célra kialakított űrlap kitöltésével van lehetőség.

Információ Menedzsment Rendszer - IMR Űrlap	
Új IMR űrlap	
Folyószám:	Automatikus számozás
Küldő szervezet:	<input type="text"/> Listába felvesz ☐ vagy válasszon az előzőekből: <input type="text"/>
Irat száma:	<input type="text"/>
Kezelési jelzés:	<input type="text"/> vagy válasszon az előzőekből: <input type="text"/>
Tárgy:	<input type="text"/>
Bemutalni:	☐ PK ☐ TÖF ☐ SZFHF (PKH) ☐ LEHF (PKH) ☐ LOGEF (PKH) ☐ TÖFH
Felelős:	<input type="text"/>
Együttműködők:	☐ SZÜO ☐ FEF ☐ LEHKF ☐ SZFHKF ☐ LMF ☐ HTF ☐ HIRIF ☐ GAO ☐ CKKF ☐ HDM KP ☐ JIO ☐ ÖHTKF ☐ ELLO ☐ BMF ☐ EÉF ☐ PKIR ☐ EÜF ☐ HTPF ☐ HTECHNF ☐ RMIMF ☐ REBIO ☐ RFO ☐ VEZ ZLS ☐ MH 43.hír.és vt.e. ☐ SZFREF ☐ LEREF ☐ LOGREF ☐ FÖREF (TK) ☐ FÖREF (KATV) ☐ PK TITKÁR ☐ PK Segítő ☐ MH ÖHP szervek ☐ LOGEF Segítő ☐ Érintett MH ÖHP szervek ☐ Ügyv/Belépt ☐ PÜ REF. ☐ SZFHF segítő ☐ LEHF segítő ☐ TÖF segítő ☐ Összes szervezet
Határidő:	2010 <input type="text"/> Júl <input type="text"/> 2 <input type="text"/> Legyen ez a dátum? ☐ Kiemelt határidős feladat? ☐
<input type="button" value="Mentés"/> <input type="button" value="Vissza"/>	

A rögzítéshez szükséges IMR űrlap

Az űrlapon **kerülnek rögzítésre a beérkezett ügdarabokkal kapcsolatos információk** (küldő szerv, nyilvántartási szám, az ügyirat tárgya), **illetve a végrehajtásáért felelős szervezet, és a végrehajtásban együttműködők köre.** Az űrlapon van lehetőség a végrehajtás határidejének meghatározására is. Az űrlap kitöltésének meggyorsítása érdekében „öntanuló” menürendszer került kialakításra, amely elősegíti a küldő szerv, valamint a kezelési jelzés gyorsabb bevitelét.

Az alkalmazásba beépítésre került a feladatok rögzítéséhez kapcsolódó automatikus levélküldési szolgáltatás is. A szolgáltatás – amennyiben be van kapcsolva - a rekordok rögzítésé-

vel egy időben a végrehajtásért felelős és az együttműködők (IMR menedzser jogosultsággal rendelkező állománya) részére a levelezési rendszeren értesítést küld a feladat rögzítéséről. Az értesítés tartalmazza a feladattal kapcsolatos alapinformációkat. (felelős, együttműködő, tárgy, határidő)

Az adminisztrációs felületen rögzített felhasználók részére a belépést követően az **összes rekord** megjelenítésre kerül. A feldolgozás egyszerűsítése érdekében a beépített szűrők segítségével egyszerűen leválogatható az illetékesség szerint szignált ügydarabokkal kapcsolatos információk. A „SAJÁT REKORDOK” gombra kattintva megjelennek azok a rekordok, amelyek - az adott felhasználóhoz rendelt szervezeti elemnek megfelelően – végrehajtásáért, vagy a végrehajtásban együttműködőként az adott felhasználó (szervezet) érintett. Ezek a rekordok is tovább szűkíthetők a táblázat felett elhelyezett beépített szűrőkkel.

FELELŐS	EGYÜTTMŰKÖDŐK	VEZETŐ	FELELŐS	EGYÜTTMŰKÖDŐK	VEZETŐ	FELELŐS	EGYÜTTMŰKÖDŐK	VEZETŐ	FELELŐS	EGYÜTTMŰKÖDŐK
HRMF	GAC	CKHF	HOM KP	AD	DTHHF	LOGEF	FŐREF (PK)	FŐREF (KATV)	SZFH (PKH)	LEHF (PKH)
SRM	ELLO	EÉF	PKH	ÉP	HTPF	PK TITKAR	PK SEGITO	LOGEF SEGITO	LOGEF (PKH)	TOFH
HTECHMF	NMMP	REBC	RFD	UDVYBELEPT	PUREF	SZFH SEGITO	LEHF SEGITO	TOF SEGITO		

PK	Készült ekkor	Státusz	Küldő szerv.	Iratszám	Tárgy	Bemutató	Feld. feladók	Együttműköd.	Határidő	Feladók	Documentum
48228	2010.07.01.	●	Holland Nagykövetség	80PHCZ0602010	Leszállási engedély kérelem (MH PDRT)	PK	HOM KP		2010.07.14	Csaba Sándor őrg.	(1)
48227	2010.07.01.	●	HM FLÜ	736.98/2010	Meghívó bizottsági ülésre - MH tábori C2 szoftver beszerzése tárgyban		HRMF	HTECHMF	2010.07.07	Varga Szabolcs mk. ezds.	(1)
48228	2010.07.01.	●	MH OKELMK	55-29/2010	Jelenléti állásfoglalással kapcsolatos feladatok végrehajtásáról	LOGEF (PKH)	LOGEF Segítő				(1)
48225	2010.07.01.	●	MH KOKK	216-57/2010	Jelenléti állásfoglalással kapcsolatos feladatok végrehajtásáról	LOGEF (PKH)	LOGEF Segítő				(1)
48224	2010.07.01.	●	HM FLÜ	1562-21/2010	Meghívó bizottsági ülésre - Gépjármű Beszerzési Program tárgyban	HTECHMF	HTPF		2010.07.06	Labucsi Péter mk. ezds.	(2)
48223	2010.07.01.	●	MH MK	87-76/2010	Intézkedés kérésre helikopter bemutató történő részvételi biztosítására (09. 08-10., Németország)	LEHF (PKH)	LEHOF		2010.07.16	Myzsigóld Attila ezds.	(1)
48222	2010.07.01.	●	HM FLÜ	1622-26/2010	Meghívó bizottsági ülésre - a HM parvárgány felújításának harmadik szakaszában a harcanyagok tisztítására és a végleges (0+00.00) szelvényről a 5-94.91 szelvényig az parvárgány felújítása tárgyban		LMF		2010.07.05		(1)
48221	2010.07.01.	●	HM FLÜ	1554-18/2010	Meghívó bizottsági ülésre - Kirsch áramforrás aggregátor beszerzése tárgyban	HTECHMF			2010.07.07	Labucsi Péter mk. ezds.	(1)
48220	2010.07.01.	●	HM FLÜ	1675-.../2010	Meghívó bizottsági ülésre - propellen anyagok beszerzése tárgyban		RMHF		2010.07.05	Kiss Csaba őrk.mk.ezds.	(1)
48219	2010.07.01.	●	HM FLÜ	1151-25/2010	Meghívó bizottsági ülésre - mobil távközlési szolgáltatások beszerzése tárgyban	HTECHMF			2010.07.07		(1)

Az alkalmazás főoldala (MH ÖHP)

Ezen túlmenően a rekordokon rögzített feladatok végrehajtásáért kijelölt személy IMR-be történő belépését követően a „SZEMÉLYES” gombra kattintva le hívhatja, hogy a vezető mely feladatok végrehajtását határozta meg részére. A vezető által kiszignált feladatok addig jelennek meg az adott felhasználó „SZEMÉLYES” rekordok között ameddig az adott feladat végrehajtásra és a rekord lezárásra nem került. Ezt követően az adott rekord automatikusan kikerül onnan.

A főoldalon szereplő más szervezetet jelölő gombra kattintva az adott szervezet (vagy vezető) illetékességébe tartozó rekordok jeleníthetők meg. A táblázatban az adott rekorddal kapcsolatos alapinformációk jelennek meg. A táblázat **határidő oszlopa automatikusan frissül**, tehát amennyiben az adott feladat határideje aznapra esedékes a határidő mezőben megjelenik

a „**Mai napon**” felirat. A lejárt határidejű rekordok esetében a határidő átvált piros színűre és megjelenik alatta a „**Lejárt**” felirat. Az adott felhasználó által még meg nem nyitott rekordokat a folyószám alatt található „**ÚJ!**” felirat jelzi.

Az egyes rekordok megnyitása az IMR számára történő kattintással lehetséges. Az IMR rekord felülete három fő részre tagozódik és lehetőséget biztosít az adott feladat végrehajtásával kapcsolatos összes információ megjelenítésére és elhelyezésére. Baloldalon található a beérkezett ügdarabokkal, valamint a végrehajtással kapcsolatos alapinformációk. A középső sávban kerültek elhelyezésre a rekord létrehozásával és kezelésével kapcsolatos információk, az adott feladattal kapcsolatos vezetői feladatszabás, illetve az adott feladat végrehajtásával kapcsolatos megjegyzés(ek) elhelyezésére is itt van lehetőség. Jobb oldalon találhatóak az információ menedzseléssel kapcsolatos lehetőségek, valamint – amennyiben rendelkezésre áll – ezen a felületen kerülhetnek elhelyezésre a kapcsolódó dokumentumok elektronikus változatai is.

A felületen - minden funkcióhoz hozzárendelt – aktív linkek kerültek elhelyezésre. **Az adott űrlap szerkesztésére csak a végrehajtásért felelős szerv felhasználóinak van lehetősége. Az együttműködők részére csak a megjegyzés hozzáadása illetve a jobb oldalon elhelyezett aktív linkekhez történő hozzáférés biztosított.** A rekord szerkesztése során aktualizálható a **végrehajtás státusza**, kiválasztható az adott feladat végrehajtásáért felelős személy (*gördülőmenü*), rögzíthető az adott feladat **ügyintézője**, valamint az **ügdarab iktatási száma**. A **végrehajtás státuszának grafikus megjelenítéséhez a piros** (a végrehajtás nem kezdődött meg) **a sárga** (végrehajtás folyamatban) **és a zöld** (végrehajtva) színek kerültek hozzárendelésre. *(alaphelyzetben minden rekord piros jelöléssel kerül ellátásra)*

Információ Menedzsment Rendszer - IMR Űrlap		Kérelmek	
Folyószám: 4694		Kérelmek	
Küldő szervezet:	MH 25. KÖV LDD	Készítette:	Nagy Ákos alezredez 2010.05.27 08:57:06
Irat száma:	522-6/2010	Utólagos módosította:	Bereina Béla alez. 2010.06.29 15:29:22
Kezelési jelzés:		Felelős részéről először megnyitotta:	Horváth Tamás alez. 2010.05.27 12:30:33
Tárgy:	Útjelzés a 4. Európai Szárazföldi Haderők Rangolás Tiszthelyettesi Konferenciájáról	Vezetői feladatszabás	
Bemutató:	SZPHF (PKH)	Bárány Zoltán alez. mb. SZPHF javaslatával egyetértésben 2010.06.28-án az MH ÖHP parancsnoka döntött. E szerint a konferencia megrendezését az MH ÖHP szervezeteiben, Székesfehérvár helyi borságban történő megrendezéssel váltják.	Kapcsolódó IMR rekordok
Feladó:	HTF	Küldte: Bereina Béla alez. (2010.06.29 15:29:22)	Még nincs kapcsolódó IMR hozzáadva.
Feladó személy:	Bereina Béla alez.	Megjegyzések	Kapcsolódó dokumentumok
Együttműködő:	VEZ.21.5	Teljesítési arány: 0%	Még nem töltött fel dokumentumot.
Határidő:			
Státusz:	☒ Végrehajtás folyamatban		
Végrehajtás az:			
Ügyintéző:	Gönczi Norbert őrgy.		
Iktatási szám:	HTF/6-29/2010.		

Az IMR rekord adminisztrációs felülete

A megjegyzések hozzáadása funkció lehetőséget biztosít a végrehajtásban résztvevők tevékenységének koordinálására. Ahhoz, hogy az adott témakörben, vagy feladattal kapcsolatos információk (már rögzített rekordok) könnyen elérhetőek legyenek, lehetőség van az egyes rekordok „összefűzésére” is. A hozzáadott rekord (ok) aktív link formájában jelenik meg,

amelyre kattintva az adott rekord felületére jutunk. A hozzáadott rekordok mindegyik érintett rekordon megjelennek, így biztosítva a rekordok közötti átjárást.

Lehetőség van a beérkezett ügyszerke elektronikus (szkennelt) változatának, valamint a már elektronikus formában rendelkezésre álló dokumentumok, illetve a visszacsatolások IMR rekord felületen történő elhelyezésére is.

Amennyiben az adott feladat végrehajtásra került és a kijelölt ügyintézők a rekord felületén elhelyezték a végrehajtással kapcsolatos információkat a rekord lezárható. A rekordra feltöltött információk és dokumentumok továbbra is elérhetőek lesznek, de a további szerkesztésre és feltöltésre nincs lehetőség. Az IMR felületen kialakításra került a lezárt rekordokat megjelenítő szűrési lehetőség. A „**Lezárt IMR rekordok**” szűrési lehetőségre kattintva megjeleníthetőek a már lezárt rekordok. Az egyszerűbb áttekinthetőség érdekében a lezárt rekordok a rekordokon történt utolsó módosítást követő 14 nap után a főoldalakon már nem kerülnek megjelenítésre, automatikusan átkerülnek a lezárt rekordok közé. A lezárt rekordokon elhelyezett információk természetesen továbbra is elérhetőek maradnak.

Az információk kezelésével kapcsolatos beépített funkciók:

A hatékonyság növelése érdekében az alkalmazásba beépítésre kerültek olyan további funkciók, amelyek hatékonyabbá teszik az információk kezelését. A rögzített rekordok további szűrési lehetőségeinek bővítése érdekében kialakításra került a „**KEDVENCEK**” felület. Az adott IMR rekord kedvencekhez történő hozzáadására a rekord megnyitást követően a folyószám mellett található „**Hozzáadás kedvencekhez**” felíratra történő kattintással lehetséges. Ezt követően a felírat átvált az „**Eltávolítás kedvencekből**” felíratra, melyre kattintva – értelem szerűen – az adott rekord kedvencekből történő eltávolítására van lehetőség. A kedvencek közé felvett rekordok a főoldal „**KEDVENCEK**” gombjára kattintva hívhatók le. **Minden felhasználó egyénileg tudja szerkeszteni a felületet, alkalmazása nincs jogosultsághoz kötve, a felhasználói profil része!**

A napi munkavégzés során előfordulhat, hogy a beérkezett feladatok közül a vezető állomány egyes feladatok végrehajtását (*pl.: széleskörű koordinációt igénylő, vagy szoros végrehajtási határidővel rendelkező feladatok*) külön is figyelemmel kívánja követni. A kiemelt feladatok a rögzítés során külön megjelölhetőek és a főoldal a „**KIEMELT FELADATOK**” gombra kattintva hívhatók elő. A kiemelt feladatok további szűrésére, rendszerezésére a táblázat felett elhelyezett beépített szűrők alkalmazásával lehetséges. Ezek alapján külön áttekinthetőek a tárgy heti, a tárgyhétet követő feladatok, de a gördülő menü alkalmazásával bármely hétre vonatkozó határidős feladatok megtekinthetőek. A rekordok természetesen a végrehajtás aktuális státuszának megfelelően kerülnek megjelenítésre. **Minden felhasználó megtekintheti a felületet, alkalmazása nincs jogosultsághoz kötve a felhasználói profil része!**

A Rendszer napi rendszeres alkalmazása során rengeteg feladat és információ kerül rögzítésre. Az egyes feladatok, vagy feladat-csoportok visszakeresésének elősegítésére integrált keresőfelület került kialakításra.

Üdvözlök Nagy Akos atvezéssel | Saját beállítások módosítás | Szignálás pontatlansága | Kijelentkezés

SZÜNET VÉGE | KISZÁMLALÁS | KERESÉS | ÚJ IMR REKORD | KIEMELT FELADATOK | TASKER | KÖRÖZVEVÉNYEK

Kezelési útmutató | Súgó

Információ Menedzsment Rendszer - Keresési Űrlap

Folyószám:

Küldő szervezet: Vagy válasszon a listából:

Irat száma:

Tárgy:

Bemutató: PK TÖF SZFH (PK) LEH (PK) LOEF (PK) TÖH

Vezetői feladatszabás: IMR rekord alapján VAN feladatszabás IMR rekord alapján NINC'S feladatszabás

Feladó:

Feladó személy:

Együttműködő:

SZÜG PEF LEHOF SZFHOF LMF HTF HRP
 GAO OOF HGA KP JO ONTF ELLO
 BMF EEF PKR EEF HTF HTEOHF
 HMF REBO WFO VEZ.ZS MH 43. és v.t.e. SZREF
 LESEF LOSEF FÁREF (TK) FÁREF (KATV) PK TTKÁR PK Segő
 MH ÖHP szervek LOEF Segő Éveselt MH ÖHP szervek Ügyvit.Élept PÜ REF SZFH segő
 LEH segő TÖF segő

Bejegyzés készült: 2010 JÚL 2 11:00 2010 JÚL 2 11:00

Határidő: 2010 JÚL 2 11:00 2010 JÚL 2 11:00

Státusz: Kiemelt határidő:

Összetett szűrő:

Végrehajtás iratszám:

Ügyintéző:

Utastási száma:

Elmentett keresésem:
1. Feladatszabás van
ÖSSZES
Mentés dátuma: 2010-05-10

Terület

Információ Menedzsment Rendszer - Készült: MH 43. hír. és v.t.e. ÖHFK 2009. - Tel.: 0234 5000

Keresési űrlap – elmentett kereséssel

A keresési paraméterek megadásához a főoldal „KERESÉS” gombjára kattintva előhívott űrlap alkalmazásával van lehetőség. A keresési űrlap magába foglal minden rögzített információ típust. A kereső több feltétel megadása esetén „ÉS” kapcsolat alapján működik. Az egyes adatmezők kulcsszó, vagy töredékszó (szám) keresését is lehetővé teszik. A meghatározott paramétereknek megfelelő IMR rekordok új táblázatban kerülnek megjelenítésre. Összetettebb keresési paraméterek esetén a kereső későbbi alkalmazásának megkönnyítése érdekében (ne kelljen minden esetben újra kitölteni a keresési űrlapot) lehetőség van a keresési paraméterek mentésére. A „Keresés mentése” funkció hatékonyabbá tételéhez lehetőség van a keresési paraméterek egyéni elnevezésére és rövid leírására.

Az elmentett keresési paraméterek és az azok rövid leírása a keresési űrlap jobb oldalán kerülnek megjelenítésre. A mentett keresések tetszőlegesen alkalmazhatók és törölhetők. **Min-den felhasználó alkalmazhatja a funkciót a keresési paraméterek mentése nincs jogosultsághoz kötve a felhasználói profil része!**

Az alkalmazás előnyei:

Az Információ Menedzsment Rendszer bevezetése új fejezetet nyit a békevezetés területén. Alkalmazásával fokozatosan háttérbe szorítható a papír alapú ügyintézés, a szervezeten belüli információáramlás felgyorsítható és az adott információ az összes érintett fél részére egy időben eljuttatható. A Rendszerben rögzített feladatok végrehajtása folyamatosan, egyszerűen áttekinthető, a vezető állomány részéről kontrollálható. Az információáramlás felgyorsulása, valamint a folyamatos vezetői kontroll lehetősége elősegíti a határidők felügyeletét és azok betartását.

A végrehajtással kapcsolatos információk minimális idő és energia ráfordításával elhelyezhetők a rendszerben, a rögzített információk gyorsan és hatékonyan megjeleníthetők és felhasználhatók.

Az alkalmazás TASKER felülete, funkciói

Az MH Összhaderőnemi Parancsnokságon a megalakulás óta a belső, együttműködést, illetve koordinációt igénylő feladatok (kidolgozás, véleményezés) elektronikus formában – alapvetően az MS OUTLOOK levelező rendszer alkalmazásával – kerültek végrehajtásra. Az elektronikus levelező rendszer használata ugyan lehetővé tette az információk gyors és hatékony továbbítását, azonban minimális mértékben támogatta a folyamatok, illetve a határidők betartásának folyamatos felügyeletét. Ezen túlmenően a parancsnokságon alkalmazott Összegző Lap használata (a kidolgozott ügyiratok bedolgozókkal történő jóváhagyatása) sem támogatta a rugalmas munkavégzést, használata sokszor jelentős időráfordítást igényelt.

Az alkalmazás TASKER felülete alapvetően a feladatszabás tartalmú, koordinációt, illetve együttműködést igénylő feladatok végrehajtásának támogatására került kialakításra. A fejlesztés a különböző missziós és NATO parancsnokságokon alkalmazott eljárások alapján – nem azok teljes körű adaptálásával – került végrehajtásra, a hazai lehetőségek, és eljárásrendek figyelembevételével.

A TASKER felület lehetőségeinek kihasználásával biztosított a széleskörű belső koordinációt igénylő feladat-végrehajtás folyamatának folyamatos, naprakész áttekintése, a határidők betartásának egyszerű felügyelete. A TASKER felületek kihasználásával jelentősen csökkenthető a szervezetben belüli papír alapú iratforgalom, valamint a kidolgozásra és koordinációra fordított idő.

Az adminisztrációs felületen rögzített felhasználók részére a belépést követően az **összes TASKER rekord** megjelenítésre kerül.

Üdvözlünk Nagy Ákos azer, Saját beállítások módosítása Szélességi pontosság Rendszerkezelés											
Keresési szűrőfeltételek Részlet											
FŐLDAL	SAJÁT REKORDOK	KÖRÖZVEZETEK	SAJÁT SZEMÉLYES	KERESÉS	GJ REKORD	MR	KÖRÖZVEZETEK				
SZÜD	FEF	LEHNF	SZFHNF	LMF	HMF	VEZ ZLS	SZREF	LEHNF	PK	TÖF	
HRNF	GAO	CKNF	HOM KP	JJO	ÖHTNF	LOGREF	FÖREF (TK)	FÖREF (KATV)	SZHF (PKR)	LEHF (PKR)	
BMF	ELLO	EÉF	PKR	EÉF	HTPF	PK TITKÁR	PK SEGÍTŐ	LOGEF SEGÍTŐ	LOGEF (PKR)	TÖFH	
HTECHNF	BMF	REBGO	RFO	BOVVELEPF	FU REF	SZHF SEGÍTŐ	LEHF SEGÍTŐ	TÖF SEGÍTŐ			
TASKER TRACKER - Összes TASKER rekord											
Összes Lezárt TASKER rekordok Ma felvitt Egy hete felvitt Egy hónapja felvitt Legutóbbi határidő Ma határidős Hétfőn határidős Jövő héten határidős											
Elemek 21 - 30 (Összesen: 64) Előző 10 Következő 10											
Idő	Küldő szerv.	Elrendelő	Tárgy	Ügyvezető	Egyetemes	Határidő	Állapot				
93	LMF	LOGEF (PKR)	STANAG 2532 végrehajtása	Kobak János ka. (45-03)	LEHNF, SZFHNF, HTF, JJO, ÜgyvBérelt	2010.06.22	🔍				
92	ÖHTNF	TÖF	MH ÖHP 2010. évi fő feladatok	Stricker József százados	FEF, LEHNF, SZFHNF, LMF, HTF, HRNF, GAO, CKNF, HOM KP, JJO, BMF, ELLO, EÉF, PKR, EÉF, HTPF, HTECHNF, BMF, REBGO, RFO, SZHF, LOGREF, ÜgyvBérelt	2010.06.17	🔍				
91	HOM KP	PK	V-4 + Ukrajna V4F-ek tealközgánat levezetési terve	Gere János ezds	SZFHNF, PKR, PK TITKÁR	2010.06.18	🔍				
90	JJO	PK	Bedolgozás a HJ. soron következő módosításához.	Krajcsovicva István őtanácsos	SZÜD, FEF, LMF, HTF, HRNF, LEHNF, GAO, CKNF, HOM KP, JJO, ÖHTNF, EÉF, HTPF, HTECHNF, BMF, REBGO, RFO, VEZ.ZLS, SZHF, LEHNF, LOGREF, FÖREF (TK), FÖREF (KATV), PK TITKÁR, PKR, ELLO, ÜgyvBérelt, BMF, SZFHNF, EÉF, FÜ REF	2010.06.22	🔍				
89	JJO	PK	HJ rendelet és utasítás tervezet véleményezése	Dr. Ladányi István alezredes	SZÜD, LEHNF, SZFHNF, HTF, LMF	2010.06.24	🔍				

A TASKER főoldal

A „SAJÁT REKORDOK” gombra kattintva megjelennek azok a rekordok, amelyek - az adott felhasználóhoz rendelt szervezeti elemnek megfelelően – végrehajtásáért, vagy a végrehajtásban együttműködőként az adott felhasználó (szervezet) érintett. Ezek a rekordok is tovább szűkíthetők a táblázat felett elhelyezett beépített szűrőkkel. A főoldalon szereplő más szervezetet jelölő gombra kattintva az adott szervezet (vagy vezető) illetékességébe tartozó rekordok jeleníthetők meg. Ezen túlmenően a rekordokon rögzített feladatok végrehajtásáért kijelölt személy a „SZEMÉLYES” gombra kattintva leíthatja, hogy a vezető mely feladatok végrehajtását határozta meg részére. A vezető által kiszignált feladatok addig jelennek meg az adott felhasználó „SZEMÉLYES” rekordok között ameddig az adott feladat végrehajtásra és a rekord lezárásra nem került. Ezt követően az adott rekord automatikusan kikerül onnan.

A táblázatban az adott rekorddal kapcsolatos alapinformációk jelennek meg. A táblázat **határidő oszlopa automatikusan frissül**, tehát amennyiben az adott feladat határideje aznapra esedékes a határidő mezőben megjelenik a „**Mai napon**” felirat. A lejárt határidejű rekordok esetében a határidő átvált piros színűre és megjelenik alatta a „**Lejárt**” felirat. Az adott felhasználó által még meg nem nyitott rekordok piros színnel vannak kiemelve. **A TASKER rekord megnyitása a rekord folyószámára történő kattintással lehetséges.**

A belső feladatszabás tartalmú feladatok rendszerben történő rögzítése is űrlap formula alkalmazásával biztosított.

TASKER űrlap

Az űrlap kitöltésekor megadható az elrendelő személye – a feladatszabó lap aláírója – szöveges formában megadható a feladat tárgya, valamint lehetőség van a feladat – bővebb - szövegszerű meghatározására is. Az űrlapon kiválaszthatók a feladat-végrehajtásban résztvevő szervezetek, valamint meghatározható, hogy az elkészített ügydarab aláírás előtt melyik veze-

tő részére kerüljön bemutatásra. (amennyiben szükséges). A határidő mezőben meghatározható a végrehajtás határideje.

A mentést követően a képen látható TASKER rekord felülete jelenik meg. A bal oldali mezőben található a feladatszabással, a feladat végrehajtással kapcsolatos alapadatok, illetve a feltöltött dokumentumok, a jobb oldali mező a koordinációs felület, ahol az együttműködésben résztvevő szervek elhelyezhetik észrevételeiket, feltölthetik a bedolgozásait. A létrehozást követően a TASKER még nem aktív, vagyis nem jelenik meg TASKER főoldalon, az alapadatok, mind az együttműködők köre tovább szerkeszthető (törlés, hozzáadás).

The screenshot shows the TASKER system interface. On the left, there are several panels: 'Kapcsolódó IMR', 'TASKER szám', 'Készítő szervezet', 'Elrendelő', 'Tárgy', 'Feladat', 'Állás előtt bem.', 'Ügyintéző', 'Határidő', 'Státusz', 'Kapcsolódó dokumentumok', 'Kapcsolódó IMR dokumentum', 'Tervezetek, koordinációs anyagok', 'Visszacsatolások', and 'Létrehozás adatai'. The main area on the right displays the record details for 'Szállás pontosság' (IMR: 4700) and a table of participants with columns for 'Szervezet', 'Státusz', 'Feltűzés', 'Megjegyzés', 'Bedolgozás', and 'Feldolgozva'.

Szervezet	Státusz	Feltűzés	Megjegyzés	Bedolgozás	Feldolgozva
SZUD	☐	Azari Viktor őrnagy	Nincs hozzászólás	Nincs feltöltve	
PEP	☐	Dr. Horvát Zoltán alez.	(1) Feltűző főnökeg részéről rendben.	Nincs feltöltve	☐
LMP	☐	Szabó Tibor őrnagy	(1)	Nincs feltöltve	☐
HTF	☐	Horvát Tamás alez.	(1) A HTF részéről rendben.	Nincs feltöltve	☐
HRIF	☐	Imhof László őrnagy	Nincs hozzászólás	Nincs feltöltve	
GAO	☒	Simon Gábor őrnagy	Nincs hozzászólás	Nincs feltöltve	
OKOF	☐	Dóra László alez.	Nincs hozzászólás	Nincs feltöltve	
JÓ	☒	A feladat még nincs elfogadva. Kattintson az elfogadásra!			
ÖHTKF	☒	Gyöni Róbert őrnagy	(1) Az ÖHTKF részéről módosító javaslat nincs.	Nincs feltöltve	☐
EDF	☒	Némáné Horvát Valéria ka.	(1) A MH HEK KÖMÉI történet egyeztetés során az 1. oltás időpontja november 6-9. Egyéb megjegyzésem nincs.	Nincs feltöltve	☐
HTPF	☐	Antal Mihály alez.	(1)	Nincs feltöltve	☐
HTECHIF	☒	A feladat még nincs elfogadva. Kattintson az elfogadásra!			
SZFRF	☒	A feladat még nincs elfogadva. Kattintson az elfogadásra!			
PKOR	☐	Szabó András alez.	Nincs hozzászólás	Nincs feltöltve	
ELLO	☐	Beregi Csaba alez.	Nincs hozzászólás	Nincs feltöltve	

TASKER rekord felülete

Amennyiben a TASKER IMR rekordból került létrehozásra, vagy az űrlap szerkesztése során kapcsolódó IMR rekord kerül megadásra a kapcsolódó IMR száma és az adott IMR rekordra feltöltött dokumentum(ok) automatikusan megjelennek a TASKER felületen (sárga színnel kiemelve).

Az MH ÖHP-n alkalmazott eljárásrendnek megfelelően lehetőség van a felvitt alapadatok alapján a „Feladatszabó lap” kinyomtatására is. A TASKER űrlapon rögzített információk a nyomtatáskor exportálásra kerülnek egy MS World alapú dokumentum sablonba.

A TASKER aktiválásával egyidejűleg az alkalmazás automatikusan a végrehajtással kapcsolatos alapadatokat tartalmazó elektronikus levelet, értesítést küld az együttműködőként megjelölt szervek IMR menedzser jogosultsággal rendelkező tagjainak, valamint az aláírás előtt bemutatni mezőben rögzített vezető(k) számára. Az értesítés tartalmazza a feladat és a végrehajtás alapadatait.

A feladat elfogadására az együttműködőként megjelölt szervek IMR menedzser jogosultsággal rendelkező tagjainak van lehetősége. Az IMR Menedzser jogosultsággal rendelkező felhasználók a feladat elfogadása előtt megtekinthetik a feltöltött kapcsolódó dokumentumokat. Az elfogadás után az adott szerv összes felhasználója részére elérhetővé válik az adott szerv koordinációs felülete, tehát az adott feladat végrehajtásába a szervezet bármely tagja bevonható. A feladat elfogadása után az adott szerv koordinációs felületén lehetőség van a felelős és az ügyintéző rögzítésére, a végrehajtás aktuális státuszának megjelenítésére, a feladat-végrehajtással kapcsolatos megjegyzések elhelyezésére, valamint az adott szerv által elkészített bedolgozások feltöltésére.

The screenshot displays the IMR interface for a specific task. The top navigation bar includes options like 'FŐOLDAL', 'SAJÁT REKORDOK', 'KÉRDÉSEK', 'SZEMÉLYES', 'KERESÉS', and 'ÚJ REKORD'. The task details are as follows:

- Kapcsolódó IMR:** IMR_47855
- TADLER szám:** 110 (Hozzáadás befejeződött)
- Készítő szervezet:** BMF
- Elrendelő:** PK
- Tárgy:** MH ÖNP parancsot váltás parancsa az MH KFOR Kontingens 4. váltás tevékenységeire és a 3. és 4. váltás váltására.
- Feladat:** Az összehívott anyag átvizsgálás és a szükséges korekciók végrehajtása.
- Állás előtt bem.:** Még nem töltött fel dokumentumot.
- Ügyintéző:** Sári Csaba Örnagy
- Natársító:** 2010.07.12. (Emlékeztető kiadás)
- Státusz:** Végrehajtás folyamatban
- Kapcsolódó dokumentumok:**
 - MH KFOR KONTINGENS 4. váltás közzétételére.doc
 - Kapcsolódó IMR dokumentuma: 47855.18
- Tervezetek, koordinációs anyagok:** Még nem töltött fel dokumentumot.
- Visszacsatolások:** Még nem töltött fel dokumentumot.
- Létrehozás adatai:** Készítette: Sári Csaba Örnagy (2010.06.29 12:56:55)

Additional sections include 'A végrehajtással kapcsolatos kiegészítések' (Még nem töltött fel kiegészítést), 'Együttműködő' (Vizsga), 'ÖNTKF Végrehajtás státusza' (Teljes feldolgozás állapota), 'Megjegyzések' (Csatolva megküldtem a javasolt ponttalajásokat), and 'Bedolgozások' (jessett-változtatások.doc).

Együttműködők koordinációs felülete

A vezető kidolgozó az együttműködő szervezetek kiegészítéseinek, észrevételeinek, valamint a feltöltött bedolgozásainak feldolgozását megjelölheti. Ez megkönnyíti a vezető kidolgozó munkáját, illetve folyamatosan tud tájékozódni a felületre feltöltött új kiegészítésekről bedolgozásokról. Teljes feldolgozás esetén az adott szerv sorában szereplő – feldolgozottságot jelölő – szimbólum zöld színűre változik. Amennyiben az adott szerv részéről újabb kiegészítés, vagy bedolgozás kerül feltöltésre, a felületre a feldolgozottságot jelölő szimbólumok automatikusan pirosra változnak.

7. - Részletek: Nagy Ákos alez. | Saját beállítások módosítása | Szignatúra portáljáról | Kijelentkezés

Kezelési útmutató | Súgó

SZÜNET VÉGE SAJÁT REKORDOK ... KÉRDŐJELEK ... SZEMÉLYES ... KÉRDÉS ... ÚJ REKORD ... IMR ... KÖRÖZVÉNYEK

TASKER TRACKER - TASKER Űrlap

TASKER szám: 41	Hozzászállás beküldéséhez	A végrehajtással kapcsolatos kiegészítések				
Készítő szervezet: ÖHKTÖ		Még nem töltötte fel kiegészítést				
Eltrendelt: TÖFH		Együttműködő				
Tárgy: Intézkedés tervezet véleményezése		Szervezet	Státusz	Feladó	Megjegyzés	
Feladat:					Bedolgozás	
A. 10. ÖH parancsok éves feladatából parancsoknál meghatalmazta az alárendelt katonai szervezetek részére az 2010.05.31-vel történt bevezetését. A bevezetéssel kapcsolatos figyeztetési és felkészítési végrehajtásra kerültek. A feladat figyelembevételével kérem Ezredes Úr intézkedését a bevezetést elrendelő 10. ÖH parancsoknál intézkedéstervezet átadására és az esetleges módosító javaslat megküldésére.		HTECH	●	Nincs megadva.	(1)	Nincs feltöltve.
Állás előtt bem.: TÖF						●
Ügyenkész: Nagy Ákos alez.		JID	●	Nincs megadva.	(1)	Nincs feltöltve.
Határidő: 2010.05.20						●
Státusz: Végrehajta - TASKER lezárva						●
Kapcsolódó dokumentumok						●
előrendelt IMR iratkezelés.doc		HTECH	●	Nincs megadva.	(1)	Nincs feltöltve.
Tervezetek, koordinációs anyagok						●
előrendelt IMR iratkezelés.doc						●
Visszacsatolások						●
171_2010.MF						●
Létrehozás adatai						●
Készítette: Nagy Ákos alezredes (2010.05.18.13:29:11)		Ügyv/Belisk	●	Nincs megadva.	(1)	1 dokumentum
Módosította: Nagy Ákos alez. (2010.06.02.13:06:02)						●

Információ Menedzser Rendszer - Készült: MH 43. Nr. és vt.e. ÖHFK 2009. - Tel.: 0234 5000

Lezárt TASKER

Amennyiben az adott feladat végrehajtásra került és a kijelölt ügyintézők a TASKER rekord felületén elhelyezték a visszacsatolásokat a rekord lezárható. A rekordon elhelyezett információk és feltöltött dokumentumok továbbra is elérhetőek lesznek, de a további szerkesztésre és feltöltésre nincs lehetőség.

A TASKER felületen is kialakításra került a lezárd rekordokat megjelenítő szűrési lehetőség. A „Lezárt TASKER rekordok” szűrési lehetőségre kattintva megjeleníthetőek a már lezárt rekordok. Az egyszerűbb áttekinthetőség érdekében a lezárt rekordok a rekordokon történt utolsó módosítást követő 14 nap után a főoldalakon már nem kerülnek megjelenítésre, automatikusan átkerülnek a lezárt TASKER rekordok közé. A lezárt rekordokon elhelyezett információk természetesen továbbra is elérhetőek maradnak.

A többszintű belső koordináció támogatása

Ha a kidolgozó eljárás megköveteli a további koordinációt, akkor a TASKER űrlap kitöltésekor a mentés előtt bejelölhető a „**A végrehajtás során tervezet, koordinációs anyag, valamint Összegző Lap készül?**” funkció. Ez nem eredményez teljesen új eljárást, csak kiegészíti az eddig ismertetett lehetőségeket a bedolgozások, javaslatok alapján készült tervezetek TASKER felületen történő véleményezésével, a bedolgozók aláírás előtti jóváhagyásával.

A TASKER felület ebben az esetben kiegészül a tervezetek, koordinációs anyagok feltöltésének lehetőségével. A feltöltött dokumentum(ok) az végrehajtásban együttműködő szervek részére azonnal elérhető. A feltöltésről az alkalmazás **automatikusan** elektronikus levelet küld a végrehajtásban résztvevő szervezetek **IMR menedzser jogosultsággal rendelkező felhasználói részére**.

A tervezet, vagy további koordinációs anyag feltöltésével egyidejűleg az összes együttműködő szervezet sorában megjelenik az egyetértéssel kapcsolatos kiegészítés. Az egyetértéssel kapcsolatos aktuális állapotot az eddig is alkalmazott szimbólumok jelölik. (piros / zöld)

Koordinációs anyagok véleményezése

Az együttműködő szervezetek a feltöltött dokumentum megtekintése után jóváhagyhatják azt. Ezt megtehetik az adott szervezet sorában megjelenő „**Egyetértek**” feliratra történő kattintással. *(Itt természetesen lehetőség van további kiegészítések megtételére is. Kiegészítés hozzáadása esetén a vezető kidolgozó munkájának könnyítése érdekében a feldolgozottság szimbólum zöldről pirosra vált.)*

Egyetértés esetén az **alkalmazás rögzíti, hogy melyik felhasználó és milyen időpontban hagyta jóvá a feltöltött tervezetet vagy koordinációs anyagot.** Ez az adott szerv rövidítése mellett jelenik meg. Egyetértés esetén a TASKER felület „Egyetért” oszlopban található szimbólum zöldre vált.

A kidolgozói munka során előfordulhat, hogy további előjárói feladatszabás vagy egyéb külső/belső okok miatt további koordinációs anyagok készülnek és kerülnek feltöltésre a TASKER felületére. Újabb tervezet feltöltése együttműködők „Egyetért” oszlopában található szimbólum pirosra vált, és a véleményezési eljárás megismétlését eredményezi. *(További tervezet feltöltéséről az alkalmazás természetesen újabb elektronikus levelet küld az együttműködők részére)*

A végrehajtás felügyelete - beépített funkciók

A vezető kidolgozó a TASKER felületen folyamatosan nyomon tudja követni az együttműködésbe bevont szervek tevékenységét. A határidők betartása érdekében, abban az esetben ha van olyan szerv, amely még nem kezdte meg a feladat-végrehajtást, (nem fogadta el a feladatot) lehetősége van figyelmeztető üzenetet küldeni az adott szerv **IMR menedzser jogosultsággal** rendelkező felhasználói részére.

A figyelmeztető üzenet elküldéséhez elég a határidő mellett található „**Emlékeztető küldése**” feliratra kattintani, az alkalmazás automatikusan elküldi – a feladattal kapcsolatos alapadatokat tartalmazó - figyelmeztető üzenetet.

A végrehajtás során felmerülhet olyan körülmény, amely befolyásolhatja a végrehajtás folyamatát. **A vezető kidolgozó részére lehetőség van a végrehajtással kapcsolatos kiegészítések TASKER felületen történő elhelyezésére is.** A kiegészítés mentésével egyidejűleg az alkalmazás ebben az esetben is automatikusan elektronikus levelet küld az együttműködőként megjelölt szervek IMR menedzser jogosultsággal rendelkező tagjainak, amely tartalmazza a feltöltött kiegészítés szöveges formátumát. A feladat-végrehajtást bármilyen formában befolyásoló kiegészítés így folyamatosan megjelenítésre kerül a TASKER felületén és elérhetővé válik az együttműködők részére.

A rögzített rekordok további szűrési lehetőségeinek bővítése érdekében az IMR felülethez hasonlóan a TASKER felületen is kialakításra került a „**KEDVENCEK**” felület. Az adott TASKER rekord kedvencekhez történő hozzáadására a rekord megnyitást követően a folyószám mellett található „**Hozzáadás kedvencekhez**” feliratra történő kattintással lehetséges. A kedvencek közé felvett rekordok a főoldal „**KEDVENCEK**” gombjára kattintva hívhatók le. **Minden felhasználó alkalmazhatja a funkciót a keresési paraméterek mentése nincs jogosultsághoz kötve a felhasználói profil része!**

A Rendszer napi rendszeres alkalmazása során rengeteg feladat és információ kerülhet rögzítésre. Az egyes feladatok, vagy feladat-csoportok visszakeresésének elősegítésére integrált

keresőfelület került kialakításra. A keresési paraméterek megadásához a TASKER főoldal „KERESÉS” gombjára kattintva előhívott űrlap alkalmazásával van lehetőség. A keresési űrlap magába foglal minden rögzített információt. A kereső több feltétel megadása esetén „ÉS” kapcsolat alapján működik. Az egyes adatmezők kulcsszó, vagy töredékszó (szám) keresését is lehetővé teszik. A meghatározott paramétereknek megfelelő rekordok új táblázatban kerülnek megjelenítésre.

TASKER kereső űrlap

Összetettebb keresési paraméterek esetén a kereső későbbi alkalmazásának megkönnyítése érdekében (ne kelljen minden esetben újra kitölteni a keresési űrlapot) lehetőség van a keresési paraméterek mentésére. A „**Keresés mentése**” funkció hatékonyabbá tételéhez lehetőség van a keresési paraméterek egyéni elnevezésére és rövid leírására. Az elmentett keresési paraméterek és az azok rövid leírása a keresési űrlap jobb oldalán kerülnek megjelenítésre. A mentett keresések tetszőlegesen alkalmazhatók és törölhetők. **Minden felhasználó alkalmazhatja a funkciót a keresési paraméterek mentése nincs jogosultsághoz kötve a felhasználói profil része!**

Az alkalmazás előnyei:

A katonai törzsek napi tevékenységének központi eleme a megbízható és folyamatosan felügyelhető információáramlás. Gyakorlati tapasztalatok alapján kijelenthető, hogy a beérkezett feladatok szűkös, sokszor nehezen tartható határidőt tartalmaznak. Ezekben az esetekben kulcsfontosságú, hogy a végrehajtásért felelős vezetők folyamatosan és megbízható információval rendelkezzenek az adott feladat végrehajtásának pillanatnyi állapotáról, valamint, hogy a végrehajtást befolyásoló információk gyorsan és célzottan eljuttathatók legyenek a végrehajtásban résztvevő állomány részére.

Az alkalmazás TASKER funkcióinak, lehetőségek kihasználásával a szervezeten belüli információáramlás felgyorsítható és az adott információ az összes érintett fél részére egy időben

eljuttatható. A TASKER felületen rögzített feladatok végrehajtása folyamatosan, egyszerűen áttekinthető, a vezető állomány részéről kontrollálható. Az automatikus beépített funkciókkal a feladatszabás illetve a végrehajtással kapcsolatos információk ellenőrzött keretek között továbbíthatók az érintett állomány részére, a rekordok felületein elhelyezett bedolgozások, kiegészítések, vélemények archiválhatók

Az információáramlás felgyorsulása, valamint a folyamatos vezetői kontroll lehetősége elősegíti a határidők felügyeletét és azok betartását.

Körözhvények

A **KÖRÖZHÉNYEK** felület az alkalmazás harmadik integrált információs felülete. A beérkezett feladatok, valamint a katonai szervezeten belüli együttműködést igénylő feladatok támogatásán túlmenően igényként merült fel egy általános tájékoztató információs felület kialakítására.

Információ Menedzsment Rendszer - MH ÖHP Körözhvények					
Száma	Tárgya	Csatolt fájl	Felvitte	Utolsó módosította	
235/2010	Állománygyűlés - 06. 28-án	235 körözhvény állománygy. doc	Nagy Ákos alezredez 2010.06.22	Nagy Ákos alezredez 2010.06.22	
234/2010	Állománygyűlés - külszolgálatra kihelyezett előkészítő	234 sz. körözhvény 06. 24. állománygyűlés.doc	Nagy Ákos alezredez 2010.06.22	Nagy Ákos alezredez 2010.06.22	
233/2010	Szent László napi megemlékezés	233. körözhvény (Szt. László nap 2010).doc	Nagy Ákos alezredez 2010.06.22	Nagy Ákos alezredez 2010.06.22	
231/2010	Az ifjúság ügyviteli rendje	Körözhvény ifjúság ügyviteli (2).doc	Nagy Ákos alez 2010.06.18	Nagy Ákos alez 2010.06.18	
229/2010	Árvisi védekezéssel kapcsolatos tapasztalatok összesítése	árvi körözhvény2010.doc	Nagy Ákos alezredez 2010.06.17	Nagy Ákos alezredez 2010.06.17	
228/2010	MH ÖHP parancsnok Parancsnoki Értekezleten résztvevő állomány összesítése	228 körözhvény.doc	Nagy Ákos alezredez 2010.06.16	Nagy Ákos alezredez 2010.06.16	
225/2010	Állománygyűlés 06. 17-én	MVHP Levelezési ismeretanyag állománygyűlés.doc	Nagy Ákos alezredez 2010.06.16	Nagy Ákos alezredez 2010.06.16	
224/2010	Jelentés a 2010. évi fizikai állapotfelmérésen történő részvevőiről	224 körözhvény.doc	Nagy Ákos alez 2010.06.15	Nagy Ákos alez 2010.06.15	
223/2010	Az MH 37/VHSZD és VTSZD CREVAL ellenőrzései előkészítése	223 sz. körözhvény - VHSZD és VTSZD CREVALok Prágvit.doc	Nagy Ákos alezredez 2010.06.15	Nagy Ákos alezredez 2010.06.15	
222/2010	Tájékoztató Művelemek éjjelkaja 2010 rendezvényéről	222. körözhvény (Művelemek éjjelkaja 2010).doc	Nagy Ákos alezredez 2010.06.15	Nagy Ákos alezredez 2010.06.20	

Elemek: 1 - 10 (Összesen: 34) Kivétel: 10

A körözhvények megjelenítése

Az MH ÖHP-n alkalmazott eljárás szerint a körözdekű, vagy általános feladatszabás tartalmú információk továbbítása érdekében Körözhvények kerültek kiadmányozásra. A Körözhvények az Ügyviteli Irodán számmal kerültek ellátásra, és az elektronikus levelező rendszeren kerülnek továbbításra. Annak érdekében, hogy az ilyen jellegű információk folyamatosan elérhetőek legyenek a teljes állomány részére, feltöltésre kerülnek információk rendszerre. A feltöltött körözhvények a feltöltést követően is szerkeszthetők, valamint szükség esetén eltávolíthatók a felületről.

A fejlesztés további lehetőségei, irányai

Az MH ÖHP Összhaderőnemi Tervezési és Koordinációs Főnökség és az MH 43. Nagysándor József Híradó és Vezetéstámogató Ezred ÖHIFK vezetésével létrehozott alkalmazás – a további fejlesztés vonatkozásában – egyik legnagyobb előnye, hogy belső (szellemi) erőforrások felhasználásával, a Magyar Honvédség saját felhasználói igényei és vezetői elvárásai alapján került kialakításra. A bemutatott főbb funkciókon túlmenően számos olyan lehetőséget biztosít

a felhasználók számára, amely helyhiány miatt itt nem kerülhet bemutatásra, de a felületekre integrál részletes – közel 130 oldalas - kezelési útmutató tartalmaz.

Az MH ÖHP alárendelt katonai szervezetei által végrehajtott tesztidőszakot követően is számos új funkció került integrálásra a felületre. Az új funkciók MH ÖHP rendszerébe azonnal beépítésre kerülnek, az alárendelt katonai szervezetek a frissítések rendszeres átadását követően azonnal tudják alkalmazni az új funkciókat, így biztosítva az MH ÖHP szintű egységes rendszer alkalmazását.

A fejlesztés következő szakasza tervezetten 2010 őszén veszi kezdetét. A fejlesztés második fő szakaszának célja az MH ÖHP és az alárendelt katonai szervezetek rendszerének összekötése lesz, elsősorban az alkalmazás TASKER felületei által biztosított lehetőségek kihasználásával. Az információs rendszerek összekötésének megvalósításával – természetesen azok további autonóm működésének megtartása mellett – előtérbe helyezhetőek az elektronikus információáramlás előnyeinek kihasználása, és ezzel egyidejűleg megvalósítható a papír alapú iratforgalom háttérbe szorítása.

KISS ÁLMOS PÉTER: BÁSZRA 2003-07 – A POLITIKAI FELÜGYELET KUDARCA

BRIT ASZIMMETRIKUS HADVISELÉSI DOKTRÍNA

Az Egyesült Királyság fegyveres erői Irak déli tartományainak megszállása során (2003. március-április) arra számítottak, hogy a rövid idő alatt meg tudják teremteni a biztonságot és politikai stabilitást; helyre tudják állítani a közigazgatást; be tudják indítani az alap-szolgáltatásokat, és talpra tudják állítani a gazdasági életet. E várakozások eleinte indokoltak tűntek, de a brit zóna nyugalma csak ideiglenes látszat volt. Nem sikerült helyreállítani a közbiztságot, ami viszont a többi célkitűzés kudarcához vezetett. A vallási és törzsi milíciák és bűnszervezetek sorozatos támadásai következtében Bászra anarchiába süllyedt, és a korábban más hadszíntereken sikerrel alkalmazott felkelés-elfojtó módszerek és eljárások annyira eredménytelennek bizonyultak, hogy 2007. szeptemberben a brit erők kénytelenek voltak utolsó állásaikat is föladni a városban. Az iraki központi kormány a következő év tavaszán csak kemény harcok árán tudta visszafoglalni Bászrát és a környező tartományokat a felkelőktől.

E kudarc azért volt meglepő, mert a nyugati világban általánosan elfogadott vélemény, hogy aszimmetrikus konfliktusok megvívásában a brit csapatok a legjobbak. A birodalom megteremtése és fenntartása, majd felszámolása során a brit fegyveres erők számtalan gyarmati háborút vívtak és számtalan felkelést fojtottak el. Tapasztalataikat a hadsereg doktrínája¹ a következő alapelvekben fog-

lalta össze [Counter Insurgency Operations, 2001]:

- politikai irányítás és politikai megoldás keresése;
- a polgári, rendvédelmi és katonai szervezetek tevékenységét egy egységes közigazgatási és biztonsági infrastruktúra fogja össze;
- hatékony felderítő és megfigyelő hálózat;
- felkelők elválasztása a polgári lakosságtól;
- felkelők semlegesítése;
- tervek a felkelés elfojtása utáni időre.

Ezek az alapelvek Indiától Észak-Írorszáig sok hadszíntéren beváltak, de Bászrában a britek 2003 és 2007 között hiába próbálkoztak alkalmazásukkal – a várt siker helyett a helyzet egyre súlyosabbá vált. Jelen tanulmány e kudarc okait, és a magyar fegyveres erők számára is használható tanulságokat keresi.

2003 – SIKER

Irak politikai fővárosa kétségtelenül Bagdad, de Bászra, az azonos nevű Bászra tartomány fővárosa (lakosság kb 800,000) Irak harmadik városa, régóta az ország legfontosabb gazdasági központja, és Irak egyik fő tengeri kijárata. A város a Shatt al-Arab vízi út nyugati partján fekszik, kb 45 km-re a Perzsa öböltől. A Shatt al-Arab és a vele párhuzamos 6. számú főút között van a városközpont és a történelmi városrész. A főúttól nyugati

1 A bászrai műveletek során a 2001-ben kiadott doktrína volt érvényben. A doktrínát az Irak-

ban és más hadszíntereken gyűjtött tapasztalatoknak megfelelő módosításokkal 2007-ben újra kiadták.

gatra és délre terülnek el az al-Hajaniija és al-Huszajn szegénynegyedek és a Kuwaitba vezető út mentén a távolabbi külvárosok. A város északi határán a Qarmat folyó ömlik a Shatt al-Arabba. A Qarmat déli partján található a Maqal repülőtér, a Bászrai Egyetem és az erőmű. Az egyetemtől délre kezdődik a nemzetközi repülőtérre, és onnan tovább Naszirija felé vezető főút.

Bászra az ország leginkább kozmopolita városa: a lakosság nagyrészt síita muszlim, de jelentős számban élnek itt szunniták és keresztények is. A vallások és felekezetek többnyire békében élnek egymás mellett. A jelentős létszámú, művelt és jól képzett középosztály mellett van egy jókora szegényebb, külvárosi munkás és napszámos osztály is. Az Irak és Irán közötti háború (1980-88), az első öböl háború (1991), a Szaddam Husszein uralma elleni sikertelen lázadás (1991) és az Irakot sújtó nemzetközi szankciók csökkentették a szegények és gazdagok közötti különbségeket, de nem szüntették meg azokat. A koalíció és az iraki kormány elleni lázadások során a szegények lakónegyedei (al-Hajaniija, al-Huszajn, al-Dzsumhuriya, Khamsza Mél) váltak az ellenállás fő központjaivá.

A második öböl-háború során a négy déli tartomány² – Bászra, Majszán, Dhi Qar, és Muthana – megszállása, stabilizálása és biztosítása a brit fegyveres erők feladata volt. A brit csapatok 2003. március 20 és 24 között megszállták az Umm Qaszr körüli olajmezőket és körülférték Bászrát, majd április 4 és 7 között végrehajtott támadások során elfoglalták a várost.

Mikor élültek a harcok, a brit erők azonnal áttértek a „békés üzemmódra” és igyekeztek megteremteni a normális élet feltételeit. Páncélos járműveiket kivonták a városokból, megszüntették az ellenőrző

pontok nagy részét és feloldották a kijárási tilalmat. Helyreállították a közrendet és a törvényességet, rendőröket küldtek az utcákra, megszilárdították a közbiztonságot és újraindították a közszolgáltatásokat, a közintézményeket, az iskolákat és kórházakat. [Keegan, 2004, pp 270-282 és pp 321-322] Megszervezték a városi rendőrség kiképzését, kapcsolatokat építettek a helyi vezetőkkel, igyekeztek egyetértést teremteni a helyi politikusok között, és egy olyan politikai légkört próbáltak teremteni, ami ellenáll a külső – elsősorban iráni – befolyási kísérleteknek. Az időnként fellángoló szektás erőszakra és az erőszakos bűnözésre igyekeztek mérsékelten és visszafogottan válaszolni. A kölcsönös tiszteleten és bizalmon alapuló stabilitásba és az újonnan szerveződő helyi civil struktúrákba vetett hitük jeleként járőreik golyóálló mellény és sisak nélkül, gyalogosan mozogtak az utcákon; a Shatt Al-Arab vizében szabadnapos katonák pecáztak. Úgy tűnt, Bászra alkalmazkodott a dolgok új állásához: a helyi lakosság mérsékelt lelkesedéssel, de tudomásul vette a brit csapatok jelenlétét.

Az irakiak jóindulatának és támogatásának megnyerését célzó eljárások – különösen a másutt tapasztalható káoszhoz képest – fegyelemreméltó sikernek tűntek. Az amerikai fegyveres erők hibáit és kudarcait hangsúlyozni mindig kész médiumok lépten-nyomon hangoztatták, hogy a bászrai békés és stabil légkör milyen ékes bizonyítéka a visszafogott brit eljárások sikerének és az amerikai agresszív és brutális magatartás kudarcanak. Rövidesen a brit katonai szakértőket is meggyőzte saját propagandájuk, és azzal dicsekedtek, hogy felkelés-ellenes eljárások terén az amerikaiak mennyit tanulhatnak a britek bászrai sikereiből. [Devenny és McLean, 2005]

A nagyra fölfújt siker-buborék egy ideig eltakarta a valóságot.

2 Összesen kb. 100,000 km² terület és kb 5 milliós lakosság.

2003-05 – KUDARC

Valójában a gyarmati múlt és a széleskörű közel-keleti tapasztalatok ellenére kulturális affinitás szempontjából a brit csapatok semmivel nem voltak jobb helyzetben, mint bármelyik koalíciós partner. [Chin, 2008.] Járőrreik elkövették ugyanazokat a hibákat, mint a sokat kritizált amerikaiak. Keménykezű eljárásokat alkalmaztak és sértő magatartást tanúsítottak az utcai ellenőrzések és házkutatások során; kutyákkal (a muszlimok szemében tisztátalan állatokkal) szimatoltattak végig lakásokat és embereket; akár szándékosan, akár nem, de tiszteletlenül bántak a nőekkel és megalázták a férfiakat a családjuk előtt.

A közbiztonság megteremtése és a normális, mindennapi élet helyreállítása sem volt sokkal sikeresebb, mint Irak más területein. Bászrában a megszállást követő fosztogatási orgia pontosan ugyanolyan méreteket öltött, mint Irakban mindenütt; a brit erők pontosan úgy nem törődtek ezzel, mint más helyszíneken a koalíció más erői. A fosztogatást pontosan olyan erőszakos bűnözési hullám és leszámolások sora követte, mint bármelyik másik szektorban. A bosszúállókat, az állig felfegyverzett bűnözőket és az opportunistá fosztogatókat nem riasztotta el a sebtében (többnyire fegyver nélkül) utcákra küldött néhány száz iraki rendőr jelenléte. [Human Rights Watch, 2003] A brit erők intenzív járőrözéssel (heti 1,000-2,000 járőrrel) próbálták helyreállítani a rendet. Naponta vívtak tűzharcot fémtolvajokkal, emberrablókkal, autórablókkal, csempészekkel, folyami kalózzal, de létszámuk túl alacsony volt, hogy erővel tudják dominálni Bászrát. [Henderson, 2007, Knights és Williams, 2007]

Lassan és nehézkesen ment a közigazgatás és a lepusztult infrastruktúra helyreállítása és a gazdasági élet beindítása is. Részben a folyamatos és egyre hatékonyabb szabotázs-

cselekmények, részben az eszközök, erőforrások és szakértelem hiánya következtében a víz- és áramszolgáltatás és az üzemanyag-ellátás hónapokon át akadozott. Biztonság és energia-ellátás nélkül viszont az üzleti élet sem tudott beindulni. [Chin, 2008.] A felgyülemlett elégedetlenség 2003. augusztusban súlyos utcai zavargásokhoz vezetett.

A közbiztonság hiányosságai és az akadozó gazdasági fejlődés ellenére jobbnak tűnt a helyzet a Bászrában, mint Irak más régióiban – különösen a „szunnita háromszögben.” A nyugalom csak látszat volt: a felszín alatt szélsőséges iszlámista szervezetek³ és iráni ügynökök rövid idő alatt teret nyertek a bászrai társadalomban, politikai pártokat és erős fegyveres milíciákat hoztak létre, erőszakkal elhallgattatták a szekuláris demokrácia híveit, és megteremtették a dél-iraki politikai élet fölötti dominanciát. [Chin, 2008.] Valódi hatalmukra csak 2004 elején derült fény, amikor kirobbantak a harcok a koalíció és az iszlámista milíciák között. Kétségtelen, hogy Bászrában a harcok messze nem voltak olyan intenzívek, mint például Nedzsefben, de jól mutatták, hogy a brit stabilizációs sikerek mennyire felszínesek voltak. A brit adminisztráció iraki alkalmazottait sorra elfogták, megkínozták és kivégezték. A provokációkra a brit erők gyakorlatilag semmilyen választ nem adtak. Parancsnokaik megfogadták a „helyi vezetők” figyelmeztetését: kerülték az agresszív, megtorló jellegű intézkedéseket és kerülték a beavatkozást a síita frakciók közötti harcokba. Az európai szemmel érénynek tartott „visszafogottság” a helyi lakosság szemében gyengeség volt. Egyre gyakoribbak voltak a brit járőrök elleni támadások is. A rendőrség – amelynek a stabilitás fenntartásában a britek kulcs-szerepet szántak – nem

3 A három legnagyobb iszlámista párt az Iraki Lefelső Iszlám Tanács, a Szadr Mozgalom és a Fadhilla Párt volt.

támogatta a brit erőket. Mindez nyílt figyelmeztetés volt a civil lakosság számára: a britek önmagukat sem tudják megvédeni – aki együttműködik velük, az ugyanúgy végzi, mint a nekik dolgozó tolmácsok és bürokrata. [Devenny és McLean, 2005]

Bászra anarchiába süllyedt. Néhány tucat háztömböt uraló fejedelemségek néztek farkasszemet, és harcoltak egymással az olajszállítások, tengeri kereskedelem és más, gazdag bevételi források és a kormány intézmények fölötti ellenőrzésért.⁴ Szakállas fundamentalisták fenyegetéssel és erőszakkal szereztek érvényt a szigorú vallási előírásoknak; kemény büntetés járt a nyugati zene hallgatásáért, a nőknek a smink viseléséért; sorra „eltűntek” a brit-párti politikusok, az italbolt-tulajdonosok és a nagyobb szájú egyetemi hallgatók; a nőket fokozatosan visszakényszerítették a radikális iszlám középkori korlátai közé. Aki nem engedelmesskedett, azt középkori brutalitással megölték. A rendőri állomány fele nappal kék egyenruhát, éjszaka a milíciák fejkendőjét viselte. [Devenny és McLean, 2005]

És mindenki harcolt a britek ellen. A brit csapatok és létesítmények elleni támadások egyre gyakoribbá váltak – annyira, hogy a brit konzulátust például 2006. októberben „ideiglenesen” kitelepítették a nemzetközi repülőtérre. [Harding, 2006] Ennek minimális gyakorlati jelentősége volt – annál nagyobb volt viszont propaganda értéke: a helyi lakosság szemében a brit erőket a

könnyű fegyverzetű milíciák megfutamították. A csapatok veszélyeztetettségét növelte, hogy vékony páncélzatú Land Rover gépkocsikkal kellett járőrözniük: a brit kormány nem akarta, hogy lövészpáncélosok jelenlétét a helyi lakosság „fenyegetésnek” érezze. A brit erőknél egyre nagyobb figyelmet (és erőforrásokat) kellett saját biztonságukra összpontosítani, így fokozatosan elvesztették hatékonyságukat. A katonák sok esetben azokkal a rendőri erőkkel keveredtek tűzharcba, amelyeket néhány hónappal korábban maguk fegyvereztek föl és képeztek ki. [Devenny és McLean, 2005]

A brit erők 2006. szeptemberben és 2007. március között megkísérelték visszaszerezni a város fölötti uralmat: a Szindbád hadművelet során először a rendőrség soraiba beépült iszlámistákat kísérelték meg kiszűrni, majd a műveletek célpontjai egyre inkább a probléma gyökerének tekinthető milíciák lettek. A művelet – ideiglenes sikerei ellenére – végül kudarcot vallott: a brit erők létszáma és erőforrásai nem voltak elegendőek a sikerhez. Bászra jó 70 százaléka 2007 végére ellenséges, járhatatlan területté vált. A csapatokat csak éjszaka, helikopterrel lehetett mozgatni, mert a konvojok és a nappali repülés túl veszélyes volt. A naponta ismétlődő aknavető- és rakéta-támadások miatt a helyi brit parancsnokság 2007. szeptemberben követte a konzulátust a nemzetközi repülőtérre. [Northam, 2007] Ezzel megszűnt az állandó brit jelenlét – és megszűnt az a lehetőség is, hogy ellenőrizni vagy befolyásolni tudják a Bászrában zajló eseményeket.

Elméletileg az iraki fegyveres erők vették át a felelősséget Bászra biztonságért, de valójában a város csak mélyebben süllyedt az anarchiába. A folyamatosan romló biztonsági helyzet ellenére a brit erők 2007. decemberben a tartomány fölötti ellenőrzést is átadták az iraki erőknek.

4 Bászra tartományban a Fadhilla párt adta a kormányzót és ellenőrizte az olajipart védő erőket és a pénzügyőrséget; az Iraki Lefelső Iszlám Tanács képviselői a felderítő szervezeteket dominálták, Moqtada al-Szadr szervezete irányította a helyi rendőrséget. E helyzetből adódóan a műveletekbe rendszeresen beavatkozott a helyi vagy tartományi kormány, a rendőrség vagy valamelyik politikus, hogy megvédjék az éppen fenyegetett milíciát. [Chin, 2008.]

2008 – LOVAGROHAM

Az ingatag gazdasági, politikai és biztonsági helyzet Irak egyik legfontosabb városában, néhány hónappal az általános választások előtt súlyos problémát jelentett a központi kormány és a koalíciós erők számára, ezért Maliki iraki elnök 2008 tavaszán elrendelte a bászrai helyzet erővel történő rendezését. A március 25-én indított *Szaulat al-Furszan* (Lovagroham) hadműveletben egy páncélos és hét lövészdandár, különleges hadműveleti csapatok és a nemzeti rendőrség zászlóaljai vettek részt. A műveleteket a koalíció légi csapásokkal és szárazföldi csapatokkal támogatta.

A kezdeti bizonytalanság és hibák (gyenge törzskari munka, hiányos tervezés) ellenére az iraki csapatok általában jól szerepeltek – különösen ha figyelembe vesszük, hogy ez volt az első nagy és (majdnem) önállóan végrehajtott hadműveletük. Kerületről kerületre haladva május közepére felszámolták a felekezeti és törzsi milíciákat. Az alkalmazott erők (két hadosztály – plusz) elegendőnek bizonyultak nem csak a kerületek megtisztítására, de azok megtartására is mindaddig, amíg a helyi lakosságból kiállított rendvédelmi erők készen nem álltak a helyi biztonsági feladatok ellátására. Bászra biztosítása után az iraki csapatok kirajzottak a környező tartományokba is, és onnan is kiszorították a milíciákat.

A BRIT KUDARC HÁTTERE

Aszimmetrikus konfliktusok stratégiai súlypontja mindkét fél számára a helyi civil lakosság támogatása – ez legitimációjuk alapja és sikerük kulcsa. A nem-állami hadviselő csak a lakosság jelentős hányadának támogatásával képes a biztonsági erők elől rejtve maradni, a biztonsági erőkről információkat gyűjteni, veszteségeit új harcosok toborzásával pótolni, mindennapi létéhez és a harc folytatásához erőforrásokat szerezni. A

kormány (akár nemzeti kormány, akár idegen megszálló hatalom) csak a lakosság támogatásával tudja a harc megvívásához szükséges erőforrásokat mozgósítani, biztonsági erőit a szükséges létszámra földuzzasztani, a nem-állami hadviselőről információkat gyűjteni.

A nem-állami szereplő előnyben van: látványosan brutális támadásokkal és az állami hatalom képviselőinek célzott likvidálásával bizonyítani tudja, hogy mindenki potenciális célpont és áldozat, és a kormány nem csak a lakosság biztonságáról képtelen gondoskodni, de saját alkalmazottainak életét sem tudja megvédeni. Ez nagyon gyorsan egy afféle „társadalmi Stockholm szindróma” kifejlődéséhez vezet: a brutalizált és megfélemlített lakosság a kormánnyal szemben a nem-állami szereplőt fogja támogatni. Ezzel szemben a kormány csak akkor számíthat a lakosság támogatásra, ha egyszerre több területen sikerrel jár:

- garantálja a lakosság biztonságát – a közbiztonságot, a személyi és vagyonbiztonságot, az egzisztenciális biztonságot;
- megteremti a lakosság fölötti vitathatatlan kontrollt és elszigeteli a lakosságot a nem-állami szereplő felforgató és zsaroló tevékenységétől és propagandájától;
- folyamatosan, sikeresen és „járulékos pusztítás” nélkül támadja a nem-állami szereplő szervezetét;
- működtet egy hatékony, megbízható, jogkövető közigazgatási és igazságszolgáltatási rendszert;
- megteremti és fenntartja a gazdasági fejlődés feltételit;
- stratégiai információs műveletekben támadja a nem-állami szereplő ideológiáját;
- folyamatosan kommunikálja a társadalom és a nemzetközi közvélemény felé a biztonsági erők sikereit, és
- mindezt egy politikai szervezet irányítja és felügyeli.

Bármelyik területen vall kudarcot a kormány, az előbb-utóbb teljes kudarchoz vezet,

ezért kockázatos dolog e lista tételeit fontosági sorrendbe szedni, vagy egy tételére rámutatni, és kijelenteni, hogy ez a legfontosabb. A szerző mégis megkockáztatja a véleményét, hogy a lakosság biztonságának garantálása és átgondolt politikai irányítás nélkül a többi feladat végrehajtása lehetetlen. Dél-Irakban pontosan e két területen mutatkozott a legnagyobb hiányosság.

A közbiztonság és törvényes rend lehető leggyorsabb helyreállítását nem csak a hadviselés általánosan elfogadott szabályai írják elő a megszálló hatalom számára [4. Genfi Egyezmény, 6. cikkely] – ugyanezt követeli a józan ész is. A normális élet helyreállításához szükséges biztonságos környezet megteremtése és fenntartása a megszálló hatalom legitimációjának egyik forrása, a lakosság fölötti kontroll legfőbb eszköze és egyben a lakosság támogatásának egyik alapfeltétele is. E feladathoz állandó jelenlétre van szükség: rendőrökre az utcákon, ellenőrző pontokra, folyamatos járőrözésre, gyors reagáló erőkre – de a brit erők nem rendelkeztek a rendvédelmi tevékenységhez szükséges szakismeretekkel és helyismerettel, és létszámuk messze nem volt elegendő.⁵

5 Egy aszimmetrikus konfliktusban a szükséges erő nem az ellenség (felkelők, gerillák, terroristák) létszámától, hanem a műveleti terület lakosságától függ. Békeállapotban a civil lakosság fölötti kontrollt főnn lehet tartani a biztonsági erők és civilek 1/1,000 és 1/250 közötti arányával. Minősített helyzetben – és egy idegen ország megszállása hangsúlyosan minősített helyzet – ez az arány fölmehet 1/50-re. [Kiss, 2006] Bászra elfoglalása idején a brit erők és helyi civil lakosság aránya 1/370 volt – de néhány héttel később már közelebb volt az 1/1,000-hez. A számok akkor sem mutatnak jobban, ha a figyelembe vesszük, hogy a négy déli tartományért felelős Többnemzeti Hadosztály (Délkelet) (Multinational Division (Southeast)) létszáma 14-15,000 fő volt: az 5 milliós lakossághoz képest ez 1/330 körüli

A létszámhiány enyhítésére logikus és kézenfekvő megoldás (amiben a brit fegyveres erők évszázados tapasztalatokkal és doktrínai alapokkal rendelkeznek) helyi erők toborzása. Ez nem csak erőtakarékossági eljárás: a helyi csapatok nyelvismerete, helyismerete, kulturális affinitása nélkül a megszálló erők csak vakon botladoznak és vagdalkoznak egy ismeretlen fizikai, társadalmi és műveleti környezetben. A helyi biztonsági erők megjelenése csökkenti a megszállást sérelmező helyi lakosság irritációját és valamennyire hozzájárul a megszálló erők legitimációjához is.

Bászrában a brit parancsnokok kezéből kicsúszott a helyi erők fölötti kontroll, így azok sokkal inkább a probléma, semmint a megoldás részének bizonyultak. Szaddam Husszein rendőrsége, állambiztonsági apparátusa és hadserege megszűnt létezni a háború során. Ami maradt, azt az ideiglenes koalíciós kormány feloszlatta – mindent előről kellett tehát kezdeni. A sebtében toborzott új rendvédelmi szervezetek eleinte megoldásnak tűntek, de felületes volt a jelentkezők szűrése, így a szervezetekbe azonnal beépültek a vallási és felekezeti milíciák. Egyes esetekben teljes milícia szervezetek csatlakoztak a rendőrséghez – így nem csak korszerű eszközökhöz, kiképzéshez és létesítményekhez jutottak, de az egyenruha legitimációt és védelmet is kölcsönözött nekik. Szó sem lehetett pártatlan, jogkövető rendvédelmi tevékenységről: a rendőrök nagy része a milíciák érdekeit képviselte, vagy saját zsebre dolgozott – és tevékenységükkel hiteltelenítették a lelkiismeretes rendőrök munkáját is.

A biztonság megteremtésének – de a felkelés-ellenes műveletek egészének is – alap-

arány.Öszehasonlításaként: 1999-ben Koszovóban a megszálló csapatok és civil lakosság aránya 1/50, az 1980-as években Belfastban a brit biztonsági erők és lakosság aránya 1/65 volt. [Knights és Williams, 2007]

feltétele a folyamatosan működő, megbízható felderítő rendszer: a biztonsági erők csak valós idejű információk birtokában tudnak hatékonyan, járulékos pusztítás nélkül fellépni a felkelőkkel szemben. A felkelőkről a civil lakosság rendelkezik a legrészletesebb, legfrissebb információkkal – de a civilek csak akkor hajlandók megosztani információikat a biztonsági erőkkel, ha egyrészt látják azok sikereit, másrészt állandó védelmet kapnak a felkelők megtorló intézkedéseivel szemben. E feltételek teljesülése esetén egy pozitív szinergisztikus felderítési ciklus jöhet létre: a biztonsági erők kezdeti sikerét látva a lakosság információkat szolgáltat a felkelőkről – információik alapján a biztonsági erők újabb felkelőket tudnak semlegesíteni járulékos pusztítás nélkül – a letartóztatott felkelők kihallgatásával szerzett információk további letartóztatásokhoz vezetnek – az így egyre szilárdabb biztonsági helyzet további együttműködésre készíti a lakosságot.

Bászrában e szinergia nem jött létre. A lakosság a brit erők sikertelensége alapján abban látta saját biztonságának zálogát (de minimum a kisebb rosszat), ha nem ingerli és nem fordítja maga ellen a milíciákat. Mivel így minden potenciális információ-forrás beszárta (vagy a milíciáknak szolgáltatott információkat), a brit erők süketek és vakok voltak, nem tudták megkülönböztetni a civileket a közöttük rejtőzködő felkelőktől, nem tudták elszigetelni a lakosságot a nem-állami szereplők befolyásától, nem tudták „járulékos pusztítás” nélkül támadni a nem-állami szereplők szervezeteit, és nem tudták megteremteni a lakosság fölötti kontrollt. A közbiztonság hiányán zátonyra futott minden normalizálási kísérlet: jogkövető közigazgatás helyett a milíciák erőviszonyai érvényesültek; az igazságszolgáltatásban az erő és a sarija volt a két meghatározó tényező; az alap szolgáltatások folyamatos szabotázs-tevékenység célpontjai voltak; mindezek lehetetlenné tették a gazda-

sági élet beindulását. Így az iraki társadalom és a nemzetközi közvélemény felé kommunikált sikertörténet valójában csak üres és alaptalan propaganda volt.

A kudarcért könnyű – és talán nem is teljesen indokolatlan – a brit parancsnokokat hibáztatni: ők voltak a helyszínen, és ők ismerték legjobban a körülményeket; rosszul mérték föl a sikerhez szükséges erőforrásokat, és nem hívták föl a civil kontrollt gyakoroló kormány figyelmét, hogy egy nagyon komplex politikai-társadalmi-gazdasági környezetben túl sokat próbál elérni túl kevés emberrel. De a brit felkelés ellenes doktrína az alapelvek között az első helyen említi a politikai irányítást és felügyeletet, és mindig utána az egységes és összehangolt közigazgatási és biztonsági infrastruktúrát. Ebből a szempontból a brit erők teljesen magukra voltak utalva – sem az iraki kormány jogköreit gyakorló CPA-tól (Coalition Provisional Authority – Ideiglenes Koalíciós Hatóság), sem az Egyesült Királyság kormányától nem kaptak sem politikai irányítást, sem koordinációt, sem szakirányú támogatást, sem erőforrásokat. Gyakorlatilag a doktrínának csak egyes részeit tudták jól-rosszul alkalmazni – azokat, amelyek a fegyveres erők feladatait és tevékenységét szabályozták, de semmiféle mechanizmus nem állt rendelkezésre, amivel a politikai döntéshozókat és a kormány bürokratáit kötelességük teljesítésére lehetett volna szorítani.⁶

A CPA Bagdadot és környékét tekintette stratégiai súlypontnak a „béke megnyerése” szempontjából. Ide összpontosította a rendelkezésre álló erőforrások nagy részét és a szakembereket – Bászrának csak a „maradék”

6 Az iraki tapasztalatok doktrínái, eljárási és szervezeti változásokhoz vezettek a brit fegyveres erőknél és a kormány intézményekben, de ezek túl későn történtek ahhoz, hogy befolyásolják a bászrai eseményeket.

jutott. Óriási hiány volt kritikus közigazgatási, városigazgatási, oktatásügyi, közegészségügyi, gazdasági ismeretekkel rendelkező szakemberekből – a CPA ezekből egyet sem adott át. [Chin, 2008.]

Az Egyesült Királyság állami intézményei (parlament, kormány, minisztériumok, egyéb állami intézmények) nem siettek betölteni sem az erőforrásokban, sem a szakemberekben mutatkozó vákuumot. A brit hadsereg nem rendelkezett az új rendőrség fölállításához, megszervezéséhez és kiképzéséhez szükséges szakismeretekkel, de a brit Belügyminisztérium (Home Office) és rendőrség elzárkózott az együttműködéstől. A brit csapatok első váltása (2003. július-november) nem kapott semmilyen eligazítást nemzetépítési eljárásokról, és nem kapott semmilyen útmutatást sem a Külügyminisztériumtól (Foreign Office), sem a Nemzetközi Fejlesztések Minisztériumától (Department of International Development). [Chin, 2008.]

VÉGSZÓ – TANULSÁGOK

A brit fegyveres erők évszázados intézményi tapasztalattal és egy jól kidolgozott, korábban már több hadszíntéren sikerrel alkalmazott aszimmetrikus hadviselési doktrínával a kezükben fogtak hozzá felelősségi területük stabilizálásához. Kudarcuk meghatározó tényezője az volt, hogy nem követték saját doktrínájukat. Ebben nyilván közrejátszott az iraki helyzet különleges komplexitása, a rendelkezésre álló erők forráshiányból (elsősorban létszáshiányból) adódó túlterheltsége, a hazai politikusok és minisztériumi bürokrataik felelőtlensége. Készerű tapasztalatainkból desztillálhatunk néhány tanulságot, melyek a magyar fegyveres erők számára hasznosak lehetnek.

- A civil kontroll csak akkor szolgálja a nemzet érdekeit, ha az azt gyakorló politikai döntéshozók tisztában vannak a fegyveres

erők képességeivel és az erő használatának alapelveivel és korlátaival – tehát ha tudják, hogy mit csinálnak. Ha végrehajthatatlan feladatokat írnak elő, ha a szükséges erőforrásokat visszatartják, ha a feladat végrehajtására alkalmatlan eszközökkel és életveszélyes harcérintkezési szabályokkal küldik harcba a katonákat, akkor a legfelső katonai parancsnokok kötelessége – akár saját karrierjük árán is – felhívni a politikusok figyelmét felelősségükre és döntéseik várható következményeire.

- Szilárd doktrínai alapok nélkül a legkorszerűbb felszerelés és legmagasabb szintű motiváció is csak korlátozott eredményekre képes. De a legjobb doktrína is csak akkor ér valamit, ha követik azt. A doktrína sokkal inkább irányelvek gyűjteménye, semmint a Szentírás. Előírásaitól indokolt esetben el lehet térni – de nem lehet azok felét feláldozni a politikai szükségszerűség oltárán.
- Az aszimmetrikus hadviselés rendkívül emberigényes feladat. Ha nem is milliós tömeghadseregre, de – a művelési terület lakosságától függően – tíz- és százazres erőkre van szükség,⁷ amíg a helyi erők képessé nem válnak a terület biztosítására. A szükségesnél kisebb erők alkalmazása nem jelenti azok feláldozását (kevés nem-állami szereplő képes jól kiképzett, harcra kész katonai erőket megsemmisíteni), de előbb-utóbb az erők kimerüléséhez vezet: túl kevés emberrel kell egyidőben túl sok feladatot ellátni.
- A helyben toborzott önkéntes erők nélkülözhetetlenek, de óriási kockázatot képviselnek.

⁷ Lásd a 2. és 5. lábjegyzeteket. Irak négy déli tartományának biztosításához egy kb 100,000 fős erőre lett volna szükség. A koalíciós erők ennek csak a negyedével rendelkeztek, és létszáshiányukat nem tudták megbízható helyi erőkkel kiegyenlíteni.

selnek. Toborzásuk, szolgálati feltételeik meghatározása, fizetésük megköveteli a helyi kultúra alapos ismeretét. Az állomány alapos szűrése, határozott és erős kezű politikai felügyelet, a pénzforrások szigorú ellenőrzése nélkül a helyi erők a megoldás helyett könnyen a probléma részeivé válhatnak.⁸

A bászrai brit kudarc elemzése nem csak elméleti jelentőséggel bír. A magyar fegyveres erők nemzetközi expedíciós műveletekben eddig egy-két specialistával vagy kis létszámú alegységekkel vettek részt; a magyar kontingensek részfeladatokat láttak el és egy nemzetközi doktrína mentén tevékenykedtek – ha doktrína szóba került egyáltalán. De a Honvédség távlati tervei között szerepel nagyobb egységek expedíciós célra történő felajánlása – és egy zászlóalj harc-csoport vagy dandár már valószínűleg önálló feladatot és saját felelősségi területet kap. A hadviselésben mutatkozó trendek alapján e feladat valószínűleg egy aszimmetrikus konfliktus része lesz, és a demográfiai trendek alapján a felelősségi területet valószínűleg egy sűrűn beépített, sűrűn lakott városi környezet fogja dominálni. A feladat sikeres végrehajtásához szükséges doktrínai és szabályzati alapokat most, a felkészülési fázisban kell kidolgozni, nem a feladat végrehajtása során. Kidolgozásuk során más fegyveres erők tapasztalatai felbecsülhetetlen értékűek – és a negatív tapasztalatok éppannyi (vagy talán még több) hasznos tanulsággal szolgálnak, mint a pozitívak.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Chin, Warren: „Why Did It All Go Wrong? – essing British Counterinsurgency in Iraq,” *Strategic Studies Quarterly*, Montgomery, AL, 2008/4, pp. 119-135. www.au.af.mil/au/ssq/2008/Winter/chin.pdf

Cochrane, Marisa: „The Battle for Basra, March 2003- May 31, 2008.,” *The Institute for the Study of War*,

Devenny, Patrick és Robert McLean: „The Battle for Basra Special Report,” *The American Spectator*, Arlington, VA. 2005. november 1. <http://spectator.org/archives/2005/11/01/the-battle-for-basra>

Harding, Thomas: „British to evacuate consulate in Basra after mortar attacks,” *Telegraph*, London, 2006.10.30. <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/1532800/British-to-evacuate-consulate-in-Basra-after-mortar-attacks.html> (2010.04.23.)

Henderson, Simon: „The British Leave Basra – and Iraq,” *inFocus*, Washington DC, 2007/4

Keegan, John: *Az iraki háború*, 2004. Európa Könyvkiadó, Budapest, 383 p. ISBN 963-07-7690-1

Kiss Álmos Péter: „A terrorizmusról – másképpen” *Új Honvédségi Szemle*, Budapest, 2007. szeptember, pp. 101-117

Kiss Álmos Péter: „Harc a terrorizmus ellen: A működő antiterrorista modell”, *Új Honvédségi Szemle*, Budapest, 2006. december, pp. 14-26

Kiszely, John: „Learning about Counter-Insurgency,” *RUSI Journal*, London, 2006 december, pp 16-21

Knights, Michael és Ed Williams: „The Calm before the Storm – The British Experience in Southern Iraq,” *The Washington Institute for Near East Policy*, Washington DC, 2007. feb.

8 A 2001-ben kiadott brit doktrínai szabályzat nyolc oldalon át tárgyalta a helyi erőket. Meglepő, hogy a 2007-es kiadásban ez lerövidült néhány mondatra. E különbségre a szerző nem tud magyarázatot adni.

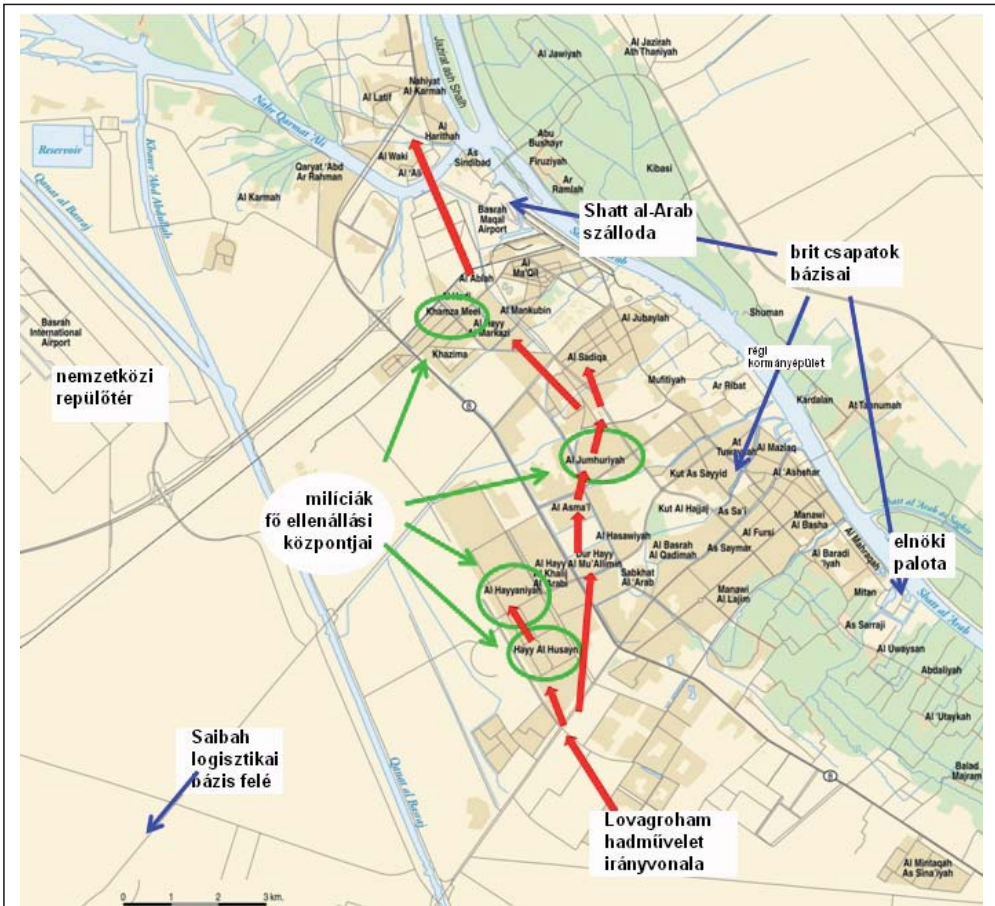
Szerző nélküli dokumentumok:

BASRA: Crime and Insecurity under British occupation, Human Rights Watch, Washington DC 2003. június

Counter Insurgency Operations (Strategic and Operational Guidelines) – Army

Field Manual, Volume 1 Combined Arms Operations, Part 10, 2001 és 2007. Ministry of Defense, London

Operation Banner – An Analysis of Military Operations in Northern Ireland, 2006. Ministry of Defence, London, p 98.

Bászra 2007-08.

BESENYŐ JÁNOS ÖRNAGY: AL-KAIDA TÉRNYERÉSE A MAGHREB RÉGIÓBAN

Az elmúlt évek során az Észak-Afrikában működő és egyre látványosabb támadásokat végrehajtó algériai terrorista helyi szervezet, az Ima és Harc Szalafista Csoportja (Salafist Group for Preaching and Combat-GSPC) mára egy hatékony, több szélsőséges muzulmán csoportosulást összefogó regionális csoporttá alakult. Ezt a szervezet által választott új név, az al-Kaida az Iszlám Maghrebben (AQIM) is jelzi, ugyanis már nem csak Algériában, hanem Észak-Afrika összes országában hajt végre terrorakciókat a nyugati célpontok és az „áruló” muzulmánok ellen, sőt Irakba és Afganisztánba is küldtek önkénteseket a koalíciós erők elleni harcra. Biztonságpolitikai szakértők szerint ezek az akciók is bizonyítják, hogy a korábban csak algériai területen működő csoport, az Al-Kaida közeli szövetségesévé, egyfajta kinyújtott karjává vált a Maghreb régióban, amely nem csak az algériai kormányzat ellen, hanem a szomszédos kormányok ellen is képes hatékonyan fellépni. A jelentős anyagi támogatással rendelkező szervezet már nem csak Észak-Afrikában, hanem Európa muzulmán közösségeiből is toboroz dzsihadista harcosokat.

Az AQIM először 1992-ben bukkant fel, amikor is az algériai katonai kormányzat megsemmisítette a választások eredményét, attól való félelmében, hogy a mérsékelt és szélsőséges muzulmán szervezetekből létrejött Iszlám Felszabadítási Front (Islamic Salvation Front) kerül hatalomra. Ekkor a muzulmán szervezetek közösen indítottak harcot a kormányzat ellen. Az ISF 1998-ban vált külön az Iszlám Fegyveres Csoporttól (Armed Islamic Group - GIA), mivel az brutális akciókat hajtott végre a polgári lakosság ellen, akik erre a

muzulmán csoportok ellen fordultak. Mivel a GSPC csak a kormánycsapatok ellen harcolt, a civil lakosságot pedig nem háborgatta, hamarosan elnyerte még a mérsékelt muzulmánok támogatását is, így a szervezet rövid időn belül nagyobb befolyásra és támogatásra tett szert, mint a GIA. Több kisebb-nagyobb muzulmán csoport kezdett harcot a kormány ellen, akik közül még érdemes megemlíteni egy a GSPC-ből kivált csoportot, a Mokhtar Belmokhtar által vezetett Szabad Szalafista Csoportot (Free Salafist Group - GSL), amely a kormány féltreállítását, valamint egy totalitárius iszlám állam létrehozását tűzte ki célul.

Ugyanakkor az algériai kormányzat harcot hirdetett a terrorista szervezetek ellen, amelyben igen nagy segítséget kapott az Amerikai Egyesült Államoktól és Franciaországtól is, mind anyagi, kiképzési és hírszerzési területen is. Ez a tevékenység akkor hozta meg igazán a gyümölcsét, amikor egy széleskörű amnesztiát hirdettek a kormány ellen harcolók számára, akiknek az akkor 28000 fős létszáma rövidesen néhány száz főre csökkent.

Ez a jelenség azonban megfordult az iraki és az afganisztáni események során mivel azokat a muzulmánok az iszlám világ elleni nyugati támadásnak tekintették, így a GSPC szervezetébe áramlani kezdtek az újabb önkéntesek, és a szervezet újabb akciókat tudott végrehajtani. Habár az algériai kormány op-

timista hangvételű jelentésekkel igyekeznek az országot a „béke és stabilitás szigeteként” bemutatni, szinte nincs olyan nap, amikor ne hajtánának végre merényletet a kormányzati tisztviselők, katonák vagy bárki ellen, akit a kormány támogatásával gyanúsítanak az iszlám szélsőségesek. A terroriszervezet működésének anyagi fedezetét főként emberrablásokból szerzett váltságdíjjal és különböző törvénytelen tevékenységekből (fegyver, kábítószer csempészet, stb.) finanszírozzák.

A GSPC harcosok 2003 februárjában például harminckettő európai turistát ejtettek foglyul az algériai Szaharában. A váltságdíj, amit a turistákért fizettek megközelítette a 10 millió dollárt; amelyből a terroristák föld-levegő rakétákat, gépfegyvereket, aknavetőket, és egyéb modern felszerelést (GPS, stb.) szereztek be a további akcióikhoz.

Az AQIM és Al-Kaida közötti együttműködés nem egy új keletű jelenség. A Washington Institute Near East Policy által 2007-ben készült tanulmány szerint már 1990-es évek elején Oszama Bin Laden komoly anyagi támogatást nyújtott az algériai iszlamista csoportoknak. A GSPC több tagja is az afganisztáni táliboktól kapott kiképzést, sőt néhányan az amerikai, majd pedig a NATO csapatok ellen is harcoltak. A két szervezet már 2003-ban hivatalossá tette az együttműködést, majd 2006-ban egy az Al-Kaida parancsnokhelyet-

tese, Ayman al-Zawahiri bejelentette a GSPC beolvadását a nemzetközi terrorszervezetbe. Ekkor nevezték át a szervezetet és használja a mostani nevét. Az AQIM 2009 folyamán jelentősen megerősödött az Irakból és Afganisztánból hazatért önkénteseivel, amit az egyre hatékonyabb támadásaival is bizonyít.

Bár a szervezet eredetileg a világi berendezkedésű algériai kormányt akarta megdönteni, illetve az iszlám törvények alapján működő kalifátust létrehozni Algériában, azonban amióta csatlakozott az Al-Kaidához, globalizálódott és már Észak-Afrikában, Nyugat-Európában illetve Irakban végrehajtott terrorcselekményekben vesz részt.

Az algériai hatóságok úgy vélik, hogy a névváltoztatás azt jelzi, hogy a szervezet megpróbál ismét felkelést szervezni Algériában. Ezt azonban megkérdőjelezi az AQIM által jegyzett szolidaritási nyilatkozat, amelyben támogatásukról biztosítják a palesztin, szomáliai és a csecsen muzulmán terrorista csoportokat. Az AQIM vezetője, Abdelmalek Droukdal szerint nemcsak Algéria, hanem Franciaország és az Egyesült Amerikai Államok ellen is támadásokat készülnek végrehajtani, mivel azok keresztes hadjáratot folytatnak a muzulmánok ellen.

Az AQIM a hagyományos terroristataktikákat alkalmazza Algériában, köztük a gerilla-stílusú támadásokat a kormánycsapatok el-

len, illetve teherautó bombákat használ a kormányzati célok ellen. Pl. 2006 decemberében támadást hajtottak végre két busz ellen, Algír közelében, amikor is több külföldi állampolgár sebesült meg. Négy hónappal később a csoport egyidejűleg két bombát robbantott Algírban, amelynek során huszonhárom ember vesztette el az életét. Az egyik bombát a miniszterelnöki Hivatal előtt robbantották fel.

2007 decemberében két öngyilkos merényletet hajtottak végre, amely negyvenegy ember életét követelte, beleértve tizenhét ENSZ alkalmazottat. Ezek a támadások, akárcsak a 2008 júniusában egy katonai ellenőrzési pont ellen végrehajtott sikeres öngyilkos merénylet, azt bizonyítják, hogy az AQIM egyre inkább áttért az öngyilkos merényletekre. Emellett egyre több esetben használnak házilag, improvizált robbantó eszközöket (improvised explosive devices - IEDs) az algériai katonai erők ellen, hasonlóképpen, mint a tálib és Al-Kaida fegyveresek Afganisztánban a szövetséges csapatok ellen. ezzel a módszerrel 2009 júniusában egy rajtaütés során huszonnégy algériai rendőrt megölték meg az AQIM fegyveresei.

A szélsőségesek folytatják az emberrablásokat is (főként európaiakat), mivel az elfogottakért cserébe jelentős összegű váltságdíjat kaphatnak vagy pedig máshol bebörtönö-

zött iszlám fegyveresek szabadon engedését kényszeríthetik ki. 2008 februárjában két osztrák turistát raboltak el, akik a szabadságukat töltötték Tunéziában. Őket nyolc hónapra keresztül tartották fogva Maliban, mielőtt jelentős váltságdíjért szabadon nem engedték őket. 2008 decemberében két kanadai diplomatát raboltak el, akik Nigerben tartózkodtak az ENSZ megbízásából. A diplomatákat csak 2009 áprilisában engedték szabadon két másik európai tússzal, akiket még januárban raboltak el. Az AQIM fogságában maradt még egy brit és egy svájci túsz is, akik közül 2009 júniusában a brit túszot kivégezték, a svájciról pedig nincs biztos információ. Ugyanakkor egy amerikai segélymunkás meggyilkolását vállalta magára a szervezet, amit Mauritániában, Nouakchottban követte el, illetve Maliban is meggyilkoltak egy brit turistát. Legutóbb 2009 novemberében raboltak el három spanyol segélymunkást, majd nem sokkal később egy itáliai házaspárt Sergio Cicalát és feleségét Philomene Kaborét Mauritániában. A Maliban őrzött foglyok közül a nőket márciusban egy meg nem nevezett összegért szabadon bocsátották, míg a férfiakat továbbra is fogságban tartják valahol a sivatagban.

Ezekben az esetekben is jól látható, hogy az AQIM regionális szervezetté nőtte ki magát, amely Észak-Afrika szinte minden országában rendelkezik támogatókkal, nemcsak

Maliban ahol már évtizedek óta harcolnak a tuareg felkelők a kormánycsapatok ellen, hanem a turistaparadicsomnak tekintett Tunéziában is. Az algériai kormány mind kíméletlenebb fellépése során az AQIM tevékenységének nagy részét áthelyezte Maliba, a Szahara elhagyott területeire, ahol a kormányzatnak nincs elegendő hatalma a helyi törzsek felett, akik támogatást nyújtanak a terrorista szervezet fegyvereseinek. Azonban az AQIM fegyveresei nem érezhetik magukat teljes biztonságban, mivel 2009 júniusában az ország biztonsági erői (amerikai speciális egységekkel megerősítve) Timetrine város közelében rajtaütöttek a szervezet egyik egységén, amelyet szinte teljesen felszámoltak. Az Amerikai Egyesült Államok és Franciaország a térség veszélyeztetett államai számára (Mali, Niger, Mauritánia) kiképzési és katonai segítséget nyújt a terrorista szervezetek elleni küzdelemben. Ezzel egyidejűleg az USA külügyminisztériuma 2009. október végén ismét felvette az algériai terrorista csoportot a külföldi terrorista szervezetek (Foreign Terrorist Organization – FTO) listájára.

Ugyanakkor az USA komoly összeget fordít olyan katonai segítségnyújtási programokra, mint a Transz-Saharai Terrorizmus-ellenes Partnerség (Trans-Sahara Counter-Terrorism Partnership), amelynek keretén belül a észak-afrikai államoknak nyújtanak

pénzügyi és logisztikai támogatást.

Néhány szakértő arra figyelmeztet, hogy a csoport erősödő önbizalma növelheti annak a lehetőségét, hogy egyre több támadást hajtson végre nyugati (európai) országokban lévő célpontok ellen, ahol a radikalizálódó muzulmán kisebbségek egyébként is egyre nagyobb biztonsági kockázatot jelentenek. A szervezetnek egyre több támogatója van Európában, ahol a korábban a GIA-t segítő csoportok többsége szintén nekik gyűjt adományokat, illetve toboroz önkénteseket a további harcokhoz. Ennek ellenére csak kevesen hiszik, hogy az AQIM képes olyan volumenű támadásokat végrehajtani Európában, mint az Al-Kaida. Hugh Roberts szerint, aki az International Crisis Group észak-afrikai projektjeit vezette, a szervezet a fennállásának nyolc éve alatt még sosem hajtott végre akciót az öreg kontinensen. Ennek ellenére az európai országok biztonsága számára (főleg ahol jelentős muzulmán kisebbség található, illetve a mediterrán országok) ez csoport jelentős kihívást, fenyegetést jelent, amit nem szabad lekicsinyelni.

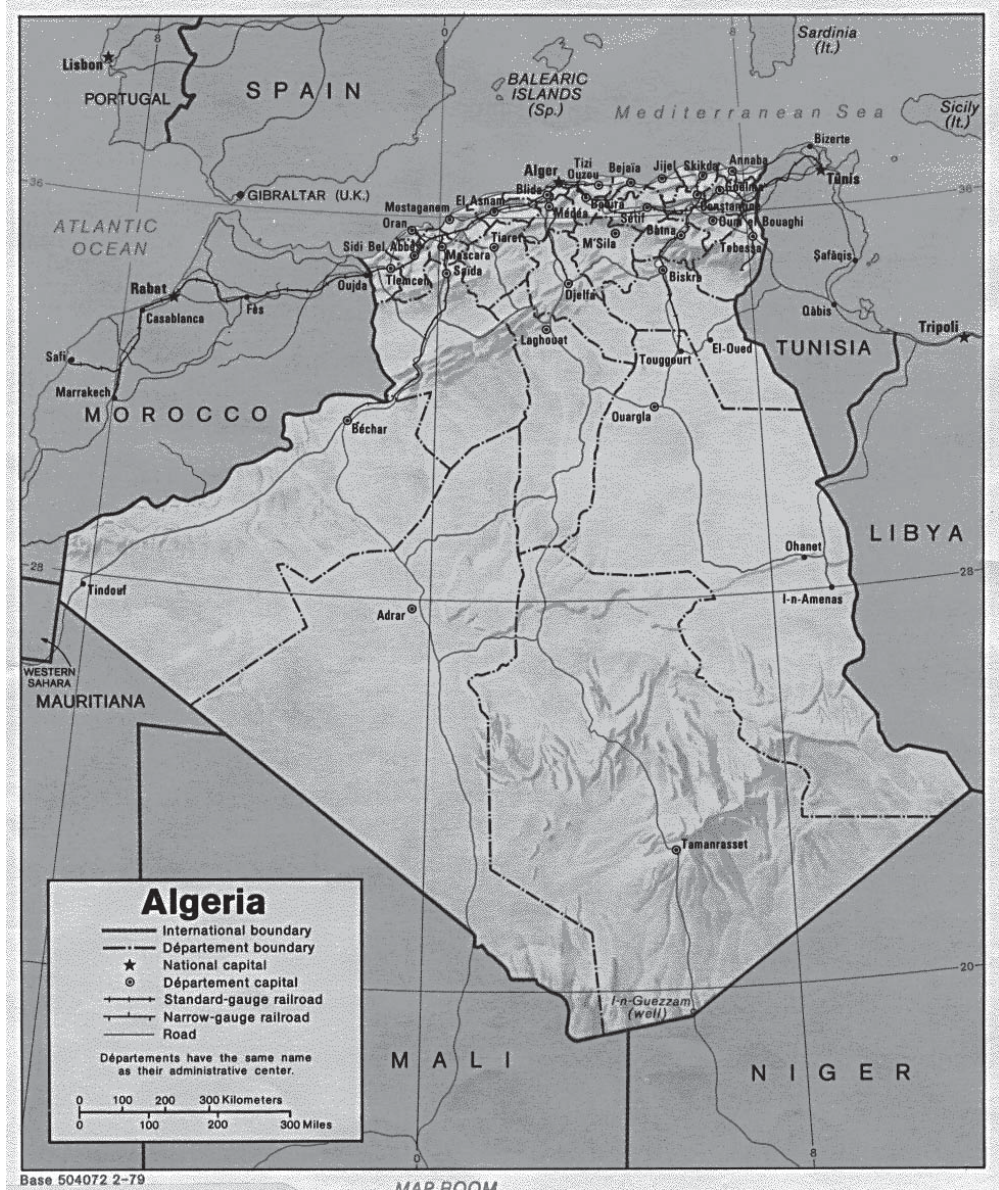
Ezt támasztja alá Bruce Riedel véleménye is, aki korábban a CIA terrorizmus elleni hivatalában dolgozott, így rálátása volt az AQIM működésére. Szerinte a szervezet kártató munkával olyan szervezetet hozott létre, amely már most képes lehet terrorakciókat végrehajtani Nyugat-Európában és Észak-Amerikában is. Ezt bizonyítja, hogy 2008 júniusában a spanyol hatóságok lelepleztek egy Spanyolországban működő terrorista sejtet, amely az AQIM számára nyújtott logisztikai és pénzügyi támogatást. Valamivel korábban a francia rendőrség is leleplezett egy hasonló csoportot, amely Párizs főként muzulmánok által lakott külső kerületeiben tevékenykedett. Ugyanekkor Nagy-Britanniában, Németországban, Olaszországban, Portugáliában és Hollandiában több a szervezethez köthető terrorista gyanús személyt tartóztat-

tak le vagy utasítottak ki. Néhány elemző szerint ezek az események bizonyítják, hogy az AQIM mégis képes támadásokat végrehajtani Európában is.

A szervezetet jelenleg az a Abdelmalek Droukdal (akit Abu Musab Abdul Wadoudként is ismertek) vezeti, aki maga is Afganisztánban kapott kiképzést a táliboktól, akiknek az oldalán harcolt, amíg haza nem tért Algériába. Korábban egyetemi végzettséget szerzett, de nem erről híres, hanem a bombakészítéssel kapcsolatos speciális ismeretei miatt. Az AQIM vezetését 2004-ben vette át, amikor a csoport előző vezetőjét, Nabil Sahraouit, egy tűzharc során az algériai katonák megölték.

A csoport vezetői közé tartozik még Amari Saifi (akit Abderrazak el-Paraként is ismernek), aki korábban az algériai hadseregben kapott ejtőernyős kiképzést. Saifi legismertebb tevékenysége a szervezet számára nagy jövedelmet hozó 2003-as túszejtő akció volt, amelynek a során harminckét európai turistát raboltak el a Szaharában. Sokan csak a sivatag Bin Ladenjeként nevezték, mivel a nomádok között nagy népszerűségnek örvendett, az Egyesült Államok által keresett terroristák listáján pedig igen előkelő helyet foglalt el. Azonban nem sokáig élvezhette a sikereit, ugyanis 2004-ben Csádban egy titkos akció keretén belül elfogták, majd átadták az algériai hatóságoknak. 2008 februárjában az AQIM fegyveresei elraboltak két osztrák turistát, akikért cserébe nem csak borsos váltságdíjat de Saifi szabadon bocsátását is követelték. Azonban az algériai hatóságok nem engedték szabadon, hanem halálra ítélték annak ellenére, hogy 1993 óta nem hajtottak végre halálos ítéletet az országon.

A szervezet főként csempésztevékenységekből (fegyver, kábítószer, cigaretta és egyéb jövedéki termékek), illetve emberrablásból szerez pénzt a működésére. Mivel a Szaharában nagyon nehéz (szinte lehetetlen) a határok biztonságos felügyelete a csempé-

szek szabadon folytathatják a tevékenységüket. Az Európában működő AQIM csoportok részben kábítószer terjesztésből, pénzmosásból szereznek jövedelmet, de a különböző muzulmán jótékonyági és vallási alapokból is jelentős összegekhez jutnak. Emellett a külföldön élő algériai származásúak is jelentős anyagi támogatást biztosítanak a szervezet tevékenységéhez. Ezeket az információkat az olasz és a francia rendőrség is megerősítette az Europol számára készített jelentésekben már 2008-ban. Várhatólag a szervezet még aktívabb részt fog vállalni a külföldi turisták elrablásában, mivel viszonylag kis munkával jelentős bevételt könyvelhetnek el. Pl. 2008-ban a két elfogott osztrák turistáért ötmillió font váltságdíjat tehettek zsebre. Az algériai hatóságok szerint az AQIM jelentős pénzügyi támogatást kap még Irántól és Szudántól is, de ezt eddig nem tudták meggyőzően bizonyítani, bár mind a két ország előszeretettel támogat terrorista csoportokat.

A szervezet a nemzetközi porondon is kipróbálta már magát, ugyanis Irakban az észak-afrikai származású szélsőségesek aránya megközelítőleg 9-25% a koalíciós erők ellen harcoló idegen fegyvereseknek (a külföldi zsoldosok nagy része Szaúd-Arábiából és Jordániából származik). Ezek a fegyveresek főként öngyilkos merénylőként, egyszerű „katonaként” valamivel kevesebben pedig közép szintű vezetőként vesznek részt különböző terrorcselekményekben. Az AQIM egyik vezetőjét, Adil Sakir al-Muknit 2005-ben a szíriai kormány kiutasította az országból mivel az fegyve-

reket toborzott Irakba az amerikai csapatok elleni harchoz. Egyes információk szerint az AQIM az Al-Kaidával együtt felelőssé tehető francia állampolgárok elleni támadásokért Irakban, illetve 2005 két Irakban tartózkodó algériai diplomata meggyilkolásáért.

Ezek a tények nem kerülnek el az észak-afrikai államok vezetőinek figyelmét sem, akik egyre több esetben működnek együtt és koordinálják a tevékenységüket az AQIM és más a Maghreb régióban tevékenykedő szélsőséges muzulmán csoportok ellen. Ebben azonban szükség van az európai államok hatékony támogatására is, akikre – még ha ez most nem is látszik – a jövőben ugyanolyan veszélyt jelenthetnek a radikális muzulmánok, mint Algériára és a környező államokra.

DR. CSUTORÁS GÁBOR NYÁ. MK. ALEZREDES: „... AZ ELŐKÉSZÍTŐ STARTVONALON A MOTOROK INDÍTÁSÁNÁL” (TÖRTÉNETI VISSZATEKINTÉS)

Írásomban egy eddig kevésbé ismert terület, a katonai repülőterek tűzvédelmének története eddig fel nem dolgozott tartományával foglalkozom. Gondolataim nem annyira újszerűségük, hanem inkább a feldolgozott tények és azokból levont következtetéseim által számítanak érdeklődésre a szakemberek körében.

Előre bocsátom, hogy nem vagyok gyakorlott történetíró. A kutatás során begyűjtött anyagok között válogatva talán legnehezebb feladatom volt, a rengeteg adat és információ közül kiválasztani a végleges változatba kerülőket. Még nehezebb azon események, csomópontok feltérképezése, amelyek a fejlődés, a változások valódi mozgatórugói voltak, vagyis a történelmi fordulópontok meghatározása.

A katonai repülés történetének fordulópontjait már ismerjük. A katonai repülőterek tűzvédelme szorosan kötődik a repülés történetéhez. Vizsgálódásaim során azonban mégsem azt tapasztaltam, hogy a repülés története és a repülőterek tűzvédelme fordulópontjai azonosak lennének.

A KEZDETEK

A repülés kezdeti korszakában a tűzvédelemnek nem volt hangsúlyos szerepe. A korai repülőeszközök baleseteinek okai és következményei nem a tüzek voltak, hanem magának a repülőeszköznek a megbízhatatlansága, tökéletlensége vagy a pilóta felkészületlensége. A repülőszerencsétlenségek túlnyomó része ebből adódott. A felszálló pályák közelében nem voltak tűzoltó szerveze-

tek, amelyek beavatkozásukkal csökkenthetők volna a balesetek következményei.

Az első repülőeszközök valójában nem igényeltek repülőteret. Elég volt egy viszonylag nagyobb méretű sík terület, amelyről a gép fel tudott emelkedni, és rövid repülés után le tudott szállni. Az esetleg kialakult tüzek oltását a környezetben lévők végezték szükségesszerűségeikkel, vízzel, homokkal.

Később a repülőterek kialakulásával a fel- és leszállások számának növekedésével növekedett a repülőterei balesetek száma is. A repülőgépek a technikai fejlődés következtében szerkezetileg egyre bonyolultabbá váltak, alkotóelemeik, hajtóanyaguk következtében tűzveszélyességük fokozódott.

A TŰZ, MINT VESZÉLYFORRÁS FELISMERÉSE A REPÜLÉSBEN

A repülőgép tüzek kialakulásával, mint a repüléssel összefüggő veszélyforrással, csak később kezdtek el foglalkozni. Ez a terminusváltás hazai vonatkozásban többé-kevésbé meghatározható.

Jakabos Rezső főhadnagy a Magyar Katonai Szemle hasábjain 1934-ben elemezte a repülőeszközök tűzveszély forrásait.¹ Szerinte a repülőeszközök tűzveszélyeinek első és legfontosabb forrása az üzemanyagtartály. Azonban az sem a normál üzemeltetés alatt, hanem csak kényszerleszállás során. Úgy ítélte meg, hogy kényszerleszálláskor a tar-

¹ Jakabos Rezső fhdgy: Tűzbiztonság, Magyar Katonai Szemle, 1934. 3. szám 112-115.p

tály megsérülhet és ez lesz a tűz fő fészke. A repülőgépek fejlesztésénél, kialakításánál is kénytelenek voltak figyelembe venni ezt a veszélyforrást, mivel a gépek egyre huzamosabb ideig tartózkodtak a levegőben és egyre több üzemanyagra volt szükségük. Forradalmi újítás volt a ledobható üzemanyagtartály, vagy a tartályra szerelt leeresztő csapok. A németek által alkalmazott dinamikus ütődést bíró tankok és az említett újításoknak köszönhetően 1924-ben egy gép sem gyulladt ki ilyen okból.

A tűz nem csak a repülőgépet, hanem a pilótát is veszélyeztette, ezért a tartályt, a pilótát és a motort tűzfalal választották el.

Jakobos fhdgy. szerint a másik veszély a robbanómotoros gépeknél a porlasztótűzek voltak. Ezek repülés közben is jelentkezhetnek, nemcsak kényszerleszálláskor. A porlasztótűzek megelőzésére kettős falu üzemanyag vezetéket alkalmaztak, és a gépeket ellátták a pilóta fülkéből könnyen kezelhető tűzoltó készülékkel.

A repülésben a tűznek, mint veszélyforrásnak felismerése nemcsak magára a repülőeszköz szerkezetére terjedt ki. A repülőgép balesetek veszélyeztették a repülőtéren elhelyezett objektumokat, technikai eszközöket, és nem utolsósorban az ott tevékenykedő személyi állományt is. A repülőtéren bekövetkező tüzesetek hatására szükségessé vált a tűzoltó szekér, vagy lajtos kocsik alkalmazása. Erre nem csak a repülőeszközök balesetei miatt volt szükség, hanem a kiszolgáló eszközök típusa, száma növekedése miatt is.

Az I. Világháborúban egy repülőszázad 9-12 gépből állt, 6-14 tiszttel és 150-200 fő legénységgel 10-12 különleges kocsit, 8-16 gépkocsit és 10-20 fogatolt járműt kiszolgálóval. Ebből a harcoló létszám 8-10 repülőgép volt 20 fővel.²

A tűzoltást, fogatolt tűzoltószekerek segítségével a repülőter állományából önkéntesek, vagy felkészített személyek látták el. A repülőszervezetek áttelepülése esetén a kiszolgáló csoportok és velük a tűzoltószekerek, lajtos kocsik is áttelepültek.

Az általam „kezdetek”-nek nevezett időszakban a repülés és a tűzvédelem fejlődése között párhuzamosság figyelhető meg. A fejlődés nem egyszerre történt, hanem a repülés és a repülőeszközök modernizálását, a biztonságra való törekvés eredményeként a tűzvédelem fejlődése követte, a kihívásoknak megfelelően.

1949-1960

A Magyar Honvédség tűzvédelme, ezen belül a repülőterek tűzvédelme a II. világháborút követő időben változatos átalakításokon ment keresztül. Az igazán jelentős változások a repülőterek tűzvédelmének történetében az ötvenes évek elején kezdődtek. Kétségtelen tény, hogy a sugárhajtóműves repülőeszközök, valamint az általuk hordozott pusztító eszközökben beállt változás (rakéták megjelenése) serkentőleg hatott a tűzvédelem fejlődésére.

Több repülőgép elhelyezésére megjelentek a hangárak. A rendszeresen üzemelő repülőeszközök fel- és leszállásának megkönnyítése érdekében megépítették a szilárd burkolatú fel- és leszálló pályákat, karbantartására kialakították a javító bázisokat.

Mivel a sugárhajtóművek elterjedése következtében nagy mennyiségű speciális repülő hajtóanyagra volt szükség, kialakításra kerültek a repülőteri üzemanyagbázisok.

Mindezek hatással voltak a tűzvédelem alakulására, azonban a domináns, két új jelenség a második világháború tapasztalatai, valamint a szovjet befolyás volt.

A II. világháború után jelent meg először átfogó tűzvédelmi szabályzat a honvédség történetében. A tűzvédelemnek az akkori

2 Vitéz Szentnémedy Ferenc: Korszerű repülőegységek szervezete és mozgatása, Magyar Katonai Szemle, 1934. 7. szám 107-109.p

Magyar Néphadsereg egészére kiterjedő utasítása,³ az általános előírásokon felül tartalmazta a repülőterekre vonatkozó speciális előírásokat is.

Meghatározta a tűzoltalmi rendszabályokat, tűzbiztonsági rendelkezéseket, a tűzörsgékre vonatkozó általános rendelkezéseket és az alkalmazott tűzoltás kérdéseit. Az utasítás minden kétséget kizáróan a hazai katonai tűzvédelem alapdokumentuma.

Ebben az időszakban a honvédségre kiterjedően a tűzoltalommal foglalkozó vezetőszerelv még nem volt kijelölve. A tűzoltalom fő felelőse, a parancsnok volt.

1949-től tűzörskéket szerveztek, akik rendelkeztek tűzoltó készülékekkel, és szükség esetén be tudtak avatkozni a tűz oltásába. A parancsnokok feladata volt a tűzörség megszervezése, tűzoltó rend kialakítása, amely alapján a tűzörség a tűzoltó szolgálatot ellátta.

A tűzörséget a nevéből is adódóan az ór alegységek állománya biztosította. Ekkor még nem voltak önálló tűzoltó beosztások. A tűzoltó szervezetek az állománytáblákban önállóan nem kerültek megjelölésre.

Az 1949-es tűzoltalmi utasítás I. fejezete foglalkozott a repülőterek tűzbiztonsági rendelkezéseivel, sőt külön pontként a hangárakban (gépkocsiszínekben) betartandó tűzoltalmi előírásokat is meghatározta.⁴ A tűzörségeknek feladatként volt megjelölve a repülőtereken fel- és leszálló repülőgépek tüzeinek oltása.

Az utasítás a repülő üzemidő alatt a már említett állományból tűzoltó készülség tartását írta elő. A tűzoltó készülség feladata volt a „repülőgépeken, valamint az előkészítő startvonalon a motorok indításánál, hangá-

rokban keletkezett tüzek oltása.” Előírta azt is, hogy a repülőgépeken, és az előkészítő startvonalon a motorok indításánál vegyi tűzoltó készülékeket kell elhelyezni. Az egyéb rendszabályokon kívül intézkedett arra is, hogy a hangárakban tűzriadó esetére, a gyors kiürítés céljából naponta ügyeletes vonatatót kell kijelölni, megfelelő kiszolgáló személyzettel és vonatatóköttel ellátva.

Könnyen belátható, hogy ez az átfogó alapossággal megfogalmazott tűzvédelmi rendelkezés mérőföldkönek számít a tűzvédelem történetében.

A tűzvédelem fejlődésére jelentős hatása volt azonban a Varsói Szerződésből fakadó kötelezettségek teljesítési kényszerének, valamint a nagymérvű szervezeti változásoknak.

A tényleges tűzoltó állomány az 1953 és 1957-es állománytáblák adatai alapján, a repülőtereken, a kiszolgáló osztályok ór és tűzoltó szakaszok, illetve századok ór honvédjei voltak. 1953-ban a Kilián György Repülő Hajózó Tiszti Iskola, és a 12 repülőezred mindegyike 2-2 tűzoltó rajjal rendelkezett, melynek létszáma 14-14 fő volt. Minden rajnak volt egy tűzoltó gépkocsija.⁵

A második világháborút követő nagy változás szakaszában a tűzvédelem fejlődésének meghatározójaként a korábbiakban jellemző párhuzamosság mellett, megjelenik az elmaradottság leküzdése, és a szövetségi rendszer kényszerítő hatása.

1961-1970

A tűzvédelem fejlődésének erre a korszakára az útkeresés, a tűzvédelem helyének, szerepének meghatározása a jellemző. A 60-as évek elején az akkor a szovjet hadsereg mintájára tömegével megjelenő általános szabályzatok között kiadásra került az Ált/55

3 TŰZOLTALMI UTASÍTÁS (Tervezet) a HM kiadványa Budapest, 1949.

4 TŰZOLTALMI UTASÍTÁS (Tervezet) a HM kiadványa Budapest, 1949. 5-6.p

5 REPÜLŐKIKÉPZŐ KÖZPONT ÁLLOMÁNYTÁBLA, 1953

Tűzrendészeti utasítás. Ebben az utasításban már megjelent a tűzvédelem egyszemélyi felelőse.

Az utasítás a Magyar Néphadsereg hadtáp főnök feladatkörébe helyezte a tűzoltó eszközök ellátását, tárolását, javítását, beszerzését.

A tűzrendészeti feladatok végrehajtására kijelölte a laktanya tűzoltó parancsnokokat, akiknek feladata többek között a tűzriadó tervek elkészítése, a tűzoltó rajok készenlétének biztosítása, tevékenységük irányítása, az ellenőrzések, valamint a tűzvizsgálatban való részvétel volt.

Az utasítás a tűzvédelmi szolgálat megszervezése területén egy nagy lépést tett előre, mivel szükségesnek látta a tűzoltó rajok létrehozását. „Minden olyan szervnél, intézetnél, vagy objektumnál, ahol a tűzvédelem biztosítása szükségessé teszi – a sorállományból, vagy a polgári alkalmazottakból – tűzoltó rajokat kell állománytábla szerint szervezni.”⁶

Az alárendelteknel tűzrendészeti bizottságokat hoztak létre, amelyeknek világosan megfogalmazták feladatait.

Ebben az időszakban jelentek meg először a Magyar Néphadseregben a szervezetszerű tűzoltók. Az 50-es évek végétől az akkori Magyar Néphadseregben a tűzoltó szolgálatok ellátására polgári tűzoltókat is alkalmaztak. A polgári személyek feladata elsősorban a HM üzemek és vállalatok, raktárak tűzvédelmének biztosítása volt.⁷ A tűzrendészeti szemléket is a polgári életből a BM Tűzoltóságtól kérték. Ez alól kivételt képeztek a katonai repülőterek. A polgári tűzoltó állomány ugyanúgy rendfokozattal rendelkezett, mint a katonák. Csak érdekességként jegyzem meg,

hogy a szolgálatukat a ma már elképzelhetetlen 24-24-órás váltásban adták.⁸

A váltások reggel 7.30.-kor történtek. A katonai repülőtereken polgári tűzoltók nem álltak alkalmazásban.

Abban az időszakban, amikor a Magyar Néphadsereg tűzvédelmét a MN hadtáp főnök irányította, a tűzoltó alegységek a kiszolgáló osztályok hadtápszolgálatához tartoztak a konyhák, étkezdék, ruházat és felszerelés javító műhelyek és más alegységek közé sorolva. Az utóbbi megállapítás érvényes volt a repülőterekre is.

Az Ált/55 az 1949-es tűzoltalmi utasítás bázisára építve a 221. pontban meghatározta, hogy a repülőgépek fel és leszállásakor a repülést irányító mellett el kell helyezni egy-egy hab, vagy gázzal oltásra alkalmas gépjárműfecskendő és tűzoltó rajt. Le és felszállásakor a gépjármű fecskendő motorjának járni kell. Erre azért volt szükség, hogy a riasztástól a beavatkozásig eltelt időt lerövidítsék. A szabályzat a 221.- 245. pontig részletesen foglalkozik a repülőtereken betartandó tűzvédelemmel. Kiemelkedő jelentőségű a repülőterek tűzvédelmének történetében, hogy az alkalmazott tűzoltás fejezetében először taglalja a repülőeszközök tüzeinek oltási módját, valamint az égő gépből az utasok és személyzetek mentését.

A Honvédelmi miniszter parancsban szabályozta a szolgálat ellátás rendjét.⁹ A végrehajtására kiadott vezérkarfőnöki utasítás¹⁰ átfogóan szabályozta a Magyar Néphadsereg

6 ÁLT/55 TÜZRENDESZETI UTASÍTÁS, Honvédelmi Minisztérium kiadása 1961 10.p

7 HM-BM 037.sz. együttes utasítása, 1957. júl.8-án

8 30/1956 MT számú rendelet

9 MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG HONVÉDELMI MINISZTERÉNEK 02. SZÁMÚ PARANCSA 1967. március 31-én a Magyar Néphadsereg és Polgári Védelem katonai alakulatai tűzrendészeti szolgálatának végrehajtására

10 A MN VKF 7/1967.sz. utasítása a MN és PV katonai alakulatai Tűzrendészeti Szolgálatának ellátásának szabályozására

és a Polgári Védelem katonai alakulatai tűzrendészeti szolgálatának ellátását. A Magyar Néphadsereg tűzrendészeti szolgálat vezetésével az egész néphadseregre kiterjedő hatáskörrel a budapesti helyőrség parancsnokot bízta meg. A HM Önálló Tűzrendészeti alosztály is az ő állományába tartozott, feladatát azonban a Vezérkarfőnök határozta meg. Az utasítás legnagyobb érdeme az volt, hogy a Magyar Néphadsereg tűzvédelmét a történelemben először egy szakemberekből álló csoportra bízta.

A szakszerűség olyannyira fontos volt, hogy a HM Önálló Tűzrendészeti alosztály vezetőjét kinevezni, leváltani csak a BM Tűzrendészet Országos Parancsnokság előzetes meghallgatása után lehetett.

A HM Önálló Tűzrendészeti alosztály segítségével megteremtették a folyamatos szolgálatellátás feltételeit és javították a szolgálati körülményeket. Elrendelték a folyamatos készenléti szolgálatot, a tűzoltó szertárak kialakítását. „A szervezetszerű tűzoltó alegységek állandó készenléti szolgálatot lássanak el. A tűzoltó alegységet erre a célra kijelölt tűzoltó szertárban a felszerelések közelében kell elhelyezni úgy, hogy riasztás esetén a készenlétet nappal 2, éjjel 4 perc alatt ériék el.”¹¹ Mindez nagy előrelépés volt a mentő tűzvédelem terén.

Az 1967-es átszervezést követően a Honi légvédelmi hadosztály típusú vadászrepülő ezredek 3-3 tűzoltó rajjal rendelkeztek, ami 9-9 főt jelentett 2 db tűzoltó gépkocsival. A tűzoltó rajok a kiszolgáló osztály hadtáp szolgálatába voltak szervezve.¹²

Mindezek mellett a tűzvédelem területe az utasítás, a szakterületen jelentkező egyre nagyobb mennyiségű és fejlődő technikai eszközök, azon kívül a kiképzés és a szakalegységek felkészültsége hatására a Magyar Néphadseregben fokozatosan felértékelődött.

A vizsgált időszakban a tűzvédelem fejlődését nem a repülőeszközök, és a repülés fejlődése határozta meg, hanem a nagyméretű hadsereg működtetését segítő, a rendszert támogató feltételek, szervezeti felépítés kialakítása. A tűzvédelem egyszemélyi felelősének meghatározása, valamint a szervezetszerű tűzoltók rendszeresítése, feladataik meghatározása.

1971-2000

Kétségtelen, hogy a tűzrendészeti szolgálat az új szervezeti felépítésben jelentős eredményeket könyvelhetett el.

Volt azonban az utasításnak egy utólagosan megállapítható hibája. Az alakulatoknál létrehozott tűzrendészeti bizottságok vezetője továbbra is az alakulat hadtáp főnöke volt, a megbízott tűzvédelmi tiszt a tűzrendészeti bizottság tagjaként szerepelt. Az utasítás nem tudta egységessé tenni a tűzrendészet szervezését, irányítását, technikai ellátását, kiszolgálását. A szakmai irányítás csak a szabályzatok, utasítások, intézkedések megalkotásáig volt mérvadó. A végrehajtás szintjén nem volt hatásos.

A kialakult helyzet megoldására 1970. március 10.-én a Honvédelmi Miniszter¹³ parancsban az alábbi indokokkal intézkedett:

„A meglévő eredmények mellett a tűzrendészeti szolgálat egy sor hiányossággal küzd, melynek következtében a néphadsereg nagy

11 MAGYAR NÉPHADSEREG VEZÉRKARI FŐNÖK 7/1967. SZÁMÚ UTASÍTÁSA a MN és a Polgári Védelem alakulatai Tűzrendészeti Szolgálat ellátásának szabályozására 1967. április 15. 57. pont

12 31. HONI VADÁSZREPÜLŐ EZRED 4/5/A ÁLLOMÁNYTÁBLA 1967 és 47. HONI VADÁSZREPÜLŐ EZRED 4/5/B ÁLLOMÁNYTÁBLA 1967

13 Magyar Népköztársaság Honvédelmi Miniszterének 03/1970. számú parancsa a MN és PV katonai alakulatai tűzrendészeti szolgálatának átszervezésére.

értékű technikai eszközeinek, objektumainak, anyagainak tűzvédelme nem megnyugtató. Nincs egységes rend a tűzvédelem irányítása, a tűzoltó eszközök beszerzése, javítása, cseréje, karbantartása terén. A tűzoltó eszközök egy része üzemképtelen, a személyi állomány tűzvédelmi kiképzése elhanyagolt.

Ezek alapján a Magyar Néphadsereg és a Polgári Védelem alakulatai tűzrendészeti szolgálatának irányítását 1970. április 15-től a Magyar Néphadsereg Vegyivédelmi főnök hatáskörébe utalta.

Megszüntette a Honvédelmi Minisztérium Önálló Tűzrendészeti alosztályt, helyette a MN Vegyivédelmi Főnökség állományában létrehozott egy tűzrendészeti szervet.

Így tehát három év után ismét átszervezésre került a MN és a PV katonai alakulatai tűzrendészeti szolgálata.

A miniszteri parancs segítségével a tűzvédelem helyzete tovább erősödött a Magyar Néphadseregben. A tűzrendészet minisztériumi szintű vezetés alá került. Megszűntek a technikai eszközök ellátásával, beszerzésével, javításával kapcsolatos problémák, nem kellett a hadtáp szolgálaton keresztül igényelni az eszközöket, anyagokat, szolgáltatásokat.

A miniszteri parancs érintette a vegyivédelmi szolgálatot is. A szolgálat állományában, a parancsnoki beosztásokban megjelentek a tűzrendészeti tisztek, a javító és kiszolgáló szervezetek állományában a tűzoltó tiszthelyettesek.¹⁴

A szervezetszerű tűzoltó alegységek a repülőtereken a tevékenységüknek megfelelő helyre, a harcbiztosító alegységek kötelékébe kerültek.¹⁵ Ezen belül a vegyivédelmi századok állományában jelentek meg.

Megközelítően duplájára nőtt a tűzoltó állomány létszáma és a tűzoltó gépjárművek mennyisége. 1973-tól a Honi légvédelmi hadosztály vadászrepülő ezredek állományában 18 fős tűzoltó szakaszok alakultak. Repülő ezredenként 2-2 db habbaloltó és 2-2 db porraloltó gépjármű került rendszeresítésre. Pontosításra került a tűzoltó alegységek feladata: „A honvédségi tűzoltó alegységek feladata a laktanyákban, katonai objektumokban, elhelyezési körletekben, vagy azok közvetlen környezetében keletkezett, a biztonságot veszélyeztető tűz esetén a veszélyeztetett személyek mentése, az anyagi javak védelme, a tűz terjedésének megakadályozása és a tűz eloltása.”¹⁶

A tűzvédelem szabályozására intézkedések, utasítások sora került kiadásra. Megjelentek az alapszabályzatok a tűzvédelmi kezelőszolgálati, a tűzvédelmi technikai szakutasítások.

Módosításra került a MN Fegyveres Erői Szolgálati Szabályzata tűzvédelmi rendelkezései.

A vegyivédelmi normagyűjteményekben először jelent meg tűzvédelmi norma előírás.

1975-től Honvédelmi Miniszteri utasítás foglalkozik a honvédségi tűzoltó alegységekkel.

„Tűzoltó alegységet kell létesíteni és fenntartani:

- fokozottan tűz- és robbanásveszélyes („A”);
- tűz- és robbanásveszélyes („B”) tűzveszélyességi osztályba tartozó, valamint;
- harckészültség és harcbiztosítás szempontjából kiemelt fontosságú, tűzveszélyes tevékenységet folytató, az átlagosnál fokozottabb tűzvédelmet igénylő csapatoknál és intézeteknél.

14 Honi légvédelmi hadsereg parancsnokság 4/1 álltábla 1973

15 Honi légvédelmi hadosztály vad.re.e. 4/5/A,B,C álltábla 1973.

16 HONVÉDELMI MINISZTER 36/1975. (HK. 19.) HM SZÁMÚ UTASÍTÁSA a tűz elleni védekezésről a Magyar Néphadseregben 24.§ (1) bekezdés

A felszálló mező, és a repülési feladatok mentő tűzvédelmére, akkori terminológiát használva „tűzvédelmi biztosítására” a repülések időtartamára 1976-tól külön tűzoltó alegységet vezényeltek. Megváltozott a készenlét elérésének normaideje is, amit a nagyobb teljesítményű tűzoltó gépjárművek tettek lehetővé. A készenlétben lévő állományoknak, és eszközöknek a tűzoltószertert a riasztás után nappal 60, éjjel 100 másodpercen belül el kellett hagyniuk, a vonulást meg kellett kezdeniük. Ugyanez a normaidő volt érvényben ott, ahol a tűzoltó szerter nem a leszálló mező közvetlen közelében, hanem attól távolabb helyezkedett el. Ilyenkor a készenléti szolgálatot adó alegység a repülésirányító torony mellett, készenléti helyen tartózkodott.¹⁷

A készenlét elérésének követelményeit úgynevezett normagyűjteményben is előírták.¹⁸

A 80-as évek elejétől a repülőtéren tűzoltó szakaszok elérték azt a létszámukat, - 30-36 fő között váltakozva 5-7 tűzoltó gépjárművel - amelyet kisebb módosításokkal 20 éven keresztül megtartottak.

A tűzvédelem újjászervezésének célja, a vezetés egységesítése, egyszerűsítése. Az 1949-es alapszabályzat után először végre részletes minden területre kiterjedő szabályok alapján került megszervezésre a tűzvédelem a kiadott szakutasítások, szabályzatok segítségével. A tett intézkedéseket igazolja, hogy több mint 25 éven át működőképes volt.

17 MAGYAR NÉPHADSEREG VEGYIVÉDELMI FŐNÖKÉNEK 7/1976. SZÁMÚ UTASÍTÁSA az MN tűzvédelmi szervezeti és működési szabályairól 109. pont a) bekezdés

18 VV/127 NORMAGYŰJTEMÉNY a vegyivédelmi csapatok szakkiképzésének értékeléséhez MH kiadványa 1993.

2000-TŐL

A tűzvédelem irányítása több mint húsz éven keresztül a már ismertett szabályzók alapján történt. A 2000 végétől bekövetkezett változás egyik generálója a 1996. évi XXXI. Törvény¹⁹ volt. A törvény az élet- és vagyonbiztonságot veszélyeztető tüzek megelőzése, a tüzesetknél, a műszaki mentéseknél való segítségnyújtás, és a tűz elleni védekezésben résztvevők jogainak, kötelezettségeinek, a védekezés szervezeti és irányítási rendjének, személyi és tárgyi valamint anyagi feltételeit szabályozza. A törvény a Magyar Köztársaság területén hatályos.

A katonai repülőterek tűzvédelme vonatkozásában azonban nem volt alkalmazható, mivel hatálya nem terjedt ki a Magyar Honvédség létesítményeire. A Törvény felhatalmazta a Honvédelmi Minisztert, hogy a tűzvédelem Magyar Honvédségre vonatkozó ágazati szabályait határozza meg. A változást kikényszerítő másik nagy esemény a korábbi szövetségi rendszer felbomlása volt. A tűzvédelem szakági szabályozása a NATO csatlakozás és az abból adódó szervezeti korszerűsítés miatt 2001-ig várattott magára.

A Magyar Honvédség jelenkori tűzvédelmének új lépcsőfoka a 31/2001. (XII. 28.) HM rendelet a tűzvédelem és a műszaki mentés honvédelmi ágazatra vonatkozó különös szabályairól, melynek kidolgozásában személyesen is részt vettem, a 1996. évi XXXI. törvény ágazati feladatait tartalmazta. A rendeletben a miniszter a tűzvédelem szervezésének irányításának jogkörét kivette az MH vegyivédelmi főnök hatásköréből.

A Magyar Honvédség tűzvédelmi szervezete újraszervezésre került. A minden vezetési szinten megjelenő tűzvédelmi szolgálati személyek végzik a tűzvédelmi szaktevékeny-

19 1996. ÉVI XXXI. TÖRVÉNY a tűz elleni védekezésről, a műszaki mentésről és a tűzoltóságról

segek tervezését, irányítását. A NATO csatlakozás, a képességalapú haderő kialakítása, a túlélőképesség növelése irányában történő elmozdulás következtében a tüzőltő alegységeket a művelettámogató (STO) zászlóaljok szervezetébe integrálták. Szakmai irányításuk az egység tüzvédelmi tiszt hatáskörébe tartozik.

A NATO csatlakozás után újrafogalmazták a katonai repülőtéri tüzőltő alegységek feladatait, figyelembe véve a szabványosítási egyezményeket. Ennek alapján megfelelnek a Szövetséges Erők direktíváiban foglaltaknak.

A repülőtéri tüzőltőalegységek alapvető feladatai:

- légi jármű balesetkor (katasztrófa) a közvetlen és közvetett életveszélyben lévő ember (ek) mentése és a tűz oltása;
- tüzesetknél a közvetlen és közvetett életveszélyben lévő ember (ek) mentése, az anyagi javak védelme, a tűz terjedésének megakadályozása, a tűz eloltása;
- közvetlen tűz- vagy robbanásveszély esetén közreműködés a biztonsági intézkedések végrehajtásában.²⁰

A Magyar Honvédség tüzvédelmének alapelveit az említett rendelet és a MK Honvédelmi Miniszterének Irányelvei a MH tevékenységére határozták meg. Az Irányelvek a tüzvédelem kérdéskörével kapcsolatban előírta az EU és NATO tüzvédelmi követelményeinek a hazai rendszerbe történő beépítését. Feladatul szabta a tüzvédelemben a MK, a NATO és EU jogszabály és szabványrendeletében szereplő követelmények érvényesítését.

A szervezeti változtatásokkal együtt megkezdődött a tüzőltő állomány hazai és NATO előírásoknak megfelelő felkészítése. Előtérbe kerültek a NATO-ban alkalmazott vészhelyzeti, mentési eljárások, a NATO szabványo-

sítási egyezmények alapján megkezdődött a tüzvédelemmel, tüzőltással kapcsolatos szabályzatok, szakutasítások kidolgozása.

Megkezdődött a 25 év után a követelményeknek megfelelni képtelen, előregedett technikai eszközök leváltása. Katonai repülőtereink új típusú repülőtéri nehéz tüzőltő gépjárműveket állítottunk szolgálatba, korszerű védőeszközökkel és tüzőltő felszereléssel láttuk el a készenléti tüzőltő állományt.

A katonai repülőterek tüzvédelmét a MSZK 1123 Katonai repülőterek tüzvédelme írja le. A szabvány a tárgyban érvényes több NATO CFR STANAG, valamint ICAO dokumentum előírásait tartalmazza.

2007. január 01.-től a már említett 1996. évi XXXI. Törvény hatálya kiterjed a Magyar Honvédségre is. Új ágazati szabályozás került kiadásra,²¹ mely figyelembe veszi a változásokat.

Az ágazati szabályozásnak megfelelően a tüzvédelmi tevékenység szakirányítása a HM jogi szakállamtitkár kezébe került, a szakmai irányítást pedig az MH középszintű vezető szerv parancsnoka végzi.²²

Ettől az időponttól fogva a katonai repülőtereken a megelőző és mentő tüzvédelmet minden repülőtéren az adott tevékenységnek, és a tevékenységhez rendelt paramétereknek figyelembe vételével szervezik. A repülőterek tüzvédelmének egyforma szabályok alapján kell működni.

Az egyforma szabályozást a Nemzetközi Polgári Repülési Szervezet (ICAO) terem-

20 KATONAI REPÜLŐTEREK TÜZVÉDELME MSZ K 1123 Magyar Szabványügyi Testület Bp. 2005. 2.1. pont

21 A honvédelmi miniszter 18/2008. (VIII. 6.) HM rendelete a tüzvédelem és a műszaki mentés honvédelmi ágazatra vonatkozó különös szabályairól

22 A HM jogi szakállamtitkárának 102/2008. (HK 15.) HM JSZÁT intézkedése a Magyar Honvédség tüzvédelmi tevékenysége irányításának és felügyeletének, valamint a honvédségi tüzőltő alegységek szervezésének szabályairól

tette meg. Erre a szabályozásra épülnek a NATO szabványosítási egyezményeiben kidolgozott, a katonai repülőeszközök műveleteinek sajátosságait tartalmazó tűzvédelemre vonatkozó speciális szabályok. A repülőtéri tűzoltó alegységek szervezeti struktúrájának, képességeinek kialakítása, ezeknek az elveknek megfelelően történik.

A 2000-től napjainkig terjedő időszakban bekövetkezett változások a szövetségi rendszerhez, valamint a nemzetközi (EU) szabályokhoz való alkalmazkodási kényszert fémjelzik. Hatására a tűzvédelem szervezete, a tűzoltó állomány felszereltsége az átvett és kidolgozott új oltási, mentési eljárások növelték a kompatibilitást és a repülésbiztonságot, valamint az utasok és személyzetek túlélőképességét.

BEFEJEZÉS

A repülőterek tűzvédelme, a repülőeszközök és a repülőterek objektumai tűzeinek oltása közel egyidős a repüléssel. A katonai repülések történetében nem ritka jelenség a repülőtereken a tűz.

A katonai repülőterek tűzvédelme fejlődésének történetét az ismertett időszakok köré csoportosítva az alábbiakat állapíthatjuk meg.

- Megfigyelhető, hogy a vizsgált időszakokban, a tűzvédelemben bekövetkező változások néha a repülés fejlődésével párhuzamosan történtek, időnként más tényezők miatt eltért attól.
- A repülés fejlődésétől való eltérések azokban az időszakokban figyelhetők meg, amikor a nagyobb rendszer (szervezeti változás, szövetséges előírások, nemzetközi követelmények stb.) hatása erőteljesebben érvényesül, mint a repülésben, repülőeszközökben bekövetkezett változások.
- A tűzvédelem fejlődése során végig követendő jelenség az útkeresés. Erre jó példa a tűzvédelem irányító szerveinek folytonos

változása. A másik fontos tapasztalat, hogy nyomon követhető a követelményekhez való állandó igazodás.

- A katonai repülőterek tűzvédelme tehát a tűzvédelem tudományának olyan részterülete, amely a repüléstudománnyal, a repülőeszközök fejlődésével együtt változik.
- Ez nem a tűzvédelem másodlagos szerepét, hanem a környezet változásaiból jelentkező, új kihívásoknak való folytonos megfelelési kényszert bizonyítja.
- A második világháborút követően egyértelművé vált a tűzoltók alkalmazásának szükségessége a katonai repülőtereken.
- A tűzoltó alegységek rendeltetése a történelem során nem változott. Feladataik azonban módosultak. A kérdésben megjelent szabályzók fogalmazásukat tekintve, egyre pontosabbá váltak.
- A tűzoltó alegységek helye, szervezeti struktúrája viszont, a tűzvédelmet érintő irányítási, szervezési változások hatására folyamatosan változott.
- Az újonnan megjelent repülőeszközök megkövetelték az újabb és újabb mentési és oltási eljárások alkalmazását.

Napjainkra számunkra is fontossá vált, hogy a biztonság, és ebben a tűzvédelem a világon mindenütt ugyanazt jelentse, ezért a repülőterek tűzvédelme figyelembe véve a nemzeti sajátosságokat a nemzetközi környezetben elfogadottakhoz igazodik.

E SZÁMUNK SZERZŐI

Dr. Horváth Csaba alezredes, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest, egyetemi docens

Prof. Dr. Szternák György nyá. ezredes, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest, egyetemi tanár

Dr. Földesi Ferenc közalkalmazott, MH Összhaderőnemi Parancsnokság, Székesfehérvár, előadó

Bus Gábor mk. ezredes, MH Kelet-Magyarországi Hadkiegészítő Parancsnokság, Szolnok, parancsnok

Szalay Zoltán ezredes, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest, polgári felsőfokú tanfolyam, parancsnok, PhD hallgató

Dr. Vartman György mk. őrnagy, MH Kinizsi Pál Tiszthelyettes Szakképző iskolaigazgatóság, igazgatóhelyettes

Szabó István százados, MH 37. II. Rákóczi Ferenc Műszaki ezred, Szentes, beosztott tiszt
Farkasné Dr. Zádeczky Ibolya nyá. alezredes

Kállai Ernő százados, MH 37. II. Rákóczi Ferenc Műszaki ezred, Szentes, századparancsnok

Karácsony Veronika, SVKI tudományos munkatárs

Gulyás Zoltán ezredes, MH Összhaderőnemi Parancsnokság, Székesfehérvár, összhaderőnemi tervezési és koordinációs főnökség, főnök

Nagy Ákos alezredes, MH Összhaderőnemi Parancsnokság, Székesfehérvár, összhaderőnemi tervezési és koordinációs főnökség, kiemelt főtiszt (fh.)

Kiss Álmos Péter PhD hallgató, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem

Besenyő János őrnagy

Dr. Csutorás Gábor közalkalmazott, főelőadó, MH Összhaderőnemi Parancsnokság

**Számunk szerzői hozzájárultak ahhoz,
hogy írásaik külön díjazás nélkül megjelenhessenek.**

A közölt publikációkat lektorálták:

Dr. Görög István ezredes
Dr. Padányi József mk. ezredes
Márkus Ferenc alezredes
Nyisztor László ezredes
Tóth Sándor nyá. ezredes
Dr. Földesi Ferenc nyá. alezredes

Dr. Böröndi Gábor dandártábornok
Dr. Torma Géza alezredes
Dr. Dobai Pál nyá. alezredes
Horváth Tamás alezredes
Dr. Horváth Zoltán ezredes
Herczeg Zsolt őrnagy

Cikkek, tanulmányok közlési feltételei (technikai információk a kézirat elkészítéséhez)

A szerzők a cikkek szövegét A4-es lapokra, azok egy oldalára gépeljék (30 sor, egy sorban 62 leütés), másfeles sortávolsággal. A kézirat terjedelme lehetőleg ne haladja meg a 20-22 gépelt oldalt (max. 40 ezer karakter). A cikkek alap betűtípusa a Times New Roman, mentési formátuma pedig .rtf vagy .doc legyen. Amennyiben tanulmányukat fotókkal, ábrákkal kívánják illusztrálni, azokat ne a szövegbe beágyazva, hanem mellékelve küldjék be, formátuma pedig .jpg legyen. Kérjük, hogy a szövegszerkesztés során törekedjenek a helykímélésre, a szöveg szétesésének elkerülésére és a tipográfiai visszafogottságra.

A szerzők a beküldött cikkhez, tanulmányhoz készítsenek 10-12 soros annotációt, amely hűen tükrözi az írása tartalmát. Külön mellékelten lapon (vagy a kézirat végén a hivatkozások után) tüntessék fel teljes nevüket, katonai rendfokozatukat (amennyiben van), valamint irányítószámmal ellátott lakcímüket, munkahelyi címüket, esetleg telefonszámukat.

A cikkeket, tanulmányokat, véleményeket, javaslatokat és olvasói leveleket közvetlenül a Sereg Szemle folyóirat szerkesztőségének címére (8000, Székesfehérvár, Zámolyi út 2-6. Postacím: 8001 Pf.: 151.), vagy Dr. Földesi Ferenc felelős szerkesztő belső levelező (INTRANET: FFOGAVBB@hunmil.local), illetve e-mail címére (seregszemle@regiment.hu) küldjék el.

A szerkesztőség a kéziratokról – folyóiratunk szakmai színvonalának emelése érdekében – véleményt kér egy vagy két, a témában jártas szakembertől.

A cikk elfogadása esetén a kézirat közlési ideje 3-6 hónap, tekintettel a folyóirat negyedévenkénti megjelenésére. A beérkezett írások megjelenési idejének, sorrendjének meghatározása a felelős szerkesztő illetékességi körébe tartozik.

Szerkesztőség

Műszaki Informatikai Kar

**Oktatás, kutatás,
innováció összhangja.**

- **Mérnök informatikus mesterszak**
- **Logisztikai mérnök mesterszak**
- **Informatikai Tudományok Doktori Iskola**

- **Nemzetközi szinten elismert professzorok**
- **15 kutatólaboratórium**
- **Élvonalbeli technológiák fejlesztése**
 - **Nemzetközi együttműködések**

Kutató-Fejlesztő Központok:

**Informatikai
Biztonság**

**Egészségügyi
Informatika**

**Logisztikai Rendszerek
Információs Technológiája**

**Info-Bio-
Nano**